

TAMPEREEN YLIOPISTO

Olli Koikkalainen

”MILITARISMIN POISTAMINEN ON AINOA PELASTUS PERIKADOLTA”

Rauhanaktivisti Aarne Selinheimo ja Suomen Antimilitaristinen liitto
osana Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnallista vastarintaa

Tampereen yliopisto

Historiatieteen laitos

KOIKKALAINEN OLLI: ”MILITARISMIN POISTAMINEN ON AINOA PELASTUS

PERIKADOLTA” Rauhanaktivisti Aarne Selinheimo ja Suomen Antimilitaristinen liitto osana

Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnallista vastarintaa

Pro gradu -tutkielma

168 sivua + 12 liitesivua

Suomen historia

Kevät 2007

Pro gradu -tutkielma käsittelee maailmansotien välisenä aikana Suomessa vaikuttanutta Aarne Selinheimoa ja hänen perustamaansa Suomen Antimilitaristista liittoa. Tutkimuksessa kuvataan Selinheimon toiminnan, persoonan, aateystävien ja ajatusmaailman kautta, millainen mies hän oli ja mitkä tekijät kyseisenä ajanjaksona vaikuttivat toisinajattelijan toimintamahdollisuuksiin. Työn varsinainen tutkimuskysymys on, mikä oli Aarne Selinheimon ja antimilitaristisen liikkeen asema Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnassa ja miksi asemasta muodostui juuri sellainen.

Tutkimuksessa hyödynnetään mikro- ja henkilöhistorialle ominaista tapaa keskittyä yksittäisen ilmiön tai tapahtuman tarkasteluun, jonka kautta kaivetaan esiin tapahtumien takaa löytyvä toimija, ihminen. Mikrohistoriallisen tutkimusintressin perimmäinen tavoite on ymmärtää ihmistä hänen omista lähtökohdistaan ja elämänehdoistaan käsin. Ympäröivän maailman katsotaan kuitenkin vaikuttavan yksilöön vahvasti esimerkiksi hallitsevana ilmapiirinä, ajattelutapoina, sosiaalisina rakenteina ja taloudellisina ehtoina.

Ennen varsinaisia käsittelylukuja tulevassa taustoitulusluvussa kerrotaan yleisesti rauhanliikkeen historiasta ja Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnallisesta ilmapiiristä. Käsittelyluvuissa aihe kulkee eteenpäin pääosin kronologisesti, sillä se on luontevin tapa ihmisen elinkaaren kuvaamisessa. Käsittelyluvut sisältävät myös yhteiskunnan ja taustalla vaikuttaneiden aatteiden ja ilmiöiden teemakohtaista kuvailua sekä johtopäätöksiä. Varsinaiset tutkimustulokset esitetään loppuluvussa.

Valtaosa työn lähteistä on arkistomateriaalia ja erilaisia painotuotteita. Ylivoimaisesti tärkein anti on Kansallisarkistossa sijaitsevalla Etsivän keskuspoliisin – Valtiollisen poliisin arkistolla. Sen materiaaleista tätä työtä varten on tutkittu niitä henkilö- ja asiamappeja, joita EK ja sen seuraaja Valpo tekivät 1920–30-luvuilla vaikuttaneista rauhanaatteellisista ja rauhanaatteeseen viittaavista järjestöistä ja ihmisistä sekä Selinheimon tuttavista. Lisäksi hyödynnetään muun muassa Suomen Rauhanliiton arkistoa, Helsingin yliopiston kirjaston Pienpainatekokoelmaa ja aikakauden

rauhanaatteellista lehdistöä. Kirjallisuuden puolelta pääpaino on aikakauden poliittista ja henkistä ilmapiiriä käsittelevillä teoksilla sekä rauhanliikkeen historiaa luotaavilla tutkimuksilla.

Tutkimuksessa tullaan siihen tulokseen, ettei Suomen 1920–30-lukujen poliittinen mahdollisuus-rakenne suosinut alkuunkaan Selinheimon pyrkimyksiä. Näin ollen kannattajakunta ja siten myös vaikuttamismahdollisuudet jäivät pieniksi. Suomessa ei yksinkertaisesti ollut tilaa antimilitarismiin kaltaisille anarkistisille, ehdottoman radikaaleille, liian vasemmistomyönteisille tai kapitalismin- ja nationalisminvastaisille liikkeille. Antimilitaristien asemaan vaikutti olennaisesti myös Selinheimon luonne, joka yhdistettynä ajan ilmapiirin muodosti ylitsepääsemättömän esteen suurten kannattajajoukkojen saamiselle. Selinheimon ja antimilitaristien rooli olikin olla vastarannan kiiskiä, joita valtiovalta piti toisinaan suurina uhkina, toisinaan lähinnä ärsyttävinä mutta vaarattomina rakkikoirina.

Kohdehenkilöt: Selinheimo, Aarne; Pekurinen, Arndt; Iversen, Felix

Asiasanat: aktivismi, anarkismi, antimilitarismi, aseistakieltäytyminen, etsivä keskuspoliisi, henkilöhistoria, kansalaistoiminta, pasifismi, poliittinen historia, poliittinen kontrolli, rauhanliike, yhteiskunnalliset liikkeet, yhteiskunta – Suomi – 1920–30-luvut

Sisällys:

1. Johdanto	1
1.1. Aiheen esittely	1
1.2. Tutkimuskysymys, työn rakenne ja metodipohdintaa	3
1.3. Lähteet ja kirjallisuus	5
2. 1920–30-lukujen suomalaisen rauhanaktiivisuuden taustatekijät	8
2.1. Rauhanaate ja -liike maailmalla antiikista ensimmäiseen maailmansotaan	8
2.2. Kansainvälinen rauhanliike maailmansotien välisenä aikana	12
2.3. Rauhanliikkeen alkutaival Suomessa	16
2.4. 1920–30-lukujen Suomi rauhanaktivistin näkökulmasta.....	20
3. Selinheimon aatemaailman juuret ja kehitys	26
3.1. Isänmaallisen perheen pojasta suvun mustaksi lampaaksi.....	26
3.2. Porvarillisen pasifismin hylkääminen ja Antimilitaristisen liiton alkuajat.....	39
4. Selinheimon toiminta radikalisminsa huippuvuosina	51
4.1. ”Tositoinen, työn ja innostuksen vuosi”	51
4.2. Siltoja palaa moneen suuntaan, mutta julkisuus kasvaa	65
4.3. Veljeilyä kommunistien kanssa ja ”vaalikiihotusta”	75
5. Julkisuuden valokeilaan ja takaisin varjoon	86
5.1. EK pohtii strategiaansa ja lähtee iskuun.....	86
5.2. Tapaus Pekurinen Selinheimon näkökulmasta.....	96
5.3. Valtiovalta taipuu ja antimilitarismi hiipuu hetkeksi	106
6. Kansanrintaman kautta kuolinvuoteelle	121
6.1. Antimilitarismi osaksi vasemmistoradikaalien kulttuuririntamaa	121
6.2. Fysiikka alkaa sanella rauhantyön aktiivisuutta	129
6.3. Kamppailua puolustusmäärärahoja vastaan ja lopullinen murtuminen.....	139
6.4. Katsaus Suomen rauhanliikkeeseen Selinheimon kuoleman jälkeen.....	147
7. Selinheimon rooli osana Suomen yhteiskuntaa – mikä ja miksi?	150
Lähteet ja kirjallisuus	157
Liitteet: Painatteita ja kuvia Selinheimon ja Antimilitaristisen liiton elämäntaipaleelta	169
Liite 1: Selinheimon suomentamat IAMB:n sähkösanoma ja periaateohjelma.	169
Liite 2: Antimilitaristisen liiton postikortteja.	170
Liite 3: Antimilitaristisen liiton ohjelma.	171
Liite 4: Valokuvia Selinheimosta.....	172
Liite 5: Aseet pois! -lehti ja ns. Tahdonilmaisu.	173
Liite 6: AML:n julistukset Veljet! ja Sanoista tekoihin.....	174
Liite 7: Antimilitaristisen liiton adressi Aseistariisumisen puolesta ja Ligon ohjelma.....	175
Liite 8: AML:n painatteet Murha ei voi olla velvollisuus ja julistus Euroopan kansoille.	176
Liite 9: AML:n säännöt.....	177
Liite 10: Sodanvastustaja-lehtien kansia.	178
Liite 11: Tulenkantajat-lehden pilakuva.	179
Liite 12: Näyte Selinheimon keräämistä antimilitaristisista kaskuista.	180

1. Johdanto

1.1. Aiheen esittely

Ensimmäisen maailmansodan ja sen jälkiselvittelyinä syntyneiden aseellisten konfliktien jälkeen Euroopassa näytti 1920-luvulla olevan edellytyksiä rauhanvoimien yhteistyölle. Voittajavaltioiden perustamalle Kansainliitolle asetettiin suuria toiveita kriisien ennaltaehkäisemiseksi. Vielä 1920-luvulla Locarnon hengessä Kansainliiton toiminta näyttikin tuottavan tulosta, mitä edesauttoivat muun muassa pasifistiset työväenhallitukset ja Kansainliittoa tukenut maltillinen rauhanliike. Kansainliittoon pohjannutta rauhanliikettä jyrkkäsanaistemmin rauhanaatetta alkoi ajaa 1920-luvulla antimilitaristinen liike, jonka jäsenistö koostui muun muassa maailmansodasta kieltäytyneistä poliitikoista, tiedemiehistä, kirjailijoista ja vasemmistointellektuelleista. Liikkeen tavoitteena oli muuttaa yhteiskuntia perinpohjaisesti poistamalla maailmasta aseet ja armeijat, jotka jo pelkällä olemassaolollaan estivät työväestön hyvinvointia ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan syntyä.¹

Rauhanvoimat alkoivat liittoutua 1920-luvulla myös Suomessa, jonka ensimmäiset rauhanyhdistykset olivat syntyneet 1900-luvun alussa. Vuonna 1920 perustettu Suomen Rauhanliitto muodostui liikkeen kattojärjestöksi, jonka alaisena ja rinnalla toimi suuri määrä usein varsin pieniä yhdistyksiä ja paikallisosastoja. Kansainliittoon tukeutuneeseen Rauhanliittoon kuului sosiaalidemokraattisten poliitikkojen ja työläisten ohella pääasiassa yliopistoihmissiä, kirjailijoita ja sivistyneistöä, joille sota oli merkki sivistymättömyydestä. 1920-luvun puolivälistä lähtien Suomen Rauhanliiton kantavana voimana toimi Helsingin yliopiston matematiikan professori Felix Iversen. Hän tunsu sympatioita työväenliikettä ja antimilitarismia kohtaan, mutta piti Rauhanliiton ohjelman siinä määrin maltillisena, että liiton toiminta pysyi pääosin yhteiskuntaa tukevana.²

Ennen kuin Felix Iversenistä tuli Rauhanliiton nokkamies, puheenjohtajana toimi kokoomuslainen professori Arvi Grotenfelt, joka pyrki pitämään liiton kokonaan poliittisten kysymysten ulkopuolella. Hänen kaudellaan Rauhanliitto tyytyi lähinnä valistamaan ihmisiä rauhanaatteen tärkeydestä kaiken toiminnan pohjana. Tällainen linja ei miellyttänyt Iverseniä eikä etenkin teekkari Aarne Selinheimoa, joka oli Rauhanliiton perustajia ja 1920-luvun puoliväliin asti sen aktiivijäsen. Alkuvuodesta 1923 hän perusti Rauhanliiton rinnalle Suomen Antimilitaristisen liiton, jonka

¹ Huovio (1970), s. 197–202; Selén (1970), s. 161–177; Finnish peace making (1987), s. 10–15; Tikka (2006A), s. 16–28.

² von Bonsdorff (1993), s. 15–50.

toimintaohjelma oli varsin jyrkkä ja yhteiskunnan muuttamiseen pyrkivä. Selinheimo julisti Antimilitaristisen liiton nimissä vastustavansa kaikkea nationalismia, kapitalismia ja imperialismia, koska ne olivat militarismin tärkeimpiä liittolaisia ja työväestön vihollisia. Liitto pyrki kansainvälisten antimilitaristien tapaan eroon asevelvollisuudesta, kaikista aseellisista järjestöistä, armeijoista ja aseellisuuteen viittaavasta ajattelustakin. Selinheimon antimilitarismi ei miellyttänyt alkuunkaan Grotenfeltiä, ja vähitellen myös Iversen sanoutui irti sen näkyvistä muodoista, joten Selinheimo sai etsiä kannattajia Rauhanliiton ulkopuolelta.³

Hengenheimolaisten löytäminen osoittautui hyvin hankalaksi kansalaissodan traumatisoimassa Suomessa, jossa valtiovalta koki tärkeäksi maan puolustuskuntoisuuden jatkuvan vahvistamisen kommunistien uusien kaappausyritysten ja Neuvostoliiton hyökkäysuhkan varjolla. Vastaitseenäistyneestä Suomesta tuli luoda luja ja yhtenäinen kansakunta. Maan ylimmän johdon tukemat suojeluskunnat takoivat suomalaisiin tahtoa puolustaa maata aseellisesti, ja Akateeminen Karjala-Seura propagoi aktiivisesti pitkin maata velvollisuudesta suurentaa Suomen pinta-alaa. Valtiovalta perusti myös etsivän keskuspoliisin (EK) valvomaan niitä kansalaisiaan, joiden voitiin tulkita sanoillaan tai teoillaan uhmaavan kansalaissodan jälkeisen Suomen tärkeimpiä valtiollisia tehtäviä: itsenäisyyden turvaamista, laillisen yhteiskuntajärjestyksen vakiinnuttamista tai kansallisen yhtenäisyyden luomista. Nykyistä suojelupoliisia vastaava EK seurasi epäilyttäviä henkilöitä, raportoi heidän teoistaan viranomaisille ja pyrki siten estämään valtionvastaista toimintaa.⁴

Valtaosa EK:n seuraamista ihmisistä ja järjestöistä oli vasemmistolaisia – joko (piilo)kommunistisia tai sosiaalidemokraattisia. Kuitenkin myös henkeen ja vereen rauhanaatteelliset Selinheimo ja Antimilitaristinen liitto päätyivät EK:n erikoistarkkailuun, vaikka Selinheimo pyrki selvään pesäeroon puoluepolitiikan ja kommunistien kanssa. EK perusteli seuraamista kuitenkin sillä, että antimilitarismin levittäminen heikensi Suomen puolustuskuntoisuutta ja altisti siten maan Neuvostoliiton hyökkäykselle. Syynä olivat myös Selinheimon räikeät esiintymiset, veljeily vasemmistolaisten ja ulkomaalaisten anarkistien kanssa sekä retoriikka, joka muistutti kovasti luokkataisteluun lietsovaa sosialismia. Hän myös nimitti itseään anarkokommunistiksi ja julkaisi armeijaa ja suojeluskuntia vastustavia painatteita. Varsin pian Antimilitaristisen liiton perustamisen jälkeen EK ujuttikin etsivänsä liiton johtokunnan jäseneksi. Näin ollen EK:n, sisäministeriön,

³ Kalemaa (1981), s. 34–46; von Bonsdorff (1993), s. 15–29.

⁴ Sevänen (1997), s. 39–41; Harle (2000), s. 93–95; Jutikkala (1964), s. 31; Nevalainen (1997), s. 146–153.

puolustusvoimien ja suojeluskuntien johdoissa tiedettiin aika ajoin hyvinkin tarkasti, mitä kaikkea Selinheimo oli tehnyt ja suunnitteleminen Suomen ja maailman aseellisuuden minimoimiseksi.⁵

1.2. Tutkimuskysymys, työn rakenne ja metodipohdintaa

Gradussani tarkastelen Aarne Selinheimon hahmon ja Antimilitaristisen liiton kautta yksittäisen toisinajattelijan toimintaa ja toimintamahdollisuuksia 1920–30-lukujen Suomessa. Yritän luoda Selinheimosta mahdollisimman kokonaisvaltaisen henkilökuvan kertomalla yksityiskohtaisesti ja käytännön esimerkein hänen elämästään, luonteestaan, perhetaustoistaan ja ajatusmaailmastaan muutoksineen, koska niiden tunteminen auttaa ymmärtämään Selinheimon yhteiskunnallisen rauhantyyntönsä tavoitteita, käytäntöä ja saavutuksia.

Selvitän erityisesti Selinheimon suhde- ja kontaktiverkoston, jonka kautta hän pyrki pitämään yhteyksiä militarismiin kriittisesti suhtautuneisiin piireihin ympäri Suomea ja Eurooppaa ja luomaan laajaa rintamaa synnyttämään aseetonta yhteiskuntaa. Suomessa kyseeseen tulivat lähinnä pieni antimilitarismin kannattajakunta, SDP:tä tukeneet pasifistityöläiset ja -poliitikot, kommunismin ja sosiaalidemokratian rajalla häilyneet ”älyköt” (mm. Akateeminen Sosialistiseura) sekä vapaata, oikeudenmukaista ja rauhallista yhteiskuntaa tavoitelleet taiteilija- ja tiedepiirit, kuten tulenkantajat ja Ihmisoikeuksien liitto. Pyrin selvittämään, keihin kaikkiin Selinheimo oli yhteyksissä, miten häneen suhtauduttiin ja ennen kaikkea miksi suhtautuminen oli sellaista kuin oli.

Selinheimon tukiverkoston ohella tutkin, miten, miksi ja missä tilanteissa valtiolta ja antimilitarismin vastustajat kiinnittivät erityistä huomiota Selinheimoon ja Antimilitaristiseen liittoon. Valtiovallalla tarkoitan käytännössä etsivää keskuspoliisia, joka valvoi Selinheimon toimintaa ja jonka käsialaa tai keräämää valtaosa käyttämistäni arkistolähteistä on. Antimilitarismin vastustajia taas ovat lähinnä armeija, suojeluskunnat ja muutama antimilitaristeja aika ajoin piikitellyt sanomalehti. Valtiovallan, lehdistön ja suojeluskuntien reaktioiden ymmärtämiseksi kuvailen, millainen Suomen yhteiskunta ja virallinen arvomaailma olivat 1920–30-luvuilla: millaisiin asioihin virkavalta puuttui, mitä aatteita suosittiin, mitä katsottiin hyvällä ja mitä toivottiin vältettävän. Taustoitukseksi kirjoitan tarkasti myös maailman ja Suomen rauhanliikkeiden historiasta. Suoma-

⁵ Useita EK:n Selinheimosta ja Antimilitaristisesta liitosta tekemiä raportteja (esim. EK:n ilmoitus 5.3.1929, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Nevalainen (1997), s. 146–153 ja Paasilinna (1998), s. 48–54.

laisten rauhanjärjestöjen esikuvat ja toimintamallit tulivat 1920–30-luvuillakin pitkälti ulkomailta, ja kyseisen aikakauden pasifistisen ajattelun juuret ajoittuvat pisimmillään Jeesuksen aikoihin asti.

Kuvaamalla Selinheimon persoonaa, toimintaa, ajatusmaailmaa ja sen muutosta, aatetovereita, vastustajia ja eri tahojen suhtautumista häneen vastaan pääkysymyksiini: *mikä oli Aarne Selinheimon ja antimilitaristisen liikkeen asema Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnassa ja miksi asemasta muodostui juuri sellainen*. Selinheimon omalla persoonalla oli eittämättä suuri merkitys, mutta olennaisesti vaikutti myös ulkoinen paine eli yhteiskunnan poliittinen mahdollisuusrakenne⁶, joka ei suosinut pyrkimyksiä aseistariisuntaan.

Aloitan systemaattisen tarkastelun vuodesta 1920, jolloin Selinheimon aktiivinen toiminta alkoi hänen liittyttyään Suomen Rauhanliittoon ja tultuaan siten huomioduksi liiton virallisissa papereissa. Tarkastelun päätepiste on syksy 1939, jolloin Selinheimo kuoli. Koska aikarajaus osuu luontevasti 1920–30-lukuihin, voin myös käsitellä tätä aikakautta kokonaisuutena, joka erosi merkittävästi niitä edeltäneistä ja seuranneista vuosikymmenistä.⁷ Ennen varsinaisia käsittelylukuja kerron erillisessä taustoituvuudessa (luku 2) yleispiirteisesti rauhanliikkeen historiasta ja Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnallisesta ilmapiiristä. Käsittelyluvuissa (luvut 3–6) kuljetan aihettani eteenpäin pääosin kronologisesti, sillä se on luontevin tapa ihmisen elinkaaren kuvaamisessa. Käsittelyluvut sisältävät kuitenkin myös riittävän määrän yhteiskunnan ja taustalla vaikuttaneiden aatteiden ja ilmiöiden teemakohtaista kuvailua sekä johtopäätöksiä. Varsinaisista tutkimustuloksista teen selkoa yksityiskohtaisesti loppuluvussa (luku 7).

Aikakauden kuvaaminen yksilön kautta auttaa toivon mukaan ymmärtämään tutkimuskohteeni tekemisten syitä ja seurauksia paremmin kuin tarkastelu suurten rakenteiden läpi. Hyödynnän siis mikro- ja henkilöhistorialle tyypillistä tapaa keskittyä yksittäisen ilmiön tai henkilön tarkasteluun, jonka kautta pyrin kaivamaan esiin tapahtumien takaa löytyvän toimijan, ihmisen. Mikrohistoriallisen tutkimusintressin perimmäinen tavoite on ymmärtää ihmistä hänen omista lähtökohdistaan ja elämänehdoistaan käsin. Gunnar Erikssonin mukaan ihmistä on tutkittava Platonin tavoin henkilökohtaisilla teoillaan omaan elinpiiriään heijastavana mikrokosmoksena. Tällöin ympäröivä maailman katsotaan vaikuttavan yksilöön esimerkiksi hallitsevana ilmapiirinä, ajattelutapoina,

⁶ Poliittisella mahdollisuusrakenteella tarkoitetaan niitä yhteiskunnallisia suhdanteita, tilanteita tai olosuhteita, joista (useimmiten poliittinen) liike kehittyy ja jotka edesauttavat tai vaikeuttavat liikkeen tavoitteiden toteuttamista ja sen yhteiskunnallisten vaikutusten leviämistä. Litmanen (1998), s. 282.

⁷ 1920–30-luvuilla tapahtui toki suuriakin muutoksia poliittisissa valtasuhteissa, ajattelutavoissa, taloudessa jne. Kyseisten vuosikymmenten perusvire pysyi kuitenkin melko samanlaisena koko ajanjakson ja muuttui lopullisesti vasta toisen maailmansodan jälkeen.

sosiaalisina rakenteina ja taloudellisina ehtoina. Ihminen käy läpi oman yhteisönsä sosialisoitumisprosessin, mutta ei ole ympäristönsä orja, vaan pyrkii toteuttamaan päämääriään. Aikakausi ja yhteiskunta kuitenkin määrittelevät ne puitteet, joihin tutkittava kohde on sidoksissa ja joita se ilmentää tai mahdollisesti vastustaa.⁸

Valitsin tarkasteltavaksi juuri Selinheimon, koska häntä ja hänen luomaansa Antimilitaristista liittoa ei ole tutkittu käytännössä lainkaan, vaikka Selinheimon värikästä elämää ja toimintaa tarkastelemalla avautuu uusia ulottuvuuksia Suomen 1920–30-lukujen kansalaistoimintaan ja vastakulttuuriin. Hänen tarinansa myös ansaitsee tulla kerrotuksi. Rauhanaatteen fanaattinen julistaminen ja sen mukaan eläminen veivät liioittelematta Selinheimon kaiken energian. Hän vastusti jyrkästi ylioppilas-sukupolvensa muotiaatteita, aseellista isänmaan puolustamista ja Suur-Suomi-intoilua. Hän hylkäsi myös sukunsa porvarilliset perinteet ja insinöörinuransa hakeutuessaan tietoisesti lähelle työväestöä, jonka parissa hän toivoi heräävän laajan kansanliikkeen aseellisuuden ja sen syiden poistamiseksi.

Omin kustannuksin ja jatkuvista takaiskuista huolimatta äärimmäisen idealistinen Selinheimo rakensi käsikäyttöisen painokoneen ja toimitti sen avulla useita rauhanaatteellisia lehtiä, perusti järjestöjä ja hoiti niiden käytännön toimintaa, levitti esperanton sanomaa, kierteli ovelta ovelle keräämässä kymmeniätuhansia nimiä erilaisiin adresseihin, valisti raittiusaatteesta ja kasvissyönnistä, painoi ja jakoi satojatuhansia lentolehtisiä, kävi kiivaita väittelyitä ”militaristien” ja kommunistien kanssa, matkusteli Euroopassa tapaamassa rauhanaktivisteja ja kävi kirjeenvaihtoa muun muassa Albert Einsteinin ja Bertrand Russellin kanssa. Toiminnallaan Selinheimo onnistui vauhdittamaan lähes nykymuotoisen siviilipalveluksen mahdollistaneen lain syntymistä.

1.3. Lähteet ja kirjallisuus

Aarne Selinheimosta tai Antimilitaristisesta liitosta ei ole tehty tutkimuksia. Näin ollen valtaosa työni lähteistä on arkistomateriaalia ja erilaisia painotuotteita. Selinheimon ajatusmaailmaa henkilökohtaisella tasolla luotaavaa lähteistöä, kuten kirjeenvaihtoa tai päiväkirjaa, ei ole valitettavasti säilynyt. Täten ylivoimaisesti tärkein anti on Kansallisarkistossa sijaitsevalla Etsivän keskuspoliisin – Valtiollisen poliisin arkistolla. Tutkin sen materiaaleista niitä henkilö- ja asiamappeja, joita EK ja sen seuraaja Valpo tekivät 1920–30-luvuilla vaikuttaneista rauhanaatteellisista ja niihin viittaavista järjestöistä ja ihmisistä sekä Selinheimon tuttavista. Kyseiset asia- ja henkilömapit sisältävät EK:n

⁸ Ollila (1996), s. 7–11; Eriksson (1997), s. 109–119; Heikkinen (1993), s. 21–43.

toimihenkilöiden tekemiä tarkkoja kuvauksia seurattujen henkilöiden ja järjestöjen kokouksista, painatustoiminnasta, aikomuksista ja EK:n heihin kohdistamista toimenpiteistä sekä suuren määrän lehtileikkeitä. Tärkeimmät yksittäiset mapit koskevat Selinheimoa, Arndt Pekurista, Felix Iverseniä, Antimilitaristista liittoa, Rauhanliittoa ja Sodanvastustajain liittoa. EK:n materiaalit vaativat huolellista lähdekritiikkiä, sillä aineiston syntyyn vaikuttivat monesti EK:n asiamiesten henkilökohtaiset motiivit, joita eivät aina olleet puolueettomuus tai oikeudenmukaisuus.⁹

Kansallisarkiston uumenista löytyy niin ikään Suomen Rauhanliiton arkisto, joka pitää sisällään paitsi kohtalaisen paljon tietoa Rauhanliitosta myös mainintoja Antimilitaristisen liiton ja Rauhanliittoon tavalla tai toisella yhteydessä olleiden rauhanyhdistysten varhaisista vaiheista. Tutkin Rauhanliiton ja sen Helsingin osaston pöytäkirjojen ynnä muiden papereiden ohella muun muassa Antimilitaristisen liiton, Sodanvastustajain liiton ja Esperantistien rauhanyhdistyksen paperit. Selinheimo oli kolmen edellä mainitun järjestön perustajia ja ainoita aktiivisia toimijoita, mutta valitettavasti niiden pöytäkirjoja, painatteita ja muuta materiaalia on tallella hyvin niukasti.

Selinheimon painatetoiminnan tuloksia on säilynyt kohtalainen määrä Helsingin yliopiston kirjaston Pienpainatekokoelmassa, jonka sisältöä tutkin niin ikään. Eniten hänen tekstejään löytyy kuitenkin 1920–30-lukujen lehdistöstä. Selinheimo kirjoitteli ahkerasti Rauhanliiton julkaisemaan *Rauhaa kohti* -lehteen etenkin 1920-luvulla. Lisäksi hän toimitti omaa *Sodanvastustaja*-lehteään sekä lähetti uutisiaan ja julistuksiaan moniin sanomalehtiin, joista lähinnä muutama vasemmistolainen julkaisi niitä. *Rauhaa kohti* -lehteä ja *Sodanvastustajaa* lukuun ottamatta en lähtenyt etsimään sanomalehdistä systemaattisesti Selinheimon kirjoituksia, sillä EK oli sen jo tehnyt ja liimannut löydöksensä asiamappeihin. Myös Kansan arkistoon kuuluva Arndt Pekurisen lehtileikekokoelma osoittautui hyödylliseksi, sillä iso osa häntä koskevasta kirjoittelusta liittyi myös Selinheimoon.

Selinheimoa ja Antimilitaristista liittoa koskevaa arkistomateriaalia oli tarjolla valitettavan hajanaisesti ja lähinnä pieninä murusina, joten ne eivät tietenkään riitä luomaan kokonaiskuvaa.¹⁰

⁹ EK–Valpo teki toimintansa aikana seurantakortin noin 200 000 jollain tavoin epäluotettava pitämästään henkilöstä, joista noin 7000:ää seurattiin tarkemmin oman henkilömapin kautta. Suurin osa käyttämistäni EK–Valpon henkilö- ja järjestömappien papereista on jonkun EK:n etsivän tekemiä raporteja ja keräämiä lehtileikkeitä epäluotettavien henkilöiden kokouksista, suunnitelmista ja tempauksista. Niiden kirjoittajia ei yleensä mainita ja ne on osoitettu etsivän keskuspoliisin päällikölle Esko Riekille. Raportit ovat keskimäärin 1–20 sivua pitkiä, ja ne on kirjoitettu joko koneella tai käsin. Kun mainitsen viitteessä ”EK:n/Valpon ilmoitus x.x.19xx”, tarkoitan juuri tällaista paperia, jonka kirjoittajasta ei ole tarkkaa tietoa, eikä sillä ole merkitystään. Osa papereista on numeroitu, mutta pääosin ne ovat vain aikajärjestyksessä. Ks. tarkemmin EK–Valpon mapistoista ja niiden käytöstä historian tutkimuksessa: Nevalainen (1997).

¹⁰ Selinheimoon liittyvää arkistomateriaalia olisi voinut löytyä vielä hieman lisää erinäisistä häneen yhteyksissä olleiden henkilöiden ja järjestöjen arkistoista, joita on mm. Kansallisarkistossa, Kansan arkistossa, Työväen arkistossa ja

Kirjallisuuden puolella Selinheimoon törmää kuitenkin muutamassa teoksessa. Kattavin kuvaus on Erno Paasilinnan aseistakieltäytyjä Pekurisesta tekemässä romaanimuotoisessa tutkimuksessa *Rohkeus. Arndt Pekurisen elämä ja teloitus*, jonka lähdepohja on osittain sama kuin gradussani. Myös Suomen rauhanliikkeen historiaa käsittelevässä kirjallisuudessa törmää Selinheimoon. Tärkeimmät näistä ovat Göran von Bonsdorffin *Päämääränä rauha. Suomen Rauhanliitto 1920–1979* sekä Kalevi Kalemaan *Suomalaisen rauhanliikkeen juuria*.¹¹ Selinheimosta on puhetta myös muutamissa hänen aikalaisistaan kertovissa muistelmissa ja vastaavissa teoksissa, kuten Veli-Pekka Lehtolan Karl Nickul -teoksessa. Lisäksi kävin läpi Helsingin ja Mikkelin koulujen historiikkeja ja matrikkeleita, joista selvisi Selinheimon ja hänen sukulaistensa perustietoja. Haastattelin myös paria Selinheimon sukulaista, joilta sain arvokasta tietoa ja valokuvia kohteestani.¹²

Edellisessä kappaleessa mainittuja von Bonsdorffin ja Kalemaan tutkimuksia hyödynnän myös suomalaisen rauhanliikkeen historiaa taustoittavassa osiossa. Vaikka rauhanliikkeen historiasta on kirjoitettu paljonkin, Suomea koskeva osuus ei ole kovin laaja. Tämä johtunee siitä, ettei rauhanliikkeellä ollut merkittävää joukkoja mukaan saanutta toimintaa ennen 1960-lukua. Maailman rauhanliikkeen historiaa käsittelevästä kirjallisuudesta taas käytän ennen kaikkea Peter Brockin laajoja tutkimuksia sekä Jaakko Suolahden, Olli Vehviläisen ja Markku Järvisen toimittamaa *Rauhanajatus historiassa* -artikkelikirjaa.

Suomen 1920–1930-lukuja kuvaavasta kirjallisuudesta pääosaan nousevat poliittista kulttuuria ja henkistä ilmapiiriä käsittelevät tutkimukset. Yleisesti aikakaudesta kertovista teoksista hyödynnän muun muassa seuraavia: *Suomen kulttuurihistoria, osa 3: Oma maa ja maailma, Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–1939, Älymystön jäljillä. Kirjoituksia suomalaisesta sivistyneistöstä ja älymystöstä, Kansakunnan historia 6 – Täysivaltainen kansakunta 1917–1939, Suomen lehdistön historia* -tutkimuksia sekä eri puolueita ja kansalaisjärjestöjä kuvaavia teoksia.

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa. Aikataulullisten syiden lisäksi jätin ne tutkimuksen ulkopuolelle siksi, että niistä mahdollisesti saadun tiedon määrä ja laatu olisivat todennäköisesti olleet vähäpätöisiä työni kannalta.

¹¹ Hyödyllisyydestään huolimatta sekä Kalemaan, von Bonsdorffin että Paasilinnan teokset sisältävät valitettavan paljon huolimattomuuksia, virheitä ja osatoukuksia eri rauhanjärjestöjen vaiheista sekä Selinheimon elämästä, suvusta ja toiminnasta. Työssäni korjaan myös näitä tietoja arkistoista ja haastatteluista saamani tarkistettujen faktojen pohjalta.

¹² Muistitieto on sinänsä epäluotettavaa verrattuna arkistolähteisiin, sillä ihmisen muisti on rajallinen, haastateltavan tiedot voivat olla virheellisiä tai kuulopuheita, haastateltavan arvomaailma saattaa vaikuttaa muistikuvien laatuun ja haastatteliija saattaa aiheuttaa virheellisiä tulkintoja. Muistitiedon merkitys piilee kuitenkin siinä, että se täydentää lähdekriittisen tarkastelun kautta muuta lähdeaineistoa selventämällä asiakokonaisuuden pieniä yksityiskohtia ja muista lähteistä mahdollisesti unohdettuja tai poisjätettyjä tietoja. Virrankoski (1980), s. 1–19.

Etsivän keskuspoliisin toimintaa ja roolia yhteiskunnassa tarkastelen muun muassa *Turvallisuuspoliisi 75 vuotta 1919–1994* -artikkeliteoksen ja Tuija Hietaniemen *Lain vartiossa: poliisi Suomen politiikassa 1917–1948* -tutkimuksen valossa. Suojeluskuntia käsittelevässä osiossa nojaudun esimerkiksi Marko Tikan ja Risto Alapuron tuoreisiin näkemyksiin, kun taas Akateemista Karjala-Seuraa, lapuanliikettä ja muuta suomalaista äärinationalismia luotaavat osiot pohjaavat sellaisten nimien kuin Toivo Nygårdin, Juha Siltalan, Mikko Uolan, Matti Klingen ja Heikki Eskelisen tutkimuksiin. Vasemmistoliikkeiden historiaa valotan puolestaan Tauno Saarelan, Hannu Soikkasen ja Kimmo Rentolan tutkimusten pohjalta.

2. 1920–30-lukujen suomalaisen rauhanaktiivisuuden taustatekijät

2.1. Rauhanaate ja -liike maailmalla antiikista ensimmäiseen maailmansotaan

Kautta vuosituhansien sodat ja valloittajat ovat tuhonneet kansoja ja kulttuureja ja siten muuttaneet ihmiskunnan tulevaisuuden suuntaviivoja. Mutta niin kauan kuin on ollut sotaa, on ollut myös kaipuuta sotien lopulliseen hylkäämiseen, pasifismiin – milloin enemmän, milloin vähemmän. Etelä- ja Kaakkois-Aasian buddhalaiset ja hindulaiset opettajat julistivat jo noin 500 eaa. myötätuntoa vihollisia kohtaan ja välttelivät sotimista. Läntiseen kulttuuripiiriin ensimmäiset ajatukset kansojenvälisestä pysyvästä rauhantilasta toi pari tuhatta vuotta sitten syntynyt kristinusko. Välimeren rantojen varhaiskristityt seurakunnat alkoivat toteuttaa käytännössä Jeesuksen opetuksia muun muassa väkivaltakeinojen vastustamisesta, vihollisen rakastamisesta, toisen posken kääntämisestä, miekkaan tarttumisen turmiollisuudesta ja rauhantekijöiden autuudesta. Niin sanotun alkukirkon aikana vuosina 29–313 jaa. Rooman valtakunnassa kehittyikin ensimmäinen pasifistiseksi luettava liike, kun roomalaisia auktoriteetteja uhmanneet kristityt kieltäytyivät Jeesuksen nimissä palvelemasta armeijan tehtävissä. Pasifismia harjoittivatkin länsimaissa aina 1850-luvulle asti lähes yksinomaan tietyt alkukristillisyyttä kannattaneet piirit.¹³

Alkukirkon kuuluisia pasifistisia oppi-isiä olivat muun muassa Lactantius, Klemens Aleksandrialainen, Tertullianus ja Origenes, jotka levittivät seurakuntalaisilleen Jeesuksen opetuksia rakkauden käskyn ja sotimisen yhteensovittamattomuudesta. Oppi-isien ohella varhaiskristittyjen kielteistä suhtautumista armeijaan kasvattivat Rooman sotaisat legioonat, joita käytettiin myös kristittyjen vainoamiseen. Näin ollen tosiuskovaiset kieltäytyivät tarttumasta miekkaan ja vastustivat samalla roomalaista esivaltaa. Vaikka valtaosa varhaiskristityistä olikin täysin sotimista vastaan, heitä liittyi

¹³ Brock (1972), s. 3–7; Brock (1994), s. 1.

myös armeijaan ja moni kirkkoisäkin hyväksyi sotimisen vedoten lähinnä Vanhaan testamenttiin. Vuonna 313 jaa. Rooman keisariksi kohonnut Konstantinus Suuri muutti lopulta totaalisesti kristinuskon suunnan pois pasifismista tehdessään siitä valtakunnan ainoan sallitun uskonnon, joka liitettiin kiinteäksi osaksi valtiota ja siten myös armeijaa. Sama tilanne jatkui pitkälti koko keskiajan, jolloin sotimisesta jopa tuli katolisen kirkon tukemien hallitsijoiden velvollisuus.¹⁴

Keskiajalla katolisen kirkon auktoriteettia pasifismillaan uhkasi näyttävästi lähinnä valdolaisten lahko, joka sai alkunsa 1100-luvun lopulla Etelä-Ranskassa. Johtajansa Pierre Waldes'n johdolla se otti alkukristillisen pasifismin aseeseen taistelussaan katolisen kirkon liian kauaksi Uuden testamentin hengestä karanneiksi katsomiaan oppeja vastaan. Valdolaiset kieltäytyivät ihmishengen riistämisestä, jonka katolinen kirkko salli monissa yhteyksissä. Kun liikehdintä levisi myös Pohjois-Italian ja saksankielisen Euroopan maanviljelijöiden pariin, paavi lähetti joukkonsa nujertamaan verisesti nämä harhaoppiset, ja 1400-luvun loppuun mennessä liike oli hajotettu. Renessanssi ja katolisen kirkon uudistusvaatimukset tekivät kuitenkin jo tuloaan, ja niinpä valdolaisten esimerkkiä alkoivat 1400-luvulla noudattaa nykyisen Tšekin alueen vapaammassa oloissa vaikuttaneen uskonpuhdistajan Jan Husin kannattajat sekä taboriittien pasifistikristillinen lahko ja sitä lähellä olleet Peter Chelcickyn tukijat. Nämäkin jäivät vielä lyhytaikaisiksi liikehdinnöiksi.¹⁵

1500-luvun uskonpuhdistuksissa katolisen kirkon opeista irtaantuneet suuret kirkkokunnat, kuten luterilaisuus, kalvinismi ja anglikaanisuus, julistivat paluuta oikeaoppiseen kristillisyyteen mutta hyväksyivät lopulta sotimisen keinona saavuttaa oikeudenmukaisuus. Ihmiselämän pyhyttä kunnioittavan humanismin hengessä muutama pienempi uusi kirkkokunta päätti kuitenkin hylätä myös sotimisen ja alkaa toteuttaa Uuden testamentin mukaista pasifismia kaikessa elämässään. Näistä 1400-luvun tšekkireformisteilta mallia ottaneista lahkoista moni syntyi Sveitsissä ja huomattavimmiksi kohosivat Jakob Hutterin mukaan nimetyt hutteriitit ja Menno Simonsilta nimensä saaneet mennoniitit. Ne vetäytyivät tiiviiksi maaseutuyhteisöiksi, jotka elivät omissa oloissaan mutta kieltäytyivät tukemasta maallisia ruhtinaita asepalveluksen tai sotaveron muodossa. Saksankielisillä seuduilla lahkolaiset joutuivat vähitellen vainotuiksi mutta löysivät suvaitsevaisempia maaperiä esimerkiksi Puolasta ja Hollannista. Sekä hutteriittejä että mennoniittejä voi pitää uuden ajan ensimmäisinä radikaalipasifisteina, vaikka niiden aseidenvastaisuus ulottuikin lopulta vain omiin pieniin yhteisöihinsä eikä koko yhteiskuntaan.¹⁶

¹⁴ Brock (1972), s. 7–16; Brock (1994), s. 2–4; Litzen (1970), s. 53; Kuujo (1970), s. 61–69.

¹⁵ Brock (1994), s. 5–7; Martin (1965), s. 41–70.

¹⁶ Brock (1994), s. 10–16; Pirinen (1970), s. 74–79.

Sveitsiläislähtöisiä pasifistilahkoja merkittävämmäksi kohosi Englannissa 1600-luvun puolivälissä alkunsa saanut kveekariliike. Tämä George Foxin perustaman liike piti ohjenuoranaan, ettei Kristuksen henki salli kenenkään hänen palvelijansa tarttua ulkoisiin aseisiin. Näin ollen kveekarit kieltäytyivät sotimisesta ja onnistuivat saamaan kieltäytymiselleen oikeutuksen ensimmäisenä maailmassa jo vuonna 1673. Britannian sekavat poliittiset ja uskonnolliset olot pakottivat kveekarit kuitenkin siirtymään kymmenkunta vuotta myöhemmin Yhdysvaltoihin, jossa lahkolaiset perustivat Pennsylvanian osavaltion. Siellä he saivat toteuttaa valtioelämässä lähes seitsemänkymmentä vuotta kristillistä pasifismiaan, kuten kaikesta väkivallasta luopumista sekä sotimisesta, sotaveron maksamisesta ja puolustuslinnakkeiden rakentamisesta kieltäytymistä. Vuosien 1755–63 sota Englannin ja Ranskan välillä katkaisi kveekarien rauhanidyllin, kun he päästivät (osa)valtionsa korkeisiin virkoihin myös maallikkoja välttyäkseen hankalilta sotaan liittyviltä päätöksiltä. Tästä huolimatta kveekarien rauhanaktivismi on jatkunut näihin päiviin asti.¹⁷

Euroopan 1600–1700-lukujen suursotien jälkeen valistuksen ajan filosofit ja kirjailijat nostivat uudelleen esiin renessanssihumanistien, kuten Thomas Moren, ajatuksia siitä, etteivät sodat inhimillisine tragedioineen välttämättä olekaan luonnonilmiöiden tapaisia väistämättömyyksiä. Valistusfilosofit näkivät sotien olevan vältettävissä valistuneiden johtajien järjen ja viisauden keinoin, joita he esittelivät romaaneissaan, tietosanakirjoissaan ja valtio-opillisissa teoksissaan. Aikakauden kuuluisimpia rauhanaatteen levittäjiä olivat muun muassa kirjailija Jonathan Swift sekä filosofit Voltaire ja Immanuel Kant, jonka teos *Ikuiseen rauhaan* (1795) herätti runsaasti huomiota ajatuksellaan pysyvistä rauhanilmoista. Valistuksen ihanteet johtivat myös Ranskan suureen vallankumoukseen, jonka myötä kumoutui hallitsijan yksinvaltainen oikeus päättää alamaistensa saattamisesta sotaan. Vallankumous söi kuitenkin nopeasti lapsensa, ja valtaan noussut Napoleon I vei 1800-luvun alussa koko Euroopan suuriin sotiin, jotka vähensivät luonnollisesti suuresti uskoa valistusfilosofien teeseihin sotien korvaamisesta rationaalisella politiikalla.¹⁸

Napoleonin sodat yhdessä Britannian ja Yhdysvaltojen välisten yhteenottojen kanssa synnyttivät kuitenkin 1800-luvun alkupuolella modernin pasifismin, joka pohjautui erotuksena aiemmista rauhansuuntauksista järjestyneiden joukkojen toimintaan. Vuosisadan alun jälkeen Euroopassa valitsi pitkähkö rauhankausi, jonka oloissa kansainvälinen yhteistyö lisääntyi. Teollistumisen aikaansaama suuri talouskasvu nosti puolestaan länsimaissa huomattavan korkealle jalustalle porvariston,

¹⁷ Brock (1994), s. 16–37, Pirinen (1970), s. 78–81; Martin (1965), s. 41–70.

¹⁸ Kalemaa (1981), s. 12–14; Kemiläinen (1970), s. 104–136.

jonka liberalistiseen aatemaailman kuului myös pasifismi vapaan kaupankäynnin mahdollistajana. 1800-luvun alkupuolella rauhan puolesta puhuivat liberalismiin ohella vuosisadan toisen suuren aatteen, nationalismiin, kannattajat. Esimerkiksi italialaisen Giuseppe Mazzinin ajatusten mukaan vapaat ja riippumattomat kansakunnat voisivat työskennellä harmonisessa yhteistyössä omine kansallisine panoksineen. Koska nationalismi kuitenkin muuttui 1800-luvun lopulla valtiokeskeiseksi ja yksilönvapauksia rajoittavaksi, nationalistit alkoivat pitää kansainvälisyyttä korostanutta pasifismia itselleen vastakkaisena. Näin ollen ensimmäisten rauhanliikkeiden varsinaiset jäsenet tulijat edelleen suurilta osin uskonnollisista piireistä.¹⁹

Maailman ensimmäisen rauhanyhdistyksen New York Peace Societyn perusti vuonna 1815 presbyteeri David L. Lodge. Seuraavana vuonna kveekarit perustivat vastaavan yhdistyksen Englantiin, jonka jälkeen omansa saivat Ranska (1821) ja Sveitsi (1830). Aluksi järjestöt koostuivat lähinnä uskovaissista ja keskittyivät pohtimaan sotimisen moraalisia puolia. Vuosisadan puolivälin jälkeen järjestöihin alkoi liittyä myös ei-uskonnollisia pasifisteja, ja samoihin aikoihin käynnistyivät niin ikään kansainväliset rauhankongressit, joista ensimmäinen pidettiin Lontoossa vuonna 1843. Niissä koetettiin vahvistaa uskoa kansojen yhdistäviin piirteisiin, sopia aseiden määrän vähentämisestä ja saada aikaan valtioidenvälisiä sovintotuomioistuimia ehkäisemään aseellisia sotia. Aluksi mukana oli lähes yksinomaan uskonnollisia pasifisteja, mutta vähitellen joukkoon liittyi yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneita taiteilijoita, tieteentekijöitä ja humanisteja. Liikkeen pelkästään uskonnollinen pohja alkoi murtua, ja tilalle astui yleishumaanisuus, jota ajamaan esimerkiksi Punainen Risti syntyi vuonna 1864 kirjailija Henri Dumantin kirjan herättämän keskustelun seurauksena.²⁰

Rauhanaatteen saatua tuulta siipiensä alle 1800-luvulla sen sisällä alkoi kyteä myös erimielisyyksiä lopullisista päämääristä ja suhtautumisesta politiikkaan. Riidat johtivat vuonna 1867 kansainvälisen rauhanliikkeen jakautumiseen kahtia: Kansainvälinen rauhanliitto pyrki puolueettomuuteen sekä uskonnollisissa että poliittisissa kysymyksissä, kun taas Kansainvälinen rauhan ja vapauden liitto halusi pasifismin levittämisen ohella korvata monarkiat tasavalloilla, vastusti uskonnollista väkivaltaa ja kannatti demokratiaa. Jälkimmäisen liiton johtohahmoin kuuluneet ranskalaiskirjailija Victor Hugo ja italialainen vapaustaistelija Giuseppe Garibaldi kannattivat yhteiskunnallista vallankumousta, johon suhtautuminen tuli jakamaan pasifisteja ympäri maailmaa vielä pitkään. Omat mausteensa rauhansoppaan heitti kansainvälisen työväenliikkeen vuonna 1889 perustama Toinen internationaali, joka asettui vahvasti vastustamaan sotia, koska katsoi niiden olevan seura-

¹⁹ Sivonen (1970), s. 139–143; Kalemaa (1981), s. 14.

²⁰ Sivonen (1970), s. 143–149; Pirinen (1970), s. 82–83; Kalemaa (1981), s. 14–15; Brock (1994), s. 38–40.

usta työväenluokkaa sortavasta kapitalistisesta yhteiskuntajärjestelmästä. Toisaalta työväenliikkeen ääriä näki sodan mahdollisuutena ryhtyä vallankumoukseen.²¹

Linjariidoista huolimatta pasifismi kulki eteenpäin 1800-luvun lopulla, kun rauhankonferenssit vähitellen laajenivat niin, että myös poliitikot ottivat niihin osaa vuonna 1888 perustetun Parlamenttienvälisen liiton kautta. Vuoden 1899 Haagin konferenssi keräsi saman pöydän ääreen jo kaikkien Euroopan suurvaltojen edustajat, minkä pasifistit katsoivat suureksi voitoksi. 1900-luvun puolella tapaamisissa kehiteltiin sovintotuomioistuinta ja saatiin aikaan myös kansainvälistä asevarustelua rajoittavia sopimuksia. Koska päätökset eivät kuitenkaan sitoneet laatijoitaan, konferenssien anti jäi vain nimelliseksi, ja Eurooppa valmistautui itse asiassa jo kovaa vauhtia suursotaan. Pasifistit jatkoivat kuitenkin järjestäytymistään, jonka tuloksena syntyi myös Kansainvälinen rauhantoimisto IPB. Se linkitti yhteen eri maiden porvarillis-liberaalit rauhanjärjestöt ja pyrki ottamaan huomioon myös työväenliikkeen rauhanpyrkimykset. IPB myönsi 1900-luvun vaihteessa, että oikeudenmukaisempi sosiaalinen järjestelmä oli kansainvälisen rauhan ehto, mutta koska se kuitenkin kannatti kapitalismia, suhteet työväenliikkeen rauhanjärjestöihin pysyivät etäisinä.²²

2.2. Kansainvälinen rauhanliike maailmansotien välisenä aikana

Ensimmäinen maailmansota oli totaalisuutensa ja siviiliväestöönkin kohdistuneiden julmuuksiensa takia varsinainen šokki pasifisteille, jotka olivat optimisteina luottaneet inhimillisyyden ja järjen äänien sekä kansainvälisen yhteistyön lamauttavan sotakoneiston. Ennen sotaa pasifismi oli ollut lähinnä pienten porvarillisten piirien eettis-moraalista pohdiskelua siitä, miten sodat voitaisiin korvata rauhanomaisesti. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen rauhanliike alkoi koota taakseen suuria massoja näyttääkseen valtaapitäville kansalaisten vastustavan uusiin sotiin mahdollisesti johtavia päätöksiä. Liike siis politisoitui ja kasvoi 1920-luvun jälkipuoliskolla jonkinlaiseksi muotivirtaukseksi ympäri Länsi-Eurooppaa, erityisesti Englannissa. Rauhanaatteen politisoituminen ja kannattajakunnan sisäiset ristiriidat jakoivat sen kuitenkin lopullisesti kahteen koulukuntaan: klassiseen pasifismiin ja antimilitarismiin.²³

²¹ Marxista Maoon (1970), s. 186–187; Santi (1992), s. 15–17.

²² Santi (1992), s. 15–22; Kalemaa (1981), s. 14–16; Sivonen (1970), s. 143–150.

²³ Huovio (1970), s. 197–202; Santi (1992), s. 28–36. Huom! Tästä lähtien tarkoitan termillä *pasifisti* nimenomaan Kansainliittoon luottavia ja päivänpolitiikkaa karsastavia rauhanaatteen ajajia. *Antimilitaristilla* viittaan puolestaan ehdottoman rauhanaatteen kannattajiin, jotka tahtoivat myös muuttaa perusteellisesti yhteiskunnan valtarakenteita.

Klassisen pasifismin alkuperä oli 1800-luvun kristillisperäis-porvarillisessa rauhanliikkeessä, joka tavoitteli kansainvälisiin erityisinstituutioihin perustuvaa politiikkaa sotien estäjänä. Sen politiikan painopisteenä olivat kansainväliset suhteet, joiden hoitamisessa se luotti ensimmäisen maailmansodan jälkeen perustettuun Kansainliittoon. Pasifistien tavoitteena oli pitää sodat poissa yhteisymmärryksen keinoin, mutta yhteiskuntajärjestelmään tai sotalaitoksen olemassaoloon ne eivät pyrkineet puuttumaan. Näin ollen ne eivät halunneet yleensä ottaa kuuluvasti kantaa muihin kuin suoranaisesti rauhantyötä koskeviin päivänpoliittisiin kysymyksiin. Kansainliiton ohella klassisen pasifismin kannattajien yhteinen projekti oli Kansainvälinen rauhantoimisto IPB, joka jatkoi toimintaansa maailmansodan jälkeenkin. Sen rinnalle kohosi myös Kansainliittoyhdistysten maailmanfederaatio, jonka kansalliset jäsenjärjestöt yhdessä IPB:n vastaavien kanssa muodostivat eurooppalaisten rauhanjärjestöjen ytimen 1920–30-luvuilla.²⁴

Antimilitarismi on maailmansodan jälkeen lopullisesti kehittynyt uusi ja klassista pasifismia radikaalimpi rauhanaatteen koulukunta. Sen puitteet luotiin maailmansodan aikana ja etenkin Britanniassa, jossa syntynyt kutsunnoista kieltäytyjien liike keräsi mukaansa niin kristittyjä, sosialisteja, parlamentaarikoita kuin yliopistoihmisiäkin. Näiden ohella sotatoimia vastusti äänekäästi eurooppalaisten tiedemiesten ja kirjailijoiden ryhmittymä, johon kuuluivat muun muassa Albert Einstein, Romain Rolland, Bertrand Russell ja Bernard Shaw. Nämä pääosin maan alle ajettut antimilitaristit vastustivat maidensa sotapolitiikkaa ja kieltäytyivät ottamasta osaa armeijan toimiin. Monen kohtalona oli päätyä vankilaan, mistä sai alkunsa myöhemmälle antimilitarismille tyypillinen totaalkieltäytyminen. Antimilitaristit pyrkivätkin lakkauttamaan koko sotalaitoksen, poistamaan maailmasta kaikki aseet ja hylkäämään lopulta myös kapitalistisen talousjärjestelmän.²⁵

Totaalisen aseistariisuntapyrkimyksensä ohella antimilitarismi on osa työväenliikkeen perinnettä, ja antimilitaristeilla on aina ollut läheiset yhteydet yhteiskunnallisesti radikaaliin vasemmistoon. Sen aatteellisena lähtökohtana on sekoitus väkivallatonta anarkismia, anarkososialismia ja anarkosyndikalismia, joiden mukaan työläisten itsensä tulisi johtaa luokkataistelua ennen kaikkea ammattiliittojen kautta puolueiden sijaan. Koko yhteiskuntaa tulisi muuttaa siten, että omistusolet ja luokkapohjaisuus katoavat. Tähän muutokseen tarvitaan joukkojen tukea, mutta lähtökohtaisesti toiminta ja ratkaisut ovat yksilöllisiä. Yksilön tärkeimpiä ratkaisuja ovat henkilökohtaiset kieltäytymiset kaikesta yhteistyöstä armeijan ja muiden militaristista yhteiskuntaa tukevien tahojen kanssa. Antimilitarismi tähdentää myös valtion ja yksilön välistä ristiriitaa ja pyrkii siksi monin kei-

²⁴ Santi (1992), s. 10–30.

²⁵ Harvey (2004), s. 336–338; Sivonen (1970), s. 152–156; Santi (1992), s. 10–12.

noin yhteenottoihin valtion pakkokoneiston tukipyöväiden, kuten armeijan ja virkavallan, kanssa. Militarismin ja kapitalismin ohella antimilitaristien hampaisiin on joutunut erityisesti nationalismi, jonka katsotaan tukevan militaristisia valta- ja hyökkäyspyrkimyksiä sekä sortavan työväestöä.²⁶

1920–30-luvun antimilitaristit katsoivat, että rauhantyö oli saatava perinteistä pasifismia kollektiivisemmalle pohjalle ja näkyvämmäksi, jotta päättäjiä voisi painostaa luopumaan koko sota-koneistosta sekä sellaisen ylläpitämistä edellyttävästä yhteiskuntajärjestelmästä. Uutta oli myös se, että antimilitaristit – toisin kuin klassiset pasifistit – näkivät moraaliseksi oikeudekseen vastustaa valtiovaltaa, mikäli se pyrki opettamaan kansalaisille sotiin ennenkin johtaneita aatteita tai pakotta-
maan heitä tarttumaan aseisiin vastoin omaatuntoaan tai yksilönvapauksiaan. Antimilitaristit korostivat niin ikään valtion pakkokoneistojen ja yksilön oikeuksien selvää ristiriitaa ja valtion ole-
van ihmistä varten eikä toisinpäin. Ensimmäistä maailmansotaa edeltäneeseen rauhanliikkeeseen
nähdessä antimilitarismi olikin selvän poliittista: se pyrki vaikuttamaan suoraviivaisesti
pääöksentekijöihin näyttävillä kampanjoillaan esivaltaa vastaan ja kokoamaan laajoja ja
monikansallisia tukijoukkoja muuttaakseen taloudellisia, valtapoliittisia ja ideologisia olosuhteita.²⁷

Vasemmistoanarkistien²⁸ ja maailmansodan aikaisten totaalikieltäytyjien oppeihin pohjautunut antimilitaristinen liike sai syntynsä varsinaisesti vuonna 1921. Tällöin Britannian, Hollannin, Sak-
san ja Itävallan antimilitaristit yhdistyivät War Resisters' International -nimiseksi (WRI)
kansainväliseksi kattojärjestöksi vastavetona perinteisten pasifistien IPB-järjestölle. WRI:n johtoon
nousi erityisesti Britanniassa maailmansodanvastustajina tunnetuiksi nousseita nimiä, kuten
vasemmistolainen filosofi Bertrand Russell ja työväenpuolueen tulevat nokkamiehet Ramsay Mac-
Donald ja Arthur Ponsonby. He kuuluivat myös kansalliseen antimilitaristiseen liittoonsa No More
Wariin, jonka sodanvastaiset kampanjat ja adressit nousivat esikuviksi antimilitaristeille ympäri
Eurooppaa. Muita WRI:n kuuluisia kannattajia olivat muun muassa ranskalaiskirjailija Romain Rol-
land ja saksalainen huippufyysikko Albert Einstein. Molemmat heistä esiintyivät 1930-luvun alkuun
asti kiivaina aseistakieltäytyjien puolestapuhujina ja aseellisuuden vastustajina, mutta kääntyivät
myöhemmin kannattamaan puolustuslaitoksia natsien imperialismin pysäyttämiseksi.²⁹

²⁶ Graham (2005), s. 109–149, 189–211, 390–457; Laurence (1989), s. 155–157; Sivonen (1970), s. 152–156; Santi (1992), s. 10–12; Ehrnrooth (1992), s. 177–180. Ks. anarkosyndikalismin ja -sosialismin eroista tarkemmin esim. Gra-
ham (2005).

²⁷ Sivonen (1970), s. 152–156; Santi (1992), s. 10–12.

²⁸ Selinheimo ja muut antimilitaristit suosivat etenkin venäläistä Pjotr Krapotkinia (1842–1921), jonka teoksia levisi
Suomeen jo 1800-luvulla. Anarkokommunistinen Krapotkin kannatti muun muassa utopistista ja luokista vapaata
yhteiskuntaa, jonka saavuttamiseen ei välttämättä tarvittaisi väkivaltaa. Ks. lisää Krapotkinista esim. Ehrnrooth (1992),
s. 163–169; Graham (2005).

²⁹ Brock (1970), s. 108–132; Santi (1992), s. 31–32.

WRI velvoitti jäsenjärjestöjään noudattamaan kirjaimellisesti tunnuslausettaan ”Sota on rikos ihmisyyttä vastaan. Sen tähden olemme päättäneet olla tukematta minkäänlaista sotaa ja toimia kaikkien sen syiden poistamiseksi.” Näin ollen ne ryhtyivät vaatimaan sotalaitosten hävittämistä, mikä saikin heti maailmansodan jälkeen rauhanystäviltä tukea, ja WRI alkoi syödä porvarillisten pasifistien IPB:n jäsenjärjestöjen kannatusta. Esimerkiksi 1930-luvun puoliväliin mennessä WRI:llä oli 52 jäsenjärjestöä ja kannattajakuntaa yhteensä 68 maassa. Käytännössä kansalliset yhdistyksen painostivat maidensa päättäjiä pitkälti keskusjärjestönsä ohjeiden mukaisesti. Ohjeita ne saivat omista konferensseistaan, joissa päätettiin liikkeen ideologisista linjoista ja kampanjoinnin kohteista. Myös samaan aikaan Intiassa näyttävää rauhantyötä tehnyt Mahatma Gandhi lähetti toisinaan tervehdyksiä WRI:n tapaamisiin, ja antimilitaristit ottivat oppia tämän passiivisesta vastarinnasta.³⁰

WRI:n ohella 1920–30-lukujen eurooppalaisia antimilitaristeja yhdisti kuuluminen 1920-luvun alussa Haagissa perustettuun Kansainväliseen Antimilitaristiseen toimistoon, IAMB:hen. Se oli WRI:tä huomattavasti radikaalimpi järjestö, jonka anarkosyndikalistisessa ohjelmassa mainittiin myös kaiken taantumuksen poistaminen vallankumouksen keinoin. IAMB:n tunnuslause oli ”Ei ainoatakaan miestä, ei ainoatakaan penniä, ei minkäänlaista työtä sotalaitoksen hyväksi.” Tunnuslauseensa mukaan se muun muassa yllytti sotatarviketeollisuuden parissa työskenteleviä lakkoilemaan, asevelvollisia kieltäytymään sotapalveluksesta sekä antimilitaristisia järjestöjä vastustamaan myös kapitalismia ja nationalismia. Näillä keinoilla Antimilitaristinen toimisto katsoi voivansa muuttaa yhteiskuntia rauhanomaiselle pohjalle. IAMB:n jäsenyhdistysten määrästä ei ole tietoa, mutta niitä on todennäköisesti ollut vähemmän kuin WRI:llä, jota konfliktihakuisempi IAMB oli.³¹

Vaikka antimilitarismilla oli kannatusta monissa maissa, se ei kerännyt maailmansotien välisenä aikana taakseen mittavia jäsenmääriä aatteen liiallisen vasemmistohenkisyden, nationalismin vastaisuuden ja konfliktihakuisuuden takia. Myös valtaosa äärivasemmistoa karsasti antimilitarismia, joka ei hyväksynyt edes työväen aloittamia vallankumoussotia. Näin ollen Kansainliittoon luottaneen vähemmän totaalisen pasifismin kannattajat muodostivat lopulta eurooppalaisen rauhan-

³⁰ Brock (1970), s. 108–112; A.S:n (=Aarne Selinheimon) lehtikirjoitus *Lansbury julistaa rauhaa ja vastaa kritiikkiin*. Tulenkantajista vuodelta 1935, Aarne Selinheimon lehtileikekirja, Raisa Öhmännin hallussa; Mainintoja Sodanvastustajassa 2–3/1937. Tarkemmin Gandhin rauhantyöstä esim. Brock (1970), s. 68–103.

³¹ Kalemaa (1981), s. 39–42; EK:n selonteko Antimilitaristisen liiton toiminnasta loka-marraskuussa 1925, 26.11.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

liikkeen ytimen, jonka johdolla järjestöt vaativat uuden suursodan ehkäisemiseksi kansainvälisiä sopimuksia eikä antimilitaristien ehdottamaa suoraa luopumista kaikista asevoimista.³²

Klassiset pasifistit olivat toivoneen kansainvälistä sovittelunelintä jo pitkin 1800-lukua ja asettivatkin Yhdysvaltain presidentin Woodrow Wilsonin ideoimalle Kansainliitolle suuria toiveita kansojen lähentämisestä ja vihamielisyyksien poistamisesta. Liiton peruskirjassa mainittiin kaksi vaihtoehtoa kansainvälisten konfliktien torjumiseksi: riitojen ratkaisu liiton elimissä ja erityistoimenpiteet, kuten boikotit ja kauppasaarrot. Kansainliitto osoittautui kuitenkin pian tehottomaksi, koska niin USA kuin Neuvostoliittokin jäivät sen ulkopuolelle. 1920-luvulla syntyneet Locarnon ja Kelloggin–Briandin sopimukset, joilla määriteltiin rajojen loukkaamattomuutta ja julistettiin sodat laittomiksi, jäivät pasifistien innostuksesta huolimatta lähinnä muodollisiksi, sillä liitto ei kyennyt painostamaan riittävän voimakkaasti niiden rikkojia. Myös aseistariisuntaneuvottelut epäonnistuivat pahasti, ja Euroopan diktatuurimaat ja Japani pystyivät 1930-luvulla aloittamaan valloitusotia. Lopulliset kuoliniskut Kansainliiton uskottavuudelle antoivat Italian hyökkäys Abessiniaan 1935, Saksan suorittama Reininmaan remilitarisointi 1936 sekä samana vuonna alkanut Espanjan sisällissota.³³

2.3. Rauhanliikkeen alkutaival Suomessa

Kansainvälinen rauhanliike rantautui Suomeen verrattain myöhään, varsinaisesti vasta 1900-luvun alussa. Muissa Pohjoismaissa syntyi jo 1880-luvulla rauhanyhdistyksiä, jotka olivat tosin lähinnä kansainvälistä oikeutta pohtineita tieteellisiä yhdistyksiä. Suomen myöhäiseen järjestäytymiseen vaikutti maan asema osana Venäjää, joka alkoi etenkin vuosisadan lopulla suhtautua epäluuloisesti liberaalien ja länsimaisten aatteiden leviämiseen valtakuntaansa. Toisaalta 1800-luvun Suomessa ei ollut kysyntääkään pasifismille, sillä maassa ei vallinnut millään tavoin militaristinen ilmapiiri. Aseellinen maanpuolustus ja asevelvollisuus eivät olleet itsestäänselvyksiä edes vuonna 1878, jolloin Suomeen luotiin asevelvollisuuslaki. Lakia vastusti muun muassa yksilönvapauden loukkaamattomuuteen vedonneita liberaaleja svekomaaneja, ja asevelvollisuutta kannattaneiden fennomaanienkin johtohahmoista esimerkiksi Yrjö-Sakari Yrjö-Koskinen tunnusti kritiikkinsä ohella pasifismin hyödyllisyyden tarpeettomien sotien estäjänä.³⁴

³² Santi (1992), s. 28–36.

³³ Brock (1970), s. 129–137; Selén (1970), s. 161–177.

³⁴ von Bonsdorff (1993), s. 10–11; Kalemaa (1981), s. 17; Vares (1995), s. 279–299. Muiden Pohjoismaiden varhaisia rauhanyhdistyksiä: Foreningen till Danmarks Neutralisering (1882), Svenska freds- och skiljedomsföreningen (1883) ja Norges Fredslag (1885). Konkreettinen merkki Pohjoismaiden rauhaninnostuksesta oli myös Nobelin rauhanpalkinnon perustaminen vuonna 1895.

Pasifismista ei tullut kuitenkaan mitään politiikan muotiaatetta 1800-luvun Suomessa, eikä sen nimissä alettu koota joukkoliikkeitä. Muutamien kristittyjen Jumalan rauhanvaltakunnan julistajien lisäksi 1800-luvun Suomesta tunnetaan lähinnä eräs yksittäinen rauhansaarnaaja, Daniel Europaeus. Hän oli kansanrunouden keräilijä, joka riitauduttuaan vuonna 1854 Helsingin yliopiston kanslerin kanssa lähti levittämään rauhanaatetta Skandinaviaan. Europaeus taittoi matkaa jalan Keski-Ruotsin metsien halki ja pysähtyi pitämään pasifistisia puheita sopivissa paikoissa. Päädyttyään lopulta Osloon hän joutui paikallisen ylioppilasyhdistyksen edessä naurunalaiseksi julistaessaan aatettaan repaleisissa vaatteissaan pahasti änkyttäen. Takaiskuista huolimatta hänen tiensä vei vielä seuraavana vuonna Kööpenhaminan kautta Hampuriin, jossa hän haki tuloksetta kustantajaa rauhankirjalleen. Kun kustantajaa ei löytynyt myöskään Ruotsista, Europaeus joutui palaamaan Suomeen rahattomana ja pettyneenä.³⁵

Pasifismin tuulahduksia toivat 1800–1900-lukujen vaihteen Suomeen kuitenkin yhteiskunnallisesti aktiiviset taiteilijat, jotka seurasivat tarkasti Euroopan aatevirtauksia ja yhdistelivät niitä omiin aivoituksiinsa. Radikaaleista mielipiteistään tunnettujen aikakauden kirjailijoiden, kuten Emile Zolan, Henrik Ibsenin ja Bertha von Suttnerin, teokset ja aatteet levisivät vuosisadan lopulla myös Suomeen. Näiden vaikutuksia voi lukea esimerkiksi kantaa ottavista kirjoistaan tunnettujen Arvid Järnefeltin ja Minna Canthin tuotannosta. Järnefeltin huomattava esikuva oli myös modernin kristillisen pasifismin suunnannäyttävä, kirjailija Leo Tolstoi, oppeineen ihmisten veljeydestä ja rakkaudesta sekä kirkon ja valtion vastustamisesta. Canthin rauhanajatuksia voi puolestaan lukea muun muassa *Papin perhe* -näytelmästä, jonka päähenkilö Hanna toteaa, että sota on hävitettävä maan päältä ja asevelvollisuus poistettava.³⁶

Vuosisadanvaihteessa rauhanaate levisi lopulta kansalaisjärjestötasolle ja ensimmäinen rauhanjärjestö näki päivänvalonsa. Alkunsa se sai Tampereella vuodesta 1897 ilmestyneestä *Väinämöinen*-lehdestä, jota julkaissut kirjakauppias Aaku Mäki antoi lehdessä tilaa säästöpankkimies Juho Mäkin pasifistisille kirjoituksille. Uuden vuosisadan ensi vuosina lehdessä käytiin keskustelua organisoidun rauhanliikkeen tarpeellisuudesta, vaikka keskustelijat eivät uskoneetkaan Venäjän sallivan perustaa rauhanyhdistystä. Kuitenkin vuonna 1907 sellainen syntyi Mäen johdolla Tampereen Raittiustalolla. Nimekseen tämä kristillisen rakkauden ja Jeesuksen vuorisaarnan voimin rauhanaatteesta valistanut järjestö otti Suomen Rauhanliiton, johon liittyi pääasiassa alemmaa keski-

³⁵ Kalemaa (1981), s. 19–20.

³⁶ Suomen kirjallisuushistoria 2 (1999), s. 8–215; Kalemaa (1981), s. 17–20; von Bonsdorff (1993), s. 9; Niemi (2005), s. 38, 56–61, 111–125.

luokkaa edustaneita kristillisen työväenliikkeen jäseniä. Rauhanliitto liittyi Bernin kansainväliseen rauhantoimistoon (IPB:hen) ja osallistui muun muassa Tukholmassa vuonna 1910 pidettyyn rauhankongressiin. Liiton lyhyt taival päättyi kuitenkin vuonna 1913, kun kenraalikuvernööri Franz Seyn jätti hyväksymättä sen säännöt.³⁷

Kristillispohjaisen Rauhanliiton ohella rauhanpyrkimyksiä esitti 1800-luvun lopussa puolueeksi järjestäytynyt työväenliike. Toisin kuin monessa muussa maassa, Suomessa se omaksui rauhanajatuksen alusta pitäen ja vaati jo perustamiskokouksessaan Turussa 1899 rauhanaatteen toteuttamista käytännössä. Ennen kaikkea utopistista sosialismia kannattanut Matti Kurikka oli eräs varhaisen työväenliikkeen rauhankannattajista. Hän kirjoitteli muun muassa *Työmies*-lehteen voimakkaan sodanvastaisia kirjoituksia, joilla myös tuki työväenliikkeen päämääriä ja vastusti venäläistämistoimia. Kurikan muutettua kannattajineen Kanadaan perustamaansa utopistiseen Sointula-yhteisöön pasifismi jäi vähitellen työväenliikkeessä taka-alalle, ja vuodesta 1903 SDP alkoi vaatia armeijan korvaamista kansanmiliisillä. Sosialidemokraattinen Nuorisoliitto ja sen äänenkannattaja *Työläisnuoriso* asettuivat kuitenkin puolueen valtalinjaa ehdottomamman pasifismin taakse. Tähän antoivat aihetta muun muassa Suomen maksettavaksi määrätyt ”sotilasmiljoonat”³⁸ ja kansainvälisen työväenliikkeen vuonna 1912 antamat kehotukset liittyä rauhantukijoihin. SDP:n nuorisojärjestö säilyi puoluettaan pasifistisempänä myös vuoden 1918 jälkeen.³⁹

Pasifismi sai 1900-luvun alun politiikassa pientä kannatusta myös yleisemmin. Pääasiassa aseellisuutta vastusti SDP, mutta myös porvarilliselta puolelta kantautui yksittäisiä rauhanaatteellisia äänenpainoja, jotka liittyivät usein Suomen taisteluun venäläistämisuhkaa vastaan. Porvarillisilla poliitikoilla oli esimerkiksi näyttävä rooli vuosisadan alun kutsuntalakoissa⁴⁰. Niissä ei tosin ollut sinänsä kyse armeijan vastustamisesta tai puhtaasta pasifismista, vaan ennen kaikkea kamppailusta vääräksi koettua armeijan isäntää eli Venäjää vastaan. Aseisiin tarttumista vastusti toisinaan kiiwaasti myös Suomalaisen puolueen vahva nimi, teologian professori Lauri Ingman. Hänen motiivinsa olivat lähinnä kristilliset, toisin kuin nuorsuomalaisella Rudolf Holstillä, joka puolestaan kritisoi sotaa tieteellisesti sen aiheuttamien taloudellisten tappioiden vuoksi. Merkkinä pasifismin

³⁷ von Bonsdorff (1993), s. 10–11; Kalemaa (1981), s. 20–23.

³⁸ Suomi joutui maksamaan Venäjän valtakunnan sotarahastoon vuosittain kymmenen miljoonaa markkaa korvauksena siitä, ettei suomalaisten tarvinnut palvella Venäjän armeijassa. Suomen puolustuslaitos 1918–1939 (1988), s. 22.

³⁹ Kalemaa (1981), s. 24–29; Saarela (1996), s. 359.

⁴⁰ Vuonna 1901 Suomi velvoitettiin ottamaan osaa koko valtakunnan puolustukseen, mikä tarkoitti Suomen armeijan liittämistä keisarillisen Venäjän armeijaan. Tämän seurauksena seuraavana vuonna alkoivat kutsuntalakot, joihin yllyttivät Suomen venäläistämistä vastustaneet poliitikot. Lakkoilun tuloksena suomalaisten asevelvollisuus lakkautettiin ja suomalaiset kuittasivat asepalveluksen Venäjän joukoissa rahallisella korvauksella. Suomen puolustuslaitos 1918–1939 (1988), s. 21–22.

huomioimisesta Suomen politiikassa voidaan pitää myös vuonna 1908 perustettua Parlamenttien rauhanliiton Suomen osastoa, jonka johtoon tulivat nuorsuomalaiset Jonas Castrén ja Tekla Hultin. Myös sen toiminta jäi kuitenkin vähäiseksi ja venäläistämisen vastustamisen jalkoihin.⁴¹

Merkittävin autonomian ajan loppupuolen porvarillisista pasifisteista lienee kuitenkin ollut senaattori Leo Mechelin. Myös hänen tarkoituksensa olivat pitkälti samat kuin edellä mainituilla poliitikoilla eli hänkin pyrki todistamaan Suomen taistelun Venäjän puristuksissa olevan oikeutettua. Mechelinin tiedetään hyväksyneen kansainvälisen rauhanliikkeen periaatteen, jonka mukaan asevarustelulla oli merkittävä osa kansojen köyhdyttäjänä. Hän ajoikin oikeustaistelullaan myös rauhanasiaa, vaikkei uskonutkaan aseistariisunnan mahdollisuuteen ennen kansainvälisen oikeuden toteutumista valtioiden välillä. Vanhoilla päivillään vuonna 1911 Mechelin perusti jopa yhdistyksen *Fredsvännerna i Helsingfors*, joka nimestään huolimatta pyrki ensisijaisesti tuomaan Suomen asiaa esiin kansainvälisissä tapahtumissa. Yhdistys kantoi tieteellisen seuran leimaa, ja sen kaikki jäsenet kuuluivat ruotsinkieliseen sivistyneistöön. *Fredsvännerna i Helsingfors* lakkasi olemasta Mechelinin kuoltua vuonna 1914.⁴²

Vuonna 1911 Suomeen perustettiin jälleen varsinainen rauhanyhdistys, joka sai nimen *Internationella fredsmision för barn och ungdom*. Sen perustava ajatus oli opettaa lapsille tappamisen olevan murhaa niin sodassa kuin rauhassakin. Maailmansodan sytyttyä vuonna 1914 sen pienimuotoinen toiminta kuoli kokonaan, ja seuraava yritys koota Suomen rauhanvoimia koettiin vuosien 1916–17 vaihteessa. Silloin rauhanliikkeen tuleva nokkamies, matematiikan tohtori Felix Iversen perusti Suomen Ehdottomat Rauhanystävät -nimisen yhdistyksen englantilaisten ja ruotsalaisten pasifistien esimerkkiä noudattaen. Siihen liittyi viitisenkymmentä jäsentä, mutta toiminta kuihtui nopeasti kaasaan, eikä siitä jäänyt juurikaan jälkiä.⁴³

Marraskuussa 1917 kokeili siipiään myös pieni Viipurin Rauhanliitto, joka muun muassa vaati eduskuntaa käyttämään sotavoimiin satsattavat varat sosiaalsiin uudistuksiin. Tämäkin liitto jouduttiin kuoppaamaan nopeasti tammikuussa 1918 alkaneen verisen kansalaissodan takia. Sodan kauhujen hälvettyä joulukuussa 1918 syntyi pasifismia levittämään myös helsinkiläisen raittiusseuran Balderin yhteyteen perustettu rauhanyhdistys, josta muodostui seuraavana vuonna lyhytaikaiseksi jäänyt *Finlands svenska fredsförbundet*. Samoihin aikoihin pantiin alulle niin ikään *Finlands kvin-*

⁴¹ Vares (1995), s. 284–299.

⁴² Kalemaa (1981), s. 22–23; von Bonsdorff (1993), s. 12–13.

⁴³ von Bonsdorff (1993), s. 13–14; Kalemaa (1981), s. 31.

nors fredsförbundet ja Suomen Sovinnonliitto, joista jälkimmäinen jäi elämään. Sen rauhantyö perustui kansainväliseen kristillis-eettisyyteen, ja se pyrki muuttamaan maailmaa rauhaa haluavaksi kristillisen rakkauden nimissä. Liiton toiminta oli vähäistä, eikä sillä ollut sanottavaa yhteiskunnallisiin asioihin. Sovinnonliiton perustajista ja alkuaikojen aktiivijäsenistä kannattaa kuitenkin huomioida Felix Iversen ja lääninrovasti Uno Wegelius, jotka olivat aktiivisesti esillä myöhemmin perustettavissa rauhanjärjestöissä.⁴⁴

Suomalainen rauhanliike sai vankempaa jalansijaa lopulta vuonna 1920, kun joukko kristillis-liberaaleja kulttuurihenkilöitä ja tieteentekijöitä perusti Suomen Rauhanliiton⁴⁵. Se kokosi vähitel- len alleen ja liepeilleen joukon pieniä paikallis- ja erillisosastoja, joiden yhteinen jäsenmäärä kohosi 1920–30-luvuilla korkeimmillaan 1700:aan. Liitto korosti henkisten arvojen tärkeyttä, sillä niiden avulla voitiin taata hyvinvointi. Tärkeänä se piti kasvatuksen ja valistuksen kautta tapahtuvaa yhteiskunnan asteittaista rauhanomaiseksi muuttamista, jonka nimissä se houkutteli jäsenikseen tavallisen kansan ohella niin kansanedustajia, opettajia kuin pappejakin vetoomuksilla ja lehdistötoiminnalla. Liitto tuki varauksetta Kansainliittoa, mikä toi sille kansainvälis-poliittista ulottuvuutta. Se pyrki kuitenkin pysyttelemään päivänpolitiikan ulkopuolella, vaikka sen antimilitaristiset jäsenet vastustivatkin tätä. Puheenjohtajaksi vuonna 1926 noussut Felix Iversen kannatti antimilitarismia ja toi sitä aika ajoin esiin, mutta piti järjestönsä rauhantyön kuitenkin maltillisena ja sosiaalidemokraatteja myötäilevänä välttääkseen leimautumisen ääriivasemmistoon.⁴⁶

2.4. 1920–30-lukujen Suomi rauhanaktivistin näkökulmasta⁴⁷

Vuosien 1917–18 tapahtumat Suomessa ja Venäjällä muovasivat perusteellisesti Suomen yhteis- kuntaa ja vaikuttivat sen ilmapiiriin aina toiseen maailmansotaan asti. Venäjän bolševikkivallanku-

⁴⁴ Kalemaa (1981), s. 31–33; von Bonsdorff (1993), s. 13–14.

⁴⁵ Tällä Suomen Rauhanliitolla ei ollut kuin nimellisiä yhteyksiä samannimiseen vuosisadan alussa toimineeseen Suomen Rauhanliittoon.

⁴⁶ Kalemaa (1981), s. 35–39; Kalemaa (1991), s. 11; von Bonsdorff (1993), s. 15–50.

⁴⁷ Tässä alaluvussa on tarkoitus antaa yleiskuva Suomen 1920–30-lukujen henkisestä ilmapiiristä ja nimenomaan niistä puolista, jotka vaikuttivat konkreettisesti rauhanliikkeen ja muiden ajan oloihin tyytymättömien toimintaan. Näin ollen pääpainon saavat ajan militaristis-nationalistiset järjestöt ja organisaatiot ja niiden toiminnasta etenkin ne piirteet, joihin niiden aatteelliset vastustajat suhtautuivat kielteisesti. Alaluvussa ei siis anneta kokonaiskuvaa kuvattavien järjestöjen kaikista ulottuvuuksista, sillä siten työ laajenisi tarpeettoman pitkäksi. Tilaa ei ole myöskään kuvata kaikkia piirteitä Suomen 1920–30-luvuista, jolloin maan politiikassa, talouselämässä, kulttuurissa ja yhteiskunnallisessa elämässä tapah- tui toki suuriakin muutoksia. Nationalistis-patrioottinen ilmapiiri ei myöskään ulottunut alkuunkaan jokaiseen kansalai- seen, sillä valtakulttuurin ohella maan laaja vasemmisto pyrki mahdollisuuksien mukaan vaalimaan aatettaan omilla piireissään. Kuvaus kertoo kuitenkin, millaista aatteellista toimintaa valtaapitävät sallivat julkisessa elämässä toteutetta- van ja millainen aikakausi oli perusvivahteiltaan, jotka olivat huomattavan erilaiset kuin esimerkiksi ennen vuotta 1918 tai vuoden 1944 jälkeen.

mous loppuvuodesta 1917 ja sitä seuranneet Suomen itsenäistyminen ja kevättalven 1918 traumaattiseksi kansalaissodaksi kärjistynyt valtataistelu asettivat Suomen täysin uuden tilanteen eteen: maalla oli lopulta täydellinen itsehallinto, jonka säilyminen oli turvattava sekä sisäisesti että ulkoisesti pääasiassa kommunistien maailmanvallankumouksen leviämisen varalta. Tätä silmällä pitäen valtaan noussut keskusta-oikeisto alkoi valtiomuototaistelustaan huolimatta järjestellä yhteisymmärryksessä yhteiskunnan perusasioita parhaaksi katsomallaan tavalla.⁴⁸

Vuotta 1918 edeltäneen yhteiskunnan jokseenkin pasifistinen ilmapiiri oli tipotiessään, vaikka vielä joulukuussa 1917 osa porvarikansanedustajiakin oli vastustanut Suomen aseistamista. Kansalaissodan kokemus ja uusi poliittinen tilanne saivat kuitenkin esimerkiksi aiemmin tietystä määrin pasifisteina pidettyjen Tekla Hultinin ja Lauri Ingmanin takit kääntymään täysin. He olivat nyt muiden valtaapitävien kanssa yhtä mieltä, että idästä tulevan ulkoisen vallankumouksen uhkan vuoksi Suomen oli saatava oma sotakoneisto, jota koko kansan tulisi tukea. Myös sisäinen turvallisuus oli taattava, ja näin ollen kansa oli saatava uskomaan itsenäisyyden myötä syntyneen valtiomuodon oikeellisuuteen rakentamalla sille kansallinen identiteetti tietynlaista arvomaailmaa korostamalla. Siltä varalta, ettei pelkkä henkinen valistaminen riittäisi, valtion oli luotava valvoviksi silmikseen myös sisäisen kurissapidon välineet, poliittinen poliisi ja aseellinen tukijärjestö.⁴⁹

Keskustalais-oikeistolaiset piirit saivat kansalaissodan jälkeen hallintaansa myös valtionlaitokset, kuten koulut, joiden kautta ne pääsivät korostamaan kansalle nationalistis-patrioottisen arvomaailman tärkeyttä. Siihen kuuluivat olennaisesti valtiollinen itsenäisyys, porvarillinen arvojärjestelmä, kansallinen yksimielisyys ja suomalaisuuden määrittely kansallisvaltion kautta. Tärkeimmäksi piiriteeksi määriteltiin isänmaallisuus, joka kytkettiin vuosien 1917–18 kokemusten ja maanalaisen kommunismin avoimen luokkataistelun takia läheisesti kommunismin ja Neuvostoliiton vastaiseksi asennoitumiseksi. Isänmaallista oli myös luterilaisten moraalihyveiden noudattaminen, heimoyhteyksien pitäminen suomalais-ugrilaisiin kansoihin sekä agraaristen perinteiden kunnioittaminen. Säilyttääkseen uskottavan aseman valtaapitävien silmissä nationalistis-patrioottisessa arvomaailmassa aatteellisen toimijan tuli pukea politiikkansa ja yhteiskunnallisen elämänsä lähtökohdat kansallisiksi tai isänmaallisiksi – muutoin tavoitteille oli turha toivoa laajaa tukea.⁵⁰

⁴⁸ Sevänen (1997), s. 34–41; Kansakunnan historia 6 (1968), s. 257–370; Jääskeläinen (1964), s. 9–16; Jutikkala (1964), s. 31.

⁴⁹ Vares (1995), s. 293–297; Lackman & Sirvio (1999), s. 17–19; Harle (2000), s. 82–88; Kronlund (1998), s. 83–93; Mylly (1998), s. 37–45.

⁵⁰ Sevänen (1994), s. 100–134; Sevänen (1997), s. 39–59; Harle (2000), s. 82–88.

Suomalainen porvaristo hyväksyi tarjotun ajatusmaailman. Mutta ne tahot, joiden ei 1920–30-luvuilla katsottu ajavan kansallisten päämäärien lujittamista, leimattiin herkästi porvarilehdistössä tai valtion elimissä isänmaanpettureiksi ja siten mahdollisiksi uuden kapinan yrittäjiksi. Potentiaalisena uhkana pidettiin työväenliikettä, joka korosti kansainvälisyyttä enemmän kuin nationalismia ja tunsi ainakin periaatteessa enemmän solidaarisuutta ulkomaisia aatetovereitaan kuin kansakuntaansa kohtaan. Erityisen uhkan muodostivat etenkin kommunistit eli ne, jotka eivät tuominneet täysin vuosien 1917–18 veljeilyä bolševikkien kanssa, kevään 1918 kapinaa tai Neuvostoliiton politiikkaa. Koska kommunistien uskottiin osin aiheellisestikin haluavan uutta vallankumousta, valtiovalta pyrki pitkien 1920-lukua estämään kommunistien näkyvää toimintaa kieltämällä laittoman Suomen kommunistisen puolueen maanpäälliset tukijärjestöt ja pidättämällä sen kannattajia. Lopulta eduskunta hyväksyi 1930-luvun alussa äärioikeiston voimakkaasti propagoimat yhdistys- ja painovapauslakien muutokset eli ns. kommunistilait, joilla tukahdutettiin kommunistisiksi katsotut yhdistykset ja lehdet valtiopetoksellisina tai laillista yhteiskuntaa halventavina.⁵¹

Viralliseen suomalaisuuteen eivät kuuluneet muutkaan, jotka rohkenivat arvostella porvarillisen yhteiskunnan perusarvoja ylläpitäneitä instituutioita, kuten luterilaista kirkkoa tai armeijaa. Nämä valtiolliset, kansalliset, uskonnolliset ja poliittiset perusarvot muodostivat kokonaisuuden, jonka yhden osan loukkaajan katsottiin kieltävän koko arvojärjestelmän ja olevan siten kansallisesti epäluotettava. Näin ollen yhdistys- ja painovapauslain muutoksia sovellettiin 1930-luvulla myös muihin kuin suoraan kommunistisiin uhkiin, joita olivat esimerkiksi militaristista ilmapiiriä moittineet rauhanliikkeen aktiivit, avarakatseisempaa yhteiskuntaa vaatineet kirjailijat ja tieteentekijät sekä kansalaisoikeuksien puolestapuhujat. Tällaistenkaan henkilöiden ei sallittu toimia vapaasti ”Suomen kansallisiin etuihin” vedoten; heitä ja heidän lähipiiriään tarkkailtiin, ei valittu luottamustehtäviin ja heidän toimintansa leimattiin herkästi kommunistien salajuoniksi.⁵²

Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnalle oli ominaista, että valtakunnan politiikan porvarillinen hegemonia ulotti vaikutuksensa vahvasti myös paikallis- ja yksilötasolle. Tästä piti huolen elokuussa 1918 virallisen aseman saanut suojeluskuntajärjestö, jonka tehtävä kansallisessa identiteettiprojektissa oli edistää kansan puolustuskuntoisuutta ja turvata hallituksen tukijana kansalaissodan voittaneen osapuolen luomaa yhteiskuntajärjestystä. Se järjesti mies-, nais-, poika- ja tyttöjärjestönsä kautta huomattavissa määrin sotilas- ja urheilukoulutusta, valisti kodin, uskonnon

⁵¹ Jutikkala (1964), s. 60–63; Hyvämäki (1964), s. 145–163; Soikkanen (1975), s. 491–538; Saarela (1996), s. 359–362; Sevänen (1997), s. 45–47; Soikkanen (1983), s. 9–17; Hakalehto (1964), s. 89–115; Sevänen (1994), s. 100–134.

⁵² Sevänen (1997), s. 39–47; Harle (2000), s. 93–95; Sevänen (1994), s. 100–134; Lackman (1994), s. 11–24; Siltala (1985), s. 485–495.

ja isänmaan palvelemisen tärkeydestä sekä vaali vapaussodan muistoa juhlatoinin. Suojeluskunnista tulikin aikakauden merkittävin kansalaisjärjestö, johon kuulumisesta tuli luotettavan kansalaisen merkki. Kun myös huomattava osa Suomen kansa- ja oppikoulujen opettajista oli joko suojeluskuntalaisia tai lottia ja suojeluskunta-aatteella oli niin ikään valtionkirkon tuki, järjestön aatemaailmalla oli hyvät edellytykset levitä myös suojeluskuntien ulkopuolelle.⁵³

Ylevien päämääriensä lisäksi tämä kymmeniä tuhansia jäseniä kerännyt aseistettu kansalaisjärjestö toimi sisäpoliittisena voimana, joka oli tähdätty vasemmiston pitämiseen kurissa ja nuhteessa. Tätä korosti myös se, että porvarillisen Suomen vapahtaja C.G.E. Mannerheim nostettiin järjestön kunniapääliköksi. Näin ollen SDP ja työväenliike pyrkivät alusta asti lakkauttamaan suojeluskunnat, jotka muun muassa raportoivat kutsuntojen ja työnhakutilaisuuksien yhteydessä, olivatko kansalaiset riittävän luotettavia eli kommunismin kieltäjiä. Suojeluskuntien uskottavuutta epäpoliittisena valtiovallan palvelijana nakersi myös se, että järjestön jäsenistä monet erehtyivät toisinaan tukemaan vallankumouksellisia voimia, kuten lapuanliikettä 1930-luvun alussa. Suojeluskunnat olivatkin aikakauden konkreettisimpia merkkejä kansan kahtiajaosta: ne pitivät yllä nationalistis-isänmaallista arvojärjestelmää, jonka porvaripuoli koki itsenäisyyden ja demokratian takuiksi ja työväenliike omien pyrkimystensä jatkuvaksi uhkaksi.⁵⁴

Luonnollinen tekijä valtiollisen itsenäisyyden säilyttämiseksi oli myös puolustuskoneiston luominen. Itärajan turvaamiseksi Suomen katsottiin tarvitsevan asevelvollisuuteen perustuvan armeijan, joka olemassaolollaan tekisi hyökkääjän haluttomaksi loukkaamaan Suomen koskemattomuutta tai ainakin pidättelisi sen etenemistä. Kommunisteja lukuun ottamatta kaikki poliittiset ryhmät ja huomattava enemmistö kansasta kannattivat maanpuolustuksen järjestämistä, sosiaalidemokraatit tosin selvästi porvaripuolueita varauksellisemmin, sillä armeijan johtoon tuli monia valkoisen armeijan nimimiehiä. Väliaikainen asevelvollisuuslaki tuli voimaan vuonna 1919, ja se muutettiin pysyväksi lokakuussa 1922. Palvelusajaksi määriteltiin SDP:n ehdottaman 4–6 kuukauden sijaan yksi vuosi, kun se oli samaan aikaan esimerkiksi Ruotsissa 140 ja Norjassa 48 päivää.⁵⁵

Suhtautuminen armeijaan ja sen määrärahoihin säilyivät samanlaisina pitkin 1920–30-lukuja: SDP pyrki jarruttamaan määrärahojen myöntämistä ja lyhentämään palvelusaikaa etenkin oikeiston ol-

⁵³ Sevänen (1997), s. 34–40; Kronlund (1998), s. 84–100; Laitinen (1998), s. 176–189; Vasara (1998), s. 123–148; Nevala-Nurmi (2006), s. 153–158; Suomen kulttuurihistoria 3 (2003), s. 183; Selén (1998), s. 212. Hyvän kokonaiskuvan suojeluskuntien vaikutuksesta 1920–30-lukujen suomalaiseseen paikallisyhteisöön antaa esim. Alapuro (1994).

⁵⁴ Ahti (1998), s. 239–269; Alapuro (1998), s. 221–226; Tikka (2006A), s. 215–221. Rumpunen (1998), s. 299; Selén (1998), s. 199–211; Myllyniemi (1998), s. 154–168; Soikkanen (1998), s. 63–73.

⁵⁵ Kansakunnan historia 6 (1968), s. 328–339.

lessa toista mieltä. Erityisen kova paikka SDP:lle ja rauhanliikkeelle oli 1920-luvun puolivälissä alulle pantu sotalaivastohanke, joka toteutui lopulta vuonna 1927. Epäilyksiä herätti myös presidentti P.E. Svinhufvudin vuonna 1931 perustama puolustusneuvosto, jonka johtoon nousi valkoisen armeijan päällikkö C.G.E. Mannerheim. 1930-luvun alussa SDP julkaisikin huomattavan pasifistisen ulko- ja sotilaspoliittisen ohjelman, jossa se muun muassa vastusti kaikkia sotilaallisia liittoutumia ja vaati yleistä aseistariisunaa. Suomen puolustusmäärärahat pysyivätkin melko pieninä aina 1930-luvun lopulle saakka, jolloin suursodan uhka ja hallitusvastuu pakottivat myös SDP:n myöntymään oikeiston jo pitkään vaatimiin suurempiin sotilasmenoihin.⁵⁶

Suojeluskuntien ohella Suomen 1920–30-lukujen nationalistis-patrioottisen arvomaailman tärkeä järjestötukija oli vuonna 1922 perustettu Akateeminen Karjala-Seura (AKS). Sen yliopistomaailmasta lähtenyt propaganda Suur-Suomen ja yksikielisen Suomen puolesta vaikuttivat vahvasti maan henkiseen ilmapiiriin. Suomenkielisten porvaripuolueiden tuella AKS:n aktiivit lietsoivat toisinaan suoranaista ”ryssä- ja hurrivihaa”, jonka avulla he pyrkivät herättämään kansan huomaamaan kokemansa vääryydet, etteivät Venäjän Karjalan suomensukuisten kansojen asuinalueet kuuluneet Suomelle ja että Helsingin yliopisto oli vahvasti kaksikielinen. AKS vaati koko kansalta henkistä ja moraalista uudelleensyntymistä yhden aatteen, suursuomalaisen kansakokonaisuuden, taakse, mikä takaisi Suomelle loistavan tulevaisuuden läntisen kulttuurin etuvartiona.⁵⁷

Suur-Suomen välttämättömyyttä akateemisesti koulutettu AKS-johto perusteli muun muassa uskolla siihen, että kansojen kulttuurihegemonia oli siirtymässä etelästä vähitellen suomalaisille. Kansakunta ei kuitenkaan pystyisi ottamaan hegemoniaa vastaan, elleivät kaikki sen jäsenet olisi saman vallan alla ja yksimielisiä. AKS vaati siis Itä-Karjalan liittämistä tilaisuuden tullen Suomeen, mitä silmällä pitäen kansalaisia tuli kasvattaa pienestä pitäen kansallisuusaatteen kuuliaisiksi palvelijoiksi ja valmiuteen tarttua aseisiin ”pirua ja ryssää vastaan”. AKS tukikin vahvasti armeijan varustamista, auttoi Venäjän Karjalan heimokansoja, valoi nuorisoon ja opettajakuntaan Suur-Suomi-uskoa ja nosti esiin suomalaisten sotaisaa menneisyyttä esimerkiksi taiteissa ja oppikirjoissa. AKS:n aatemaailmassa korostuivat siis aikakautta hyvin kuvaavat luterilais-snellmanilaisen yhtenäiskulttuurin aateperintö ja sotilaallisen tehokas valtioajattelu.⁵⁸

⁵⁶ Kansakunnan historia 6 (1968), s. 328–339; Borg (1965), s. 193–198, Soikkanen (1975), s. 420–421, 586–506. Ks. SDP:n vuoden 1930 ulko- ja sotilaspoliittinen ohjelma Poliittisten ohjelmien tietovarannosta: <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=sdpulkopolitiikka1930>>

⁵⁷ Eskelinen (2004), s. 35–193; Alapuro (1973), s. 40–172, Nygård (1982), s. 66–70; Nygård (1978), s. 125–146; Klinge (1968), s. 169–202.

⁵⁸ Eskelinen (2004), s. 35–193, 353–361; Alapuro (1973), s. 40–172, Nygård (1982), s. 66–70; Maijala (2005), s. 48–53; Nygård (1978), s. 125–146; Klinge (1968), s. 169–202.

Sen lisäksi, että AKS ja suojeluskunnat valistivat kansaa velvollisuuksistaan isänmaataan kohtaan, valtiovallan oli luotava tarkkailuelin, koska Suomessa vaikutti joka tapauksessa runsaasti nationalistis-patrioottisen arvomaailmaan vastustajia. Elokuussa 1919 perustettiin etsivä keskuspoliisi (EK) vahtimaan ja ennaltaehkäisemään kommunistien ja muiden kumouksellisten toimia Helsingissä sijaitsevan pääosastonsa ja 15 paikallisosaston kautta. EK sai työlleen apua muilta kommunismin uhkaa pelänneiltä tahoilta, kuten poliisilta, suojeluskunnilta, postilta, rajavartiolaitokselta ja työnantajajärjestöiltä. 1920-luvulla EK keskittyi vahtimaan lähinnä kommunisti- ja työväenjärjestöjä, mutta 1930-luvun alun oikeistoradikalismien vuosina se kiinnitti huomiota myös äärioikeistoon. Kokonaisuutena katsottuna etsivä keskuspoliisi toimi valtion keskustalais-oikeistolaisen johdon talutusnuorassa selvästi eniten vasemmistoa vastaan.⁵⁹

EK:n johtajana toimi vuodet 1923–37 entinen jääkäri- ja suojeluskunta-aktiivi Esko Rieki, joka tunsu taustojensa vuoksi sympatioita myös äärioikeiston pyrkimyksille, vaikka lopulta tukikin demokratiaa ja hallitusta. Riekin johdolla poliittinen poliisi piti yllä henkilökortistia epäilyttäviä ihmisiä ja järjestöistä, ujutti järjestöjen sisään tiedustelijoitaan, houkutteli vähävaraisia ilmiantajikseen, lähetti etsiviään raportoimaan tarkkailtujen kokouksista, kuulusteli epäiltyjä ja välitti tietoja näistä hallitukselle, armeijalle ja suojeluskunnille, jotka puolestaan hyödynsivät tietoja omien tarpeidensa mukaan. EK:n kontrollipolitiikka tiukkeni 1930-luvulla, ja se halusi toisinaan puuttua myös oikeuden päätöksiin. Tämä koitui lopulta vuonna 1936 Riekin kohtaloksi, kun koko EK lakkautettiin perättömiin kommunistisyytöksiin johtaneiden ns. kansanrintamamuistioiden takia. Turvallisuuspoliisin toimintaa jatkui tämän jälkeen valtiollisen poliisin, Valpon, nimellä.⁶⁰

Oman leimansa Suomen yhteiskunnalle antoi kommunisminvastaisen taistelun yltyminen 1930-luvulle tultaessa joukkoliikkeeksi, joka pyrki päämääriinsä ulkoparlamentaarisin ja väkivaltaisoin keinoin. Valtiovalta ja porvarillinen Suomi hyväksyivät tämän lapuanliikkeen perimmäiset motiivit ja kannattivat liikehdintää aina siihen asti, kunnes se alkoi uhata laillista yhteiskuntajärjestystä. Muutos tapahtui vuoden 1930 väkivaltaisten miilutusten ja alkuvuoden 1932 Mäntsälän kapinan myötä. Vaikka lapuanliikkeen pääarkkitehdit suunnittelivat vallankaappausta ja myös sosiaalidemokratian kieltämistä, liike sai jatkaa toimintaansa aikakauden poliittisen yleisvireen vuoksi kesäkuussa 1932 perustettuna parlamentaarisen puolueena, Isänmaallisena Kansanliikkeenä (IKL). Valtiovallan tuen

⁵⁹ Lackman (1994), 11–76, Hietaniemi (1992), s. 77, 107–110, 134–151.

⁶⁰ Simola (1994), s. 9; Lackman & Sirvio (1999), s. 17–39; Kosonen (1994), s. 123; Hietaniemi (1992), s. 184–186. Riekin vaiherikkaaseen elämään kuului lopulta jatkosodan aikana myös suomalaisen SS-pataljoonan kokoaminen. Ks. tarkemmin Riekistä: Lackman (2007).

loppumisesta huolimatta sekä lapuanliikkeen että IKL:n kommunisminvastainen ja militaristinen sanoma sai kuitenkin vahvaa tukea AKS:ltä ja suojeleuskunnilta, joiden kautta se levisi myös osaan valtionkirkon, armeijan ja turvallisuuspoliisin työntekijöitä. AKS:n ja IKL:n nuorisjärjestöillä oli myös laajaa aatteellista yhteistyötä järjestöjen yhteisten johtohenkilöiden kautta.⁶¹

Kaiken kaikkiaan Suomen 1920–30-lukujen yhteiskunnallisen kehityksen pääpiirteet eivät poikenneet ratkaisevasti muiden vasta itsenäistyneiden valtioiden tai aikakauden muun Euroopan tilanteesta. Kansallisuusaatteesta ja kommunismin vastustamisesta tuli monen Euroopan valtion politiikan tärkein ohjenuora, ja 1920-luvulla vallinnut yleismaailmallinen rauhanoptimismi ja usko Kansainliittoon muuttuivat vähitellen tiukaksi kansallisvaltiopolitiikaksi. Ympäri Eurooppaa ajaututtiin militaristisiin diktatuureihin ja kansanryhmien voimakkaaseen eriarvoistamiseen, mutta Suomi säilyi demokratiana ääri-vasemmiston ja -oikeiston muodostamista uhkista ja nationalistis-patrioottisen ilmapiirin paineesta huolimatta.⁶² Tällaisessa ilmapiirissä Aarne Selinheimo siis alkoi toimia luodakseen Suomesta ja koko maailmasta aseettoman ja oikeudenmukaisen myös heikko-osaisille yhteiskuntaryhmille.

3. Selinheimon aatemaailman juuret ja kehitys

3.1. Isänmaallisen perheen pojasta suvun mustaksi lampaaksi

Toisin kuin Kalevi Kalemaa ja häntä mukaileva Erno Paasilinna kirjoissaan väittävät, Aarne Selinheimo ei ollut suvultaan aristokraattista eikä puolalaista alkuperää sen paremmin isän kuin äidinkään puolelta. Molemmat vanhemmat olivat nimittäin porvarisammattin harjoittajien jälkeläisiä Suomen länsirannikolta. Aarnen vuonna 1870 syntynyt isä Kaarle Yrjö Vilho Selinheimo oli täysin ruotsinkielistä kauppiassukua, joka oli harjoittanut elinkeinoaan Porissa usean sukupolven ajan. Sen sijaan Kalemaan tiedot Vilho Selinheimosta aktiivisena fennomaanina pitävät paikkaansa. Hän nimittäin koki jo koulupoikana jonkinlaisen suomalaisuusherätyksen ja halusi vaihtaa ruotsinkielisestä koulusta suomenkieliseen ja suomentaa ristimänimensä Carl Georg Wilhelm Selin. Hänen

⁶¹ Siltala (1985), s. 29–187, 433–485; Uola (1982), s. 28–310; Nygård (1982), s. 78–135.

⁶² Tikka (2006A), s. 16–28; Kansakunnan historia 6 (1968), s. 340–504; Hyvämäki (1964), s. 145–147, 162–165; Nygård (1978), s. 125–128. Euroopan yleistilanteesta poiketen Suomessa äärioikeisto ja -vasemmisto itse asiassa menettivät kannatustaan 1930-luvun loppua lähestyttäessä. Demokraattinen kehitys voimistui etenkin vuonna 1937 syntyneen maalaisliiton–SDP:n punamultayhteistyön kautta.

isänsä ei kuitenkaan suostunut tähän, joten nimi pysyi Selininä aina vuoden 1906 Snellmanin päivän nimien joukkosuomentamiseen asti.⁶³

Valmistuttuaan ylioppilaaksi vuonna 1890 Vilho Selinheimo lähti Helsinkiin lukemaan lakia. Vuonna 1896 hän sai varatuomarin arvon ja avasi Helsingissä asianajotoimiston. Samana vuonna alkoi myös Selinheimon ura virkamiehenä senaatin oikeusosastolla kirkollisasian toimituskunnassa. Suomalaisuusaate vei häntä vähitellen entistä enemmän mukanaan, ja vuosisadanvaihteen venäläistämisyhän aikana Selinheimo toimi aktiivisesti vanhasuomalaisen aatteen kannattajana. Senaatin pikkuvirkamiehenä aloittaneen Selinheimon ura lähti nousuun vuonna 1904, kun hänet ylennettiin kirkollisasian toimituskunnan kanslistiksi ja apulaisesittelijäksi. Muutamaa vuotta myöhemmin Selinheimo oli jo protokollasihteeri, ja virkamiesuransa huipun hän koki vuosina 1911–17 toimiessaan Mikkelin läänin toiseksi korkeimmassa virassa, lääninsihteerinä.⁶⁴

Vilho Selinheimon nousujohteinen ura katkesi vuonna 1917, kun hänen huhuttiin olevan liian myötämielinen venäläisille. Hän joutui luopumaan Mikkelin läänin korkeasta virastaan ja palasi Helsinkiin, jossa jatkoi asianajajana ja sai myös pienen viran senaatin kamaritoimituskunnasta. Suomen itsenäistymisen jälkeen hän oli hyvissä väleissä kokoomuspuolueen kanssa ja jatkoi maatalousministeriön virkamiehenä. Ennen eläköitymistään Selinheimo ehti toimia myös Sotaorpothuollon tarkastajana vuodet 1925–30. Virkauran ohella hänet nähtiin lukuisissa luottamus- ja kunniatehtävissä, kuten Kansakoulun ystävien johtokunnassa, Kansallismuseon rahastonhoitajana, Suomen Muinaismuistoyhdistyksen yliasiamiehenä, Suomen Punaisen Tähtien varaesimiehenä sekä Helsingin ja Lohjan rovastikunnan pappispalkkauksen järjestelykomiteassa. Lisäksi hän oli perustamassa Kotikasvatusyhdistystä, Suomen Sukututkimusseuraa ja Suomen Eläinsuojeluyhdistystä, joiden kaikkien toiminnassa hän oli aktiivisesti mukana. Selinheimo ehti elämänsä aikana myös julkaista useita sukututkimuksia Turun ja Porin seudun 1600–1700-lukujen aatelissuvuista.⁶⁵

Vilho Selinheimo avioitui vuonna 1894 kristiinankaupunkilaisen apteekkarin tyttären Olga Naema Sandlundin kanssa. Ensimmäinen lapsi, Aino Kyllikki Katri Kalevatar, syntyi seuraavana vuonna, ja kaikkiaan jälkikasvua tuli maailmaan reilussa 15 vuodessa kymmenen kappaletta. Jokainen nel-

⁶³ Kalemaa (1981), s. 44; Paasilinna (1998), s. 40; Klaus Selinheimon haastattelu; Suomen kulttuurihistoria 3 (2003), s. 151–152; Sukunimiopas (1994), s. 7. Yksin Snellmanin satavuotispäivänä 12.5.1906 Uudessa Suomessa ilmoitettiin 24 800 nimen suomentamisesta. Vuosina 1906–07 nimensä suomensi arviolta satatuhatta henkilöä.

⁶⁴ Aikalaiskirja 1920 (1920), s. 415; Aikalaiskirja 1934 (1933), s. 609; Muistokirjoitus *Lääninsihteeri Vilho Selinheimo*, Uusi Suomi 16.4.1937, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa; Klaus Selinheimon haastattelu.

⁶⁵ Aikalaiskirja 1920 (1920), s. 415; Aikalaiskirja 1934 (1933), s. 609; Muistokirjoitus *Lääninsihteeri Vilho Selinheimo*, Uusi Suomi 16.4.1937, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa; Klaus Selinheimon haastattelu.

jästä tyttärestä sai yhdeksi nimekseen Kalevalaa henkivän Kalevattaren ja jokainen kuudesta pojasta isän etunimen Vilhon, mikä kertoo selvästi isän innostuksesta kuljettaa eteenpäin sekä suomalaisuusaatetta että omaa nimeään.⁶⁶ Hyvin toimeen tullut perhe asui vuoteen 1911 asti Helsingissä ja muutti kyseisenä vuonna isän työn perässä Mikkeliin, josta paluu Helsinkiin koitti vuonna 1917⁶⁷. Naema-äiti ei ollut mukana työelämässä vaan keskittyi lapsikatraan hoitamiseen ja kasvattamiseen. Tietävästi perheessä vallitsi tiukka kuri, joka perustui porvarillis-isänmaallisen isän auktoriteetin kunnioittamiseen.⁶⁸

Aarne Kotovalko⁶⁹ Veikko Vilho Selinheimo syntyi 27.7.1898 perheen kolmanneksi lapseksi. Sisarustensa tapaan hänet laitettiin arvostettuun helsinkiläiskouluun, Helsingin suomenkieliseen normaalilyseoon, jota hän kävi vuodet 1908–11. Koulun rehtorina toimi tuolloin kirkkoherra ja myöhempi eduskunnan puhemies, vanhasuomalainen Paavo Virkkunen, joka piti oppilaansa kurissa ja nuhteessa. Perheen muutettua vuonna 1911 Mikkeliin Selinheimon koulutaival jatkui kaupungin lyseossa.⁷⁰ Hänen nuoruusvuosiensa ajatusmaailmasta ei ole säilynyt juurikaan merkintöjä, joten on mahdotonta sanoa, oliko hänen antimilitarisminsa perua noilta ajoilta. Sen sijaan Selinheimon innostus tekniikkaan näyttää olleen ilmeistä jo Mikkelin vuosina, sillä on tiedossa, että hän muun muassa rakensi teinipoikana omin käsin pienen purjelentokoneen. Tekniikkaan ja tee-se-itse-rakentamiseen liittyviä vinkkejä hän saattoi ammentaa esimerkiksi *Nuori Voima* -lehdestä, jota hänen tiedetään lukeneen ainakin 1920-luvulla. Samainen lehti välitti tietoja myös esperanton kielestä, jonka levittämisen Selinheimo otti myöhemmin osaksi rauhantyötään.⁷¹

⁶⁶ Vilho ja Naema Selinheimon lasten ylevistä ja persoonallisista nimistä kajastui muutoinkin kalevalaisuus. Lapset olivat ikäjärjestyksessä: Aino Kyllikki Katri Kalevatar, Oras Väinämö Juhana Vilho, Aarne Kotovalko Veikko Vilho, Osmo Kivekäs Päiviö Vilho, Irja Naimi Raili Kalevatar, Tarmo Kaukovalta Aatos Vilho, Aune Laila Marjatta Kalevatar, Helvi Aulikki Pohjanimpi Kalevatar, Rauno Harras Ylermi Vilho ja Simo Atso Kalevi Yrjänä Vilho. Klaus Selinheimon haastattelu.

⁶⁷ Sisaruksista ainakin Aarne, Osmo, Irja ja Tarmo jatkoivat opintojaan Mikkelissä vielä vuonna 1918, vaikka isä työskenteli Helsingissä vuodesta 1917 lähtien. Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464; Mikkelin yhteiskoulu 1905–55 (1956), s. 388;

⁶⁸ Aikalaiskirja 1920 (1920), s. 415; Aikalaiskirja 1934 (1933), s. 609; Muistokirjoitus *Lääninsihteeri Vilho Selinheimo*, Uusi Suomi 16.4.1937, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa; Klaus Selinheimon haastattelu.

⁶⁹ Joissain lähteissä Selinheimon toinen etunimi *Kotovalko* mainitaan muodossa *Kotivalo*, josta väännettyä lempinimeä *Himatuikka* Selinheimon lapsuuden kaverit käyttivät hänestä. Raisa Öhmannin haastattelu.

⁷⁰ Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 51–52, 105–106, 216; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464.

⁷¹ Raisa Öhmannin haastattelu; Aarne Selinheimon valokuva-albumi, Raisa Öhmannin hallussa; Suomen lehdistön historia 9 (1991), s. 148; Nuoren voiman liitto 1921–1961 (1961), s. 8–27. Yhä ilmestyvä Nuori Voima oli 1910-luvulla nuorten kulttuuri- ja harrastuslehti. Sen ympärille kehittyi vuonna 1921 Nuoren voiman liitto, jota voidaan pitää jonkinlaisen Tulenkantajien esiasteena. Lehti toimi lahjakkaiden nuorten julkaisukanavana, ja sen palstoilla käsiteltiin esperanton ja tekniikan lisäksi Selinheimoa kiinnostaneista asioista ainakin pikakirjoitusta.

Aarne Selinheimon opinnot Mikkelin lyseossa jatkuivat alkuvuonna 1918 puhjenneseen kansalais-sotaan asti. Tammikuun 21. päivänä 1918 lyseon opetus keskeytettiin ja koulusta tehtiin suoje-luskunnan esikunnan päämaja, joka toimi kansalaissodan aikana niin valkoisten kokooma- ja varustelupaikkana, sairaalana kuin punavankilanakin. Valtaosa koulun opettajista ja noin neljä-kymmentä oppilasta ottivat osaa sotatoimiin valkoisten puolella joko sotureina, sanitääreinä tai lähetteinä, ja noin seitsemänkymmentä oppilasta työskenteli suoje-luskuntien tehtävissä kotirinta-malla. Yksi valkoisten joukoissa Savon rintamalle lähteneistä lyseolaisista oli Aarnen 18-vuotias pikkuveli Osmo Kivekäs Päiviö Vilho. Myös Aarnen vanhempi veli, edellisen kevään ylioppilas Oras Väinämö Juhana Vilho, kunnostautui valkoisen armeijan soturina.⁷²

19-vuotiaan Aarne Selinheimon osallistumisesta kansalaissotaan liikkuu hyvin ristiriitaista tietoa. Isän, kahden veljen ja koulutoverien aiheuttama paine osallistua valkoisten sotatoimiin lienee ollut erittäin suuri. Mikkelin lyseon historiikin mukaan Selinheimo olisikin lähtenyt rintamalle ilmeisesti valkoisena ja haavoittunut 18. helmikuuta. Kalemaa on puolestaan selvittänyt Selinheimon toimi-neen punaisten puolella räjähdysaineasiantuntijana ja osallistuneen ainakin yhden sillan tuhoami-seen. Saman toteaa Kai Ekholm, jonka mukaan Selinheimo olisi ollut sodan aikana lisäksi sähkö-miehenä puhelintöissä.⁷³ Aineistostani ei kuitenkaan löydy yhtään Selinheimon omaa mainintaa tai muuta aukotonta todistusta hänen tekemisistään kevättalvella 1918. Selinheimon myöhemmät lausunnot tuntien on joka tapauksessa hyvin vaikea kuvitella, että hän olisi tarttunut aseisiin edes vuoden 1918 melskeissä. Mikäli Selinheimo kuitenkin soti tai teki ylipäänsä jotain työtä jomman-kumman joukoissa, puoli on todennäköisemmin ollut punainen. Tämän puolesta puhuu myös tarina, jonka mukaan toinen valkoisten puolella taistelleista Selinheimon veljistä olisi suutuspäissään uhan-nut ampua petturi-Aarnen.⁷⁴

Pesäeroa lapsuudenperheeseen ja ylioppilaiden muotiaatteisiin

Sodan jälkeen Selinheimon veljet Oras ja Osmo jatkoivat sotilasuriaan Suomen armeijan upseereina, mikä epäilemättä lisäsi heidän ja Aarnen välisiä ristiriitoja: Aarne ei voinut sietää sotilaita, eivätkä isä ja veljet isänmaanpetturuutta eli valkoisen armeijan hylkäämistä kapinan edessä. Oras Selin-

⁷² Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 46–47, 464; Helsingin suomalainen yhteiskoulu (1978), s. 248; Mikkelin yhteis-koulu 1905–55 (1956), s. 359–360. Aarnen tavoin Osmo Selinheimo oli ainakin nuoruusvuosinaan aktiivinen raittius-asian kannattaja, sillä hän toimi vuonna 1919 Suomen opiskelevan nuorison raittiusliiton keskustoimikunnassa. Raitis nuoriso (1931), s. 116.

⁷³ Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464; Kalemaa (1981), s. 44; Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimoa koskevat paperit, Väinö Lassilan arkisto, KansA.

⁷⁴ Esim. Kalemaa (1981), s. 44.

heimo osallistui muun muassa Venäjän puoleisessa Karjalassa käytyihin heimosotiin⁷⁵ vuosina 1920–21, sai lopulta majurin arvon sekä toimi sota-oikeuden jäsenenä ja everstiluutnanttina yleisesikunnassa. Myös Osmo Selinheimo oli puolustusvoimien palveluksissa jatkosodan päättymiseen asti. Hänestä tuli kapteeni, ja 1930-luvulla hän oli muun muassa aikakauslehti *Kaartilaisen* päätoimittaja ja sotilasasiain esittelijä Hämeen lääninhallituksessa. Selinheimon sisaruksista niin ikään Kyllikki, Tarmo, Aune ja Rauno päätyivät perusporvarillisiin ammatteihin: lääninhallituksen kirjaajaksi, poliisikomisarioriksi, tullihallituksen työntekijäksi ja vakuutustarkastajaksi.⁷⁶

Myös Aarne Selinheimon elämä näytti johtavan kunnialliseen ammattiin ja sitä kautta turvattuun toimeentuloon. Kun kevään 1918 sekasortoisten tapahtumien jälkeen elämä alkoi palata normaaleihin uomiinsa viimeistään samana syksynä, Selinheimo palasi koulunpenkille suorittamaan viimeisen lukiovuotensa jatkaakseen sisarustensa tapaan opintoja korkeakoulussa. Kotikaupunki oli vaihtunut seitsemän vuoden tauon jälkeen Helsingiksi, jossa hän palasi takavuosilta tuttuun Suomalaiseen normaalilyseoon. Samoin kuin Mikkelin lyseolaiset, myös Helsingin norssilaiset olivat ottaneet innolla osaa kansalaissotaan valkoisten puolella, ja olipa muutama käynyt sotimassa myös Viron itsenäisyyden puolesta. Näin ollen suojeluskuntatyö kuului monen oppilaan harrastuksiin myös kansalaissodan jälkeen. Selinheimo antimilitaristisine ajatuksineen ei siis liene ollut kovin suosittu oppilaiden keskuudessa. Hänen ei kuitenkaan tarvinnut viettää koulussa kuin muutama kuu-kausi, sillä hän kirjoitti ylioppilaaksi keväällä 1919. Seuraavana syksynä Selinheimo aloitti insinöörin opintonsa Teknillisessä korkeakoulussa.⁷⁷

Teknillisessä korkeakoulussakin Selinheimo sai havaita aikakauden ylioppilassukupolven innostuksen aseelliseen maanpuolustukseen suojeluskuntatyön muodossa. Arviolta parikymmentä teekkaria oli ollut mukana jääkäri liikkeessä, ja vuoden 1918 sotaan osallistuneista teekkareista valtaosa oli valinnut valkoisen puolen. Kuten Helsingin yliopistossa, suojeluskunta-aate jäi elämään sodan jälkeen vahvana myös Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunnassa (TKY), jonka innokkaimpia jäseniä otti osaa esimerkiksi kesän 1919 Aunuksen sotaretkelle. Aatteen harrastus säilyi TKY:ssä voimakkaana osittain myös siksi, että vuonna 1919 voimaan tullut kieltolaki oli rajoittanut tehokkaasti teekkarien muuta julkista ”harrastustoimintaa”. Vuonna 1922 perustettu Akateeminen Kar-

⁷⁵ Ks. Tuore kokonaiskuvaus heimosodista: Niinistö (2005).

⁷⁶ Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 223; Helsingin suomalainen yhteiskoulu 1886–1936 (1936), s. 230–231; Helsingin suomalainen yhteiskoulu (1978), s. 248; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464; Mikkelin yhteiskoulu 1905–55 (1956), s. 358–360; EK:n ilmoitus 19.4.1939, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Klaus Selinheimon haastattelu. Muut sisarukset toimivat mm. lastenhoitajana, ajoittaisena opettajana ja kotiäitinä.

⁷⁷ Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 216; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464.

jala-Seura keräsi yliopiston tavoin laajaa kannatusta TKY:ssä. Vielä samana vuonna teekkarit perustivat sille oman jaoston, ja pari vuotta myöhemmin TKY liittyi AKS:läisen *Ylioppilaslehden* julkaisijoihin. Pitkin 1920-lukua TKY alkoi vaatia AKS:n ohjeiden mukaisesti korkeakoulujen täydellistä suomenkielistämistä ja propagoida Suur-Suomen ja vahvan armeijan puolesta.⁷⁸

Vaikka ylioppilaskunnan yleisilmapiiri ei ollut Selinheimolle alkuunkaan mieleinen, sen tehtäviin kuului kuitenkin myös ”herättää harrastusta teknillisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin”. Tämän vuoksi ylioppilaskunta järjesti isänmaallisten harrastusten ohella pienimuotoisia ammatti- ja kansalaiskasvatusta tukevia keskustelukerhoja. 1920-luvun alussa TKY muun muassa toteutti yhteistyössä Kalliolan vapaaopiston kanssa esitelmäsarjan työnantajan ja -tekijän suhteista, tulkitsi työväenaatetta ja pohti työväestön elinoloja tehdasseuduilla. Vaikka lähdekirjallisuudessa ei näykään Selinheimon nimeä edellä mainittujen keskustelukerhon tai esitelmien yhteydessä, on hyvin todennäköistä, että hänellä oli näppinsä pelissä niiden järjestelyissä. Selinheimon nimittäin tiedetään osallistuneen aktiivisesti kyseisen Kalliolan vapaaopiston toimintaan vuodesta 1920 lähtien sen suojissa toimineen Yhteiskunnallisen tutkimuspiirin sihteerinä ja esperanton opettajana.⁷⁹

Kalliolan vapaaopiston perusti vuonna 1920 vähäosaisten auttajana, merimiespastorina ja ulkomaankirjeenvaihtajana tunnettu Sigfrid Sirenus osaksi Helsingin Kallioon tuomaansa kristillistä setlementti- eli työkeskusliikettä. Tämän englantilaisperäisen liikkeen tarkoituksena oli perustaa slummimaisiin työläiskaupunginosiin vapaaehtoisvoimin toimivia työkeskuksia, joiden kautta kristillinen lähimmäisenrakkaus pyrittiin tuomaan mahdollisimman lähellä ihmisten elämänpiiriä. Kalliolan toimintamuotoja olivat alkuaikoina muun muassa yhteiskunnalliset luennot ja esitelmätilaisuudet, lapsi- ja nuorisotyö, ylioppilaskotitoiminta, retket ja leirit, urheilu- ja liikuntaharrastukset sekä sosiaalinen auttamistyö. Työn keskeisinä tavoitteina oli ajaa heikkojen ja sorrettujen asiaa, murtaa ihmisten välisiä raja-aitoja ja kaivaa esiin ihmisten yhteiset voimavarat yksilöiden yhteiskunnallisista, poliittisista ja uskonnollisista vakaumuksista riippumatta.⁸⁰

Alun perin Selinheimo tutustui Kalliolan setlementtiin ja vapaaopistoon todennäköisimmin sen ylioppilaskotitoiminnan vuoksi opiskelijakaveriensa kautta. Hän saattoi itsekin asua siellä, sillä välit lapsuuden kotiin eivät olleet kunnossa. Kalliolan vaikutus Selinheimon tulevaan aatteelliseen

⁷⁸ Eskelinen (2004), s. 166, 207–212; Hanski (1997), s. 104–155; Helin (1972), s. 24–64; 75 vuotta teekkarielämää (1947), s. 30–137.

⁷⁹ 75 vuotta teekkarielämää (1947), s. 83–84; Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 216; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464.

⁸⁰ Silta ihmiseltä ihmiselle (1998), s. 91–147.

työhön oli merkittävä, sillä hän solmi sen kautta suhteita moniin tärkeisiin ihmisiin, perehtyi työläisseutujen ongelmiin ja tutustui yhteiskunnallisiin aatteisiin. Suurin vaikutus oli epäilemättä Sigfrid Sireniuksella, jonka kristillisperäinen mutta vahvasti sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen tähdännyt toiminta kiehtoi Selinheimoa. Kalliolassa hän tutustui myös suomalaisen sosiologian ja sosiaalhistorian tulevaan uranuurtajaan, Heikki Warikseen, jonka kanssa hän veti opiston Yhteiskunnallista tutkimuspiiriä. Piirissä käsiteltiin etenkin modernin yhteiskunnan vaikutuksia työväestön elinoloihin, ja Waris keksi itse asiassa juuri Kalliolassa aiheen kuuluisalle väitöskirjalleen Kallion kaupunginosan syntyhistoriasta.⁸¹

Sireniuksen ja Wariksen ajatusmaailmat vaikuttivat epäilemättä Selinheimon yhteiskunnalliseen ajatteluun, mutta niitä tärkeämmiksi nousivat Kalliolan kautta syntyneet kontaktit rauhanaktivisteihin. Kalliolan keskustelupiireissä viihtyi nimittäin myös tulevia Rauhanliiton ja Antimilitaristisen liiton jäseniä⁸². Merkittävin tapaus oli kuitenkin englantilaisen työväenliikkeen ja antimilitarismin johtohahmon George Lansburyn tapaaminen, kun tämä kävi esitelmöimässä Kalliolassa vanhan tuttunsa Sireniuksen pyynnöstä alkuvuodesta 1920. Syvästi uskovainen mutta myös sosialismiin uskonnut Lansbury puhui aiheesta ”Kristuksen rakkauden käskyn velvoite yhteiskunnallisessa elämässä”, mitä myös Selinheimo painotti julistuksissaan moneen otteeseen. Selinheimo tapasi myöhemmin Labour-puolueen johtoon kohonneen Lansburyn elämänsä aikana vielä muutama otteeseen lähinnä WRI:n konferensseissa. Tästä arvovaltaisesta tuttavuudesta oli hyötyä muun muassa Arndt Pekurisen puolustuskampanjassa.⁸³

Kalliolassa ja Teknillisessä korkeakoulussa viettäminään 1920-luvun alkuvuosina Selinheimo perehtyi myös raittiusaatteeseen, jonka sanomaa hän alkoi levittää lähes yhtä innokkaasti kuin antimilitarismia ja esperantoa. Aloitettuaan insinöörin opintonsa Selinheimo liittyi Helsingin yliopiston ja Teknillisen korkeakoulun opiskelijoiden muodostamaan Ylioppilaiden raittiusyhdistykseen (YRY). Kenties energisyytensä ja hyvien puhujanlahjojensa ansiosta hänet valittiin vuonna 1920 yhdistyksen johtokuntaan, jossa hän piti paikkansa vuoteen 1922 asti. Näinä kieltolain

⁸¹ Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimon henkilömappi, KansA; Tarkka (1974), s. 86–171; Roos (1996), s. 112–117; Soikkanen (1990), s. 280–282; Nieminen (1981), s. 17–19. Heikki Waris johti koko Kalliolan vapaaopistoa vuodet 1923–28. Hän kuului myös Suomen Kristilliseen ylioppilasliittoon, jonka toiminta kiinnosti niin ikään Sireniusta ja oli esillä Kalliolassa. Liiton toiminta tuli epäilemättä tutuksi myös Selinheimolle, joka kuitenkin suurella todennäköisyydellä vieroksui sitä, sillä liitto veti puoleensa lukuisia AKS:läisiä. Winter (1972), s. 13–16; Eskelinen (2004), s. 166.

⁸² Kalliolan alkuaikojen toiminnassa olivat mukana tulevista Rauhanliiton suunnittelijoista ainakin Kristillisen työväenliiton kansanedustaja Matti Helenius-Seppälä sekä Heikki Hyryläinen. Antimilitarismiin kallellaan olleista rauhanaktivisteista puolestaan muun muassa J.F. Kivikoski, Kaarlo Toivonen ja Verner Lahtinen osallistuivat Yhteiskunnallisen tutkimuspiirin kokouksiin. Tarkka (1974).

⁸³ Tarkka (1974), s. 86–171. Arndt Pekurisesta ja WRI:n konferensseista kerrotaan tarkemmin myöhemmin tässä työssä.

ensimmäisinä vuosina YRY ei saavuttanut erityisen suurta suosiota, ja sen toimintaan otti osaa vain pari prosenttia korkeakouluopiskelijoista. Yhdistys piti kuitenkin yllä monenlaista pientä toimintaa, joka muistutti kovasti Selinheimon tulevien vuosien tekemisiä: YRY:llä oli raittiusaatteeseen keskittynyt keskustelupiiri, se liittyi Ylioppilaitten alkoholinvastaiseen maailmanliittoon ja lähetti jäseniään maaseudulle valistamaan viinan kiroista.⁸⁴

Ylioppilaiden raittiusyhdistyksen toiminta koostui lähinnä valistustilaisuuksista ja -juhlista, joita pidettiin sekä jäsenille että ulkopuolisille. Yhteistyötä YRY teki esimerkiksi Kalliolan opiston kanssa, mikä johtui epäilemättä siitä, että Kalliolan johtohahmoista esimerkiksi Sigfrid Sirenus ja Matti Helenius-Seppälä olivat vakaumuksellisia raittiusmiehiä ja niin ikään Selinheimolla oli kontakteja heihin. YRY:n toiminnan pienimuotoisuus saattoi olla yksi syy siihen, että Selinheimo lakkasi vuonna 1922 toimimasta sen johtokunnassa. Todennäköisempää on kuitenkin, että hän riitaantui yhdistyksen muun johdon kanssa tai katsoi parhaaksi olla edustamatta sitä, sillä vahvasti nationalistinen ja siten Selinheimolle epämieluisa Akateeminen Karjala-Seura valtasi pian perustamisensa jälkeen myös YRY:n johtopaikat ja alkoi sanella sen politiikkaa.⁸⁵

Selinheimo siis tutustui vuosina 1919–20 Kalliolan vapaaopiston ja raittustoiminnan kautta joukkoon yhteiskunnan muutosta auttamistyöllä ajaneita kansalaisia, joista osan motiivit olivat peräisin kristinuskosta, osan työväenaatteesta. Samaan aikaan helsinkiläisen sivistyneistön parissa heräsi ajatus organisoidusta rauhanliikkeestä, joka ei ollut vielä ottanut tuulta purjeisiinsa. Niinpä Helsingissä pidettiin marraskuussa 1920 Suomen Rauhanliiton perustava kokous, jonka lähinnä tieteentekijöistä ja kirjailijoista koostuneeseen osanottajakuntaan Selinheimo toi mukanaan ripauksen taisteluhenkä ja työväenaatetta. Puheenjohtajaksi valitun teoreettisen filosofian professorin Arvi Grotenfeltin johdolla kokous hyväksyi Rauhanliiton säännöt. Liiton päämääräksi asetettiin saattaa yhteen kaikki rauhaa rakastavat suomalaiset vaihtamaan ajatuksia ja tekemään yhteistyötä. Se halusi kotien, koulujen, yhdistysten, kirjallisuuden, julkisen sanan ja hyvän esimerkin kautta herättää kansassa rauhanpyrkimyksiin perustuvan oikeudentunnon ja veljeyden. Lisäksi liitto pyrki valistustoiminnallaan löytämään militarismin syyt ja yhdistämään eri kansanluokat.⁸⁶

⁸⁴ Tuominen (1936), s. 325, 328; Olander (1926), s. 207–211.

⁸⁵ Tuominen (1936), s. 245–319; Eskelinen (2004), s. 166.

⁸⁶ von Bonsdorff (1993), s. 16–17

Ennen perustavaa kokousta rauhanihmiset olivat pitäneet samana vuonna pari tapaamista, joissa oli pohdittu Rauhanliiton sääntöjä.⁸⁷ Ei ole tietoa, oliko Aarne Selinheimo mukana näissä kokouksissa, mutta joka tapauksessa hänen rauhanvakaumuksensa ja auttamishalunsa tunnettiin ilmeisesti Kalliolan ja YRY:n toiminnan kautta jo Rauhanliiton perustavassa kokouksessa, jossa hänet valittiin liiton ensimmäiseen keskushallitukseen. Sen muiksi jäseniksi tulivat professori Arvi Grotenfelt (synt. 1863), kirjailija Selma Anttila (s. 1867), rovasti Uno Wegelius (s. 1867), dosentti Felix Iversen (s. 1887), tohtori Viljo Tarkiainen (s. 1879), kirjailija L. Onerva (s. 1882) ja Helsingin työväenopiston suomenkielisen osaston johtaja, tohtori Zachris Castrén (s. 1886).⁸⁸ Kaiken kaikkiaan keskushallitus siis koostui varsin arvovaltaisista tiede- ja kulttuurihenkilöistä, joiden joukossa muita selvästi nuorempi ja kiivasluontoinen tekniikan ylioppilas Selinheimo (s. 1898) epäilemättä vaikutti jonkinlaiselta kummajaiselta. Kun ottaa vielä huomioon Rauhanliiton hyvin yleiselle tasolle jääneen ja lähinnä kristillis-moraalisen valistamiseen pohjanneen ohjelman, ei voi pitää ihmeenä, että Selinheimon ja keskushallituksen vanhoillisten jäsenten välit alkoivat vähitellen tulehtua.

Toiminta Rauhanliiton hiljaisina alkuvuosina

Rauhanliiton ensimmäiset vuodet sujuivat rauhallisesti, eikä liiton mahdollisista linjaeroista koitunut ongelmia. Liiton jäsenet hoitivat sen asioita vain silloin, kun muilta kiireiltään ehtivät, ja esimerkiksi Selinheimon pitivät kiireisinä opiskelu ja vapaaehtoistoiminta Kalliolassa. Rauhanliiton vuosi 1921 kului lähinnä toiminnan organisoimiseen, ja vuoden tärkein saavutus oli Helsingin paikallisosaston perustaminen. Keskushallitus valtuutti tammikuussa Selinheimon ja Iversenin järjestämään paikallisosastoa, jonka perustava kokous pidettiin 11. helmikuuta. Siihen osallistui kaikkiaan 13 henkilöä, joiden joukosta valittiin osaston johtokunta. Sen puheenjohtajaksi tuli Heikki Hyyryläinen ja sihteeriksi Selinheimo. Johtokuntaan kuuluivat lisäksi muun muassa Selma Anttila ja Felix Iversenin tuleva puoliso Toini Hjelt. Jo loppuvuodesta 1921 Iversenistä tuli Helsingin osaston puheenjohtaja Hyyryläisen muutettua paikkakunnalta. Iversen oli keskivertoja rauhanliittolaisia antimilitaristisempi, joten muutos oli Selinheimon kannalta positiivinen.⁸⁹

⁸⁷ Sääntöjä olivat valmistelleet kesästä 1920 asti muun muassa Grotenfelt, kirjailija Selma Anttila, silloinen matematiikan dosentti Felix Iversen, rovasti Uno Wegelius ja Suomen Kristillisen työväenliiton kansanedustaja Matti Helenius-Seppälä. Viimeksi mainittu oli aktiivinen raittiusmies ja toimi muun muassa Ylioppilaiden raittiusyhdistyksen puheenjohtajana. von Bonsdorff (1993), s. 15–16; Suomen kansanedustajat 1907–2000 (2000). <<http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html>> (Luettu: 12.3.2007)

⁸⁸ von Bonsdorff (1993), s. 17; Aikalaiskirja (1920), s. 59, 113, 431, 495; Aleksis Kivistä Martti Merenmaahan (1954), s. 414–425; Mitä rauha on? (1991), s. 5–19. Kirjailija L. Onervasta enemmän: Kortelainen (2006).

⁸⁹ RL:n (=Rauhanliiton) keskushallituksen kokouksen ptk, 31.1.1921, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston perustavan kokouksen ptk, 11.2.1921, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 3.12.1921, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n vuosikertomus vuodesta 1921, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

Vuonna 1887 tanskalaisperheeseen syntyneestä Felix Iversenistä kohosi vähitellen koko 1920–30-lukujen suomalaisen rauhanliikkeen johtohahmo, joka käytti Selinheimon tavoin miltei kaiken energiansa rauhanaatteen levittämiseen. Elantonsa hän hankki geometrian dosenttina ja apulaisprofessorina Helsingin yliopistossa sekä huolehtimalla ylioppilastutkintolautakunnan sihteerinä lähes 40 vuoden ajan pitkälti yksin matematiikan ylioppilaskokeiden laatimisesta ja tarkastamisesta. Iversenin kristillispohjainen mutta yhteiskunnallisia sävyjä saanut rauhanvakaumus kasvoi kansalaissodassa, jonka aikana ja jälkeen hän avusti punavankeja ja näiden omaisia. Hän oli aktiivisesti mukana Rauhanliiton ja sen sisarjärjestöjen toiminnassa niiden perustamisesta lähtien ja pyrki 1920-luvun alkuvuosina muuttamaan Selinheimon kanssa liiton ohjelmaa antimilitaristisemmaksi. Tultuaan valituksi Rauhanliiton puheenjohtajaksi vuonna 1926 Iversen pyrki välttämään liiton nimissä liian suoraa poliittista kannanottoja, joita hän kuitenkin esitti käytännössä yksin toimittamassaan *Rauhaa kohti* -lehdessä. Iversenin ja Selinheimon välit viilenivät 1920-luvun puolivälissä, mutta eivät katkenneet kokonaan.⁹⁰

Rauhanliitolla eikä sen Helsingin osastolla ollut koko vuoden 1921 aikana kuin muutama kokous ja yleisötilaisuus, mikä johtui vuosikertomuksen mukaan ”maassa vallitsevasta sotaisasta ja taantumuksellisesta ilmapiiristä”⁹¹. Esimerkiksi Helsingin osaston johtokunnan kokouksessa 12.11. olivat läsnä vain Selinheimo ja Anttila. Selinheimolla riitti kuitenkin virtaa ja innostusta ympäri vuoden, sillä hän oli mukana käytännössä kaikissa liiton Helsingin tapahtumissa. Eri kansanryhmien tavoittamiseksi niitä järjestettiin sekä virkamies-, ylioppilas- että työväentalolla. Ainoa mielenkiintoinen maininta koko vuoden toiminnassa oli Helsingin osaston lokakuinen keskustelutilaisuus, jonka kaikki 25 osallistujaa olivat Selinheimon laatiman pöytäkirjan mukaan sitä mieltä, että aseellista järjestysvaltaa tuli vastustaa. Siitä, minkätyyppinen keskustelutilaisuus oli ja keitä läsnäolijat olivat, ei valitettavasti mainita pöytäkirjassa.⁹² Todennäköistä kuitenkin on, että kyse oli yhdestä Selinheimon ensimmäisistä agitaatiokokouksista, joiden tavoitteena oli laajentaa liiton toimintaa työväestön pariin ja samalla muuttaa liiton ohjelmaa radikaalimmaksi.

⁹⁰ Mitä rauha on? (1991), s. 5–19; Kaarninen (2003), s. 26–27.

⁹¹ Selinheimo oli laatimassa kyseistä vuosikertomusta, jossa mainitulla ”sotaisalla ilmapiirillä” lienee tarkoitettu Itä-Karjalan sotatoimia sekä muun muassa Marko Tikan tutkimia poliittisia jännitteitä, joita suojeluskuntalaisten puolivirallinen poliittinen toiminta aiheutti kansalaissodan jälkeisissä sekavissa oloissa. Ks. Tikka (2006A) ja Tikka (2006B).

⁹² Yksittäisiä mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 12.11.1921, sarja C, kansio 4, SRL, KA

Rauhanliiton toiminta oli kokonaisuutena vähäistä myös vuoden 1922. Iversen jatkoi Helsingin osaston puheenjohtajana ja Selinheimo sihteerinä. Sen jäsenmäärä nousi 45:stä 74:ään, mutta keskustelu- ja illanviettilaisuuksia ei järjestetty kuin seitsemän kappaletta. Osa tapahtumista jouduttiin myös perumaan, koska osallistujia ei ollut lainkaan tai heitä oli vain muutamia. Liiton keskushallituksen kuuluivat vanhojen tuttuja eli puheenjohtaja Grotenfeltin, sihteeri Anttilan, Iversenin, Selinheimon, Wegeliuksen ja Onervan ohella uudet nimet kanslisti Hymmi Nyyssönen ja neiti Edla Malmi. Hallitus kokoontui kahden kuukauden välein. Liitto kuvaili toimintaansa itsestään melua pitämättömäksi ja valitteli jäsenten ajanpuutetta sekä lehtien haluttomuutta julkaista rauhankirjoituksia. Liiton edellisvuoden yksimielisyys ei kuitenkaan ollut enää yhtä selvää, sillä vuonna 1922 Helsingin osasto alkoi Selinheimon johdolla tehdä pientä pesäeroa Rauhanliiton valtalinjaan. Selinheimo oli myös mukana muutamassa konkreettisesti teossa, joilla liitto pyrki muuttamaan yhteiskuntaa rauhanaatteelle suotuisammaksi.⁹³

Syyn Rauhanliiton ensimmäiseen julkiseen kannanottoon antoi Vienan Karjalassa talvella 1921–22 käyty aseellinen kansannousu. Kyse oli viimeisestä Neuvosto-Venäjän puoleisessa Karjalassa vuosina 1918–22 käydyistä ns. heimosodista, joihin suomalaiset heimo-, jääkäri- ja itsenäisyysaktivistit ottivat epävirallisesti osaa auttaakseen heimokansaansa karjalaisia ”vapautumaan bolševikkien ikeen alta”. Talven 1921–22 kestäneelle Itä-Karjalan kansannousulle antoi aseellista tukea noin 500 suomalaista, joiden avulla vienankarjalaiset joukot onnistuivat hetkeksi kumoamaan alueen kommunistihallinnon, ennen kuin puna-armeija kukisti kapinoitsijat.⁹⁴ Tammikuussa Rauhanliiton Helsingin osasto piti ensin Itä-Karjalan sotatoimia käsitelleen yleisökokouksen, jossa päätettiin paheksua julkisesti suomalaisten antamaa aseellista apua. Kun asiasta oli päätetty vielä Helsingin osaston johtokunnassa, Selinheimo kumppaneineen laati asiasta lehtikirjoituksen, jonka tampereläinen *Työkansa*-lehti⁹⁵ julkaisi helmikuussa.⁹⁶

⁹³ Lista RL:n Helsingin osaston jäsenistä vuonna 1922, sarja B, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston vuosikertomus 1922, sarja C, kansio 5, SRL, KA; RL:n vuosikertomus 1922, sarja D, kansio 2, SRL, KA; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA. Kanslisti Hymmi Nyyssönen oli monien muiden Rauhanliiton jäsenten tapaan raittiusaatteen kannattaja ja työskenteli ilmeisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa. Kortelainen (2006), s. 477–478.

⁹⁴ Niinistö (2005), s. 225–260; Nygård (1978), s. 86–87.

⁹⁵ *Työkansa* oli kristillisen työväenliikkeen äänenkannattaja, jota lähellä olivat mm. raittius- ja rauhanasia. Suomen lehdistön historia 9 (1991), s. 66.

⁹⁶ Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 31.1.1922, sarja C, kansio 4, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 24. Itäkarjalaisten avustamisesta oli noussut pieni myrsky myös pari kuukautta aiemmin Yhteiskunnallisen tutkimuspiirin joulujuhlissa. Siellä Verner Lahtinen ja todennäköisesti Selinheimo olivat alkaneet sättiä Kalliolaan johtaneita pappeja siitä, että nämä olivat allekirjoittaneet vetoituksen Itä-Karjalan nälästä kärsivien auttamisen puolesta. Vastustajien mukaan Itä-Karjalassa oli kyse valkoisen Suomen sotapolitiikasta, jota Kalliolan olisi tullut vastustaa tiukasti. Tarkka (1974), s. 125–127.

Vuonna 1922 eduskunnassa käsiteltiin kolme vuotta aiemmin säädetyn väliaikaisen asevelvollisuuslain muuttamista vakituiseksi. Rauhanliitto hyväksyi pitkän hampain puolustuslaitoksen ylläpitämisen, mutta vaati asevelvollisuuslakiin pykälää, joka antaisi mahdollisuuden todelliseen siviilityöhön ns. ”omantunnon aroille” eli aseellisesta palveluksesta eettisten syiden nojalla kieltäytyville. Rauhanliiton Helsingin osaston johtokunta päätti tammikuun lopussa lähettää Selinheimon ja Selma Anttilan eduskunnan suuren valiokunnan luo esittelemään omantunnon arkojen epäoikeudenmukaista kohtelua.⁹⁷ Ei ole tiedossa, pääsivätkö he edes valiokunnan puheille, mutta joka tapauksessa eduskunnan lopulta syksyllä 1922 hyväksymä asevelvollisuuslaki ei sallinut siviilipalvelusta käytännössä muille kuin uskonnollisista syistä aseista kieltäytyville. Tämän siviilityön tuli lisäksi hyödyttää puolustuslaitoksen etua.⁹⁸ Päätös oli iso pettymys rauhanliikkeelle, joka piti Suomen lainsäädäntöä auttamattomasti vanhentuneena ja vaati sen muuttamista jatkossa entistä useammin.

Eräs Aarne Selinheimon rauhantyön keskeisistä muodoista oli esperanton levittäminen. Tämän keinotekoisien kielen kehitti 1880-luvulla Puolan juutalainen professori L.L. Zamenhof, joka halusi luoda koko maailmaa yhdistävän helppotajuuden kielen latinan ja englannin tilalle. 1900-luvun alkupuolella kansainvälinen rauhanliike ja monet työväenjärjestöt ottivat esperanton levittämisen osaksi ohjelmiaan, sillä kaikkia yhdistävän kielen toivottiin murtavan nationalismin, joka katsottiin sotien syyksi ja työväestön ”orjuuttajaksi”. Kuten rauhanliike, myös esperantoliike jakautui sosialistiseen ja porvarilliseen leiriin, jotka hakeutuivat omien kattojärjestöjen alle. Suomen Esperantoliitto perustettiin vuonna 1907, ja työväestö sai oman 1920-luvun alussa.⁹⁹

Maiden väkilukuihin suhteutettuna esperanto keräsi liikkeen kulta-aikana 1920-luvulla eniten harrastajia Virossa, Liettuassa, Sveitsissä, Hollannissa ja Suomessa. Mistään joukkoliikkeestä ei voida kuitenkaan puhua näissäkään maissa, sillä esimerkiksi vuonna 1923 Suomen esperantojärjestöillä oli yhteensä 620 jäsentä, mutta vuoteen 1931 mennessä jäsenmäärä oli pudonnut jo 70:een. Esperanton kohtalo olikin pitkälti sama kuin rauhanliikkeen: aatetta kyllä kannatettiin periaatteessa, mutta käytännön tasolla sen vaatimukseen nationalismiin hylkäämisestä oli mahdoton suostua.

⁹⁷ RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 31.1.1922, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

⁹⁸ Vuoden 1922 asevelvollisuuslaki (luku 9, 58 §) määritteli oikeuden siviilipalvelukseen seuraavasti: ”Asevelvollisen, jota uskonnolliseen vakaumukseen perustuvat omantunnonnsyyt estävät suorittamasta asepalvelusta, sallittakoon, huolellisen tutkimuksen perusteella, täyttää asevelvollisuutensa palvelemalla sairaanhoitajana tai muuna aseettomana tahi tekemällä sotilas- tai siviilijohdon alaista puolustuslaitoksen etua välittömästi tahi välillisesti tarkoitettavaa työtä.” Toisessa momentissa mainittiin myös muiden kuin uskovaisten mahdollisuudesta siviilityöhön. Sekään ei tosin ollut nykykäsityksen mukaista siviilityötä, vaan sen tuli palvella armeijan etua: ”Erittäin arkaluontoisissa tapauksissa voidaan asevelvollisen myöskin muista vakavista omantunnonnsyistä sallia suorittaa asevelvollisuutensa 1 momentissa säädettyllä tavalla.” Lähde: Valtiopäiväasiakirjat 1922 (1923).

⁹⁹ Forster (1982), s. 1–228; Kalemaa (1981), s. 42–43.

Esperantistit eivät kyenneetkään musertamaan nationalismia alkuunkaan, vaan kuvio kääntyi itse asiassa ylösalaisin: esimerkiksi natsi-Saksassa esperantisteja vainottiin heidän liian kansainvälisyytensä ja liikkeen juutalaislähtöisyyden vuoksi. Utopistisen harrastuksen suosio alkoi vähitellen hiipua toisen maailmansodan lähestyessä.¹⁰⁰

Selinheimo oli tutustunut esperantoon todennäköisesti nuoruusvuosinaan, sillä hänen tiedetään opettaneen sitä kansalais- ja työväenopistoissa vuodesta 1920. Vuonna 1922 Selinheimo onnistui liittämään työn esperanton tunnettavuuden parantamiseksi myös osaksi Rauhanliiton toimintaa. Jo tammikuussa hän kertoi keskushallituksen kokouksessa, että esperantistit olivat järjestämässä kongressia Helsingin Säätytalolle elokuuksi. Liitto valtuutti Selinheimon ja Iversenin järjestämään Rauhanliiton vuosikokouksen esperantistien kokouksen yhteyteen, ja näin myös tapahtui. Selinheimo puhui myös ympäri vuoden Rauhanliiton tilaisuuksissa esperanton tärkeydestä. Lopulta marraskuussa päätettiin perustaa Helsingin osaston yhteyteen kielen harrastajille oma ryhmä.¹⁰¹

Esperantolla oli huomattavan suuri vaikutus myös Aarne Selinheimon henkilökohtaiseen elämään. Hän nimittäin tapasi tulevan puolisonsa, Sigrid (Sirkka) Amanda Karoliina Lahtisen, juuri Kalliolaopiston esperantokursseilla ilmeisesti talvella 1921–22. Lahtinen oli Selinheimon tavoin aktiivinen ehdottoman rauhanaatteen ajaja ja esperanton harrastaja. Hän oli helsinkiläisen työläisperheen¹⁰² tytär, joka liittyi Rauhanliiton Helsingin osastoon helmikuussa 1922. Kansalaissodan aikaan Lahtinen oli käynyt Punaisen Ristin sidontakurssin ja hoitanut itse sodassa SPR:n joukoissa molempien osapuolten haavoittuneita. Hänen kerrotaan joutuneen saksalaisten vangitsemaksi näiden tuhottua SPR:n huolto- ja saniteettijunan. Saksalaisten vankina hänen tiensä vei myös Hennalan vankileirille. Lahtisen mahdollisesta koulutuksesta ei ole tietoa, mutta 1920–30-luvuilla hän työskenteli ainakin Helsingin yliopiston kasvitieteellisessä puutarhassa avustavissa töissä.¹⁰³

Sirkka Lahtisen lisäksi Rauhanliiton Helsingin osastoon liittyi vuonna 1922 kaksi muuta Selinheimon tulevaa aateystävää, innokas esperantisti Ida Ontero ja antimilitaristi J.F. Kivikoski. Tämä keskimääräistä radikaalimpi aines, johon myös Iversen lukeutui, alkoi pitää meteliä itsestään viimeistään liiton elokuisen vuosikokouksen jälkeen. Selinheimo valittiin siellä jälleen

¹⁰⁰ Forster (1982), s. 1–228; Kalemaa (1981), s. 42–43.

¹⁰¹ Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 216; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 31.1.1922, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; RL:n vuosikokouksen ptk, 10.8.1922, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 13.11.1922, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

¹⁰² Kalemaan tiedon mukaan Lahtisen isä oli kirvesmies, kun taas Öhmann muistelee hänen olleen suutari.

¹⁰³ Raisa Öhmannin haastattelu; Kalemaa (1981), s. 44; Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimoa koskevat paperit, Väinö Lassilan arkisto, KansA.

keskushallitukseen, jonka jäseneksi myös Lahtinen nousi. Kokouksessa otettiin ensimmäistä kertaa esiin Rauhanliiton suhtautuminen suojeluskuntiin, mikä tuli repimään liiton jäsenistöä tulevina vuosina. Syksyllä 1922 heräsi myös keskustelu liiton liittymisestä Bernin Kansainväliseen rauhantoimistoon, IPB:hen. Tähän päätettiin suostua, mutta Selinheimo olisi halunnut liittää Rauhanliiton myös Haagissa toimivaan Kansainväliseen antimilitaristiseen toimistoon, IAMB:hen. Tähän hän ei kuitenkaan saanut tarpeeksi kannatusta, sillä liitossa ei pidetty suotavana leimautumista antimilitaristeihin, koska Rauhanliiton ei katsottu edustavan mitään tiettyä rauhanaatteen oppisuuntaa.¹⁰⁴ Tämä päätös vaikutti varmasti siihen, että sekä Selinheimo että Iversen perustivat molemmat seuraavana vuonna oman ja Rauhanliittoa ehdottomamman rauhanjärjestön.

3.2. Porvarillisen pasifismin hylkääminen ja Antimilitaristisen liiton alkuajat

Vuonna 1923 Aarne Selinheimo alkoi ajaa antimilitaristista rauhanaatettaan entistä selvemmin myös Rauhanliiton ulkopuolella. Hän perusti Rauhanliiton rinnalle sen toimintaa täydentämään Suomen Antimilitaristisen liiton ja Suomen Esperantistien rauhanyhdistyksen Ligon. Molempien päämääriin kuului rauhanaatteen levittämisen ohella pyrkimys muuttaa yhteiskunnan rakenteita siten, että työväestö voisi kohota parempaan asemaan. Samana vuonna myös Felix Iversen kokosi antimilitaristeja yhteen perustamalla Suomen Ehdottomat rauhanystävät, joiden jäsenet vakuuttivat, etteivät koskaan hyväksy järjestäytyntä tappamista. Sekä Selinheimo että Iversen kuitenkin jatkoivat aktiivista työtään Rauhanliitossa ja pyrkivät muuttamaan myös sen suuntaa enemmän yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisuun panostavaksi.¹⁰⁵

Felix Iversen suunnitteli jo loppuvuodesta 1922 keräävänsä listan ihmisistä, jotka allekirjoituksellaan lupaisivat vastustaa kaikkia sotia. 20. tammikuuta 1923 hän sitten toteutti suunnitelmansa ja perusti uudelleen autonomian loppuvuosina hetken aikaa toimineen Suomen Ehdottomat rauhanystävät. Allekirjoituksia kertyi muutama kymmenen, ja järjestöön liittyjät olivat pääasiassa Rauhanliiton vasemmistosiiven edustajia. Niinpä Aarne Selinheimokin allekirjoitti lupauksensa heti järjestön perustamispäivänä. Ehdottomien rauhanystävien toiminnasta ei ole säilynyt muuta tietoa kuin,

¹⁰⁴ Lista RL:n Helsingin osaston jäsenistä vuonna 1922, sarja B, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston kokouksen ptk, 20.10.1922, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n vuosikokouksen ptk, 10.8.1922, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 24.

¹⁰⁵ Suomen Ehdottomien rauhanystävien (=ERY) jäsenluettelokirja, ERY:n paperit: sarja B, mappi 7, SRL, KA; Kopio Antimilitaristisen liiton (=AML) kokouksen pöytäkirjasta 31.3.1923, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; RL:n vuosikokouksen ptk, 7.-8.7.1923, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

että se kuului antimilitaristien keskusjärjestöön WRI:hin. Vaikuttaakin siltä, että kyseessä oli pelkkä adressi sotapalvelusta vastaan. Järjestö tai pikemminkin adressinkeruu lopetettiin vuonna 1925.¹⁰⁶

Selinheimo perusti keväällä 1923 pitkälti Ehdottomien rauhanystävien kaltaisen järjestön, joka kuitenkin osoittautui sitä toimivammaksi ja pitkäikäisemmäksi. Jo edellissyksynä Selinheimo oli kutsunut epävirallisesti koolle Rauhanliiton Helsingin osaston jäseniä keskustelemaan Rauhanliiton toiminnan aktivoimisesta. Koska toiminta kuitenkin pysyi epäsäännöllisenä eivätkä hänen antimilitaristiset ajatuksensa päässeet liitossa kunnolla esiin, hän kutsui 31.3.1923 luokseen Helsingin Konstantininkadulle Sirkka Lahtisen, J.F. Kivikosken ja Kaarlo Toivosen, jotka olivat tuttuja Kalliolan ja Rauhanliiton toiminnasta. Illan mittaan sai syntyä Suomen Antimilitaristinen liitto, jonka radikaali ohjelma herätti vähitellen myös etsivän keskuspoliisin huomion. Heti seuraavana päivänä Selinheimo perusti myös Suomen Esperantistien rauhanyhdistyksen Ligon, jonka ohjelma ja jäsenistö olivat käytännössä samat kuin Antimilitaristisella liitolla.¹⁰⁷

Antimilitaristisen liiton toiminta oli ensimmäiset puolitoista vuotta varsin vakiintumatonta, eikä se houkutellut mukaan kuin lähinnä yksittäisiä aktiiveja. Kokouksia ja tilaisuuksia oli vain muutama, ne keräsivät niukasti väkeä ja niitä järjestettiin monesti Rauhanliiton tilaisuuksien yhteydessä. Heti alusta asti oli kuitenkin selvää, että liitto otti huomattavasti Rauhanliittoa tiukemmin kantaa poliittisiin kysymyksiin. Antimilitaristinen liitto tähtäsi kaiken sodan ja militarismin hävittämiseen ja toivoi etenkin työväestön parissa heräävän vapaan joukkoliikkeen sotien ehkäisemiseksi. Päämäärät erosivat Rauhanliiton vastaavista siten, että Rauhanliitto ei tuominut suoraan kuin hyökkäyssodat, se ei tahtonut levittää aatettaan erityisesti millekään tietylle ihmisryhmälle eikä ottaa suoraan kantaa päivänpolitiikkaan. Antimilitaristinen liitto ei kuitenkaan halunnut erottautua kokonaan Rauhanliitosta, jonka jäsenyyttä se päätti hakea jo toisessa kokouksessaan. Samassa kokouksessa tehtiin myös linjapäätös, ettei liitto voisi tukea oikeistoa, koska se kannatti nykymallista armeijaa, eikä myöskään vasemmistoa, koska sen intresseissä oli työväenmiliisi.¹⁰⁸ Päätöksestä huolimatta Selinheimo alkoi pian kosiskella maltillista vasemmistoa aatteensa tukijaksi.

¹⁰⁶ Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Suomen Ehdottomien rauhanystävien jäsenluettelokirja, ERY:n paperit: sarja B, mappi 7, SRL, KA; Aarne Selinheimon allekirjoittama lupaus, 20.1.1923, ERY:n paperit: sarja B, mappi 7, SRL, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Rauhanliike Suomessa*, Rauhaa kohti 1/1925.

¹⁰⁷ EK:n kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 31.3.1923, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Rauhanliike Suomessa*, Rauhaa kohti 1/1925; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Esperanto ja rauhanliike.*, Rauhaa kohti 6/1925; von Bonsdorff (1993), s. 24.

¹⁰⁸ Aarne Selinheimon kirjoitus *Rauhanliike Suomessa*, Rauhaa kohti 1/1925; Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 15.4.1923, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Antimilitaristisen liiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin keväällä 1923 J.F. Kivikoski, joka kuului myös Rauhanliiton Helsingin osastoon. Liiton varapuheenjohtajaksi ja sihteeriksi tuli Selinheimo, jonka lisäksi toimintaan ottivat ensimmäisenä vuonna osaa vain Sirkka Lahtinen ja muuan Artur Backström. Selinheimo teki kuitenkin kaiken käytännössä yksin. Heti keväällä hän alkoi haalia julkisuutta ja sitä kautta tukijoita levittämällä sanomaa järjestönsä perustamisesta kotimaan lehdistössä, josta *Työkansa* oli jälleen ainoita asian noteeranneita. Liitto solmi Selinheimon nimissä yhteyksiä myös Sosialidemokraattisen Työläisnuorisoliiton *Työläisnuoriso*-julkaisuun¹⁰⁹ ja armeijanvastaisia kirjoituksia julkaisseeseen *Kansan Työ* -lehteen¹¹⁰. Kirjeitä lähti myös aatteen potentiaalisille tukijoille ympäri Suomea. Liiton rekisteröimisestäkin oli puhetta, ja siihen tarvittavat paperit jätettiin Sosiaalhallitukselle vielä saman vuoden joulukuussa. Vuoden aikana Selinheimo pani alulle myös antimilitaristisen näyttelyn, jonka sodan tuhoja esittelevien kuvien arveltiin olevan vakuuttava ase taistelussa militarismia vastaan.¹¹¹

Myös kansainväliset aateystävät tuli pitää ajan tasalla Suomen tapahtumista, joten Selinheimo lähetti heti järjestön perustamisen jälkeen liittymisilmoituksen Kansainväliselle antimilitaristiselle toimistolle IAMB:lle. Antimilitaristinen liitto alkoikin jo perustamisvuonnaan saada toimistolta julkilausumia ja muuta levitettävää materiaalia. Selinheimo solmi kontakteja ulkomaisiin rauhanihmisiin myös perustamansa Esperantistien rauhanyhdistyksen Ligon kautta. Kansainvälinen kirjeenvaihto olikin monta vuotta Ligon ainoa toimintamuoto. Vuonna 1923 Selinheimo vaihtoi ajatuksia esperantistien rauhantyöstä etenkin Kansainvälisen esperantistien rauhanyhdistyksen sihteerin Mary Rileyn kanssa.¹¹²

Antimilitaristisen liiton ja Ligon pyörittämisen ohella Selinheimo jatkoi vuonna 1923 aktiivista työtään Rauhanliiton keskushallituksessa ja Helsingin osaston sihteerinä. Rauhanliiton toiminta pysyi yhä varsin näkymättömänä ja houkutteli mukaan vain vähän väkeä¹¹³. Helsingin osasto piti tilaisuuksiaan ainakin työväentalolla, Kalliolan setlementissä ja NMKY:n huoneistossa. Näissä

¹⁰⁹ Vuonna 1918 uudelleen perustetusta Työläisnuorisosta otettiin 1920–30-luvuilla n. 4000–4500 kappaleen painoksia, ja se oli suurin aikakauden poliittisista nuortenlehdistä. Suomen lehdistön historia 9 (1991), s. 144.

¹¹⁰ Viipurissa ilmestynyt *Kansan Työ* oli SDP:n äänenkannattaja. Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 230.

¹¹¹ Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 15.4.1923, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 13.11.1923, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

¹¹² Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 13.11.1923, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Mary Rileyn kirjeitä Aarne Selinheimolle vuodelta 1923, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA.

¹¹³ Parhaimmillaan kuulijoita kertyi noin 60, kun puhujana oli SDP:n kansanedustaja J.V. Keto. Esimerkiksi Helsingin osaston jäsenmäärä putosi kuudella edellisvuoden 74:stä. RL:n Helsingin osaston vuosikertomus 1923, sarja C, kansio 5, SRL, KA; Maininta RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

Selinheimo puhui muun muassa persoonallisesta rauhantyöstä ja mainosti perustamiaaan järjestöjä. Toisinaan aiheena lienee ollut myös Selinheimolle rakas kasvisyönti, sillä pari tilaisuutta järjestettiin yhdessä Vegetaristisen yhdistyksen kanssa. Maaliskuussa Selinheimo nosti keskushallituksen kokouksessa esiin, että Rauhanliitolle tulisi muodostaa selvä toimintaohjelma, joka terävöittäisi liiton toimintaa. Selinheimo piti samasta aiheesta myös alustuksen heinäkuussa liiton vuosikokouksessa, jossa hänet ja Sirkka Lahtinen valittiin jälleen keskushallitukseen. Ajatus toimintaohjelmasta ei saanut riittävää tukea, mutta vuosikokouksen antiin kuului esimerkiksi Iversenin ehdotus kääntyä Suomen opettajien puoleen, jotta nämä ottaisivat rauhankasvatuksen vakavasti. Lisäksi päätettiin perustaa Rauhanliitolle tietotoimisto, koska omaan äänenkannattajaan ei ollut varaa.¹¹⁴

Selinheimon yksityiselämän puolella vuoden 1923 kohokohta oli avioituminen Sirkka Lahtisen kanssa 15. elokuuta. Vaikka naimisiinmeno on perinteisesti iloinen juhla, Selinheimolle siitä koitui ilmeisesti myös surua, sillä hänen sukunsa ei hyväksynyt täysin avioitumista työläisperheen tyttären kanssa. Välikikko kahteen veljeen oli perua kansalaissodasta ja täysin vastakkaisista armeijaa koskevista mielipiteistä, mutta viimeistään vuonna 1923 myös Selinheimon suhde vanhempiinsa alkoi rakoilla entisestään.¹¹⁵ Mitä ilmeisimmin vanhemmat päättivät tästä syystä tukea poikansa opintoja entistä niukemmin, sillä seuraavina vuosina Selinheimo valitteli jatkuvasti rahapulaa, johon oli syynä toki myös suuria rahasummia vaatinut antimilitarismin levittäminen. Selinheimo oli tienannut rahaa opettamalla esperantoa vuodesta 1920 lähtien, mutta tulevana vuosina rahatilanteen heikkeneminen sai hänet tekemään monenlaisia pätkätöitä. Vuoden 1923 tienoilla hän lopulta myös keskeytti miltei loppuun asti suoritettut insinöörin opintonsa Oskar von Schoultzin mukaan ”aatteellisista syistä”¹¹⁶. Tällä hän tarkoittaa ilmeisesti sitä, ettei Selinheimo tahtonut valmistua porvarilliseen ammattiin, vaan halusi elää lähellä työväestöä rauhantyötä tehden.

Antimilitarismi alkaa saada näkyvyyttä

Vuosina 1922–23 Aarne Selinheimo oli osoittanut, ettei Rauhanliiton silloinen työ riittänyt hänelle. Keskushallituksen jäsenistä Selinheimon pariskunta ja Iversen vaativat rauhantyöhön konkretiaa ja yhteiskunnallisia kannanottoja, joita etenkin kokoomuslainen puheenjohtaja Arvi Grotenfelt tahtoi välttää. Vuonna 1924 Rauhanliiton johto taipui aavistuksen, ja liiton nimissä julkaistiin muutamia

¹¹⁴ von Bonsdorff (1993), s. 19; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 15.3.1923, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; RL:n vuosikokouksen ptk, 7.–8.7.1923, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

¹¹⁵ Kalemaa (1981), s. 44; Helsingin suomalainen normaalilyseo 1887–1937 (1937), s. 216; Mikkelin lyseo 1872–1947 (1948), s. 464; Klaus Selinheimon haastattelu. On hyvin mahdollista, että välikikko perheeseen ja vähentyneet tulot kasvattivat Selinheimon kiukkua ja halua näyttää oman aatemaailmansa ylemmyyttä lapsuuden porvarilliseen elämään nähden.

¹¹⁶ Oskar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939.

kannanottoja. Rauhanliiton toiminta vilkastui muutenkin etenkin isojen ulkoilmakokousten myötä. Selinheimolle tämä ei kuitenkaan riittänyt, sillä hänen ajatuksensa olivat muuttuneet entistä anarkistisemmiksi ja vasemmistoa myötäilevämmiksi. Koska Selinheimo alkoi myös julistaa armeijanvastaista sanomaansa kansalle antimilitaristisissa tapahtumissa ja painatteissa, etsivä keskuspoliisi kiinnostui siitä lopulta siinä määrin, että jo loppuvuodesta 1924 Antimilitaristisen liiton johtokunnassa istui EK:n etsivä.

Alkuvuodesta 1924 Rauhanliiton Helsingin osaston johtokunnan miehitys muuttui vasemmistopainotteisemmaksi. Merkittävin uusi tulokas oli edellisvuonna osastoon liittynyt Sirkka Selinheimon veli, kirjapainotyöntekijä Verner Lahtinen, joka oli osallistunut myös Yhteiskunnallisen tutkimuspiirin toimintaan. Jo maaliskuussa hänestä tehtiin osaston varapuheenjohtaja Aarne Selinheimon jatkaessa sihteerinä ja Felix Iversenin puheenjohtajana.¹¹⁷ Lahtisesta Rauhanliitto sai innostavan puhujan, jonka toiminnasta oli apua myös Selinheimon henkilökohtaisille pyrkimyksille.

Keväällä 1924 julkaistiin Rauhanliiton ensimmäinen virallinen julkilausuma, joka oli suunnattu Suomen opettajille. Idean oli tuonut esiin edelliskesän vuosikokouksessa Felix Iversen, jonka ohella julistuksen allekirjoittivat kaikki keskushallituksen jäsenet. Julistusta painettiin suomeksi 200 ja ruotsiksi 100 kappaletta. Tekstissä kehoitettiin opettajia kasvattamaan kunnan nuorisoa rauhantyöllä, joka tulisi ulottaa ennen kaikkea historian, uskonnon, äidinkielen ja maantiedon opetukseen. Nuorison isänmaallisuus tulisi saattaa uuteen suuntaan, jossa ei keskityttäisi enää vihaan ja epäluuloon. Rauhanliiton mukaan äidinkielen tunneilla taas pitäisi herättää mielenkiintoa myös muihin kieliin, ja historiassa sekä uskonnossa tulisi antaa arvoa muillekin kansoille, ajatustavoille ja tunnustuksille. Myös laulun ja leikin opetuksessa olisi luovuttava ”ylen ihannoiduista sotilaallisista urotöistä” ja keskityttävä siunausta tuottaviin, rauhallisiin, henkisiin ja sivistyksellisiin tekoihin. Kaikkea tätä liitto perusteli kansan eheyttämiseksi vuoden 1918 traumasta eli sillä, että ”hiljattain koetun sekasorron uusinnan välttäminen vaatii arvojen mittaamista hyveellisellä pätevyydellä”.¹¹⁸

Julistus edusti vielä vanhan rauhanliikkeen tyyliä, jossa tyydyttiin kehottamaan rauhanaatteelliseen ajatteluun ja luotettiin kasvatuksen riittävän muutokseen. Se oli kuitenkin ensimmäinen askel muutoksessa kohti vahvemmin kantaa ottavaa Rauhanliittoa. Tätä muutosta edesauttoi keväällä ja kesällä 1924 etenkin Helsingin osasto ja sen Selinheimo–Iversen–Lahtinen-kolmikko. Selin-

¹¹⁷ RL:n Helsingin osaston vuosikokouksen ptk, 24.2.1924, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 5.3.1924, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

¹¹⁸ RL:n keskushallituksen julistus *Suomen opettajille*. 9.3.1924, Rauhanasian pienpainatteen, HYK:n pienpainatekokoelma; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 4.3.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 19.

heimosta oli tehty Rauhanliiton sanomalehtitoimiston ylläpitäjä, ja tässä ominaisuudessa hän kehotti rauhanystäviä tilaamaan *Työkansa*-lehteä ja kirjoittamaan paikkakuntiansa lehtiin rauhanliikkeen teoista. Verner Lahtinen puolestaan puhui Rauhanliiton tilaisuuksista työväestön asunto-olojen parantamisen puolesta, mistä Helsingin osasto suunnitteli myös kirjoittavansa lehtiin ja käyvänsä informoimassa eduskuntaa. Lahtiselle läheinen puheenaihe oli myös kansalaissota ja sen jälkivaikutukset. Hän, Selinheimo ja Iversen alkoivatkin pian vaatia kansalaissotaan liittyvää keskustelua myös vuosikokoukseen, jossa he toivoivat liiton vihdoinkin laativan toimintaohjelman.¹¹⁹

Rauhanliiton keskushallitus käsitteli kesäkuussa Helsingin osaston ehdotuksia vuosikokouksessa käsiteltävistä asioista. Keskushallitus hyväksyi metodistipastori Veikko Hurstin ehdotuksen, että liitto kehottaisi uskonnollisia järjestöjä liittymään rauhantyön tekijöihin. Myönteisen vastaanoton sai myös Verner Lahtisen toive, että liitolle alettaisiin puuhata lapsi- ja nuoriso-osastoja. Sen sijaan Lahtisen toinen ehdotus ”Tulisiko Rauhanliiton vastustaa kansalaissodan muistojuhlia?” ei mennyt läpi, vaan sen selvästi suojeluskuntia vastustava sävy muutettiin muotoon ”Mitkä kansalaissodan aiheuttamat epäkohdat katkeroittavat yhä kansaa ja miten ne poistetaan?”.¹²⁰

Rauhanliiton vuosikokous pidettiin syyskuun 20.–21. päivänä Helsingissä. Selinheimot valittiin jälleen keskushallitukseen, ja tilintarkastajaksi nousi neiti Tyyne Kaukoranta, joka oli myös Antimilitaristisen liiton jäsen. Antimilitaristinen liitto oli lähettänyt kokoukseen myös kolme omaa edustajaansa, mutta heitä ei hyväksytty mukaan. Sen sijaan päätettiin, että se saa hakea Rauhanliiton jäsenyyttä rekisteröidyttyään. Selinheimo aiheutti siis kokouksessa hälyä pyrkiessään omin lupinensa antamaan Antimilitaristiselle liitolle oikeuden osallistua keskusteluihin. Hän koetti niin ikään viedä läpi ehdotuksensa liiton merkistä, mutta enemmistö vastusti sitä. Näistä erimielisyyksistä huolimatta Selinheimo sai myös kiitosta työstään sanomalehtitoimiston johdossa.¹²¹

Varsinainen myrsky syntyi kuitenkin vasta, kun alkoi keskustelu liiton toiminnan laajentamisesta. Selinheimon, Iversenin, Hurstin ja Lahtisen ehdotus vetoamisesta uskonnollisiin järjestöihin hyväksyttiin, mutta hylkäyksen sai Lahtisen suusta kuultu Helsingin osaston ehdotelma vetoomuksesta opettajille, jotta nämä lopettaisivat turmiollisen propagandan syöttämisen lapsille. Lahtinen vaati myös vetoamista suojeluskuntiin vapaussodan muistojuhlien lopettamiseksi. Kokous päättyi

¹¹⁹ Aarne Selinheimon kirje RL:n paikallisosastoille 14.4.1924, sarja Da, kansio 1, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 2.4.1924, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 30.5.1924, sarja C, kansio 4, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 19.

¹²⁰ RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 30.6.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

¹²¹ RL:n vuosikokouksen ptk, 20.–21.9.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 20–21.

kannattamaan tätä ja oli valmis jopa täysin suojeluskuntien kieltämistä vaativaan lausuntoon. Puheenjohtaja Arvi Grotenfelt ei voinut suvaita asiaa ja ilmoitti eroavansa, mikäli tällaiseen ryhdyttäisiin. Lopulta hän kuitenkin perui eronsa, koska vetoomuksen sanamuotoa ei lyöty vielä lukkoon, vaan sen muotoilu jätettiin pastori Uno Wegeliukselle.¹²²

Rauhanliiton varsinaista toimintaohjelmaa ei siis käsitelty vuosikokouksessa, mutta Helsingin osasto sai ajettua läpi muita tärkeitä pyrkimyksiään. Vetoamus uskonnollisille järjestöille lähetettiin vielä syyskuun aikana, ja marraskuussa valmistui myös Wegeliuksen luonnos suojeluskuntia vastustavasta julistuksesta. Se sai paikallisosastojen ja keskushallituksen enemmistön hyväksynnän, joten liitto ilmaisi vastustavansa aseellisia luokkaorganisaatioita ja kansalaissodan muistojuhlia, jotka ”vain repivät auki ehkä jo vähäsen arpeutuneita haavoja”. Puheenjohtaja Grotenfelt ja hallituksen jäsen Hymmi Nyyssönen jättivät asiasta eriävät mielipiteensä. Grotenfeltin mukaan suojeluskunnat eivät olleet Suomen yhtenäisyyttä uhkaava luokkajärjestö, eikä hän toivonut niiden välitöntä lakkauttamista.¹²³ Puheenjohtajuudesta hän ei kuitenkaan luopunut vielä vuoteen.

Vuonna 1924 Selinheimo toimi siis aktiivisesti Rauhanliitossa muuttaakseen sen suuntaan antimilitaristisemmaksi ja onnistuikin tässä jossain määrin. Tämä ei kuitenkaan riittänyt Selinheilolle, vaan hän alkoi samaan aikaan hääräillä entistä aktiivisemmin myös Antimilitaristisen liiton toiminnan lisäämiseksi. Vuonna 1923 liitto piti vain kolme virallista kokoontumista, eikä sillä ollut käytännössä mitään toimintaa vuoden 1924 ensimmäisen puoliskonkaan aikana.¹²⁴ Selinheimo piti kuitenkin huolen siitä, että antimilitaristinen ajattelu levisi, vaikka sen varsinainen yhdistys olikin heikossa hapessa.

Huhtikuun lopulla Selinheimo nimittäin järjesti Rauhanliiton Helsingin osaston nimissä helsinkiläisellä työväentalolla antimilitarismiin keskittyneen yleisökokouksen, joka keräsi lähes 300 kuulijaa. Tapahtumaa oli mainostettu *Helsingin Sanomissa*, *Uudessa Suomessa* ja *Suomen Sosialidemokratissa*. Mainosjulisteiden levittämisen Helsingin Rahatoimikamari oli sen sijaan kieltänyt, mistä huolimatta Selinheimo ja hänen lankonsa Verner Lahtinen olivat liimailleet Sörnäisissä ja Kalliossa

¹²² Samat kuin edellisessä viitteessä + Aarne Selinheimon ja Verner Lahtisen lausunto vuosikokouksen ptk:sta, 30.10.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

¹²³ RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 26.9.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; RL:n keskushallituksen vetoamus *Suomen uskonnollisille järjestöille*. 26.9.1924, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma; RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 5.11.1924, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 10.11.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; Arvi Grotenfeltin eriävä mielipide keskushallituksen kokouksen ptk:aan, 10.11.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; RL:n julkilausuma *Kansamme sisäisen särkyneisyyden syyt ja niiden poistaminen*. 10.11.1924, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma.

¹²⁴ EK:n kopiot AML:n pöytäkirjoista ajalta 31.3.1923–12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

aitoihin raflaavin ”Tuleeko uusi maailmansota?” -tekstein varustettuja kokouksen mainoksia. Tapahtuma tuotti järjestelykulujen takia tappiota, mutta Selinheimo piti sitä erittäin onnistuneena suuren yleisömäärän vuoksi. Tämä rohkaisi häntä myös jatkossa uhmaamaan kieltoja uusien aatetovereiden hankkimiseksi, ja hän kirjoittikin tilaisuuden pöytäkirjaan: ”Tuloksena tottelemattomuudesta militaristista komentoa vastaan oli yleisömenestys.”¹²⁵

Kyseinen tilaisuus ja sen luvaton mainostaminen vaikuttivat mitä ilmeisimmin siihen, että etsivä keskuspoliisi alkoi tarkkailla Selinheimon ja Antimilitaristisen liiton liikkeitä. EK rinnasti hänet yhtä suureksi yhteiskuntajärjestyksen uhkaksi kuin kommunistit luomalla hänestä oman tarkkailu-mapin, jonka ensimmäinen asiakirja on kesäkuun 25. päivästä 1924. Siinä Selinheimoa kuvataan sosiaalidemokraatiksi ja mainitaan hänen upseeriveljistään. Antimilitaristinen liitto sai oman mapinsa kuukautta myöhemmin, kun se piti yhteisen ulkoilmatilaisuuden Rauhanliiton Helsingin osaston kanssa. Kyse ei ollutkaan aivan pienestä tapahtumasta, sillä Kaisaniemeen oli kokoontunut monta sataa ihmistä kuuntelemaan muun muassa Selinheimon ja Lahtisen puheita ensimmäisestä maailmansodasta, jonka alkamisesta oli kulunut kymmenen vuotta. Selinheimo kehotti ihmisiä yli puoluerajojen liittymään antimilitaristeihin ja sai kaupattua kymmeniä rauhanaatteellisia kirjoja. Tämä ”Ei enää sotaa!” -juhla kiinnosti EK:n lisäksi ainakin *Suomen Sosialidemokraattia*, jonka pakinoitsija Sasu Punanen kirjoitteli siitä sekä ennen että jälkeen itse tapahtuman.¹²⁶

Kesän 1924 aikana Selinheimo piti Lahtisen ja Iversenin kanssa vielä ainakin kolme pienempää ulkoilmakokousta Kauniaisissa, Käpylässä ja Leppävaarassa. Kaikissa niissä levitettiin lähinnä antimilitarismia, vaikka järjestäjänä oli myös Rauhanliiton Helsingin osasto. Tapahtumissa oli esillä myös Selinheimon kokoama antimilitaristinen näyttely, joka koostui pääosin sodanvastaisista kuvista. Elokuussa sama kolmikko pääsi puhumaan militarismien kauhuista myös Suomessa uuni-tuoreen tiedotusvälineen, radion, välityksellä. Muun muassa teekkareista koostunut Suomen Radioamatööriunionin Helsingin kerho oli perustanut keväällä 1924 Helsingin Hakaniemeen Radiola-nimisen yleisradioaseman. Se lähetti muutaman kuukauden kestäneen toimintansa aikana aina Keski-Suomeen saakka kuuluneita valistus-, viihde- ja uutisohjelmia. Näin ollen radioaikaa sai myös rauhanaate, jota Selinheimo levitti tällä kertaa esperantoksi. Iversenin osallistuttua antimilitaristien

¹²⁵ Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

¹²⁶ EK:n ilmoitus 25.6.1924, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; von Bonsdorff (1993), s. 24; EK:n ilmoitus, päiv. 30.7.1924, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Maininta RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; EK:n kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 18.8.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; von Bonsdorff (1993), s. 24. On mielenkiintoista, miten huomattavasti arviot tapahtuman yleisömäärästä vaihtelivat: EK: noin 200, AML: noin 400, Selinheimo: noin 1000 ja von Bonsdorff: noin 2000. Ks. Suomen Sosialidemokraatin yleisestä suhtautumisesta 1920-luvun eurooppalaiseen rauhankehitykseen Niemi (1990).

näin julkiseen toimintaan EK katsoi aiheelliseksi pitää kirjaa myös hänen tekemistään ja perusti hänelle oman kansion vielä vuonna 1924.¹²⁷

EK ujuttaa vakoilijan Antimilitaristisen liiton sisään

Rauhanliiton Helsingin osaston yhteistilaisuuksien ohella Antimilitaristisen liiton oma toiminta alkoi vakiintua kesällä 1924. Jäsenten aktiivisuus pysyi silti laimeana, ja Selinheimo hoiti yhä kaiken omin voimin. Vuoden ensimmäisessä johtokunnan kokouksessa heinäkuussa helsinkiläisellä työväentalolla läsnä olivat Selinheimon ohella kirjaltajat Väinö Peltonen ja Otto Leander sekä myyjätär Tyyne Kaukoranta, jotka kaikki olivat uusia jäseniä. Selinheimo toivoi kaikilta aktiivisuutta ja pyysi heitä johtokunnan jäseniksi, mihin kaikki myös lupautuivat. Kokouksessa todettiin myös, että edellisvuoden joulukuussa jätetty liiton rekisteröintihakemus oli hylätty. Syynä oli liiton sääntöjen muodollinen puutteellisuus sekä lain ja hyvien tapojen vastaisuus.¹²⁸

Antimilitaristisen liiton johtokunnan seuraavassa tapaamisessa, syyskuussa, saatiin aikaiseksi huomattavasti enemmän, sillä liiton toiminta päätettiin organisoida uudelleen. Puheenjohtajaksi nimettiin Väinö Peltonen edellisen puheenjohtajan Kivikosken vetäytyttyä liiton toiminnasta. Johtokunnaksi määriteltiin Selinheimo, Kaukoranta, Leander, Antti Ikävalko, G.E. Winqvist, Alma Hirvonen ja varajäsenenä A.I. Kulmala. Liitto päätti, että kaikkien jäsenten oli allekirjoitettava antimilitaristinen tahdonilmaus¹²⁹ eli vakuutettava, ettei koskaan tule kannattamaan minkäänlaista sotaa. Tämä tarkoitti kieltäytymistä asepalveluksesta ja kaikista puolustusvoimien valvomista työtehtävistä. Antimilitaristinen liitto aikoi myös hakea Rauhanliiton jäsenyyttä ja jakaa Sosialidemokraattisen työläisnuorisoliiton postikortteja ja lentolehtisiä, joihin Selinheimo oli hankkinut kuvitukset. Kokouksen neljä osallistujaa saivat niin ikään päätettyä, että Selinheimon pamfletista ”Kirkko siunaa aseet!” otettaisiin ylipainos jaettavaksi liiton lentolehtisinä.¹³⁰

¹²⁷ EK:n ilmoitus vuodelta 1924, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Kopio Antimilitaristisen Liiton kokouksen pöytäkirjasta 18.8.1924, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Alussa oli kipinä (1996), s. 27–29; Yleisradion historia 1 (1996), s. 18–22. Ennen Yleisradion perustamista 1926 Suomessa harjoittivat radiotoimintaa lähinnä radioamatöörit ja muutamat sanomalehdet/ uutistoimistot, mutta myös suojeluskunnat ja armeija testailivat radioitse tapahtuvaa viestintää. Näin ollen Radiolasta lähetetyt ohjelmat päättyivät myös puolustusviranomaisten korviin. Selinheimon kerrotaan olleen tyytyväinen, kun ”upseerit olivat sadatelleet Radiolan henkilökunnalle” kuuluaan Rauhanliiton radio-ohjelman.

¹²⁸ Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 13.7.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Maininta EK:n kopioissa AML:n pöytäkirjoista ajalta 31.3.1923–12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. AML:n ensimmäisten sääntöjen sisällöstä ei ole säilynyt tietoa.

¹²⁹ Ks. tämän työn Liite 5, s. 173.

¹³⁰ Kopio AML:n kokouksen ptk:sta 18.9.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Mainos *Sota on rikos!*, Rauhaa kohti 2/1925; Arne Selinheimon julistus *Kirkko siunaa aseet!* vuodelta 1924, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma.

”Kirkko siunaa aseet!” oli ensimmäinen Selinheimon monista tiukkasävyisistä kirjoituksista, joita hän levitti sekä yksittäiskappaleina että lehdistössä. Siitä otettiin 200 kappaleen painos tällä kertaa *Työläisnuoriso*-lehden painossa, ja sitä aiottiin jakaa myös papeille. Selinheimo, joka oli eronnut kirkosta ilmeisesti heti sen tultua mahdolliseksi vuonna 1923, julisti pamfletissaan, ettei sotia syntyisi, jos kirkot lakkaisivat tukemasta niitä. Hänen mukaansa valtionkirkko oli aina siunannut aseet ja Suomen nykyinen militaristinen kirkko oli pettänyt oppinsa. Hän ilmaisi myös, että kirkon erottaminen valtiosta olisi eduksi etenkin työväelle, ja päätti julistuksensa huudahtamalla uhmakaasti: ”Ylös siis taisteluun militarismia vastaan!”¹³¹ Julistus oli selvä hyökkäys kirkkoa vastaan, mitä Suomen patrioottis-isänmaallisessa arvojärjestelmässä voitiin pitää myös hyökkäyksenä muita pyhiä instituutioita kohtaan. Osansa sai myös armeija, jonka virkaa ja tehtäviä Selinheimo tahtoi erityisesti muuttaa.

Syyskuun lopulta 1924 ovat peräisin myös Antimilitaristisen liiton ensimmäiset säännöt ja ohjelma, joita tarvittiin rekisteröitymistä varten. Niiden mukaan liitto pyrki ehdottoman rauhanaatteen pohjalta vastustamaan sotaa ja aseellisuutta kaikin siveellisin keinoin, kasvatuksen ja valistuksen kautta. Se vaati kansainvälistä aseistariisuntaa ja militarismin hävittämistä vedoten IAMB:n tunnuslauseeseen ”Ei ainoatakaan miestä, ei ainoatakaan penniä, ei minkäänlaista työtä militarismin hyväksi”. Jäseneksi pääsivät 18 vuotta täyttäneet kansalaiset, jotka allekirjoittivat WRI:n julistuksen ”Sota on rikos ihmiskuntaa vastaan, siksi olen päättänyt olla kannattamatta minkäänlaista sotaa ja tahdon aina taistella kaikkien sen syiden poistamiseksi.” Antimilitaristinen liitto otti myös riippumattomia jäseniä, jotka eivät allekirjoittaneet kyseistä julistusta mutta maksoivat jäsenmaksua.¹³² Käytännössä jäsenyys siis merkitsi asettumista poikkiteloin Suomessa yleisesti hyväksytyyn arvojärjestelmän kanssa ja asevelvollisuuslain rikkomista, mitkä olivat omiaan pitämään jäsenmäärän pienenä.

Selinheimo antimilitaristisine oppeineen tuli siis kesän ja syksyn 1924 aikana vahvasti julkisuuteen ulkoilmatapahtumien, kirkonvastaisen julistuksen ja Suomen puolustuskyvyn heikentämiseen tähdänneen liittonsa toimintaohjelman vuoksi. Nämä herättivät etsivän keskuspoliisin mielenkiinnon, ja se ryhtyi seuraamaan antimilitaristien toimia aktiivisesti syksyllä 1924. Lähtölaukaus Antimilitaristisen liiton järjestelmälliselle valvonnalle oli liiton lokakuussa SDP:n kansanedustajille lähettämä kirjelmä, jonka ainakin SDP:läiset *Suomen Sosialidemokraatti* ja *Työläisnuoriso* sekä

¹³¹ Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 18.9.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon julistus *Kirkko siunaa aseet!* vuodelta 1924, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma.

¹³² AML:n säännöt 18.9.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

kommunistinen *Työväenjärjestöjen Tiedonantaja*¹³³ julkaisivat. Kirjeen laatimiseen Selinheimo sai apua Felix Iverseniltä. Siinä vastaanottajia kehoitettiin vastustamaan kaikkea militarismia, sillä maailmansota oli opettanut, että puolustuslaitoksetkin saattoivat kansat sodille alttiiksi. Liitto nimitti militarismia kaikkien kansojen kiroukseksi ja kutsui sodan tukehduuttamista työväen jaloksi tehtäväksi. Julistuksessa antimilitaristit asettuivat myös selvästi SDP:n linjoille kommunisteja vastaan kannustaessaan kansanedustajia jatkamaan taistelua paitsi suojeluskuntien myös työväen aseistautumista vastaan.¹³⁴

Antimilitaristinen liitto julkaisi kirjelmän vasemmistokansanedustajille loka-marraskuussa 1924. Samoihin aikoihin 20-vuotias Michiganissa lapsuutensa viettänyt Fredy Kekäläinen lähetti työhakemuksen etsivälle keskuspoliisille. Hän oli RUK:n käynyt entinen suojeluskuntalainen, joka ei rahan puutteen vuoksi kyennyt jatkamaan opintojaan lukion jälkeen. Koska EK:n päällystöön kuuluneet Kaarlo Hillilä ja Esko Rieki pitivät Kekäläistä luotettavana, reippaana ja riittävän hyvin kirjanpidon hallitsevana, hänestä tehtiin 15. lokakuuta EK:n kanslisti ja etsivä osastolle VIII. Kekäläiselle annettiin salanimeksi Frans Bounette ja tehtäväksi hankkiutua Antimilitaristisen liiton sisäpiirin raportoidakseen järjestön jäsenistöstä, tekemisistä ja suunnitelmista EK:n valvontatoimistolle.¹³⁵ Kekäläinen teki työtä käskettyä ja hankki EK:lle vielä lokakuun aikana kopiot kaikista Antimilitaristisen liiton menneiden kokousten pöytäkirjoista. Kolmisen viikkoa pestinsä alkamisen jälkeen hän oli jo liiton johtokunnan jäsen, joten marraskuusta 1924 eteenpäin Selinheimon toiminta ja ajatusmaailma olivat varsin tarkasti EK:n tiedossa.¹³⁶

Antimilitaristisessa liitossa ja Selinheimon elämässä tapahtui vielä loppuvuodesta 1924 paljon muutakin kuin Kekäläisen liittyminen johtokuntaan. Lokakuussa varapuheenjohtajaksi nimettiin Antti Ikävalko¹³⁷. Tahdonilmaisun allekirjoittajia eli liiton jäseniä oli kolmisenkymmentä, joista kaksi kolmasosaa asui Helsingissä. Keskusteluja käytiin muun muassa IAMB:n ja WRI:n jäsenyyk-

¹³³ Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 212.

¹³⁴ AML:n kirjelmä *Suomen työväen kansanedustajille*. vuodelta 1924, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma; EK:n ilmoitus vuodelta 1924, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta ajalta 12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹³⁵ Fredy Kekäläisen henkilötietolomake; Fredy Kekäläisen todistus RUK:sta, 30.9.1924; Fredy Kekäläisen työtodistus, 15.2.1928; Fredy Kekäläisen työhakemus EK:hon ja Hillilän ja Riekin siihen tekemät merkinnät 14.10.1924; Fredy Kekäläisen vaihtolupaus 17.12.1924. Kaikkien lähteiden sijainti: EK:n Fredy Kekäläistä koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Kekäläisellä oli varattomuutensa ja suojeluskuntataustansa vuoksi erittäin hyvät saumat tulla valituksi EK:n töihin, sillä EK:n johto suosi juuri tällaisia työntekijöitä. Lackman (1994), s. 48–54.

¹³⁶ Kopiot AML:n pöytäkirjoista ajalta 31.3.1923–12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n kokouksen ptk, 7.11.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹³⁷ Ikävalko oli EK:n tietojen mukaan antreaalisyntyinen kommunisti, joka oli syksyllä 1918 tuomittu valtiotrikosoikeudessa kuritushuoneeseen avunannosta valtiopetokseen punakapinallisena. 1920-luvulla Ikävalko työskenteli VR:n konepajalla Helsingissä ja kuului muun muassa urheiluseura Jyryyn. Lähde: EK:n Antti Ikävalkoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

sistä, joista jälkimmäisen katsottiin sitovan ensimmäistä enemmän Antimilitaristisen liiton toimintaa. Johtokunnan jäsenet päättivät myös levittää satoja kappaleita sodanvastaisia postikortteja ja Selinheimon laatimaa puolustusnihelistä kirjoitusta ”Sota on rikos!”. Selinheimo oli myös suomentanut kansainvälisen sodankieltäjien laulun, puuhasi antimilitaristeille omaa orkesteria ja varjokuvakonetta, teetätti iskulauseita sisältäviä leimasimia ja haali lisää aineistoa antimilitaristiseen näyttelyyn. Liiton uudeksi osoitteeksi määriteltiin Leppävaarassa sijainnut huvila nimeltä Somero. Selinheimo oli vuokrannut sen asunnoksi perheelleen, johon oli kesäkuun alussa syntynyt esperanton innoittamana Runo Tapio Esperoksi nimetty poika.¹³⁸

Antimilitaristisen liiton lisääntyneestä toiminnasta huolimatta aatteen levittäminen koki vastaiskuja jo syksyllä 1924. Suurimpana syynä tähän olivat Selinheimon fanaattisuus ja liian radikaalit mielipiteet. Edes antimilitaristit eivät voineet hyväksyä täysin suojeluskuntia vastustavaa kannanottoa, jonka julkistamista Selinheimo ehdotti. Monen oli epäilemättä vaikea sulattaa myös Henri Barbussen ”Ajatusten internationalea”, jonka ideaa Selinheimo yhtenä ensimmäisistä suomalaisista esitteli syksyllä 1924. Kyse oli avoimen vasemmistolaisen ranskalaiskirjailijan Barbussen vuonna 1919 käynnistämästä älymystöliikkeestä, jonka mukaan vallitseva yhteiskunta oli täysin mätä ja sitä oli muutettava, jotta jokainen yksilö voisi saada yhteiskunnassa hänelle kuuluvan paikkansa. Etuoikeutetut luokat oli hävitettävä, ja paras hävittämiskeino oli luokkataistelu erityisesti poliittisen lakkoilun muodossa. Etenkin lainsäädäntö katsottiin mädäksi, koska se esti vallan kuulumisen kaikille yhteisesti. Selinheimoa lienee kiehtonut eniten ”Ajatusten internationalen” pyrkimys asettaa hallitukset vastuuseen kaikista sodista, eikä hän varmaankaan vastustanut täysin liikkeen tavoitteista vapaan ajattelun levittämistä tai kansainvälisen sosialismin toteuttamista.¹³⁹

Antimilitaristisen liiton vaikeimmaksi palaksi syksyllä 1924 nousi kuitenkin sen rekisteröiminen ja mahdollinen liittyminen Rauhanliittoon. Selinheimo oli lähettänyt jo syyskuussa liittonsa jäseniä Rauhanliiton vuosikokoukseen, johon heitä ei päästetty, koska liitto oli rekisteröimätön. Lokakuussa Antimilitaristinen liitto päätti Selinheimon vastustuksesta huolimatta pyrkiä virallisesti

¹³⁸ Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta, 3.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta, 12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Mainintoja EK:n kopioissa AML:n pöytäkirjoista ajalta 31.3.1923–12.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n raportti AML:n johtokunnan kokouksesta 7.12.1924, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Tapio Selinheimon kuolinilmoitus, Helsingin Sanomat 19.5.1934, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa. Ks. kuvia Selinheimosta ja hänen perheestään: tämän työn liite 4, s. 172.

¹³⁹ Sallamaa (1994), s. 57; EK:n yhteenveto Clarté-liikkeestä 21.1.1942, EK:n Clarté-liikettä koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kaisu-Mirjami Rydbergin kirjoitus *Clarté-liike. Ajatuksen Internationale*. Työväen joulualbumi 1933, EK:n Clarté-liikettä koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

Rauhanliiton jäseneksi. Jäsenyys ja rekisteröinti edellyttivät liiton ohjelman hyväksyttämistä Sosiaalhallituksessa, joka oli vuotta aikaisemmin hylännyt antimilitaristien rekisterihakemuksen liiton liian radikaalin luonteen vuoksi. Niinpä yhdistyksen säännöistä päätettiin poistaa kohta ”Ei ainoatakaan miestä, ei ainoatakaan penniä, ei minkäänlaista työtä militarismiin hyväksi”.¹⁴⁰

Ohjelman muuttamisesta ei kuitenkaan syntynyt yksimielisyyttä, ja lopulta hylättiin myös ajatus rekisteröitymisestä, jota Selinheimo oli vastustanut luultavasti liiton anarkistiseen luonteeseen vedoton. Tästä huolimatta hän vei Antimilitaristisen liiton jäsenhakemuksen Rauhanliiton keskushallituksen käsiteltäväksi. Se hylkäsi hakemuksen lopullisesti joulukuussa, koska Antimilitaristisen liiton toimintamuodot poikkesivat liikaa Rauhanliiton vastaavista eikä puheenjohtaja Arvi Grotenfelt hyväksynyt sen lainvastaista pyrkimystä hävittää kaikki aseet. Keskushallituksessa istunut Selinheimon pariskunta jätti luonnollisesti asiasta eriävän mielipiteensä. Iversenin kannasta ei sen sijaan ole tietoa.¹⁴¹ Päätös ei silti merkinnyt Rauhanliiton ja Antimilitaristisen liiton lopullista välirikkoa. Selinheimo esimerkiksi ilmoitti, ettei Rauhanliiton antimilitarististen jäsenten tarvinnut erota Grotenfeltin liitosta.¹⁴² Selinheimo ei kuitenkaan tietävästi pyrkinyt enää tämän jälkeen saattamaan omaa järjestöään Rauhanliiton alaiseksi.

4. Selinheimon toiminta radikalisminsa huippuvuosina

4.1. ”Tositoimen, työn ja innostuksen vuosi”

Vuosi 1925 oli Selinheimon siihenastisen elämän vaiherikkain. Hän jatkoi aktiivista työtään Rauhanliiton keskushallituksessa ja Helsingin osaston johtokunnassa, joista etenkin edellisessä hän muodosti jyrkän opposition. Rauhanliiton työ sai entistä enemmän julkisuutta, kun sen äänenkannattaja *Rauhaa kohti* -lehti perustettiin keväällä Selinheimon aloitteesta. Selinheimon ja Helsingin osaston vasemmistosiiven harras toive Rauhanliiton puheenjohtajan eroamisesta niin ikään toteutui loppuvuodesta Arvi Grotenfeltin saatua tarpeekseen liiton liian radikaalista aineksesta. Selinheimon antimilitaristinen ja anarkismia ihannoinut ajattelu myös syveni entisestään, kun hän kävi värikkäällä matkalla Lontoossa tapaamassa kansainvälisiä aateystäviään. Samoin

¹⁴⁰ Kopio AML:n kokouksen pöytäkirjasta 27.10.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon ja Verner Lahtisen lausunto RL:n vuosikokouksen ptk:sta, 30.10.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; AML:n kokouksen ptk. 7.11.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁴¹ von Bonsdorff (1993), s. 21; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 10.11.1924, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; EK:n raportti AML:n johtokunnan kokouksesta 7.12.1924, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁴² EK:n raportti AML:n johtokunnan kokouksesta 7.12.1924, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

antimilitarististen julkaisujen tuottaminen eteni uudelle tasolle Selinheimon rakennettua itselleen käsikäyttöisen painokoneen. Antimilitaristinen ajattelu levisi loppuvuodesta myös eduskunnassa, mikä yhdessä Selinheimon muiden tempausten kanssa sai etsivän keskuspoliisin ottamaan tarkempaa selkoa hänen elämästään.

Tiukkoja kannanottoja Suomessa ja maailmalla

Alkuvuodesta 1925 Rauhanliitto ja varsinkin sen Helsingin osasto suuntasivat energiaansa vahvasti yhteiskunnallisiin asioihin. Tähän vaikutti varmasti osaltaan se, että Felix Iversen alkoi hääriillä selvästi Arvi Grotenfeltiä aktiivisemmin liiton päämiehenä. Tammikuussa Helsingin osasto lähestyi Verner Lahtisen aloitteesta työväenjärjestöjä kirjelmällä, jolla se halusi selvittää, miksi nämä eivät olleet osoittaneet mainittavaa kiinnostusta rauhanaatetta kohtaan. Liitto yritti jälleen tammikuussa myös saada parannusta aseistakieltäytyjien asemaan. Uno Wegeliuksen ehdotuksesta keskushallitus päätti lähettää valtuuskunnan ehdottamaan presidentti K.J. Ståhlbergille, puolustusministeri Lauri Malmbergille ja oikeusministeri Albert von Hellensille, että siviilipalveluksen saisi suorittaa oman-tunnonvapauden nimissä siviilivaatteissa ja siviilioikeuden alaisena. Ainakin Ståhlbergin tiedetään ottaneen Iversenin vastaan ja luvanneen viedä asiaa eteenpäin.¹⁴³

Siviilipalveluksen muuttamisesta keskusteltiin myös tammikuun lopulla Helsingin osaston yleisötilaisuudessa työväentalolla. Siellä päätettiin ottaa julkisesti kantaa sen puolesta, että Suomessakin tarjottaisiin mahdollisuutta suorittaa siviilipalvelus muillekin kuin uskonnollisista syistä aseista kieltäytyville.¹⁴⁴ Moni läsnäolija varmasti hämmästyti ja pettyi pahasti Selinheimoon, kun tämä ilmoitti vastustavansa tätä vaatimusta pitkälti anarkistisin perustein. Hänen mielestään näet myös siviilipalvelus oli pakkotyötä, jollaisen teettämiseen valtiolla ei pitäisi olla oikeutta. Hän vastusti siviilipalvelusta, koska 1) se ei vaikuttanut pakkoasevelvollisuuden poistamisen hyväksi, 2) se riisti rauhallisia kansalaisia jokapäiväisestä työstään, 3) se soti pakkotyönä yksilönvapautta vastaan, 4) siviilityötä voitiin helposti käyttää sodan hyväksi, 5) Hollannissa moni sodankieltäjä kieltäytyi myös siviilipalveluksesta, 6) siviilipalveluksen pituuden takia moni nuori valitsi

¹⁴³ RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 7.1.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 15.1.1925, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 21.

¹⁴⁴ Eettisiin syihin kieltäytymisensä pohjaavat passitettiin käytännössä aina suoraan vankilaan, sillä vuoden 1922 asevelvollisuuslaki salli siviilipalveluksen muille kuin uskovaisille vain ”erittäin arkaluontoisissa tapauksissa” ja ”huolellisen tutkinnan jälkeen”. Asevelvollisuuslaki 1922, Valtiopäiväasiakirjat 1922 (1923).

mieluummin laiskistavan kasarmielämän, 7) siviilipalvelusmiehet veivät työttömiltä hätäaputoita ja 8) siviilipalveluslaki, kuten kaikki lait, tuki valtion pakkovaltaa, joka taas perustui aseellisuuteen.¹⁴⁵

Edellisvuosien tapaan Helsingin osasto halusi tänäkin vuonna laatia Rauhanliitolle käytännöllisen toimintaohjelman. Selinheimo otti asian puheeksi helmikuussa osaston johtokunnan kokouksessa. Hänen mukaansa Rauhanliitto tarvitsi toimintaohjelman, joka tähtäisi kansalaissodan muistojuhlien lopettamiseen, aseellisten luokkajärjestöjen poistamiseen, kiihkonationalismin vastustamiseen, pakkoasevelvollisuuden poistamiseen, sotilasmenojen lisäämisen vastustamiseen, kuolemantuomion poistamiseen ja aseistakieltäytyjien omantunnonvapauden turvaamiseen.¹⁴⁶ Ponsista keskusteltiin maaliskuussa myös Rauhanliiton keskushallituksessa, joka suhtautui ponsiin yllättävän myönteisesti ottaen huomioon niiden radikaalisuuden. Keskushallitus asetti Selinheimon, Iversenin ja Selma Anttilan laatimaan elokuun vuosikokousta varten uutta toimintaohjelmaa. Sen pohjaksi otettiin edellä mainittujen lisäksi vielä Suomen sotalaivastohankkeen vastustaminen, minkä kokivat tärkeäksi varsinkin Selinheimo ja Iversen.¹⁴⁷

Keväällä 1925 näki päivänvalonsa myös Rauhanliiton pitkään havittelema oma äänenkannattaja. Selinheimo oli pyörittänyt jo parin vuoden ajan liiton uutistoimistoa, jonka nimissä hän esimerkiksi vuonna 1924 lähetti kuudelle eri lehdelle yhteensä 152 uutista ja 13 artikkelia. Rauhanliiton taloudellisen tilanteen paraneminen mahdollisti huhtikuussa 1925 lehden perustamisen, kun Iversen ja Selinheimo vielä lupautuivat takaamaan sen mahdolliset tappiot 2000 markkaan asti. Selinheimo esitti lehtialalla työskentelevän ystävänsä J.V. Hollmeniuksen kanssa asian keskushallitukselle, joka hyväksyi sen yksimielisesti. Kerran kuussa ilmestyvän *Rauhaa kohti* -lehden ensimmäinen numero tuli ulos tamperelaisen *Työkansa*-lehden painosta jo toukokuussa. Päätoimittaja Iversen ja toimitussihteeri Selinheimo kasasivat pääosin kahdestaan koko lehden, ja tästä syystä sen sivuilla mainostettiin alkuaikoina Rauhanliiton toiminnan lisäksi Antimilitaristista liittoa ja Sovinnonliittoa.¹⁴⁸

Äänenkannattajan perustaminen sai etsivän keskuspoliisin kiinnittämään huomiota myös Rauhanliittoon, jolle se perusti oman tarkkailumapin vajaa viikko perustamispäätöksen jälkeen. Liiton toimintaa oli EK:n käsityksen mukaan syytä pitää silmällä, sillä antimilitaristisen rauhanaatteen

¹⁴⁵ Maininta RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Aarne Selinheimon vastalause 25.1.1925 pidetyn kokouksen esittämiin ponsiin, 26.1.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

¹⁴⁶ RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 4.2.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 21.

¹⁴⁷ RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 18.3.1925, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 21.

¹⁴⁸ RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 23.4.1925, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 22–23, 27; Suomen lehdistön historia 10 (1992), s. 235. *Rauhaa kohti* -lehden painosmäärä oli keskimäärin 3000, joista tilauksia oli noin 1300 kappaletta. Ks. lehden sisällöstä tarkemmin Pietarinen (1974).

säännöllinen levittäminen julkisesti saattaisi heikentää Suomen puolustustahtoa¹⁴⁹. Koko järjestön tarkkailuun antoi varmasti aiheita myös Selinheimo, jonka antimilitarismista EK oli tehnyt tarkan selvityksen niin ikään huhtikuussa. Asialla oli Antimilitaristisen liiton johtokuntaan edellissyksynä liittynyt Fredy Kekäläinen, jolle Selinheimo avautui yksityiselämästään ja aatteellisesta toiminnastaan, koska arveli Kekäläisen olevan vain vilpittömästi kiinnostunut antimilitarismista.¹⁵⁰

Kekäläisen monisivuisen selvityksen mukaan Selinheimo työskenteli keväällä 1925 Maanmittaushallituksen maantieteellisellä osastolla apulaisinsinöörinä. Työpaikkaa hänelle oli suositellut Iversen, ja näppinsä oli pelissä epäilemättä myös kyseisessä paikassa työskennelleellä Karl Nickulilla¹⁵¹. Selinheimo joutui luopumaan työstään huhtikuun lopussa, koska hänellä ei ollut muodollista pätevyyttä eli insinöörin tutkintoa suoritettuna. Kevään aikana hän sai tuloja myös kirjoittamalla rauhanaatteesta ja kasvissyönnistä *Helsingin Maaseutulehteen*, jonka asiamiehenä hän niin ikään myi sen irtonumeroita ja mainostilaa. Selinheimo nimitti lehteä ja sen kustantajaa hämäräperäisiksi, koska myyjät saivat itse päättää irtonumeron hinnan ja mainostaa ilmaiseksi. Tästä syystä hän kertoikin ottaneensa toisinaan lehteen ihmisiltä maksullisia mainoksia, mutta pistäneensä ne eteenpäin omissa nimissään ja saaneensa siten pitää mainoksen hinnan itsellään.¹⁵²

Kekäläinen sai Selinheimosta irti myös sen, että tämä oli kasvissyöjä ja harrasti raittiusaatetta leppävaaralaisessa yhdistyksessä. Työkiireiden takia Selinheimolla ei ollut keväällä aikaa organisoida Antimilitaristisen liiton toimintaa. Päivätyön takia Selinheimo joutui saman keväänä lopettamaan myös tehtävänsä Rauhanliiton Helsingin osaston sihteerinä¹⁵³. Kekäläisen raportin mukaan aktiivista rauhantyötä vaikeuttivat niin ikään Selinheimon perhehuolet. Niiden laadusta raportissa ei mainita, mutta kyseessä olivat todennäköisesti hänen tulehtuneet suhteet kahteen veljeensä, jotka olivat ylenneet upseerinurillaan. Aatteen levittämistä helpottaakseen hän oli kuitenkin rakentanut kotiinsa *Nuori Voima* -lehden ohjeita noudattaen pienen käsipainokoneen¹⁵⁴, jonka oli nimennyt

¹⁴⁹ Antimilitarismi ymmärrettiin vuonna 1925 yksinomaan puolustuslaitoksen hävittämiseen pyrkiväksi liikkeeksi, ei edes osaksi rauhanliikettä, joka oli porvarillisen pohjansa vuoksi huomattavasti siedetumpää. Pieni tietosanakirja I (1925), s. 160.

¹⁵⁰ EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 28.4.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁵¹ Nickul oli aktiivinen Rauhanliiton jäsen, joka istui myöhemmin myös vankilassa vakaumuksensa tähden. Selinheimo ja Nickul tekivät 30-luvulla yhteistyötä ihmisoikeuksia puolustavan työn merkeissä. Lehtola (2000), s. 16–17.

¹⁵² EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Helsingin Maaseutulehden numerot 3, 4 ja 6 maaliskuulta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Jäljennös Selinheimon työtodistuksesta, 5.5.1925, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA.

¹⁵³ RL:n Helsingin osaston johtokunnan kokouksen ptk, 4.3.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

¹⁵⁴ Koneessa oli kirjansimia vain sataa sanaa varten. Konekirjoituksen analysoimiseen mieltynyt etsivä Kekäläinen otti talteen Selinheimon painokoneen tuotoksia, jotta jatkossa voitaisiin selvittää, mitkä kaikki tekstit on painettu ”Antimilitaristilla”. EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA;

Antimilitaristiksi. Raportista käy ilmi vielä sekin, että Selinheimo oli osallistunut myös Sovinnonliiton toimintaan. Sen sisällä oli ilmennyt linjariitoja, kun Felix Iversen oli halunnut tehdä yhteistyötä Venäjän Sovinnonliiton kanssa.¹⁵⁵

Kun Selinheimon työt Maanmittaushallituksessa päättyivät kesän 1925 korvilla, hän saattoi panostaa jälleen täyspainoisesti julkaisu- ja valistustoimintaansa. Selinheimolla oli nyt käytössään oma painokone lentolehtisiä varten, ja *Rauhaa kohti* -lehdestä hän sai säännöllisen julkaisukanavan kirjoituksilleen. Heti vappuna hän jakeli ja myi painatteitaan vasemmiston vappujuhliissa Hakaniemessä ja Mäntymäellä. Toukokuun lopulla oli puolestaan vuorossa Antimilitaristisen liiton vuoden ensimmäinen varsinainen kokous, jonne Selinheimo toimitti 500 kappaletta painamiaan ilmoittautumislomakkeita liiton jäseneksi. Osallistujat pääsivät yksimielisyyteen Englannin ulkoministerille lähetettävästä vastalausekirjelmästä egyptiläisten sortoa vastaan. Tiukka väantö syntyi sen sijaan jälleen kerran, kun puheeksi otettiin liiton toimintalinja. Edellissyksystä asti puheenjohtajan nuijaa heilutellut Väinö Peltonen ilmoitti jättävänsä tehtävän, koska piti liiton ohjelmaa liian radikaalina. Hänen tilalleen valittiin Selinheimo, jonka ajatukset olivat muuttuneet entistä vasemmistolaisemmiksi. Hän nimittäin vaati liiton ohjelmaan lisättäväksi IAMB:n ehdotuksesta kapitalismin vastustamista ja työväestön yllyttämistä lakkoiluun sotateollisuutta vastaan. Muut viisi läsnäolijaa eivät suostuneet näihin ”Suomen nykyisten olojen takia”.¹⁵⁶

Antimilitaristisen liiton vastustuksesta huolimatta Selinheimo päätti yllyttää pian kokouksen jälkeen työväestöä kansainvälisten antimilitaristien metodien tukijaksi. Hän ei tehnyt sitä kuitenkin oman liittonsa vaan Rauhanliiton nimissä. Kesäkuussa Selinheimo puhui Helsingin osaston ulkoilmatilaisuudessa puolustuslaitos-nimityksen harhasta sekä maailmaa hallitsevista voitonhiemosta, kateudesta ja epäluulosta. Kesäkuun *Rauhaa kohti* -lehdessä oli vuorossa suoraan työläisille suunnattu kirjoitus. Siinä Selinheimo kehotti heitä vastustamaan järjestelmällisesti sotia, kuten Haagissa pidetty kansainvälinen työväestön rauhankongressi vuonna 1922 oli vaatinut. Keinoja olivat muun muassa sotateollisuudessa työskentelystä kieltäytyminen, aseriisunnan vaatiminen ja sodan uhatessa yleislakkoon ryhtyminen. Hyvinä esimerkkeinä hän mainitsi Kansainvälisen Ammattiyhdistysliiton ja Sosialistisen Nuoriso-Internationalen, joilta Suomen Sosialidemokraatti-

Esko Riekin suosituskirje sisäministeri Arvo Linturille 11.4.1930, EK:n Fredy Kekäläistä koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁵⁵ EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁵⁶ EK:n ilmoitus 30.5.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

nen työläisnuorisoliitto voisi ottaa enemmän oppia. Selinheimo myös kehui vuonna 1924 vallassa ollutta Ramsay MacDonaldin johtamaa Englannin työväenhallitusta antimilitaristiseksi.¹⁵⁷

Suomessa sen paremmin pasifistit kuin työläisjärjestötkään eivät lämmenneet totaalille ja taistelevalle rauhanaatteelle Selinheimon toiveiden mukaisesti. Vastakaikua hän sai kuitenkin Euroopasta, jossa antimilitaristit järjestivät lähes vuosittaisia konferensseja. Selinheimo osallistui ensimmäistä kertaa tällaiseen heinäkuussa 1925 Lontoossa. Matkalla sattui yhtä sun toista sekä Selinheimon luonnetta että ajattelua kuvaavaa. Kolme viikkoa kestäneelle reissulleen hän sai rahat IAMB:ltä. Jo menomatalla Göteborgissa hän tapasi EK:n tietojen mukaan ”kommunisteja”, joiden kautta hänen epäiltiin kuulleen kommunistien solutustaktiikasta järjestöihin. Selinheimo keskusteli näiden kanssa muun muassa suojeluskunnista ja kehui heidän rauhantyötään.¹⁵⁸

Kun Selinheimo saapui Englantiin, häntä ei päästetty tullista maihin muiden kongressivieraiden mukana, koska häntä epäiltiin kommunistiksi. Selinheimon viisumi oli kunnossa, mutta tullissa epäilyjen syyksi kerrottiin, että kaikki Englantiin salaa pyrkivät kommunistit tulivat Suomen kautta. Selinheimon oli leimannut hänen taannoinen kirjeensä, jolla hän oli ilmoittanut Suomen Englannin-lähetystölle saapumisestaan maahan. Kirjeessä Selinheimo oli nimittäin ohimennen haukkunut Englantia kaksinaamaisuudesta, koska se ”teurasti kiinalaisia” Aasiassa samaan aikaan, kun piti rauhankongressin kotimaassaan. Pienen kädenväännön jälkeen Selinheimon onnistui saada maihinastumislupa Suomen konsulaatilta, joka nuhteli häntä ja kehotti harkitsemaan sanojaan paremmin. Itse konferenssin tapahtumista hän kertoi Kekäläiselle hämmästyneensä, miten vähän osallistujat osasivatkaan esperantoa. Selinheimo tapasi kokouksessa kuitenkin monia antimilitaristeja, esperantisteja ja anarkisteja, joiden kanssa hän aikoi ryhtyä kirjeenvaihtoon.¹⁵⁹

Englannin-matkalta Selinheimo sai lisää uskoa antimilitarismin voimaan. Hänen ajatuksensa myös radikalisoituivat, sillä EK:n raportin mukaan hän päätti nyt vastustaa sotalaitosten lisäksi maiden hallituksia. Selinheimo kertoi olleensa anarkisti vuodesta 1922 ja tekevänsä Kekäläisestäkin sellaisen parissa tunnissa. Selinheimo propagoi ahkerasti myös kasvissyönnin ja esperanton puolesta. Esperanton harrastamisen kautta hänellä oli ollut yhteyksiä myös Suomessa liikkuneisiin

¹⁵⁷ EK:n ilmoitus 10.6.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Työväenliike ja sodan vastustaminen.*, Rauhaa kohti 2/1925.

¹⁵⁸ EK:n raportti 5.8.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁵⁹ EK:n raportti 5.8.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Selinheimo tapasi ainakin englantilaisia, hollantilaisia, saksalaisia, ruotsalaisia, itävaltalaisia, tšekkoslovakialaisia ja amerikkalaisia antimilitaristeja. Iltatilaisuuksissa hän tutustui muun muassa puheita pitäneisiin George Lansburyyn (jonka oli tavannut jo aiemminkin), Fenner Brockwayhin ja Arthur Ponsonbyyn, jotka kaikki olivat Englannin parlamentin ja No More War -liikkeen jäseniä.

kansainvälisiin esperantisteihin, mitä EK piti epäilyttävänä. Yhteenvetona kaikesta kuulemastaan Kekäläinen luonnehti Selinheimoa järjestyttömän ihanteelliseksi ja kaiken energiansa aatteiden levittämiseen kuluttavaksi, vaikka hän aatteineen saattoikin itsensä monesti naurunalaiseksi. Kekäläinen kiinnitti huomiota myös Selinheimon ajatteluun, jota hän piti monilta osin ristiriitaisena. Erityisen kummeksuttavia yhdistelmiä olivat jyrkkä antimilitarismi ja kristillis-sovinnollisuuden saarnaaminen sekä asekammo ja anarkistisuus.¹⁶⁰

Selinheimo teki tarkasti selkoa Lontoon konferenssin tapahtumista syyskesän *Rauhaa kohti* -lehdissä. Pitkissä kirjoituksissaan hän kertoi muun muassa kokouksen päätöslauseelmista, joissa oli korostettu yhteenkuuluvuutta, väkivallan hylkäämistä, sotatoimien ja varusteluteollisuuden vastustamista, myötätunnon osoittamista vankiloissa istuville aatetovereille sekä vaatimusta asevelvollisuuden poistamiseksi. Erityisesti päätettiin panostaa viimeksi mainittuun, minkä uskottiin estävän sotia ja lisäävän omantunnonvapautta. Puhetta oli ollut myös siviilipalveluksesta, mutta koska eräät osallistujat eivät kannattaneet mitään valtion hyväksi tehtyä työtä asepalvelun korvikkeena, WRI:n suhtautuminen siviilipalvelukseen jätettiin avoimeksi. Erityishuomiota oli kiinnitetty englantilaisten sortamaan Kiinaan ja ranskalaisten sotimiseen Marokossa. Kongressi katsoi molempien konfliktien johtuvan paitsi siirtomaaisäntien hallitusten sortotoimista myös kansoja raaistuttavasta maailmankapitalismista. Sorrettuja kansoja kehoitettiin väkivallattomaan taisteluun ja näkemään veljeyttä yli kansallisrajojen.¹⁶¹

Selinheimo otti Englannin-matkaltaan saamansa kansainväliset opit käyttöön heti elokuussa antimilitaristien ja Rauhanliiton Helsingin osaston ulkoilmatilaisuuksissa. Eräässä niistä hän haukkui noin kahdellesadalle kuulijalle kaikki eduskuntapuolueet rauhantahdottomiksi. Hän muistutti myös, että työväen syvistä riveistä nousevat yksilöt olivat avain sotien poistamiseen. Jokaisen olisi ensin itse tajuttava sodan kamalat seuraukset ja sitten yhdistyttävä. Edellä mainitut kannanotot Selinheimo esitti Antimilitaristisen liiton nimissä. Tämän jälkeen hän lausui vielä omia mielipiteitään, koska hän arveli niiden sisällön olevan mahdollisesti rikollisia. Näitä olivat sotatarviketeollisuuden lakkojen tukeminen ja vahva usko aseistakieltäytyjien voimaan poistaa sodat menemällä vankilaan sotaväen sijaan. EK:n raportoijana paikalla oli jälleen Fredy Kekäläinen, joka kirjasi tällä kertaa ylös myös yleisön reaktioita. Niistä käy ilmi, etteivät kuulijatkaan olleet järin suopeita Selinheimon ajatuksille. Etenkin Iversenin ja Selinheimon jauhava tapa puhua

¹⁶⁰ EK:n raportti 5.8.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁶¹ Aarne Selinheimon kirjoitus *Kansainvälisen Sodanvastustajain Liiton kongressi.*, *Rauhaa kohti* 4/1925; Artikkelit *Kansainvälinen Sodanvastustajain Liitto*, *Rauhaa kohti* 5/1925.

samasta asiasta pääsemättä eteenpäin ärsytti nuoria ja paikalle eksyneitä sotilaita, jotka huutelivat väliin ”hihhuli” ja ”roskaa”.¹⁶²

Rauhanliitto radikalisoituu ja SDP osoittaa kiinnostusta

Vuoden 1925 jälkipuoliskolla Selinheimo saavutti kaksi merkittävää voittoa antimilitarismin levittämisessä. Ensimmäinen niistä koitti elokuussa Rauhanliiton vuosikokouksessa, jonka kulusta EK teki tarkkoja havaintoja liiton radikaalin aineksen kartoittamiseksi. Etsivä laati kokouksesta 16-sivuisen raportin, jonka EK:n päällikkö Esko Rieki toimitti armeijan yleisesikunnalle.¹⁶³ Raportin tarkkojen kuvausten ansiosta selviää mielenkiintoisia yksityiskohtia Rauhanliiton suhteesta Selinheimoon, liiton sisäisistä kuppikunnista ja EK:n asenteesta rauhanliikettä kohtaan.

Helsingin osasto oli vaatinut keväällä, että vuosikokouksessa käsiteltäisiin jo pari vuotta siirrettyä liiton toimintaohjelmaa. Selinheimo, Iversen ja Selma Anttila olivat laatineet sen pohjaksi ehdotuksen, johon otettiin Anttilan ja parin muun keskushallituksen jäsenen vastustuksesta huolimatta myös poliittisia ponsia. Rauhanliiton ohjelmaan ehdotettiin lopulta 1) kansainvälisten sovinto-tuomioistuinten tukemista, 2) työtä Kansainliiton tunnetuksi tekemiseksi, 3) valistustoimintaa yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseksi, 4) aseistakieltäytyjien täyden omantunnonvapauden vaatimista, 5) kansainvälisen aseistariisunnan välttämättömyyden korostamista politiikan päämääränä, 6) pakkoasevelvollisuuden poistamisen vaatimista kaikkialta, 7) nationalismin ja kiihko-kansallisuuden vastustamista, 8) kasvavan asevarustelun luoman turvattomuuden korostamista, 9) luokka-armeijoiden poistamisen vaatimista ja 10) hyvän tahdon ja luottamuksen ottamista kaiken politiikan lähtökohdiksi.¹⁶⁴

Itse kokouksessa ohjelmaan ehdotettiin myös kansalaissodan muistojuhlien ja kuolemanrangaistuksen vastustamista sekä vaatimusta sotateollisuuden tehokkaammasta valvomisesta. Selinheimo ilmaisi tukevansa valtaosaa ehdotuksista, koska rauhantyö tarvitsi konkretiaa. Hän ei kuitenkaan kannattanut hallituksen patistamista sotateollisuuden tiukempaan valvomiseen, sillä se ei ollut hänen mielestään oikeaa rauhantyötä. Sellaista oli vain kauttaaltaan sotien ehkäisyyn pyrkivä työ, joka kuului Selinheimon mukaan yksilöille, ei hallituksille. Anttila vastasi Selinheimolle moittimalla tätä

¹⁶² EK:n ilmoitus 3.8.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁶³ EK:n ilmoitus 14.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁶⁴ RL:n Helsingin osaston kokouksen ptk, 26.4.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA. Selma Anttilan mukaan politiikkaan viittaava toimintaohjelma veisi rauhantyon perikatoon. Iversen puolestaan totesi, ettei ohjelmaluonnos ollut suoraan poliittinen, vaikka siinä otettiin kantaa poliittisiin aiheisiin. Ehdotukset 4. ja 6.–9. olivat Selinheimon helmikuussa esille nostamia.

haihattelusta ja liiasta idealismista. Hänen mukaansa ihmisiä oli ensin kasvatettava ja sitten vasta alettava käytännön toimiin. Sanailu kävi entistä kiivaammaksi, kun puheenjohtaja Grotenfelt vastusti ideaa suojeluskuntien lakkauttamisesta, koska hänen mielestään laillista yhteiskuntajärjestystä oli joskus puolustettava asein. Tätä mielipidettä eivät voineet suvaita etenkin Helsingin osaston aktiivit Selinheimo, Hursti ja Lahtinen. Lopulta Selinheimo ehdotti ohjelman hyväksymistä, mihin Anttila vastasi nimittelemällä Selinheimoa ”pieneksi ajattelemattomaksi lapsikullaksi”. Niinpä toimintaohjelmaa lykättiin jälleen vuodella.¹⁶⁵

Selinheimo ja Lahtinen olivat luonnollisesti pettyneitä päätökseen. Heti sen syntymisen jälkeen EK:n etsivä kuuli heidän valitelleen Anttilan ja Grotenfeltin kielteistä kantaa. He alkoivatkin suunnitella, miten saisivat aikaan sen, ettei Grotenfeltiä äänestettäisi uudestaan keskushallituksen jäseneksi. Näin ollen he houkuttelivat Rauhanliiton Leppävaaran osastoa kokouksessa edustaneen Rieh. Savonin¹⁶⁶ äänestämään Grotenfeltiä vastaan. Kun äänestys koitti, Anttila valitteli keskushallituksen jäsenten eripuraisuutta ja eräiden haihattelua. Erityisesti hän moitti keskushallituksen toimintaan tyytymätöntä Lahtista, jonka persoonallisuutta hän piti repivänä. Anttila ilmoitti myös, ettei antimilitarismilla ollut tulevaisuutta Suomessa eikä Rauhanliitto saanut politikoida. Tämän jälkeen hän vaati, että hänen ja Grotenfeltin olisi saatava luottamus, jotta liiton toiminta ei kärsisi. Lahtinen vastasi tähän murahtelemalla ja Selinheimo ilmoittamalla voitavansa erota keskushallituksesta. Hänet pyydettiin kuitenkin takaisin. Äänestys meni lopulta Selinheimon ja Lahtisen toiveiden mukaan, sillä Grotenfeltiä ei valittu uudestaan keskushallitukseen, johon radikaali aines sai ensi kertaa enemmistön.¹⁶⁷

Vuosikokouksen muuhun antiin kuului esimerkiksi päätös esperanton levittämisestä rauhantyön nimissä. Selinheimo valittiin myös liiton kirjastovaliokuntaan ja jatkamaan työtään uutistoimistossa, jolle myönnettiin hänen toivomansa lupa lähettää myös muiden rauhanyhdistysten kuin Rauhanliiton tiedotteita. Lisäksi Selinheimo ehdotti Suomen suunnitteleman sotalaivaston ja yleisen asevarustelun vastustamista. Perusteluita olivat valtavat kustannukset, kansan enemmistön kielteinen kanta, valtiovelan kasvu, rahan tarve asunto-olojen parantamiseen ja puolustautumisen mahdottomuus kaususodissa. Grotenfelt vastusti ehdotusta, sillä hän tuki Suomen varustautumista

¹⁶⁵ EK:n ilmoitus 14.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁶⁶ Puuseppä Rieh. Savon oli myös Antimilitaristisen liiton jäsen ja kuulunut niin ikään Ehdottomiin rauhanystäviin. Suomen ehdottomien rauhanystävien jäsenluettelokirja, ERY:n paperit: sarja B, mappi 7, SRL, KA; AML:n kokouksen ptk. 7.11.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁶⁷ EK:n ilmoitus 14.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Keskushallituksen kuuluivat nyt Wegelius, Iversenit, Selinheimot, von Gerich, Anttila ja Nyysönen. Heistä viisi ensimmäistä tuki politiikkaan kantaa ottavaa ohjelmaa ja kaksi viimeistä vastusti sitä. von Gerichin mielipiteistä ei ole tietoa.

Venäjän uhkan takia. Anttila ilmaisi tukevansa Grotenfeltiä, kun taas SDP:n kansanedustaja Hilda Seppälä¹⁶⁸ kannatti Selinheimon linjaa. Julistusehdotus hyväksyttiin lopulta pienin muutoksin.¹⁶⁹

EK:n yhteenveto vuosikokouksesta oli, että Rauhanliitto oli radikalisoitunut selvästi. Näin todellakin oli, sillä jäsenistön luottamuksen menettänyt Arvi Grotenfelt erosi puheenjohtajan paikalta. Samalla hänen vankka tukijansa Selma Anttila ilmoitti jättävänsä keskushallituksen, koska ei ollut tyytyväinen sen työtappoihin. Uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Uno Wegelius ja sihteeriksi Felix Iversen. Heidän johdollaan Selinheimon laatima laivastojulistus saatettiin pian vuosikokouksen jälkeen eduskunnan tietoon. Kirjoituksessa Suomen turvallisuuden parhaaksi takeeksi katsottiin asevarustelun sijaan hyvään tahtoon ja molemminpuoliseen luottamukseen perustava sisä- ja ulkopoliittikka. Porvarilehdistö reagoi julistukseen voimakkaasti. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* ja *Kaiku*¹⁷⁰ väittivät elo-syyskuussa 1925 laivastojulistukseen vedoton Rauhanliiton saavan rahoitusta Neuvosto-Venäjältä, jonka etua Suomen meripuolustuksen heikkous palveli.¹⁷¹

Pelkkä vallanvaihto Rauhanliitossa ei riittänyt Aarne Selinheimolle, sillä liitolla ei vieläkään ollut toimintaohjelmaa eikä riittävän radikaalipasifistista jäsenistöä. Liiton jäsenmääräkään, noin 300 henkeä¹⁷², ei ollut alkuunkaan tarpeeksi, joten Selinheimo suuntasi energiansa yhä vahvemmin Antimilitaristiseen liittoon, jonka kautta hän sai ajettua eteenpäin huomattavasti Rauhanliittoa radikaalimpaa toimintaa. Samalla myös Selinheimon työ Rauhanliitossa alkoi jäädä,¹⁷³ kun hän syksyllä 1925 ryhtyi toteuttamaan käytännössä kansainvälisiltä antimilitaristeilta kesällä Englannissa ja IAMB:ltä pitkin vuotta saamiaan kampanjoinnin muotoja. Niitä olivat muun muassa tiedotusvälineiden valaiseminen antimilitaristien saavutuksista ja aseistakieltäytyjien huonosta kohtelusta, eri maiden päättäjille suunnatut kirje- ja adressikampanjat sekä työväestön yllyttäminen aseistakieltäytymiseen ja sodanvastaiseen joukkoliikkeeseen liittymiseen.

¹⁶⁸ Hilda Seppälä oli merkittävä SDP:n taustavaikuttaja erityisesti 1920-luvulla. Hän toimi mm. SDP:n naisliiton sihteerinä 1919–32, kansanedustajana 1922–32, Helsingin kaupunginvaltuutettuna 1919–22, SDP:n puoluetoimikunnan jäsenenä pariin otteeseen ja Miina Sillanpään avustajana. Sulkunen (1989), s. 69–87; Kansallisbiografia (Seppälä, Hilda) <http://www.kansallisbiografia.fi/> (luettu 7.3.2006); Soikkanen (1975), s. 371, 448, 505–506.

¹⁶⁹ EK:n ilmoitus 14.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Artikkelit *Suomen Rauhanliiton vuosikokous ja kesäjuhla*. Rauhaa kohti 4/1925; RL:n vuosikertomus 1925, sarja D, kansio 2, SRL, KA.

¹⁷⁰ Oululainen Kaiku oli kokoomuksen äänenkannattaja, Helsingin Sanomat puolestaan edistyspuolueen. Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 265–267, 278–280.

¹⁷¹ EK:n ilmoitus 14.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; RL:n vuosikertomus 1925, sarja D, kansio 2, SRL, KA; Rauhanliiton ja Sovinnonliiton julkilausuma *Sotalaivastoko Suomelle?*, Rauhaa kohti 6/1925; Heikki Tandenfeltin kirjoitus *Suomen Rauhanliiton ajatuksia*, Helsingin Sanomat 30.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kirjoitus *Kommunistien kelkassa*, Kaiku 9.9.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; von Bonsdorff (1993), s. 23.

¹⁷² RL:n vuosikertomus 1925, sarja D, kansio 2, SRL, KA.

¹⁷³ Selinheimon toimintaa Rauhanliiton nimissä vaikeutti myös keskushallituksen päätös, etteivät Rauhanliiton jäsenet tai haaraosastot saaneet lähettää omilla nimissään julistuksia ilman keskushallituksen päätöstä. RL:n keskushallituksen kokouksen ptk, 25.8.1925, sarja Ca, kansio 1, SRL, KA.

Antimilitaristisen liiton jäsenmäärä oli kohonnut sodanvastaisten julistusten ja tilaisuuksien ansiosta syksyllä 1925 noin 80:een ja vuoden loppuun mennessä 95:een. Aktiivisesti toimintaan osallistuvia tai yhteiskunnallisesti merkittäviä jäseniä liitolla ei kuitenkaan ollut. Niinpä Selinheimoon teki suuren vaikutuksen kansanedustaja Hilda Seppälän Rauhanliiton vuosikokouksessa ilmaisema kiinnostus antimilitarismia kohtaan. Heti kokouksen jälkeen Selinheimo päättikin pyytää Seppälää liittonsa johtokuntaan Arvo Jääskeläisen tilalle, joka ei ollut käynyt yhdessäkään johtokunnan kokouksessa. Liitto myös kehotti riippumattomia jäseniään liittymään varsinaisiksi jäseniksi, jotta liiton toiminta näyttäisi Seppälän silmissä olevan vahvemmallalla pohjalla.¹⁷⁴

Antimilitarismin kannattajakunnan ainainen pienuus ajoi Selinheimon toisinaan myös epätoivoisiin yrityksiin sen laajentamiseksi. Eräs tällainen oli yhteistyö vainoharhaisen taiteilijan Jalmari Elian kanssa. Elia oli jakanut kesällä 1925 helsinkiläisille suojeluskuntia, etsivää keskuspoliisia ja armeijaa vastustavia julistuksia, koska oli kuullut näiden harjoittamasta radiotoiminnasta ja uskoi näiden vainoavan häntä radioaaltojen välityksellä. Kyseisten instituutioiden lakkauttamista toivoi tunnetusti myös Selinheimo, joka oli saanut jotain kautta kuulla Elian kampanjoinnista ja pyytänyt tätä mukaan liittoonsa. Elian mielisairaus paljastui Selinheimolle, kun hän kertoi Antimilitaristisen liiton kokouksessa myös lääkärien ja taidekauppiaiden vainoavan häntä. Julkisesti puolustus- ja tiedustelulaitosta arvostellut Elia kiinnosti luonnollisesti EK:takin, joka teki hänestä oman seurantamapin, vaikka totesikin Elian olevan mielisairas ja vailla poliittisia tarkoitusperiä. Elian ja Selinheimon liittoutuminen antoi kuitenkin aiheita epäillä edellistä mahdolliseksi uhkaksi, ja niinpä Fredy Kekäläinen tiedusteli syksyllä Selinheimon näkemystä Eliasta. Selinheimo kertoi tämän sairaudesta mutta toivoi miehen silti jatkavan Antimilitaristisen liiton sanoman levittämistä.¹⁷⁵

Elokuussa 1925 Antimilitaristisen liiton johtokunta hyväksyi lopullisesti edellisvuonna laaditun toimintaohjelman. Sen pääkohtiin lukeutuivat maininnat liiton harjoittamasta voimakkaasta vastavaikutuksesta sotaa ja militarismia vastaan. Pyrkimyksenä oli julistaa kaikki sota ja aseellisuus rikoksiksi ihmiskuntaa vastaan. Tämän kautta se tähtäsi lopullisiin päämääriinsä, joita olivat esi-

¹⁷⁴ EK:n ilmoitus 19.8.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 27.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n matkakertomus 12.10.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Hilda Seppälä ei lopulta kuitenkaan osallistunut Antimilitaristisen liiton kokouksiin ilmeisesti ajanpuutteen vuoksi.

¹⁷⁵ Jalmari Elian henkilötietolomake, EK:n Jalmari Eliaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Jalmari Elian kuulusteluprk. 26.8.1925, EK:n Jalmari Eliaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 7.10.1925, EK:n Jalmari Eliaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. EK ei jatkanut Elian tarkkailua enää syksyn 1925 jälkeen, koska havaitsi, ettei Eliasta ollut todellista uhkaa ja että hänen hetkellinen toimintansa AML:ssa kuvasti vain Selinheimon epätoivoista pyrkimystä haalia lisää jäsenistöä.

merkiksi aseistariisuminen kaikkialla maailmassa, sovintotuomioistuimien vahvistaminen, asevelvollisuuden poistaminen ja ehdoton omantunnonvapaus aseistakieltäytyjille. Liitto ilmoitti olevansa imperialismia ja nationalismia vastaan, koska ne olivat militarismin liittolaisia. Korostetun aseman saivat myös ihmiselämän pyhyden kunnioittaminen, inhimillisuus ja ihmistuntojen herättely. EK:lle kyseisestä kokouksesta raportoineen Fredy Kekäläisen mukaan Selinheimo halusi jatkuvasti liittää ohjelmaan maininnan myös liiton kapitalisminvastaisuudesta, mutta muu johtokunta tyrmäsi ajatuksen. Johtokunta asettui poikkiteloin myös Selinheimon ajatuksiin pyrkimyksistä lähemmäksi sosiaalidemokraatteja.¹⁷⁶

Selinheimo laati siis syksyllä 1925 Rauhanliiton julistuksen sotalaivastoa vastaan. Tämä ei kuitenkaan riittänyt, vaan hän halusi välittää saman sanoman kansalaisille myös Antimilitaristisen liiton nimissä. Syyskuussa Selinheimo ja Lahtinen puhuivat sotalaivaston järjettömyydestä antimilitaristien ulkoilmatilaisuudessa¹⁷⁷ ja lokakuussa Rauhanliiton yleisökokouksessa. Loka-marraskuussa liitto teetätti satoja kappaleita laivastohanketta vastustavia postikortteja valokuvakopioina sekä ”Kansalaisille!”-nimisiä lentolehtisiä Selinheimon käsipainokoneella. Hän toimitti vastaavanlaisen julistuksen myös SDP:n kansanedustajalle Anni Savolaiselle¹⁷⁸, joka luki sen marraskuussa eduskunnassa. Istunnon jälkeen sekä Savolainen, Hilda Seppälä että kolmaskin SDP:n naiskansanedustaja, Olga Leinonen¹⁷⁹, ilmaisivat olevansa kiinnostuneita Antimilitaristisen liiton toiminnasta. Selinheimo ja Leinonen myös jakoivat julistusta vasemmiston kansanedustajille.¹⁸⁰

Syksyllä 1925 Selinheimo koetti käännyttää innokkaasti muillakin puheillaan ja kirjoituksillaan kansaa kallistumaan antimilitarismin taakse. Elokuun lopulla hän puhui helsinkiläisellä työväen-

¹⁷⁶ AML:n ohjelma vuodelta 1925, AML:n paperit: sarja D, mappi 7, SRL, KA; EK:n ilmoitus 19.8.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.10.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Ks. AML:n ohjelma, tämän työn liite 3, s. 171.

¹⁷⁷ Kaisaniemessä pidetyssä tilaisuudessa noin 200 läsnäolijaa sai kuulla myös Selinheimon perusteluita sodan vastustamiseksi: sota tarvitsee terveyden, synnyttää heikon sukupolven, aiheuttaa taloudellista kurjuutta ja vahingoittaa ihmisten moraalia. EK:n ilmoitus 13.9.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁷⁸ Jo 8-vuotiaana maailmalle lähetetty Anni Savolainen toimi SDP:n (rivi)kansanedustajana kolmeen otteeseen vuosina 1908–26. Vuodet 1918–21 hän istui vankilassa poliittisista syistä eli kansalaissodan seurauksena. Sulkunen (1989), s. 14; Soikkanen (1975), s. 213; Suomen kansanedustajat 1907–2000 (2000). <<http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html>>. (Luettu 7.3.2007).

¹⁷⁹ Kajaanilaissyntyinen konekutoja Olga Leinonen oli SDP:n kansanedustaja vuodet 1919–29. Hän toimi myös Helsingin kaupunginvaltuutettuna sekä puolueensa ja ammattiyhdistysliikkeen luennoitsijana. Lähde: Suomen kansanedustajat 1907–2000 (2000). <<http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html>>. (Luettu 7.3.2007.)

¹⁸⁰ EK:n ilmoitus 13.9.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 1.10.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.10.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n lentolehtinen *Kansalaisille!*, marraskuulta 1925, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma; EK:n selonteko AML:n toiminnasta loka-marraskuussa 1925, 26.11.1925, EK:n Arne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 26.11.1925, EK:n Olga Leinosta koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n postikorttien mainos, Rauhaa kohti 7/1925; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

talolla rauhankasvatuksesta, johon päästäisiin kunnolla käsiksi vasta, kun aseet olisi ensin poistettu. Lokakuussa Selinheimo puolestaan julkaisi Antimilitaristisen liiton nimissä puolustuslaitoksia vastustaneen kirjoitelman ”Sota on rikos ihmisyyttä vastaan”, jossa totesi sotien syiksi uskonnot, luokkavastakohdat, kansakuntien erot ja valtion olemuksen. Kirjoitelmassa oli myös toteamus, että kasvava aseiden määrä tuottaa turvattomuutta ja köyhyyttä. Selinheimo oli tarjonnut tekstiään SDP:läisille *Työläisnuorisolle* ja *Suomen Sosialidemokraatille*. Koska kumpikaan niistä ei kuitenkaan suostunut julkaisemaan sitä, hän halusi tyrkyttää sitä kommunistiselle *Työväenjärjestöjen Tiedonantajalle*, minkä liiton johtokunta esti. Kuultuaan Selinheimon pyrkimyksen lähestyä kommunisteja EK tiedusteli häneltä vaivihkaa mielipidettä työväen vapauttamiseen tähtäävistä sodista. Selinheimon mukaan niissä tapauksissa olisi vaikeaa olla tarttumatta aseisiin.¹⁸¹ Selinheimon tarkkailua oli siis syytä jatkaa.

Selinheimon työntäyteiseen loppuvuoteen 1925 mahtui vielä paljon muutakin. WRI:n konferenssissa kesällä 1925 oli painotettu tuomitsemaan Kiinaan ja Marokkoon parhaillaan kohdistuneet sota- ja sortotoimet ja kehotettu levittämään tietoja niiden syistä ja seurauksista. Elokuun lopulla pitämässään luentotilaisuudessa Selinheimo ottikin kyseiset konfliktit esiin ja moitti Kansainliittoa voimattomuudessa niiden ratkaisemisessa. Hän myös kirjoitti syyskuun *Rauhaa kohti* -lehteen pitkän selostuksen Kiinan levottomuuksista. Kirjoituksen mukaan Kiinan satamakaupunkien mellakat työväestön ja brittien välillä eivät olleet bolševikkien vaan suurpääoman syytä. Marraskuun *Rauhaa kohti* -lehdessä oli samanlainen kirjoitus Marokon levottomuuksista. Sekä Kiinan että Marokon tapahtumista oli puhetta syyskuussa niin ikään Antimilitaristisen liiton kokouksessa, ja viimein marraskuussa liitto päätti lähettää Englannin ja Ranskan hallituksille vetoamukset lopettaa näiden alusmaidensa sortaminen. Kirje lähti myös Suomen ulkoministeriölle, jota kehoitettiin painostamaan Ranskaa ja Englantia.¹⁸²

Kansainvälinen Antimilitaristinen toimisto IAMB myös painosti Selinheimoa puuttumaan aseistakieltäytyjien asemaan. Sen mukaan suomalaisiakin tuli kehottaa ”yleislakkoon sotaa vastaan” eli menemään vankilaan armeijan sijasta. Selinheimo olisikin ollut valmis tällaisen julistuksen

¹⁸¹ EK:n ilmoitus 31.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n selonteko AML:n toiminnasta loka-marraskuussa 1925, 26.11.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Epäilyksiä herättivät myös Selinheimon kommentit siitä, että hän haluaisi erottaa AML:n porvaristosta ja porvarillisesta yhteiskunnasta, koska kapitalismi jo sinänsä vaati sotaa ja kapitalistit olivat työläisiä taipuvaisempia murhiin.

¹⁸² EK:n ilmoitus 31.8.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Artikkelit *Kiinan selkkaukset*. *Rauhaa kohti* 5/1925; Mainintoja *Rauhaa kohti* -lehdessä 6/1925; EK:n selonteko AML:n toiminnasta loka-marraskuussa 1925, 26.11.1925, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Artikkelit *Marokon sota ja suurkapitalismi*. *Rauhaa kohti* 7/1925; EK:n ilmoitus 26.11.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

levittämiseen, mutta muu liitto katsoi sen olevan liian räikeää yllytystä rikkoa lakia. Muutama julistus kuitenkin levitettiin, ennen kuin asia haudattiin toistaiseksi. Omantunnon syistä vankilassa istuvien tukeminen nousi kuitenkin liiton asialistalle vielä marraskuussa, kun alavieskalainen liiton riippumaton jäsen Heikki Simonen vangittiin aseistakieltäytyjänä. Selinheimo ryhtyi kampanjoi-
maan Simosen ja tämän läheisten tukemiseksi ja kehotti kaikkia Suomen rauhanjärjestöjä tekemään samoin. Hän laati yhdessä Rauhanliiton nokkamiesten Felix Iversenin ja Oskar von Schoultzin kanssa presidentille toimitettavan armahdusesityksen. Kaikki toimet Simosen vapauttamiseksi päätyivät myös EK:n käsiin, ja sen Oulun osasto kehotti pääosastoa pitämään Antimilitaristista liittoa tarkemmin silmällä, koska Simosen moraaliton toiminta laskettiin liiton syyksi.¹⁸³

Marraskuussa 1925 Selinheimo halusi myös murtaa puolustuslaitoksen levittämiä harhakuvia, joiden mukaan rauhanliike olisi este puolustuskuntoisuuden kehittämislle, uhka itsenäisyydelle ja vaatisi kansoilta korkeampaa moraalial kuin niillä oli. Hän kirjoitti *Rauhaa kohti* -lehdessä, ettei ”itsenäisyys johdu asekeinoista”, sillä tähän uskomien oli ennenkin vain kylvänyt tuskaa, kurjuutta, vihamielisyyttä ja katkeruutta. Selinheimo myös nimesi militarismin aikansa suurimmaksi valhetieteeksi ja piti aineellista ja henkistä sivistystä todellisen puolustuskuntoisuuden mittana. Sen muita mittoja olivat hänen mukaansa kansan sisäinen eheys, yhteiskuntaelämän oikeudenmukaisuus, rauhantahto, sovinnollisuus ja antimilitarismi. Tuttuun tapaan hän kosiskeli myös työläisiä puolelleen kirjoittamalla: ”Kansan syvät rivit kärsivät eniten sodista ja haluavat siksi rauhaa.” Selinheimo totesi lisäksi valtioiden salaisen diplomatian ja valtapyyteiden luovan sodat.¹⁸⁴

Vapun ohella joululle oli varattu näyttävästi tilaa Selinheimon kalenterissa. Näin oli myös vuonna 1925, jolloin hän pyrki vetomaan joulun hengen ja alkuperäisen sanoman nimissä aseellisuuden kannattajiin, jotta nämä hylkäisivät aatteensa. *Rauhaa kohti* -lehden joulunumerossa Selinheimo korosti rauhan ja rakkauden tärkeyttä ja kehotti ottamaan mallia Kristuksen opeista. Hänen mukaansa Rauhanruhtinaan eli Jeesuksen oppeja sovelsivat väärin ne tahot, jotka yhä perustelivat Jeesuksen nimissä maailman suurimpia rikoksia: sotaa, sotapalvelusta, väkivaltaa, vihaa,

¹⁸³ Suomennos IAMB:n sähkösanomasta AML:lle syksyiltä 1925 (Ks. tämän työn liite 1, s. 169.), AML:n paperit: sarja D, kansio 7, SRL, KA; EK:n selonteko AML:n toiminnasta loka-marraskuussa 1925, 26.11.1925, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Sodan palvelemisesta kieltäytyjät vapaiksi!*, *Rauhaa kohti* 7/1925; EK:n Oulun osaston ilmoitus 12.12.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. EK pani merkille loppuvuodesta 1925 myös sen, että Selinheimon propagandatyö oli kantanut hedelmää ulkomailla. Hän oli nimittäin välittänyt WRI:lle tietoja Suomen aseistakieltäytyjien huonosta kohtelusta, kuten siitä, että vuosittain moni suomalainen tekee itsemurhan, koska ei voi kieltäytyä asevelvollisuudesta ilman vankilatuomiota. Tämän vuoksi WRI oli luokitellut Suomen ”suuren asevelvollisuusrasituksen maaksi”, jota sen oli siis autettava eli kehotettava AML:a aktiivisiin toimiin.

¹⁸⁴ Aarne Selinheimon kirjoitus *Harhakuvia.*, *Rauhaa kohti* 7/1925.

yhteiskunnallista sortoa ja vääryyttä.¹⁸⁵ Tätä räväkämpi oli Selinheimon jouluna 1925 Antimilitaristisen liiton nimissä laatima manifesti, jossa hän kehotti suojeluskuntalaisia ja lottia laskemaan aseensa ja tekemään sovinnon työväen kanssa. Sisäisten vihollisuuksien hävittämiseksi Selinheimo neuvoi heitä jakamaan vaatekappaleensa ja järjestöjensä omaisuuden jouluksi köyhille ja puutteellisille. Tämän kehotuksen ohella hän nimesi suojeluskunnat kansalaissodan synnyttämäksi luokkajärjestöksi, ”joka nielee miljoonia rahaa, vaikka kansa tarvitsee eheyttä, yksimielisyyttä, leipää, työtä ja asuntoja.”¹⁸⁶

Kuten Antimilitaristisen liiton vuosikertomuksesta käy ilmi, vuosi 1925 oli sekä liitolle että sen sielulle Aarne Selinheimolle ”tositoimen, työn ja innostuksen vuosi”. Vuoden aikana liitto lisäsi tunnettavuuttaan niin kansan, lehdistön, eduskunnan kuin valtion instituutioidenkin parissa ja sai merkittävää tukea kansainvälisiltä antimilitaristeilta. Tässä luvussa kuvattujen tapahtumien lisäksi Selinheimo laski vuoden merkkihetkiksi *Maakansassa*, *Uuden Suomen Iltalehdessä* ja *Savossa* käydyt polemiikit, yhteistyön *Suomen Sosialidemokraatin*, *Kansan Työn*, *Sosialistin*, *Työkansan*, *Hämeen Kansan* ja *Työn Voiman* kanssa, jäsenensä Toivo Hakalan maanpaon, tuhansina kappaleina levitetyt julistukset, liiton ohjelmat ja postikortit, jäsenensä Ilmari Immosen istumisen vankilassa aseistakieltäytyjänä, Lontoon kongressin päätöksestä aloitetun nimienkeruun kansainväliseen asevelvollisuutta vastustavaan manifestiin sekä Saksasta tilatun kansainvälisten antimilitaristien merkin¹⁸⁷ käyttöön ottamisen Antimilitaristisen liiton jäsenmerkkinä.¹⁸⁸

4.2. Siltoja palaa moneen suuntaan, mutta julkisuus kasvaa

Vuonna 1925 Selinheimon toiminta sai siis lisää julkisuutta ja kannattajakuntaa. Antimilitarismin levittämisen edellytyksien pitikin olla selvästi edellisvuosia paremmat vuonna 1926, sillä Rauhanliiton johtokunnan ”hissuttelijat” oli saatu savustettua ulos, Selinheimon kirjoitukset *Rauhaa kohti* -

¹⁸⁵ Aarne Selinheimon kirjoitus *Rauha maassa.*, *Rauhaa kohti* 8/1925.

¹⁸⁶ AML:n johtokunnan *Joulumanifesti suojeluskuntalaisille* vuodelta 1925, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma. Manifestissa Selinheimo myös leimasi suojeluskunnat vasemmiston paremman elämän esteeksi, katkeruuden kylväjäksi ja siten jopa Suomen itsenäisyyden ja turvallisuuden uhkaajaksi.

¹⁸⁷ Tämä merkki, jossa kaksi kättä katkaisee kivääriä, on edelleen kansainvälinen aseistakieltäytyjien tunnus. Selinheimo korosti heti merkin käyttöönoton jälkeen, ettei sitä saa missään nimessä myydä suojeluskuntalaisille.

¹⁸⁸ AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Mainittujen lehtien puoluesitoumukset: Maakansa: maalaisliitto (Viipuri); Uuden Suomen Iltalehti (Helsinki) ja Savo (Kuopio): kokoomus; Työkansa (Tampere): puolueisiin sitoutumaton, ent. kristillinen työväenliitto; Kansan Työ (Viipuri), Suomen Sosialidemokraatti (Helsinki), Hämeen Kansa (Hämeenlinna), Työn Voima (Jyväskylä) ja Sosialisti (Turku): SDP. Lähde: Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 177, 230, 246, 278.

lehdessä levisivät sen 1300 tilaajan¹⁸⁹ kautta lukuisien ihmisten tietoisuuteen ja Antimilitaristisen liiton johtokunnassakin oli aiempaa aktiivisempia jäseniä. Myös kansalaissodan haavoittaman yhteiskunnan pahimmat arvet alkoivat kadota, kun vallankumouksen hurmaan alle kymmenen vuotta aiemmin ajautuneen SDP:n mahdollisuudet muodostaa maan hallitus saivat tuulta purjeisiinsa.¹⁹⁰ Kaikesta tästä huolimatta vuosi 1926 merkitsi Selinheimolle vaikeita aikoja, sillä hän poltti harkitsemattomilla teoillaan ja liiallisella kiivailullaan siltoja moneen suuntaan. Näin ollen Rauhanliitto ja sen tiedotuskanava *Rauhaa kohti* olivat vuoden loppuun mennessä käytännössä enää Selinheimon entisiä vaikutusväyliä, ja myös Antimilitaristisen liiton aktiivit alkoivat huveta.

Lipsumista kaidalta polulta

Felix Iversen valittiin Suomen Rauhanliiton puheenjohtajaksi virallisesti tammikuussa 1926. Hän oli tosin toiminut tässä tehtävässä edellisvuoden lopulta asti, kun puheenjohtajana vain pari kuukautta ehtimään ollut Uno Wegelius oli kuollut. Iversenin valinta merkitsi Rauhanliiton lopullista käännoästä varovaiselta linjalta rohkeammin yhteiskuntaan suuntautuvaan rauhantyyöhön. Käytännössä tämä ei merkinnyt heti alkuvuodesta mitään, sillä liiton toiminta jatkui pitkälti entisellään. Kokouksissa ja yleisötilaisuuksissa valiteltiin vähäistä kävijämäärää ja pohdittiin keinoja muuttaa tilannetta paremmaksi. Innokkain rauhanliittolainen oli Selinheimo, joka osallistui aktiivisesti miltei kaikkiin sekä keskushallituksen että Helsingin osaston tilaisuuksiin, lahjoitti muun muassa kirjallisuutta vasta perustettuun rauhankirjastoon ja toimitti Iversenin kanssa valtaosan *Rauhaa kohti* -lehden sisällöstä. Kaikkiaan toimintaa oli alkuvuodesta vähän, eivätkä edes Selinheimon *Rauhaa kohti* -lehden tekstit olleet erityisen raflaavia.¹⁹¹

Selinheimo panostikin alkuvuodesta 1926 selvästi Antimilitaristiseen liittoon ja etenkin näkyvyyteen lehdistössä. Tammikuussa hän lähetti *Suomen Sosialidemokraattiin* avoimen kirjeen, jossa vaati selkoa, mikä oli SDP:n suhde aseellisiin vallankumouksiin.¹⁹² Helmikuun alussa puolestaan *Uuden Suomen Iltalehti* noteerasi Selinheimon, jota nimimerkki Pappenheim haukkui kommunis-

¹⁸⁹ Kirjoitus *Rauhaa kohti vuonna 1926*. *Rauhaa kohti* 8/1925.

¹⁹⁰ Soikkanen (1975), s. 445–448.

¹⁹¹ von Bonsdorff (1993), s. 30; Mainintoja RL:n Helsingin osaston pöytäkirjavihkossa, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Mainintoja ja kirjoituksia *Rauhaa kohti* -lehdissä 1–3/1926. Ainoastaan Romain Rollandin siteeraaminen ja juttu sota-veroista kieltäytymisestä vaikuttivat hieman antimilitaristisilta.

¹⁹² AML:n johtokunnan lehtikirjoitus *Avoin kysymys: Mikä on sosialidemokraattien suhde aseelliseen vallankumoukseen?* *Sosialidemokraatti* 17.1.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

tiksi ja järjettömäksi, koska tämä oli vaatinut Suomen aseistariisunaa.¹⁹³ Myös *Työläisnuoriso* julkaisi alkuvuodesta Selinheimon tekstejä, jotka koskivat tällä kertaa WRI:n ja IAMB:n ohjelmia.¹⁹⁴

Helmikuussa Antimilitaristinen liitto noteerattiin pari kertaa niin ikään *Työväenjärjestöjen Tiedonantajassa*. Se julkaisi tiedotteen liiton vuosikokouksesta sekä Lähetettyjä-palstallaan Selinheimon kuvauksen liittonsa jäsenkunnasta. Sen mukaan aktiivisista jäsenistä kaksi oli sosiaalidemokraatteja, kaksi sosialisteja/kommunisteja, kaksi vapaamielisiä, kolme sitoutumattomia ja yksi anarkisti/anarkokommunisti¹⁹⁵. Kirjoituksella Selinheimo halusi korjata lehden tietoa, jonka mukaan liiton toimijat olisivat ”taattuja porvareita”. Kirjoitus ei kuitenkaan vakuuttanut *Työväenjärjestöjen Tiedonantajaa*, sillä tekstin perään oli lisätty lehden kommenttina, että Antimilitaristisen liiton kommunistit voivat hyvinkin vain nimittää itseään kommunisteiksi, mutta eivät välttämättä ole sellaisia. Lisäksi lehti piikitteli vielä artikkelin lopussa, että ”anarkismi ja nykyaikainen sosialidemokratia ovat perin pohjin pikkuporvarillisia”.¹⁹⁶ Kommunistit ja antimilitaristit eivät siis olleet alkuunkaan samoilla linjoilla. Mutta koska molempien tavoitteena oli murtaa vääräksi koettu yhteiskuntajärjestelmä, EK niputti ne periaatteessa yhtä vaarallisiksi.

Alkuvuonna 1926 Selinheimon toiminnan painopisteitä Antimilitaristisen liiton nimissä olivat lehtikirjoittelun ohella muun muassa sotilaille ja suojeluskuntalaisille suunnatun antimilitaristisen kirjelmän suunnittelu sekä sotatarviketeollisuuden työntekijöiden yllyttäminen lakkoon. Johtokunta kuitenkin kumosi molemmat ehdotukset voimavarojen puutteen vuoksi. Läpi meni sen sijaan Selinheimon toivomus huomion kiinnittämisestä ulkomaalaisten aseistakieltäytyjien kohteluun. Liitto lähettikin kevättalvella Puolan presidentille Stanisław Wojciechowskille kirjeen, jossa vaati vapauttamaan Herman Rabösen sotapalveluksesta kieltäytymisen vuoksi saamastaan kahden vuoden vankilatuomiosta. Samansisältöinen vaatimus lähti myös Tšekkoslovakian presidentille Tomáš Masarykille sikäläisen aseistakieltäytyjän Pryssel Pitterin kohtelun vuoksi. Antimilitaristisen liiton johtokunnassa edelleen istuneen Fredy Kekäläisen kautta tiedot näistä kirjeistä kulkivat etsivän

¹⁹³ EK:n säilömä lehtileike Iltalehdestä 9.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁹⁴ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 22.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁹⁵ Selinheimo oli itse tämä anarkokommunisti, jota nimitystä hän käytti moneen otteeseen selventämättä täsmällisesti sen sisältöä. Termillä hän viittasi ainakin Pjotr Krapotkinin anarkismiin, jonka rauhanomaiseen muotoon hän oli perehtynyt. Yleisesti anarkokommunismilla viitataan anarkismia ja kommunismia lähellä olevaan poliittiseen ideologiaan, joka vastustaa yhteiskuntahierarkiaa ja sitä ylläpitäviä auktoriteetteja, kuten viranomaisia ja kapitalismia. Selinheimo uhosi moneen otteeseen vastustavansa juuri edellä mainittuja asioita, mutta puhdasoppinen anarkokommunisti hän ei ollut, koska hän ei hyväksynyt minkäänlaisia väkivaltakeinoja uudenlaisen yhteiskunnan luomisessa. Graham (2005), s. 109–150, 189–211; Oskar von Schoultzin kirjoitus *Arne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939; Kalemaa (1981), s. 45.

¹⁹⁶ Lehtileikkeitä Tiedonantajasta 22. ja 23.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

keskuspoliisin johdolle, joka ei pitänyt tällaista toimintaa suvaittavana, koska katsoi sen olevan puuttumista toisen valtion sisäisiin asioihin.¹⁹⁷

EK valpastui Antimilitaristisen liiton tarkkailussaan kevättalvella 1926 myös liiton pienpainatteiden takia. Ensin Postihallitus toimitti EK:lle postin seasta silmiinsä osuneen Antimilitaristisen liiton postikortin, joka oli osa edellissyksynä painettua liiton korttisarjaa¹⁹⁸. Postihallitus halusi kuulla EK:n mielipiteen kortin sisällöstä vedoten vuonna 1924 annettuun asetukseen. Sen mukaan postissa ei saanut lähettää sellaisia lähetyksiä, joiden päällys loukkasi siveellisyyttä tai oli lainvastainen. EK teki työtä käskettyä ja tiedusteli armeijan yleisesikunnalta ja puolustusministeri Alexander Hjelmanilta, katsoivatko ne liiton korttisarjan sisällöltään laittomaksi tai loukkaavaksi. Vastauksena EK sai kuulla, ettei syytettä voitu nostaa, koska korteissa ”ei erikoisesti halveerattu Suomen armeijaa tai hyökätty sen kimppuun, vaan ne olivat vain ylimalkaan militarismia vastaan”.¹⁹⁹

Vapun lähestyessä Selinheimo ehdotti edellisvuosilta tuttuun tapaan, että Antimilitaristinen liitto järjestäisi oman vapputilaisuuden tai osallistuisi vasemmiston juhlallisuuksiin. Koska ideat eivät saaneet tarpeeksi kannatusta, niistä luovuttiin, vaikka pöytäkirjaan merkittiinkin sympatioiden olevan työväen puolella. Selinheimon oli kuitenkin saatava vapuksi jollain keinoin näkyvyyttä, koska työväestö oli silloin liikkeellä sankoin joukoin. Vaikka omaan äänenkannattajaan ei ollut varaa, vapuksi painettiin kuitenkin 5000 kappaletta Selinheimon toimittamaa *Aseet pois!* -sanomalehteä. Tämä parisivuinen Työväen kirjapainossa painettu lehti sisälsi Selinheimon rauhankirjoituksia, joista osaa hän oli levitellyt jo aiemmin lentolehtisten muodossa. Lehdessään hän siteerasi muun muassa Voltairea, Victor Hugoa, Bertrand Russellia, Bernhard Shaw’ta, Mohandmas Gandhia, Leo Tolstoita, paavi Leo XII:ta ja Jeesusta. Selinheimo kehotti ihmisiä taistelemaan militarismia vastaan allekirjoittamalla Antimilitaristisen liiton tahdonilmaisun ja perehtymällä WRI:n ja IAMB:n ohjelmiin. Selinheimo ja kumppanit jakoivat lehteä työväen vappujuhlassa Hakaniemessä.²⁰⁰

¹⁹⁷ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 22.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitukset 29.3.1926 ja 5.4.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Keväällä AML lähetti jälleen kirjeen myös Ranskan hallitukselle Marokon sortotoimien takia.

¹⁹⁸ Ks. esimerkkejä AML:n korteista: tämän työn liite 2, s. 170. AML:n kortteja oli painettu kaikkiaan 2000 kappaletta. Niiden aiheet olivat ”Pieni syy – suuri seuraus (eli vakava varoitus lasten vanhemmille sotaleikeistä)”, ”Kirkko siunaa aseet”, ”Laivasto, se tuottaa kuolemaa kansalle”, ”Koska saavut, rauha?” ja ”Älä tapa”. Mainos Rauhaa kohti -lehdessä 7/1925; AML:n vuosikertomus vuodelta 1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

¹⁹⁹ Postihallituksen ilmoitus EK:lle 6.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus postihallitukselle 9.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁰⁰ *Aseet pois!* n:o 1/1926 (Ks. kuva lehden kannesta: tämän työn liite 5, s. 173), AML:n paperit: sarja D, mappi 7, SRL, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 21.3.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 28.4.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n viikkokertomus 8.5.1926, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Selinheimon kampanjointi vappuna oli esimakua tulevasta. Toukokuun 16. päivänä hän ja Antimilitaristisen liiton talvella valittu uusi varapuheenjohtaja rappari Väinö Kannisto²⁰¹ nimittäin jakelivat Helsingin Esplanadilla armeijanvastaisia julistuksia. Painatteiden jakamisessa ei sinänsä ollut mitään uutta eikä erityistä, mutta päivämäärä oli valittu tarkasti armeijan lippujuhlapäiväksi, joten teolla oli erityisen symbolinen merkitys. Jaossa oli muun muassa vapulta ylijääneitä *Aseet pois!*-lehtiä, joissa kehoitettiin vastustamaan aseellisuutta. Toinen jaettu painate oli nimeltään ”Veljet!”, jota Selinheimo oli monistanut 200 kappaletta huonolaatuiselle paperille omalla kotipainokoneellaan. Painatteen sisältö oli suunnattu suoraan suojeluskuntalaisia vastaan: heitä moitittiin vuoden 1918 ”veripäivän muistojen palvomisesta patsain, juhlin ja paraatein”. Poliisi ei voinut suvaita Selinheimon ja Kanniston jakavan tällaisia lappuja valkoisten voitonpäivänä, ja niinpä miehet pidätettiin kuulusteltaviksi.²⁰²

Selinheimon kertoman mukaan poliisit olivat röyhkeitä häntä ja Kannistoa kohtaan ja naureskelivat näiden innolle parantaa maailmaa. Kuulusteluissa Selinheimo kiisti, että jakelussa olisi ollut kyse Antimilitaristisen liiton toiminnasta. Hän kertoi suunnitelleensa kaiken itse ja painaneensa ”Veljet!”-julistusta omissa nimissään ilman, että liiton toimihenkilöt olisivat tienneet asiasta. Väinö Kanniston hän oli pyytänyt mukaan niin ikään yksityishenkilönä, eikä hänkään siis edustanut liittoa, vaikka sen varapuheenjohtaja olikin. Selinheimo kiisti tehneensä mitään rikollista jakaessaan julistusta, sillä sen sisältö ei ollut millään mittapuulla lainvastainen. Poliisiasemalta miehet vei EK:n tiloihin jatko kuulusteluihin kaksi ”ohraa”, jotka Selinheimo kertoi säännöllisesti voittavansa väittelyssä. EK:n kuulustelijat tenttasivat pidätettyjen yhteyksiä kommunisteihin, mutta kun niitä ei pystytty todistamaan, Selinheimo ja Kannisto vapautettiin. Kaksi tuntia kestäneen pidätyksen aikana miesten takkeja ei ollut tutkittu, joten ainakin Selinheimo jatkoi heti vapaaksi päästyään julistusten jakelemista Iso Roobertinkadulla.²⁰³

²⁰¹ Liiton julkinen toiminta, jonka tärkein elementti oli julistusten jakaminen, oli vuonna 1926 pitkälti Selinheimon ja Kanniston työn varassa. Esimerkiksi Selinheimon tukena Rauhanliiton Helsingin osaston toiminnassa edellisvuosina ollut Verner Lahtinen ei enää osallistunut antimilitaristisiin tempauksiin.

²⁰² Aarne Selinheimon ja Väinö Kanniston poliisikuulustelun ptk. 16.5.1926 ja siihen liitetty kappale Veljet!-nimisestä julistuksesta (ks. kuva julistuksesta: tämän työn liite 6, s. 174.), EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n selostus AML:n toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

²⁰³ Samat lähteet kuin edellisessä viitteessä. Selinheimon kerrotaan ylpeilleen sillä, että hänet pidätettiin aatteen levittämisestä ja ettei poliisi löytänyt hänen kätkeviään julistuksia. Hän lähetti asiasta tiedon WRI:lle, joka julkaisi sen viidessä eri maassa ilmestyvässä lehdessään. Näihin lehtijuttuihin oli myös liitetty tiedot Veljet!-julistuksen sisällöstä ja maininta, että kyseinen painate oli ”poliisin tarkastama”. Tämä, kuten koko episodi muutenkin, kuvaa hyvin Selinheimon itsepäisyyttä, periksiantamattomuutta, hyviä puhujantaitoja ja halua konfliktiin virkavallan kanssa. Ks. esim. Kalemaa (1981), s. 43–46.

Antimilitaristisen liiton jäsenet eivät pitäneet lainkaan Selinheimon joutumisesta tekemisiin virkavallan kanssa. Liiton jäsenkunnassa kävi muutenkin keväällä 1926 valtava kuohunta, jota aiheutti muun muassa ahkerasti antimilitaristien toimintaan osallistuneen Tyyne Kaukorannan ”katoaminen” Leningradiin. Suurinta kohua synnytti kuitenkin Selinheimo henkilökohtaisen elämänsä yllättävällä tempauksella. Sen juuret johtivat loppupalveen, jolloin Antimilitaristisen liiton aktiivijäsen Josefina Huttunen oli ehdottanut, että liitolle perustettaisiin oma ompeluseura. Idea sai kannatusta, ja seuran perustava kokous pidettiin pääsiäisen tienoilla. Ompeluseuraan liittyi myös ”hauskannäköiseksi nuoreksi leskirouvaksi” kuvailtu Maria Wlasoff. EK:n tietojen mukaan Selinheimon ja Wlasoffin välille syttyi pienimuotoinen romanssi, jonka seurauksena rouva Selinheimo pisti välit poikki mieheensä. Samoihin aikoihin myös Antimilitaristisen liiton toiminta lamaanui joksikin aikaa, koska sen jäsenet pitivät Selinheimon käytöstä tuomittavana; olihan hän elänyt vastoin opetuksiaan siveellisyyden tärkeydestä. Lamaannusta kesti pari viikkoa, jonka jälkeen Selinheimo tuli katuma-päälle ja palasi vaimonsa ja poikansa luo.²⁰⁴

Selinheimon hairahdus oli erityisen kova pala liikkeenharjoittaja Josefina Huttuselle, joka vaati Selinheimon eroa puheenjohtajan paikalta. Koska Selinheimo ei suostunut tähän, Huttunen jätti paikkansa liiton johtokunnassa eikä osallistunut antimilitaristien toimintaan liki kolmeen vuoteen. Huttusen ohella muu johtokunta paheksui syvästi puheenjohtajansa epäsiiveellistä käytöstä ja selkkausta virkavallan kanssa. Esimerkiksi johtokunnan kokouksessa 21.5.1926 keskusteltiin ”80 prosenttia ajasta puheenjohtajan persoonasta ja henkilökohtaisista edesottamuksista”, joista annettuja moitteita kirjurina toiminut Selinheimo ei luonnollisesti halunnut liittää pöytäkirjaan. Kun liiton jäsenet käänsivät näin selkensä Selinheimon toimintatavoille, hän perehtyi tästä suivaantuneena entistä anarkistisimpiin ulkomaisiin oppeihin. Kun Fredy Kekäläinen kävi taas elokuussa 1926 urkkimassa EK:lle tietoja Selinheimon toiminnasta, tämä kertoi vaativansa kaikkien lakien ja hallitusten poistamista, kannattavansa kommunismia ja haluavansa kaiken kehityksen palauttamista jo Rousseuan vaatimaan luonnontilaan eli sellaiselle tasolle, missä ei ole mitään keinoitekoista.²⁰⁵

²⁰⁴ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 22.2.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta, 28.4.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n tiedoksianto AML:n johtokunnan kokouksesta 31.10.1926, 1.12.1926; EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁰⁵ EK:n selostus AML:n toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n tiedoksianto AML:n johtokunnan kokouksesta 31.10.1926, 1.12.1926, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Läheiset aateystävät alkavat kaikota

Selinheimon kesällä 1926 esittämä tuki anarkismille oli osittain pelkkää suuttumuksen purkausta ja isottelua häntä moittineille aatetovereille, sillä sen paremmin EK kuin muutamat antimilitaristitkaan eivät suhtautuneet näihin ajatuksiin kovin vakavasti. Joka tapauksessa Selinheimo otti kesällä jälleen myös yhden oikean askeleen kohti radikaalin työväenliikkeen konfliktihakuista toimintaa, mikä oli omiaan karkottamaan etenkin rauhanliittolaisten luottamusta häneen. Jo toukokuun *Rauhaa kohti* -lehdessä hän julisti nationalismin, valtiomahdin ja tuotantojärjestelmän sotien syiksi. Sodat puolestaan olisivat estettävissä, mikäli työväenliike olisi riittävän yksimielinen ja vahva kukistaakseen lakoillaan ja kieltäytymisillään militarismiin, jonka hän näki työväen aineellisen ja henkisen vapauden esteeksi. Työväen olisikin pyrittävä nopeasti kansainväliseen rauhaan ja aseistariisuntaan nimenomaan omien joukkojensa työllä, sillä johtajat, parlamentit ja Kansainliitto olivat haluttomia todelliseen rauhaan. Loppuun hän vaati vielä yhteiskuntajärjestyksen muuttamista siten, että sotien syyt poistava ”yhteiskunnallinen vanhurskaus” saatettaisiin voimaan.²⁰⁶

Rauhaa kohti -lehden kesäkuun numerossa oli puolestaan todennäköisesti Selinheimon laatima pakinanomainen kirjoitus.²⁰⁷ Siinä puhuttiin ensin Jeesuksen opetuksesta rakastaa vihollisia. Sen jälkeen siirryttiin nyky-Suomeen, jossa ”opetuslapsi” (eli militaristinen pappi) julisti ”jumalpatsaan” (eli vapaussodan muistomerkin) paljastamistilaisuudessa, että äitien tehtävä oli siirtää imettämällä lapsilleen viha perivihollista Venäjää kohtaan.²⁰⁸ Kirjoitus oli selvä hyökkäys suojeluskuntia ja Suomen oikeistolaista papistoa kohtaan, sillä antimilitaristit katsoivat niiden toiminnan olevan vaaraksi Suomelle. Tässä vaiheessa Iversen oli Selinheimon linjoilla monissa rauhankysymyksissä ja antoi hänen siksi kirjoittaa lehteensä näin radikaalissa hengessä. Suopeus johtui osittain siitä, että Rauhanliitolta puuttui edelleen toimintaohjelma. Sen aikaansaamiseksi oli siis kirjoitettava tiukkasävyisesti maan ongelmista, jotta liiton jäsenet huomaisivat, että toimintaohjelma olisi todellakin välttämätön rauhanomaisen yhteiskunnan luomiseksi.

Rauhanliiton vuosikokous pidettiin vuonna 1926 edellisvuosista poiketen jo kesäkuussa. Asialistan tärkeimpänä kohtana oli juuri toimintaohjelma, josta ei ollut päästy yksimielisyyteen parina edellisvuonna etenkin Arvi Grotenfeltin vastustuksen takia. Aarne ja Sirkka Selinheimo edustivat kokouksessa keskushallitusta, johon Aarne valittiin jälleen jatkokaudelle, kun taas Sirkkan parivuotinen

²⁰⁶ Aarne Selinheimon kirjoitus *Työväen taistelu rauhan puolesta ja sotaa vastaan.*, *Rauhaa kohti* 5/1926.

²⁰⁷ Myös Felix Iversen haukkui samoilta ajoilta olevissa *Rauhaa kohti* -lehden numeroissa varsin suorasti ryssävihan lietsojia ja militaristisia opettajia muun muassa barbaareiksi. Kyseisen kirjoituksen leikittely uskonnon kanssa viittaa kuitenkin Selinheimoon. Vrt. *Rauhaa kohti* -lehden vuoden 1926 muihin numeroihin.

²⁰⁸ Kirjoitus *Mestari ja hänen opetuslapsensa.* *Rauhaa kohti* 6/1926.

urakka ei saanut jatkoa. Ennen kuin keskustelu siirtyi liiton toiminta- ja periaateohjelmaan, hyväksyttiin Selinheimon ehdotus haalia *Rauhaa kohti* -lehdelle tukijoita. Toimintaohjelmasta kehittyi tämänvuotisenkin kokouksen vaikein asia, josta käytiin monituntinen väittely. Iversen oli laatinut ohjelman pohjaehdotuksen, joka ei kuitenkaan miellyttänyt kaikkia osallistujia, ja niin sitä muokattiin vielä ennen lopullista hyväksymistä. Rauhanliiton ohjelmaan kirjattiin muun muassa vaatimukset, että jokainen kiistakysymys pitäisi ratkaista rauhanomaisesti ja että kansainvälisten suhteiden olisi perustuttava sovinnolliseen ja avoimeen ulkopoliittikkaan sekä sovintotuomioistuinten käyttämiseen. Toiminnan lopulliseksi päämääräksi asetettiin aseistariisuttu ja militarismista vapaa maailma, jossa vallitsisi yleisen oikeudenmukaisuuden ja veljeyden turvaama rauha.²⁰⁹

Yleisen tason vaatimusten lisäksi Rauhanliiton toimintaperiaatteiksi määriteltiin vuosikokouksessa huomattava määrä käytännön elämän muuttamiseen tähdänneitä ponsia. Niissä näkyivät selvät Selinheimon ja Iversenin kädenjäljet, sillä he olivat ehdottaneet vastaavia ponsia jo edellisvuosina. Rauhanliitto päätti ottaa kaiken toiminnan lähtökohdaksi ihmiselämän pyhyiden kunnioittamisen ja vastustaa sitä kautta kuolemanrangaistusta. Lisäksi se pyrki kieltämään aseelliset yhteiskuntajärjestöt, poistamaan vapaussodan muistojuhlat, parantamaan vähemmistöjen oikeuksien kunnioittamista ja poliittisten vastustajien kohtelua, vastustamaan valheellista ja rauhanvastaista sanomalehtipropagandaa ja kaikenlaista kansalaiskiihotusta sekä kasvattamaan kansaa valistuksella. Liitto päätti myös ottaa kannan, jonka mukaan Suomen turvallisuus oli ponnistelujen arvoinen, mutta nämä ponnistelut koskivat maan sivistystason nostamista sellaiselle tasolle, jossa turvallisuuden tajuttaisiin pohjaavan muihin arvoihin kuin aseellisuuteen.²¹⁰

Edellä kuvattu toimintaohjelma ei kuitenkaan riittänyt Selinheimolle, joka poistui kokouksesta pettyneenä ja katkeroituneena. Tämä tuntuu melko kummalliselta, kun ottaa huomioon, että liitto oli kuitenkin hyväksynyt Selinheimon kauan vaatiman ohjelman ja ottanut ohjenuorikseen jopa suojeluskuntien ja äärinationalismin vastustamisen. Syynä Selinheimon pettymykseen oli aseistakieltäytyjien asema, josta kokous ei ollut päässyt yksimielisyyteen ja joka siksi oli jätetty toimintaohjelman ulkopuolelle. Puheenvuoroissa ehdotettiin, että Rauhanliitto alkaisi vaatia oikeutta siviilipalvelukseen myös muille kuin uskovaisille. Vaatimus ei kuitenkaan riittänyt Selinheimolle, jonka mukaan liiton olisi pitänyt taistella siviilipalveluksen laajentamisen sijaan koko

²⁰⁹ Felix Iversenin kirjoitus *Suomen Rauhanliiton V vuosikokous*. *Rauhaa kohti* 6/1926; RL:n vuosikokouksen ptk. 12.–13.6.1926, sarja Cb, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 32.

²¹⁰ Felix Iversenin kirjoitus *Suomen Rauhanliiton V vuosikokous*. *Rauhaa kohti* 6/1926; RL:n vuosikokouksen ptk. 12.–13.6.1926, sarja Cb, kansio 1, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 32; Kirjoitus *Suomen Rauhanliiton periaatteita ja ohjelma*. *Rauhaa kohti* 6/1926; EK:n Tampereen osaston tilannekatsaus 30.5.–14.6.1926, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

asevelvollisuusjärjestelmän lakkauttamiseksi. Näin ollen suunniteltu julkilausuma kuivui kokoon Aarne ja Sirkka Selinheimon vastustuksesta.²¹¹

Selinheimon asettuminen jyrkästi poikkitelein Iversenille erittäin tärkeässä siviilipalveluskysymyksessä oli mitä ilmeisimmin yksi heidän yhteistyötään nakertaneista tekijöistä. Toinen merkittävä syy välien viilenemiseen oli Selinheimon keväinen ”naisseikkailu”, jota myöskään Iversen ei voinut suvaita. Selinheimo joutuikin luopumaan pian vuosikokouksen jälkeen toimestaan Iversenin päätoimittaman *Rauhaa kohti* -lehden toimitussihteerinä. Tämä merkitsi Selinheimolle jälleen vaikeita taloudellisia aikoja, sillä sen lisäksi, että hän oli saanut lehden toimitussihteerinä Rauhanliitolta palkkaa, Iversen oli myös useasti lainannut Selinheimolle rahaa. Näin ollen Selinheimot joutuivat muuttamaan syksyllä 1926 Leppävaaran vuokrahuvilastaan halvemman vuokran perässä työläisten asuinalueelle Helsingin Kallioon. Selinheimo joutui nyt panostamaan toden teolla painotuotteidensa kauppaamiseen, mikä ei ollut alkuunkaan tuottoisaa. Niinpä hän hankki lisätuloja antamalla koululaisille yksityisopetusta matematiikassa, pikakirjoituksessa sekä ruotsin, saksan, englannin ja esperanton kielissä.²¹²

Rahavaikeuksien ja muutaman ateystävän kanssa poikki menneiden välien lisäksi Selinheimon työtä antimilitarismin levittämiseksi vaikeutti kesästä 1926 asti Helsingin kaupunki. Sen Rahatoimikamari ei nimittäin enää myöntänyt lupaa Antimilitaristisen liiton edelliskesinä jopa satahenkisiä yleisöjä keränneille ulkoilmakokouksille. Selinheimo välitti tiedon tästä lehdistölle, ja ainakin *Suomen Sosialidemokraatti* uutisoi kiellosta. Myöskään etsivä keskuspoliisi ei pitänyt rahatoimikamarin päätöksestä, koska se katsoi sen vain lisänneen Antimilitaristisen liiton propagandatyötä, sillä kiellon vuoksi liitto saattoi toivottaa maailmalle marttyyriuttaan.²¹³

Selinheimon marttyyriin leima kasvoi entisestään hänen tultuaan jälleen pidätetyksi elokuun lopulla, kun hän jakeli laittomuuteen eli sotapalveluksesta kieltäytymiseen yllyttävää julistusta Helsingin Hermannissa. Kyseessä oli Selinheimon suomentama IAMB:n vanhahko sähkösanoma, jossa

²¹¹ von Bonsdorff (1993), s. 31.

²¹² EK:n tiedoksianto AML:n johtokunnan kokouksesta 31.10.1926, 1.12.1926, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 29.7.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n tiedoksianto ulkoministeri Hjalmar Procopélle 8.2.1928, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Vuonna 1926 Selinheimo sai myös osan Valtion Luentolautakunnan Rauhanliitolle myöntämästä 2000 markan lahjoituksesta. Rauhanliiton vuosikertomus vuodelta 1926, Rauhanasian pienpainatukset, HYK:n pienpainatekokoelma.

²¹³ Uutinen Sosialidemokratista 14.7.1926 ja EK:n siihen tekemät muistiinpanot, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Vaikka tapahtumakielto estikin sanoman levittämisen suurille joukoille, Antimilitaristinen liitto kiersi kieltä järjestämällä kesällä 1926 omille jäsenilleen virkistystoimintaa Helsingin Mustikkamaalla. Kopio AML:n kesäretkiä koskevasta selostuksesta kesältä 1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

kehotettiin sotateollisuuden työntekijöitä lakkoiluun. Toisin kuin keväällä, tällä kertaa Selinheimolla oli hallussaan laittomuuteen kannustavaa materiaalia, mutta hän ehti kätkeä valtaosan siitä ennen kuulusteluja. Niinpä poliisin tutkittavaksi jäi vain *Rauhaa kohti* - ja *Aseet pois!* -lehtiä, joiden sisältöjen perusteella ei voitu ryhtyä jatkotoimiin, ja Selinheimo vapautettiin. Hän informoi myös tästä pidätyksestään lehdistöä.²¹⁴

Kun Rauhanliitto oli ottanut vuosikokouksessaan rohkeasti kantaa yhteiskunnan epäkohtiin ja tullut ensi kertaa toden teolla julkisuuteen, EK:n lisäksi osa lehdistöä alkoi kiinnittää huomiota sen aktiiveihin. Heti kokouksen jälkeen AKS:läinen *Sana ja Miekka -lehti*²¹⁵ leimasi Rauhanliiton päämäärineen yhtä tuomittavaksi kuin Antimilitaristisen liiton. Myös *Iltalehden* kolumnisti Timo ennätti syyskuussa tuomitsemaan Felix Iversenin tämän laitettua nimensä Selinheimon keräämään adressiin, jonka allekirjoittajat vaativat asevelvollisuuden poistamista²¹⁶. Kyseisen adressin kerääminen sai Suomessa laajempaakin huomiota, sillä antimilitaristien kattojärjestö WRI kiitteli Selinheimoa siitä, että adressista oli ollut vuoden aikana mainintoja 12 suomalaislehdessä.²¹⁷ Myös suojeluskunnat ärtyivät syksyllä 1926 Selinheimon toiminnasta. Syynä oli samainen ”Veljet!”-julistus, jonka levittämisestä Selinheimo oli pidätetty toukokuussa. Yksi kappale sitä oli ajautunut jotain kautta Suojeluskuntain yleisesikunnalle, joka tiedusteli EK:lta, voisiko sen perusteella nostaa syytettä liittoa vastaan. EK:n vastaus oli kielteinen, koska kyse oli Selinheimon yksityistoiminnasta.²¹⁸

Vaikka Antimilitaristisen liiton toimintaedellytykset heikkenivät kevään ja kesän 1926 tapahtumien vuoksi ja osa aktiivijäsenistä jätti liiton, sen kokonaisjäsenmäärä nousi syksyyn mennessä 160:een vuodentakaisesta 95:stä. Tämän selittää Selinheimon uurastaminen sanomalehtien informoijana ja painokoneellaan tuottamiensa painatteiden levittäjänä. EK:n papereiden mukaan Selinheimo jakoi esimerkiksi syksyllä 1926 yhteensä 12 000 liittymiskaavaketta Helsingin Sörnäisten ja Kallion

²¹⁴ EK:n kopio Aarne Selinheimon tekemästä pidätystään koskevasta selvityksestä, 26.8.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Selvityksen mukaan poliisi oli löytänyt myös yhden kappaleen kiellettyä julistusta. Poliisi ei ollut kuitenkaan ymmärtänyt, että kyseessä oli nimenomaan pidätyksen syynä ollut julistus, jonka perusteella olisi voitu mahdollisesti nostaa syytteitä. Selinheimo siis vältti jatkoseuraamukset tällä kertaa paitsi puhujanlahjojensa myös onnen ansiosta.

²¹⁵ Akateemisen Karjala-Seuran puheenjohtajan Elmo Kailan päätoimittama *Sana ja Miekka* ilmestyi vuosina 1924–29. Koska lehti pyrki lujittamaan puolustustahtoa lähentämällä kansaa puolustuslaitokseen, ei ole mikään ihme, että se otti rauhanliikkeen silmätikukseen. Suomen lehdistön historia 9 (1991), s. 209.

²¹⁶ Selinheimon ja Iversenin välit eivät siis katkenneet kokonaan. Yhteistyö jatkui aatteellisissa asioissa, vaikka miehillä olikin henkilökohtaisia antipatioita toisiaan kohtaan. Molemmat esimerkiksi osallistuivat Rauhanliiton Helsingin osaston opintokerhon toimintaan syksystä 1926 lähtien. Ks. RL:n Helsingin osaston opintokerhon pöytäkirjavihko, sarja C, kansio 5, SRL, KA.

²¹⁷ Maininta *Sana ja Miekka* -lehdessä 15.6.1925, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Nimimerkki Timon kirjoitus *Rauhanintoilijoita*, *Iltalehti* 15.9.1926, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n tiedoksianto AML:n johtokunnan kokouksesta 31.10.1926, 1.12.1926, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²¹⁸ Suojeluskuntain yleisesikunnan ilmoitus EK:lle ja EK:n ilmoitukseen tekemät merkinnät, 23.9.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

asuntojen postiluukuista. Ahkerassa jaossa oli myös edellissyksyltä ylijääneitä sotalaivaston vastaisia julistuksia, joiden nimeksi Selinheimo vaihtoi ”Ei enää sotaa!”. Syksyllä Antimilitaristinen liitto pani alulle niin ikään vetoituksen uskonnollisille järjestöille, jotta nämä kehottaisivat jäseniään ryhtymään aseistakieltäytyjiksi. Selinheimolla riitti intoa myös käynnistää nimienkeruu adressiin, jolla vaadittiin Suomen täydellistä aseistariisumista Englannissa kerätyn vastaavan nimilistan innoittamana. Joulun tienoilla Selinheimo olisi halunnut kääntyä vielä vastavalitun pääministeri Väinö Tannerin puoleen aatteensa nimissä, mutta muu johtokunta ei pitänyt ajatusta hyvänä.²¹⁹

4.3. Veljeilyä kommunistien kanssa ja ”vaalikiihotusta”

Selinheimon vuotta 1927 leimasivat edellisvuosilta tutut rahavaikkeudet ja aateystävien kaikkoaminen. Molempiin oli jälleen syynä hänen liika fanaattisuutensa aatteen levittämisen nimissä. Vuoden suurena haasteena oli nimienkeruu aseistariisunta-adressiin, jonka varaan Selinheimo laski erittäin paljon. Leimallista vuodelle olivat myös Selinheimon pyrkimykset eroon Rauhanliiton Helsingin osaston luottamustehtävistä ja lähentymiseen äärivasemmiston kanssa. Tästä syystä myös EK valpastui edellisvuoden hiljaisemmän tarkkailun jälkeen ja teki tarkkoja selvityksiä Selinheimon yhteyksistä kommunisteihin. Antimilitaristisen liiton toiminta muuttui entistä enemmän Selinheimon henkilökohtaiseksi kampanjoinniksi, kunnes syksyllä 1927 liitosta kiinnostui muuan aseistakieltäytymisen vuoksi virkavaltaa pakoillut nuorimies Arndt Pekurinen. Hänen esimerkkinsä innoittamana Selinheimo onnistui muutaman vuoden kuluessa saamaan antimilitarismin julkisuusarvoltaan aivan uusiin mittasuhteisiin, jotka vaikuttivat lopulta jopa lainsäädäntöön.

Hoipertelua päivänpolitiikan rajamailla

Selinheimon ja Iversenin välit viilenivät vuonna 1926, mutta eivät katkenneet kokonaan, sillä pääpiirteittäin molemmat kannattivat samoja päämääriä. Niinpä Selinheimo toimikin vuonna 1927 *Rauhaa kohti* -lehden avustajana ja sai julkaista sen palstoilla esimerkiksi tammikuussa melko suorasti ”todelliseen rauhantyöhön” eli aseistakieltäytymiseen kehottavan kirjoituksen. Siinä hän kolkutteli ihmisten omiatuntoja muistuttamalla, että tappaminen oli vastoin Raamatun rakkauden käskyä ja yleistä oikeustajua. Ainoaksi keinoksi taata rauha hän näki keskinäiseen luottamukseen ja hyvää tahtoon perustuvan politiikan, jossa militarismi oli hylätty.²²⁰ Vaikka Selinheimo yllytti tällä-

²¹⁹ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 31.10.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 21.12.1926, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²²⁰ Aarne Selinheimon kirjoitus *Rauhantyöhön!*, *Rauhaa kohti* 1/1927.

kin kertoo kansalaisia tuttuun tapansa aseistakieltäytymiseen, tämä teksti oli kuitenkin yllättävän vaisu ja Rauhanliiton linjaa myötäilevä²²¹. Kenties Selinheimo halusi lepytellä välejänsä Iverseniin ja Rauhanliittoon, sillä hänellä ei ollut varaa menettää *Rauhaa kohti* -lehteä julkaisukanavanaan eikä Iverseniä sekä aatteellisena että rahallisena tukipylväänään.

Edellä mainitusta kirjoituksestaan huolimatta Selinheimo teki kuitenkin vielä tammikuun lopulla selvää pesäeroa Rauhanliiton toimintaan ilmoittamalla eroavansa Helsingin osaston johtokunnasta, johon hän oli kuulunut sen kaikki kuusi toimintavuotta. Johtokunta ei olisi tahtonut suostua osaston harvoihin energiapakkauksiin lukeutuneen Selinheimon eroon. Mutta kun hän piti päänsä eikä taipunut suostutteluihin jatkokaudesta, ero myönnettiin lopulta helmikuussa pidetyssä osaston vuosikokouksessa.²²² Pöytäkirjoissa ei mainita syytä Selinheimon lähtöön, mutta siihen vaikuttivat varmasti vuosien mittaan kehittyneet aatteelliset ja henkilökohtaiset ristiriidat muun jäsenistön kanssa. Osasyys oli epäilemättä silläkin, ettei Helsingin osaston tapahtumissa käynyt yleensä kuin kourallinen²²³ kiinnostuneita eli ei juurikaan enempää kuin Antimilitaristisen liiton vastaavissa. Näin ollen Selinheimo katsoi parhaaksi suunnata voimavaransa omaan liittoonsa, sillä sen tilaisuuksiin osallistujat olivat sentään varmemmin totaalisen rauhanaatteen kannalla kuin rauhanliittolaiset.

Antimilitaristisessa liitossa riitti todellakin työnsarkaa, sillä heti alkuvuodesta liitto päätti panna täytäntöön edellisvuotisen päätöksensä alkaa kerätä kansalaisadressia, jolla vaadittaisiin tuoretta SDP-hallitusta riisumaan Suomi aseista. Selinheimo oli saanut idean adressiin Englannista, jonka No More War -liike oli kerännyt vastaavan Britanniassa. Käytännön järjestelyt hoiti jälleen kerran miltei yksin Selinheimo, joka lähetti adressista kertovia kirjoituksia lehdistölle, painoi adressit kotikoneellaan ja kiersi innokkaasti haalimassa listoille allekirjoittajia. Hänen päämääränsä oli saada parissa vuodessa kasaan 10 000 nimeä. Alku ei vaikuttanut kovin lupaavalta, sillä ensimmäisen puolen vuoden aikana nimensä liitti adressiin vain reilut 500 kansalaista. Kesällä 1927 innostus kasvoi huomattavasti, sillä elokuun *Rauhaa kohti* -lehdessä Selinheimo kertoi nimilistoja koristavan jo 2500 allekirjoitusta, joista 2200 oli kerätty Helsingissä. Loppuvuodesta uusia aseriisunnan vaatijoita

²²¹ Selinheimon kyseinen kirjoitus oli selvästi vaisumpi kuin hänen tuotantonsa keskimäärin. Tässä tapauksessa Selinheimo ei nimittäin viitannut aseistakieltäytymisellä vankilaan menemiseen tai pyrkimykseen koko asevelvollisuuslain kumoamiseen, kuten hänellä oli tapana ilmaista asia Antimilitaristisen liiton nimissä. Rauhanliitto puolestaan halusi muuttaa lainsäädäntöä (ensisijaisesti) vain siten, että kaikilla kansalaisilla olisi mahdollisuus valita siviilipalvelus armeijan sijaan.

²²² RL:n Helsingin osaston jäsenkokouksen ptk, 21.1.1927, sarja C, kansio 4, SRL, KA; RL:n Helsingin osaston vuosikokouksen ptk, 19.2.1927, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

²²³ Esimerkiksi Helsingin osaston jäsenkokous 15.2.1927 oli houkutellut paikalle vain kymmenen kiinnostunutta. RL:n Helsingin osaston jäsenkokouksen ptk, 15.2.1927, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

ilmaantui taas huomattavasti nihkeämmin, joten joulukuun alkuun mennessä adressilla oli yhteensä 3200 kansalaisen tuki.²²⁴

Heti alkuvuodesta 1927 Selinheimo lähestyi jälleen kerran myös SDP:tä ja kommunisteja tarjoten niille antimilitaristisia julistuksiaan. Hän ja varapuheenjohtaja Väinö Kannisto laativat tammikuussa lehtikirjoituksen ”Pappi veritöihin innoittajana”, jonka sekä *Sosialidemokraatti* että *Työväenjärjestöjen Tiedonantaja* julkaisivat. Liitto päätti myös lähettää SDP:n nuoriso-osastolle kehotuskirjeitä, jotta nämä ryhtyisivät keräämään nimiä aseistariisunta-adressiin. Selinheimon lähettämät lehtikirjoittelut herättivät myös oikeistolehdistön huomion, kun jo edellisvuosina Antimilitaristisen liiton noteerannut *Uusi Suomi* leimasi liiton taas kerran kommunistiseksi helmi- ja maaliskuussa 1927. Jälkimmäisellä kerralla syynä ei ollut pelkkä Selinheimon lehtikirjoittelu, vaan myös hänen esiintymisensä kommunistinuorien tilaisuudessa. Tämä aiheutti suurta hälyä antimilitaristienkin keskuudessa.²²⁵

Tapaus sai alkunsa, kun läheisessä yhteistyössä *Työväenjärjestöjen Tiedonantaja*-lehden kanssa toiminut kommunistinen Helsingin Nuorten Työläisten liitto otti maaliskuun alussa yhteyttä Antimilitaristiseen liittoon ja pyysi tätä pitämään kanssaan yhteisen rauhantilaisuuden. Selinheimo oli kiinnostunut tästä mahdollisuudesta päästä puhumaan aatteestaan uudelle kuulijakunnalle ja otti asian esille antimilitaristien kokouksessa. Siellä sosiaalidemokraatti Martta Mutikainen ja samaan suuntaan kallellaan ollut Antimilitaristisen liiton entinen puheenjohtaja Väinö Peltonen vastustivat ajatusta jyrkästi. Heidän mukaansa liiton ei tullut tehdä mitään yhteistyötä kommunistien kanssa, koska nämä eivät vastustaneet työläisten käynnistämiä sotia. Selinheimo piti kuitenkin pintansa ja päätti osallistua rauhantilaisuuden suunnittelukokoukseen.²²⁶

Suunnittelukokouksessa *Työväenjärjestöjen Tiedonantajan* toimittaja Niemistö esitteli Selinheimolle tilaisuudessa julistettavat ponsilauselmat. Selinheimo vaati isoja muutoksia lausemien niihin kohtiin, joissa puolusteltiin Neuvostoliiton ja Kiinan kommunistien sotatöitä. Koska Niemistö ei kuitenkaan hyväksynyt muutoksia, Selinheimo ilmoitti, ettei Antimilitaristinen liitto osallistu

²²⁴ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.1.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 13.5.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon kirjoitus *Aseistariisumisen puolesta.*, Rauhaa kohti 8/1927; EK:n raportti 2.12.1927, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Ks. kuva adressista: tämän työn liite 7, s. 175.

²²⁵ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.1.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kirjoitus *Antimilitaristien kongressi Brysselissä*, Uusi Suomi 22.2.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Lehtileike *Tiedonantajasta* 14.3.1927, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.3.1927 ja siihen tehdyt merkinnät, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²²⁶ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.3.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

tilaisuuteen. Houkutus uudesta kuulijakunnasta oli kuitenkin liian suuri, joten Selinheimo perui päätöksensä ja meni kuin menikin yksityishenkilönä puhumaan antimilitarismista nuorten kommunistien tilaisuuteen. Jälkikäteen hän harmitteli osallistumistaan, sillä tapahtumassa esitettyjen ponsien luultiin olevan myös Antimilitaristisen liiton hyväksymiä. Tämä langetti ikävän leiman paitsi Selinheimon myös koko liiton ylle ja vähensi huomattavasti antimilitaristien uskottavuutta kommunismin kieltäjinä. Näin ollen *Uusi Suomi* haukkui Antimilitaristisen liiton heti tilaisuuden jälkeen kommunistiseksi. Selinheimo puolestaan laati asiasta vastineen, jossa korjasi väärät väitteet ja katui osallistumistaan.²²⁷

Kun Selinheimon yhteydet helsinkiläiskommunisteihin tulivat lehdistön ja Antimilitaristisen liiton vasikan kautta EK:n tietoon, se alkoi kiinnittää taas enemmän huomiota liittoon ja varsinkin sen yleislinjaa räyhäkkäämpään puheenjohtajaan Selinheimoon. Kiinnostusta saattoi kasvattaa myös EK:n tekemä SDP:läistä hallitusta myötäillyt päätös seurata työväenliikkeestä tarkasti vain niitä tahoja, jotka pyrkivät viemään liikettä vasemmalle.²²⁸ Syyn tarkempaan syyniin antoivat niin ikään IAMB:n keväällä 1927 Antimilitaristiselle liitolle lähettämät ohjeet kehottaa kansaa vastustamaan imperialismia ja kapitalismia. Selinheimon toiveesta liitossa nimittäin päätettiin lähettää näitä kehotuksia suomalaislehtiin, joiden toivottiin julkaisevan niitä mainitsematta Antimilitaristisen liiton toimittaneen ne. Liitto ei siis halunnut leimautua IAMB:n ajatusten suoranaiseksi tukijaksi vaan ainoastaan niiden levittämisen välikädeksi, koska IAMB:n yllytykset voitiin tulkita Suomessa lainvastaisiksi. Antimilitaristien päätös kehotusten levittämisestä ei syntynyt lainkaan yksimielisesti, sillä päättämässä olleista kahdeksasta jäsenestä kolme jätti asiasta eriävän mielipiteensä.²²⁹

Myös Selinheimon toukokuuksi 1927 suunnittelemat tapahtumat pitivät EK:n valppaana, sillä sen tuoreessa muistissa olivat vielä miehen edellisvuoden tempaukset vappuna ja lippujuhlanpäivänä. Tulevaksi vapuksi hän suunnitteli *Aseet pois!* -lehden toista numeroa sekä antimilitaristista tilaisuutta tai kulkuetta puolueisiin kuulumattomille työläisille. Lehden toteuttaminen jäi sikseen rahapulan vuoksi, ja ehdotukset vapunvietosta kaatuivat liiton jäsenten Tuomas Vanhalan ja Martta Mutikaisen jyrkkään vastustukseen, koska heidän mielestään sellainen toiminta olisi ”kalastamista toisten vesillä”. Selinheimo ilmoitti, että liitto voisi puhua myös ihan missä tahansa vapun tilaisuudessa tai osallistua jonkin puolueen vappukulkueeseen. Myöskään nämä eivät saaneet kannatusta, kuten ei sekään Selinheimon ehdotus, että liitto tukisi tulevan heinäkuun eduskuntavaaleissa näky-

²²⁷ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.3.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²²⁸ Lackman (1994), s. 57–58.

²²⁹ Kopio AML:n vuosikokouksen ptk:sta 14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

västi antimilitarismille myötämielisiä ehdokkaita. Syyksi ilmoitettiin halu pysyä politiikan ulkopuolella. Liitossa vaikuttava EK:n etsivä Kekäläinen uskoi, että Selinheimo ryhtyisi joka tapauksessa johonkin kampanjointiin omissa nimissään sekä vappuna että vaalien alla.²³⁰

Vappua edeltävässä Antimilitaristisen liiton johtokunnan kokouksessa Selinheimo jäi yksin oppositioon myös keskusteltaessa Mutikaisen ehdotuksesta liiton rekisteröimiseksi. Mutikainen ilmaisi, ettei halunnut olla enää tekemisissä järjestyksenvastaisen järjestön kanssa, ja muistutti, että SDP:n ollessa hallituksessa rekisteröinti voisi onnistua. Selinheimo ei kannattanut rekisteröintiä vedoten siihen, että hän syndikalistina ja anarkistina vastusti kaikkia hallituksia, lakeja, asetuksia ja viranomaisia. Sen sijaan, että liitto olisi esittänyt olevansa hyvää pataa SDP:läisen hallituksen kanssa, Selinheimo halusi osoittaa hallitukselle kannanottoja, joissa moittisi sitä sotalaivaston tukemisesta. Tämäkin ajatus tyrmättiin, sillä muiden jäsenten mukaan SDP:llä ei ollut mitään tekemistä laivastoasian kanssa. Anarkistisuuttaan Selinheimo toi esiin myös kehottamalla liittonsa jäseniä ärsyttämään veroviranomaisia. Tätä varten hän oli painanut pieniä veroilmoitukseen liitettäviä paperilappuja, joissa luki: ”Sen osan, mikä menee sotavarusteluun, maksan pakosta.”²³¹

Kun Selinheimon maalishuhtikuun tempaukset tulivat Fredy Kekäläisen kautta EK:n johdon tietoon, se päätti ottaa tarkempaa selkoa Antimilitaristisen liiton silloisesta tilasta. Niinpä Kekäläinen sai tehtäväkseen laatia liiton toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927 kertomuksen, jonka EK lähetti armeijan yleisesikunnalle muutama päivä ennen vappua 1927. Selostuksen huomattavimpina seikkoina EK korosti Selinheimon pidätystä lentolehtisten jaosta toukokuussa 1926, kanssakäymistä helsinkiläisten kommunistinuorien kanssa keväällä 1927 ja edelliseen liittynyttä Selinheimon vastinetta *Uuden Suomen* kirjoitukseen. Raportin mukaan antimilitaristien toiminta oli lisääntynyt hiukan vuoden aikana, ja jäsenmääräksi arvioitiin noin 50. Näistä vain kymmenkunta oli edes jotenkin aktiivisia, ja käytännön töistä huolehtivat Selinheimo ja Kannisto. Johtokunnan kokouksissa kävi heidän lisäksi vain pari henkilöä, ja julkinen toiminta rajoittui lehtisten jakamiseen ja muutamaa yleisökokoukseen. Raportista korostui jälleen myös se, että liiton jäsenistö oli usein eri linjoilla johdon kanssa.²³²

²³⁰ Kopio AML:n vuosikokouksen ptk:sta 14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 28.4.1927 ja siihen liitetty kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 23.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.)

²³¹ EK:n ilmoitus 28.4.1927 ja siihen liitetty kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 23.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA. Verolappusten lisäksi Selinheimo toi etenkin vanhoillisia rauhanliittolaisia ärsyttäneitä ”anarkistisuuttaan” esiin esim. matkustamalla raitiovaunulla maksamatta lippua. Säästyneet rahat hän kertoi käyttävänsä rauhantyöhön. Kalemaa (1981), s. 45.

²³² EK:n selostus AML:n toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA. EK piti jäsenistön ja johdon erimielisyyksiä tyypillisenä kaikille Suomen rauhanjärjestöille ja näki tämän syyksi sille, että

Miksi EK sitten kuitenkin jatkoi Antimilitaristisen liiton tarkkailua, vaikka se nimesi järjestön pieneksi ja vähäpätöiseksi? Siihen vaikutti epäilemättä se, että Selinheimolla tiedettiin olevan lukuisia yhteyksiä ulkomaalaisiin anarkisteihin, syndikalisteihin ja antimilitaristeihin. Osasyynsä oli varmasti myös sillä, että hyväuskoinen Selinheimo oli EK:lle oiva makupala, jolta se sai lypsettyä ilmeisen helposti kaipaamiaan tietoja Suomea uhkaaviksi katsomiensa radikaalien toimista. Kun tähän vielä liitettiin Selinheimon hetkittäin häilyvä suhtautuminen kommunismiin sekä äärimmäinen innokkuus levittää radikaaleja aatteita, EK katsoi hänen aiheuttavan toiminnallaan potentiaalisen uhkan Suomen valtiollisen itsenäisyyden koskemattomuudelle.

Tätä uhkaa ei poistanut edes se, että EK totesi sekä Selinheimon että Antimilitaristisen liiton talouksien olevan erittäin huonossa jamassa. Liiton tuhannen markan velan maksamisesta ei ollut tietoaakaan, ja siitä huolimatta Selinheimo hankki jatkuvasti uutta materiaalia. Alkuvuodesta Selinheimolla oli ollut töitä Kotikasvatusyhdistyksen toimistolla, mutta niiden loputtua hän oli saanut tuloja vain epäsäännöllisesti myymällä julkaisujaan ja antamalla matematiikantunteja. EK tiesi myös jälleen, että Selinheimon perhe-elämää vaikeutti sen rikkonaisuus. Perhe oli joutunut muuttamaan Helsinginkadulta vain muutaman kuukauden asumisen jälkeen Brahenkadulle.²³³

Ei ole tiedossa, miten yleisesikunta reagoi saamaansa raporttiin Antimilitaristisen liiton toiminnasta tai miten se kehotti EK:ta suhtautumaan järjestöön jatkossa. Joka tapauksessa EK lisäsi antimilitaristien tarkkailua ainakin väliaikaisesti toukokuussa 1927. Tähän saattoi antaa syyn Selinheimon *Työväenjärjestöjen Tiedonantajalle* välittämä lehtikirjoitus, jossa kehoitettiin kieltäytymään asepalveluksesta ja aseeteollisuuden parissa työskentelystä.²³⁴ Pari päivää kyseisen lehtikirjoituksen jälkeen Kekäläinen raportoi EK:n johdolle Selinheimon myös ilmoittaneen jälleen, ettei hän kannata mitään lakien määräämää yhteiskuntaa. Etsivä oli niin ikään kuullut Selinheimon aikovan järjestää taas kesällä ulkoilmatapahtumia²³⁵, vaikka Rahatoimikamari ei myöntänyt edelleenkään lupaa niihin. Niinpä hän aikoi kiertää tätä järjestelyä ja pyytää lupaa vasta niin vähän

rauhanliike pysyi Suomessa pienenä ja vähäpätöisenä. Raportin mukaan rauhanjärjestöjen uudet jäsenet jättivät toimintansa usein lyhyeen, koska kokivat monesti heti ensimmäisissä kokouksissa tiukkoja linjariitoja ja huomasivat siten koko toiminnan olevan kaikkea muuta kuin rauhanomaista.

²³³ EK:n selostus AML:n toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Raportissa ei mainita tarkemmin, millä tavalla Selinheimon perhe-elämä oli rikkonaista. Tällä lienee kuitenkin viitattu hänen huonoihin väleihinsä upseeriveljiensä kanssa. Sen sijaan välit isään saattoivat olla jopa parantuneet. Tähän viittaa se, että Selinheimo oli ollut töissä Kotikasvatusyhdistyksessä, jonka perustaja ja aktiivinen toimija hänen isänsä oli.

²³⁴ Ks. Lehtileike Tiedonantajasta 10.5.1927, EK:n AML:a liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

²³⁵ Tapahtumia oli kesällä 1927 ilmeisesti vain yksi, 27.5. Paikalla oli 150 kuulijaa, joille Selinheimo muun muassa tulkasi amerikkalaisen kirjailijan Martha Rootin esperantonkielisen puheen. EK:n ilmoitus 27.5.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

ennen itse tapahtumaa, ettei lupa-anomusta ehdittäisi käsittelemään eikä siten myöskään hylkäämään. Kekäläinen pani merkille myös, että liiton jäsenet olivat entistä kyllästyneempiä Selinheimon radikalismiin ja kiivauteen, johon vaikutti etsivän mukaan myös Selinheimon hermotauti. Sen vuoksi hän oli saanut aikanaan vapautuksen asepalveluksesta.²³⁶

Mielenkiinto kääntyy vähitellen aseistakieltäytyjiin

Kesällä 1927 Antimilitaristisella liitolla ei ollut juurikaan toimintaa, mihin vaikuttivat varmasti jäsenistön tyytymättömyys puheenjohtajaansa ja tämän heikko taloudellinen tilanne. Heinäkuisten eduskuntavaalien lähestyessä Selinheimo kuitenkin aktivoitui, vaikka liiton johtokunta oli päättänyt jättäytyä vaaliryöstöön ulkopuolelle. Selinheimo ryhtyi siis toimiin omissa nimissään, kuten EK oli osannut odottaa keväällä. Heinäkuussa pidettyjen vaalien toisena päivänä Selinheimo liimaili pari tuntia ennen urnien sulkeutumista ympäri Siltasaarta Anarko-Sosialistisen liiton nimissä vaalimainoksia, joissa kehoitettiin olemaan äänestämättä. EK yhdisti mainokset heti ne nähtyään Selinheimoon, koska hänen tiedettiin kutsuvan itseään anarkokommunistiksi ja mainokset muistuttivat tyyliltään antimilitaristien vastaavia. Etsivät päättelivät Anarko-Sosialistinen liiton olevan Selinheimon yksityinen viritelmä, joka ei voinut olla rekisteröity, koska se vaikutti tarkoitukseltaan osittain lainvastaiselta, samaan tyyliin kuin Antimilitaristinen liitto. Vaikka kaikki merkit viittasivat Selinheimon yksityiseen ”vaalikiikhotukseen”, EK päätti selvittää liiton taustat.²³⁷

Anarko-Sosialistisen liiton vaalimainos oli sisällöltään varsin anarkistinen, muodoltaan Selinheimolle tyypillinen ja suorasti Henri Barbussen ”ajatusten internationalea”²³⁸ mukaileva. Se oli suunnattu ”kapitalismin, militarismin ja valtiomahdin sortamalle köyhälistölle, ruumiillisen työn raatajille ja vapaasti ajatteleville henkisen työn tekijöille”. Selinheimo herätteli ihmisiä vapauttamaan itsensä ”yksityiskapitalismin yhteiskunnasta, jonka valtiokoneisto perustuu militarismiin ja väkivaltaan”. Tämän yhteiskunnan muodostivat etuoikeutettujen luokkien pakkolait, joita ei saanut

²³⁶ EK:n ilmoitus 13.5.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Hermotaudin laadusta ei ole tietoa.

²³⁷ EK:n ilmoitus 4.7.1927, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 4.7.1927, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²³⁸ Ks. myös tämän työn sivu 51. Ajatuksen internationalea kutsuttiin myös Clarté-liikkeeksi. Sen mukaan älymystön tehtävä oli herättää kansakunnat yhteiskunnalliseen muutokseen, joka takaisi pysyvän rauhan. Muutoksen keinoiksi nähtiin nimenomaan lakot. Clartén kuuluisia kannattajia olivat mm. kirjailijat Bernard Shaw ja Selma Lagerlöf, joilla oli myös yhteyksiä rauhanliikkeisiin. Suomeen liike rantautui Ruotsin kautta 1926, joskin Selinheimo levitti sen sanomaa jo vuonna 1924. Clartén innokkaimpia suomalaisjäseneä olivat aluksi esim. tohtori Yrjö Ruutu ja kirjailija L. Onerva, mutta liikkeen leimauduttua kommunistiseksi sen lippua jäivät kantamaan innokkaimmin SDP:n vasemmistosiipeen lukeutuneet Kaisu-Mirjami Rydberg ja Cay Sundström. Kalemaa (1981), s. 50–51; EK:n yhteenveto Clarté-liikkeestä 21.1.1942, EK:n Clarté-liikettä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kaisu-Mirjami Rydbergin kirjoitus *Clarté-liike. Ajatuksen Internationale*. Työväen joulualbumi 1933, EK:n Clarté-liikettä koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

kumottua äänestämällä, koska siten tuli vain tukeneeksi valtiojärjestelmän väkivaltaa. Koska yksikään valtiollinen puolue ei Selinheimon mukaan tahtonut rakentaa perusteellisesti uutta yhteiskuntaa, tämä tehtävä kuului vapaasti ajattelevien yksilöiden muodostamien joukkojen voimakkaalle tahdolle ja voimalle. Hän vetosi myös Leo Tolstoin opetukseen, jonka mukaan vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen pystyy murtamaan olemalla kannattamatta sitä. Julistuksensa hän päätti kehoituksilla: ”Ylös, hereille siis kavahtamaan parlamentaarisen toiminnan petosta! Suomen kansa, herää! Vapauta itse itsesi! Edustajat eivät voi koskaan hankkia hyvinvointiasi ja onneasi.”²³⁹

Heinäkuun lopulla Fredy Kekäläinen sai Antimilitaristisen liiton kokouksessa Selinheimolta varmistuksen, että tämä oli Anarko-Sosialistisen liiton vaalimainosten takana. Samalla Selinheimo kertoi levittäneensä vaalien ajaksi Unioninkadulle plakaatin ”Asevelvollisuuslaki on kumottava” vastavetona kieltoain vastustajien vaalilauseelle ”Kieltoain on kumottava”. Samalla Kekäläinen selvitti, että Martta Mutikainen, Aurora Kock ja Väinö Peltonen olivat vetäytyneet kesällä liitosta, koska olivat kyllästyneet Selinheimon itsevaltaiseen toimintaan. Heinäkuussa erostaan ilmoitti puolestaan varapuheenjohtaja Kannisto, joka oli ollut Selinheimon ohella liiton ainoita kampanjointiin osallistuneita. Hänen lähtönsä synä oli järjestön ”lapsellinen ja järjetön toiminta”. Näin ollen koko liiton pyörittäminen jäi Selinheimon hoidettavaksi, sillä muun johtokunnan aktiivisuus rajoittui siihen, että se kävi kokouksissa hyväksymässä tai hylkäämässä Selinheimon ehdotuksia.²⁴⁰

Kesällä 1927 Selinheimo oli saanut kirjeen Englannin parlamentin jäseneltä Arthur Ponsonbylta, joka kiitteli Suomen antimilitaristien aktiivisuutta eri maiden hallituksille suunnatussa ns. rauhankirjetaistelussa. Myös saksalainen antimilitaristijärjestö Weltjugend oli lähestynyt Selinheimoa ja pyytänyt tätä osallistumaan kongressiin Saksaan. Antimilitaristisella liitolla ei ollut kuitenkaan varaa tähän. Samasta syystä Selinheimo joutui kieltäytymään niin ikään Danzigin suuresta esperantistikongressista. WRI oli pyytänyt Selinheimoa edustajakseen sinne, koska tämä osasi niin sujuvasti esperantoa. Kotimaista kirjeenvaihtoa Selinheimo oli käynyt loppukesästä puolestaan SDP:n kanssa pyytäessään puolueen nuorisosisästen osoitteita, jotta voisi kehottaa niitä keräämään aseistariisunsa-osoitteita. Puolue ei kuitenkaan antanut näitä osoitteita Selinheimolle, joka kertoi hankkineensa ne muuta kautta.²⁴¹

²³⁹ EK:n kopio Anarko-Sosialistisen liiton vaalimainoksesta, 4.7.1927, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴⁰ EK:n ilmoitus 29.7.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴¹ EK:n ilmoitus 29.7.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Kekäläinen sai urkittua Selinheimolta heinäkuun lopulla myös, että hänen rahahuolensa olivat pienentyneet sitten kevään, jolloin hän teki päätöksen ryhtyä kielenkääntäjäksi. Kesällä Selinheimo sitten toteutti päätöksensä ja alkoi kääntää Patenttitoimistolle ruotsinkielisiä tekstejä suomeksi. Hän kertoi saavansa jokaisesta käännetyistä sanasta kymmenen penniä, joten päivässä pystyi tienamaan yli sata markkaa. Kohentuneen rahatilanteen vuoksi hän oli muuttanut perheineen jo kolmannen kerran vuoden sisään. Tällä kertaa uusi koti löytyi Fredriksberginkadulta Länsi-Pasilasta ja oli ilmeisesti hieman edellisiä tilavampi. Selinheimo sai tuloja myös Puolan Suomen lähetystöltä, jonka virkailijalle Jan Weinsteinille hän käänsi Puolaa käsitteleviä suomalaisia lehtijuttuja esperantoksi. Selinheimon tietojen mukaan Weinstein oli puolalainen sotilaskarkuri ja esperantisti, jota suomalaiset esperanton harrastajat autoivat mielellään pakoilemaan asevelvollisuuttaan.²⁴²

Selinheimo oli jättänyt paikkansa Rauhanliiton Helsingin osaston johtokunnassa alkuvuodesta 1927. Samoihin aikoihin hän lakkasi kirjoittelemasta *Rauhaa kohti* -lehteen, eikä hänen nimensä vilahdellut enää Helsingin osaston tapahtumien osanottajalistoilakaan. Selinheimo istui kuitenkin edelleen Rauhanliiton keskushallituksessa, ja koska vuoden 1927 vuosikokous pidettiin Helsingissä, hänet valittiin vuosikokouksen majoitustoimikuntaan. Hän osallistui myös itse kokoukseen, jossa tuli taas valituksi jatkokaudelle keskushallitukseen. Selinheimo koetti myös jälleen kerran ujuttaa Antimilitaristisen liiton edustajan kokouksen viralliseksi osanottajaksi, mutta asiaan ei suostuttu nytkään. Takavuosilta oli tuttua niin ikään se, että Selinheimo ja lankonsa Verner Lahtinen yrittivät pistää Rauhanliiton suuhun vahvasti poliittisia sanoja. He nimittäin ehdottivat, että liitto alkaisi puhua talousolojen välttämättömän muuttamisen puolesta. Ehdotus sai kiitosta, mutta koska aiheen ei katsottu kuuluvan liiton toimialaan, sitä ei hyväksytty.²⁴³

Ponsilauseلمان hylkääminen saattoi vaikuttaa siihen, ettei Selinheimo osallistunut enää tämän jälkeen Rauhanliiton toimintaan. Hänen kaikki energiansa oli nyt käytettävissä antimilitarismin levittämiseen. Sen esteenä oli akuutti puute aktiivijäsenistä, sillä kesän aikana kaikonheet johtokunnan jäsenet jättivät todella ison jäljen liittoon. Kolikon kääntöpuolena oli, että nyt hänellä oli

²⁴² EK:n selostus AML:n toiminnasta ajalta 14.2.1926–14.4.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 29.7.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

²⁴³ RL:n vuosikokouksen ptk. 17.–18.9.1927, sarja Cb, kansio 1, SRL, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 7.10.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kirjoitus *Suomen Rauhanliiton vuosikokouksen pöytäkirja*. *Rauhaa kohti* 11–12/1927. Selinheimo lienee vaikuttanut merkittävästi Rauhanliiton vuosikokouksen muihin pöytäkirjoihin. Liitto nimittäin päätti pyrkiä molemminpuoliseen anteeksiantoon veljessodassa hairahtaneille, vastustaa vihan kylvöä toista kansaa kohtaan Suomen kansanryhmien eheyttämisen nimissä, kannattaa vain molempien kielten täydellistä tunnustamista kansan hyödyttäjänä sekä vaatia historian opetuksen muuttamisesta sivistys- ja taloushistoriaa painottavaksi sotahistorian sijaan, vaatia maantiedon ja äidinkielen opetukseen muutakin kuin oman maan hehkuttamista ja vaatia sodista päätettävän kansanäänestyksillä. Osa ponsista oli lähes suoraan SDP:n hallitusohjelmasta. Ks. Soikkanen (1975), s. 448–449.

entistä vapaammat kädet päättää liiton suunnasta mielensä mukaan. Niinpä Antimilitaristisen liiton kokouksessa elokuussa 1927 päätettiin kehottaa ihmisiä vaatimaan asevelvollisuutta poistettavaksi, sotavaroja jäädytettäväksi ja aseellisten järjestöjen julistamista rikollisiksi. Lisäksi antimilitaristit kiinnittivät syksyllä huomiota muun muassa erään elokuvan sensuuriin. Selinheimo arveli sensuurin johtuvan Yhdysvaltain konsulaatista, joka oli estänyt elokuvan näyttämisen maalleen vahingollisena. Liiton oli myös tarkoitus käydä marraskuussa osoittamassa mieltään Kaasupuolustusyhdistyksen perustamistilaisuudessa, mutta pahaksi onnekseen antimilitaristit unohtivat mennä paikalle.²⁴⁴

Selinheimo hääräili tuttuun tapansa syksyllä 1927 myös vasemmistopuolueiden suuntaan. SDP:läinen *Työläisnuoriso* ja puolueeseen niin ikään jollain tavoin sidottu *Työkansa* julkaisivat antimilitaristisia tekstejä aiempien vuosien tapaan. Liitto tuki myös SDP:n kansanedustajan K.H. Wiikin ehdotusta kuolemanrangaistuksen poistamiseksi Suomen laista.²⁴⁵ Selinheimo piti yhteyksiä kuitenkin myös äärivasemmistoon. Etenkin *Työväenjärjestöjen Tiedonantaja* antoi palstatilaa Antimilitaristisen liiton teksteille, kuten alkusyksystä Selinheimon esperantokurssille ja aseistariisunta-adressille. Jälkimmäinen herätti jälleen *Iltalehden* huomion, ja se leimasi antimilitaristit Suomen aseistariisumisvaateineen itsenäisyyden todellisen uhkaajan, bolševistisen militarismen, tukijaksi.²⁴⁶ Joulukuussa *Työväenjärjestöjen Tiedonantajasta* saattoi puolestaan lukea Selinheimon jo pari vuotta aiemmin laatiman Joulumanifestin suojeluskunnille sekä kirjoituksen sotapalvelusta kieltäytymisestä.²⁴⁷ Syksyllä kommunistit myös kokeilivat jälleen Selinheimon aatteen lujutta ja pysyivät tätä mukaan järjestämäänsä sotalaivastonvastaiseen mielenosoitukseen. Selinheimo lupautui aluksi vedoten anarkokommunistisuuteensa mutta perui myöhemmin puheensa.²⁴⁸

Vuoden 1927 jälkimmäisen puoliskon aikana Selinheimon ja Antimilitaristien liiton harvojen muiden toimijoiden mielenkiinto alkoi kiinnittyä jälleen entistä enemmän aseistakieltäytyjien kohteluun. Selinheimo lähetti ensin elokuussa 1927 Suomen uskonnollisille järjestöille kirjelmän, jossa pyysi näiltä listoja järjestöjensä aseistakieltäytyjistä. Myös keskustelu muiden kuin uskovaisten kieltäytymisistä lähti liikkeelle loppukesällä liiton jäsenen Leo Kallisen lähetettyä Selinheimolle kirjeen. Kertomansa mukaan Kallinen oli tuomittu vuoden 1921 jälkeen 18, 6 ja 4 kuukauden

²⁴⁴ EK:n ilmoitus 22.8.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n raportti 2.12.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴⁵ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 7.10.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴⁶ EK:n ilmoitus 22.8.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Maininta Tiedonantajassa 31.8.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Kirjoitus ”Antimilitaristinen liitto” venäläis-bolševistista militarismia tuke-
massa. Iltalehti syyskuulta 1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴⁷ Mainintoja Tiedonantajassa 28. ja 29.12.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁴⁸ EK:n raportti 2.12.1927, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Kommunistikansanedustaja William Tanner kävi myös syksyllä 1927 AML:n tilaisuudessa ja ”varasti siellä show’n” välihuudoillaan.

vankeusrangaistuksiin, koska hän oli kieltäytynyt menemästä armeijaan ilman, että hänellä oli lailliseen kieltäytymiseen oikeuttava uskonnollinen vakaumus. Kallinen kysyi nyt liitolta neuvoja, miten hänen tulisi toimia, jotta hän ei joutuisi armeijaan eikä myöskään perheensä häpeäksi enää vankilaan. Keskustelun jälkeen liitto katsoi, ettei se voinut suoraan yllyttää Kallista jättämään kutsuntoja väliin, koska siinä tapauksessa liittoa voitaisiin syyttää kannustamisesta asevelvollisuusrikkomukseen. Selinheimo päätti kuitenkin järjestää Kallisella apua WRI:ltä, jota hän aikoi kehottaa lähettämään kirjeen pääministeri Tannerille Kallisen armahtamiseksi.²⁴⁹

Suurin syy sille, että suomalaisten aseistakieltäytyjien asema sai juuri tuolloin Antimilitaristisessa liitossa huomattavan näkyvän sijan, oli helsinkiläisiin rauhansaarnaajiin vuonna 1927 tutustuneella 22-vuotiaalla Arndt Pekurisella. Hän oli juvalaisen torpparin poika, joka oli pakoillut armeijan kutsuntoja syksystä 1924 asti, koska ei halunnut suorittaa asepalvelusta omantunnon syihin vedoten. Köyhän perheen poikana Pekurinen sai lukuhaluistaan huolimatta käydä vain kansakoulun, jonka jälkeen hänen tiensä vei Kotkaan ja satamatöihin. Näiden loputtua Pekurinen muutti keväällä 1927 veljensä Oton perässä Helsinkiin, jossa hän toimi muun muassa sataman lastaustöissä ja autonkuljettajan apumiehenä. Viimeistään kesällä 1927 Pekurinen tutustui Aarne Selinheimon ja Felix Iversenin rauhantyöhön. Tämä tapahtui luultavasti Helsingin Työväenopistolla, jossa Pekurinen opiskeli muun muassa historiaa ja kansantaloutta ja jonne Selinheimo ja Iversen epäilemättä levittivät rauhanpainatteitaan.²⁵⁰

Ensimmäinen rauhanjärjestöjen papereihin eksynyt maininta Pekurisesta on syyskuulta 1927, jolloin hän osallistui Rauhanliiton Helsingin osaston jäsenkokoukseen. Kyseisessä kokouksessa oli läsnä myös Selinheimo, joka havaitsi nopeasti Pekurisen vakaumuksen syvyyden. Niinpä Selinheimo pyysi Pekurista mukaan antimilitaristien toimintaan, ehdotti häntä jo lokakuun alussa liittonsa johtokuntaan siitä eronneen Väinö Kanniston tilalle ja teki hänestä varapuheenjohtajan marraskuussa. Selinheimon kannalta Pekurisen ilmaantuminen oli kuin taivaan lahja, sillä Selinheimo oli juuri kadottanut merkittävän joukon kannattajiaan viimeaikaisilla tempauksillaan. Hän sai Pekurisesta aktiivisen aatetoverin, jonka edesottamuksista tiedottamalla hänen onnistui vihdoinkin levittää antimilitarismin sanomaa suuren yleisön tietoisuuteen. Pekurinen ei noussut kuitenkaan julkisuuteen vielä pariin vuoteen, sillä hänen armeijan pakoilunsa ei tullut heti Helsingin viranomaisten tietoon.

²⁴⁹ Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 10.3.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 29.7.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 2.8.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. EK:n raportti 2.12.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. AML:n jäsenistä myös Väinö Särkkä istui syksyllä 1927 vankilatuomiota laittomasta aseistakieltäytymisestä.

²⁵⁰ Paasilinna (1998), s. 15–47.

Edes EK ei noteerannut Pekurisen liittymistä Antimilitaristisen liiton johtokuntaan sen kummemmin kuin muitakaan taajaan vaihtuneita johtokunnan jäseniä.²⁵¹

5. Julkisuuden valokeilaan ja takaisin varjoon

5.1. EK pohtii strategiaansa ja lähtee iskuun

Selinheimon elämään ja toimintaan liittyvät jäljet muuttuvat vuonna 1928 hajanaisiksi ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1925, jolloin EK alkoi pitää antimilitaristeja tarkkaan silmällä. Muutos johtui ensinnäkin siitä, että Selinheimo jätti tammikuussa 1928 lopulliset jäähyväiset Rauhanliitolle ilmoittamalla eroavansa sen keskushallituksesta, jossa oli istunut yhtäjaksoisesti liiton perustamisesta eli marraskuusta 1920 asti. Selinheimon toiminnasta ei siis jäänyt enää jälkiä Rauhanliiton pöytäkirjoihin. Tätä enemmän jäljittämistä vaikeutti kuitenkin se, että EK lakkasi yllättäen alkuvuodesta 1928 Antimilitaristisen liiton systemaattisen seurannan. Tämä johtui siitä, että liiton johtokuntaan syksystä 1924 kuulunut EK:n etsivä Fredy Kekäläinen erosi EK:n palveluksesta helmikuussa 1928. Ainaisen rahapulan kanssa taistellut EK ilmeisesti katsoi, ettei sillä ollut varaa eikä syytä kouluttaa sopivaa miestä hänen seuraajakseen. Näin ollen antimilitaristien tempauksista ei enää toistaiseksi toimitettu sisäpiirin raportteja valtiojohdolle.²⁵²

Tyyntä myrskyn edellä

EK ei kuitenkaan päästänyt Selinheimoa kokonaan silmistään, vaan seurasi hänen ja muiden antimilitaristien tekemisiä lähinnä lehtikirjoittelun kautta. Esimerkiksi alkuvuodesta 1928 kokoomuslainen *Aamulehti* ja maalaisliiton *Ilkka* haukkuivat Antimilitaristisen liiton toimintaa naamioiduksi kommunismiksi ja siten tuomittavaksi. Kirjoituksillaan kyseiset lehdet viittasivat aseistakieltäytymiseen yllyttäviin lehtijuttuihin, joita Selinheimo oli saanut leviteltä *Työväenjärjestöjen Tiedonantajan* palstoilla. Myös EK pohdiskeli, pitäisikö tällaiseen puolustusnihilismiin puuttua, mutta jätti asian sikseen. Vähentyneen seurannan vuoksi EK:lta jäi

²⁵¹ RL:n Helsingin osaston jäsenkokouksen ptk, 17.9.1927, sarja C, kansio 4, SRL, KA; Kopio AML:n johtokunnan kokouksen ptk:sta 7.10.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n raportti 2.12.1927, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁵² Felix Iversenin kirje Rauhanliiton paikallisosastoille 24.1.1928, sarja Da, kansio 1, SRL, KA; Fredy Kekäläisen eronamus EK:sta 1.2.1928, EK:n Fredy Kekäläistä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Esko Riekin kirjoittama muistilappu, 6.2.1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Esko Riekin kirjoittama lappunen, 11.2.1928, EK:n Fredy Kekäläistä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Lackman (1994), s. 62–63. EK:n resurssien pienyydestä kertoo esimerkiksi sen henkilöstön määrän väheneminen 237:stä 162:een vuosien 1923 ja 1927 välillä. Rahapulan lisäksi EK:n päätökseen lienee vaikuttanut havahtuminen huomaamaan, ettei pieni antimilitaristinen liike sittenkään uhannut Suomen itsenäisyyttä. Koska Antimilitaristinen liike ei tukenut Neuvostoliittoa eikä kommunismia, EK:n kannatti kohdistaa resurssinsa todellisten uhkien ehkäisemiseen.

kuitenkin huomaamatta moni antimilitaristien alkuvuoden 1928 tempaus, josta se olisi varmasti halunnut tiedottaa armeijan päällystölle. Eräs tällainen oli Antimilitaristisen liiton kampanjointi maaliskuun alussa pidettyjä ilmapuolustuspäiviä vastaan. Sotilaskoneiden silloin pörrätessä näytöslennolla Helsingin taivaalla Selinheimo ja Pekurinen jakoivat symbolisesti samaan aikaan kansalaisille puolustusvoimia vastustavia painatteita.²⁵³

EK:n hetkeksi herpaantunut Antimilitaristisen liiton seuranta nytkähti kuitenkin uudelleen liikkeelle jo maaliskuun 1928 lopulla. Tuolloin liitto järjesti helsinkiläisellä työväentalolla yleisökokouksen, johon EK lähetti tapansa mukaan etsivän kuulemaan tapahtuman antia. Etsivä myös jututti Selinheimoa ja sai urkittua tältä liittonsa aktiivin Pekurisen majailevan asunnollaan, koska tämä oli sotilaskarkuri eikä siksi uskaltanut ilmoittaa osoitettaan viranomaisille. Näin ollen Selinheimo syyllistyi jälleen laittomuuteen piilotellessaan rikollista.²⁵⁴ Tästä huolimatta EK ei katsonut aiheelliseksi ryhtyä toimenpiteisiin sen paremmin Selinheimoa kuin Pekuristakaan kohtaan, koska Selinheimosta ei katsottu olevan isoa harmia yhteiskunnalle eikä Pekurisesta saisi kunnan sotilasta edes armeijaan pakottamisella. Selinheimo palasikin EK:n papereihin seuraavan kerran vasta vapun jälkeen, kun antimilitaristien painatteita oli löytynyt sekä Lahdesta että Hämeenlinnasta ja ne lähetettiin lääninhallituksen päätöksellä EK:n tutkittaviksi niiden mahdollisesti laittoman sisällön vuoksi.²⁵⁵

Kaikkiaan EK antoi Antimilitaristiselle liitolle vuonna 1928 varsin vapaat kädet toimia. Liitolle myönnettiin yllättäen jopa lupa pitää ulkoilmatapahtumia, joita ei ollut sallittu järjestää kesinä 1926 ja 1927. Selinheimolla ei ollut luonnollisesti mitään tätä vastaan, ja liitto piti kesällä ainakin yhden suurehkon tilaisuuden Kaisaniemessä. Siellä hän puhui erittäin tiukkasanaisesti yli 200 ihmiselle, että militarististen ja kapitalististen maiden kansat eivät voi koskaan hyvin. Niinpä hän kehotti tuttuun tapansa jokaista kieltäytymään sotaväestä, sillä siten pystyttäisiin kumoamaan pakkoasevelvollisuus. Selinheimo myös nimesi upseeriston kansan pahimmaksi viholliseksi ja piti kasarmielämän pakollista kuria huonona nuorisolle.²⁵⁶ Loppukesästä EK:n mielenkiinto kasvoi jälleen hetkeksi myös sen takia, että Selinheimo oli majoittanut ”epäilyttävää ulkomaalaista” luonaan.

²⁵³ EK:n säilömät lehtikirjoitukset Ilkasta 26/1928 ja Aamulehdestä helmikuulta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Esko Riekin kirjoittama muistilappu, 6.2.1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n toimintakertomus vuodelta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 246, 278.

²⁵⁴ EK:n ilmoitus 20.3.1928, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁵⁵ Hämeen lääninhallituksen päätös 11.5.1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n päätös 12.5.1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁵⁶ EK:n ilmoitus 23.7.1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n toimintakertomus vuodelta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

EK selvitti asian perin pohjin, ja kävi ilmi, että kyse oli köyhästä saksalaisesta opiskelijasta, jota kohtaan Selinheimo tunsi sympatioita tämän esperantoharrastuksen takia.²⁵⁷

Selinheimon henkilökohtaisen elämän tapahtumista vuodelta 1928 on tietoa varsin niukasti. Eräs niistä oli kuitenkin perheen muutto Länsi-Pasilan Fredriksberginkadulta Pääskyläkadulle Sörnäisiin. Se lienee tapahtunut jälleen rahapulan pakottamana, sillä ainakaan lähteissäni ei mainita yhdestäkään Selinheimon työpaikasta tuolta vuodelta. Antimilitaristisen liiton papereista käy myös ilmi järjestön kipeä rahan tarve, mikä muun muassa esti Selinheimoa matkustamasta kansainväliseen konferenssiin Itävaltaan. Mitään pitkäaikaista työtä hän ei ainakaan tehnyt, sillä valtaosan Selinheimon ajasta veivät työt Antimilitaristisessa liitossa, jonka jäsenistä edes uusi toivo Pekurinen ei osoittanut Selinheimon toivomaa aktiivisuutta. Niinpä hän toteutti paria poikkeusta lukuun ottamatta kaiken itse. Eniten energiaa meni lentolehtisten suunnitteluun, tuottamiseen käsikäyttöisellä kotipainokoneella ja jakamiseen lähinnä ympäri Helsinkiä. Vuoden aikana Selinheimo ehti nimit-tään painaa ja toimittaa jaettavaksi epävarmalla painokoneellaan yli 11 200 kappaletta painatteitaan, mikä oli toiseksi eniten liiton historiassa.²⁵⁸

Vuonna 1928 Selinheimo keräsi lisäksi edelleen liiton tapahtumissa ja ovelta ovelle kiertelemällä aseistariisunta-adressia, johon kertyi vuoden aikana noin 1300 nimeä. Kaikkiaan allekirjoittaneita oli nyt 5191. Selinheimo kävi myös kirjeenvaihtoa Ruotsin, Tanskan, Hollannin, Saksan, Itävallan, Englannin ja Tšekkoslovakian antimilitaristien ja esperantistien kanssa. Niin ikään edellisvuosien tapaan hän piti esillä aseistakieltäytyjien huonoa kohtelua ympäri maailmaa. Tänä vuonna erityis-huomiota sai Neuvostoliitto, jonka korkeimmalle johdolle Selinheimo toimitti Antimilitaristisen liiton nimissä vetoimuksen vapauttaa maan vankiloissa istuvat aseistakieltäytyjät. Selinheimo lähetti tervehdyksiä niin ikään Suomessa asevelvollisuuden laiminlyönnistä telkien taa joutuneelle liittonsa jäsenelle Toivo Rantaselle. Aatteelleen kokonaisvaltaisesti antautuneena Selinheimo koki loukkaavaksi myös Saimaan kutsuntapiirin toiminnan, kun se oli evännyt Pekuriselta luvan matkustaa Sveitsiin kansainväliselle rauhanleirille, koska tämä ei ollut käynyt armeijaa. Asiasta lähti kutsuntapiirille tiukkasanainen kirje.²⁵⁹

²⁵⁷ EK:n ilmoitukset päivämääriltä 2., 12. ja 13.9.1928, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁵⁸ EK:n ilmoitus 2.9.1928, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n toimintakertomus vuodelta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Antimilitaristisen liiton painatteita levitettiin edellisvuosina seuraavasta: 1925: 8300 kpl, 1926: 13 250 kpl ja 1927: 10 205 kpl.

²⁵⁹ AML:n toimintakertomus vuodelta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Paasilinna (1998), s. 48.

Selinheimon kirjoituskoneella syntyi vuonna 1928 painatteiden, adressitekstien ja kirjeiden lisäksi jälleen suuri määrä lehtikirjoituksia, ainakin 42 kappaletta. Lehdistö ei tänäkään vuonna osoittanut erityistä kiinnostusta näille jutuille, ja vain harva niistä päätyi sivuille asti. Selinheimo oli erityisen pettynyt työväenlehtiin, koska nämä eivät olleet tuominneet alkuvuonna pidettyjä ilmailupäiviä. Tästä syystä hän lähetti niille tulikivenkatkaisia kirjeitä, joilla hän tuli epäilemättä polttaneeksi monia tärkeitä siltoja. Eräs lokaa niskaansa saaneista lehdistä oli ilmeisesti *Työläisnuoriso*, joka oli aiemmin julkaissut kohtalaisen usein antimilitaristisia kirjoituksia. Vuonna 1928 sekin kuitenkin käänsi selkensä Selinheimolle, koska piti tämän ajatusmaailmaa ja vaatimuksia liian utopistisina.²⁶⁰

Työläisnuoriso-lehti oli ollut *Sosialidemokraatin* ohella ainoita SDP:n julkaisuja, joissa Antimilitaristinen liitto oli saanut palstatilaa. Kun *Työläisnuorisokin* oli nyt hyllyttänyt liiton kirjoitukset eikä puolueen virallisista tahoista antanut antimilitarismille tukea enää kuin kansanedustaja Olga Leinonen, Selinheimo päätti näyttää tästä suivaantuneena sosiaalidemokraateille, ettei tarvitse heitä tuekseen. Niinpä hän alkoi jälleen puolentoista vuoden tauon jälkeen syksyllä 1928 haalia lisää kannattajia kommunistityöläisistä, mihin muut antimilitaristit suhtautuivat edelleen erittäin kielteisesti. Selinheimo kuitenkin piti päänsä ja liittyi Helsingin metallityöntekijöiden ammattiosastoon, jonka tiesi olevan kommunistien käsissä. Siellä hän pääsikin pian puhumaan täydellisestä aseistariisunnasta ja muista rakkaista aiheistaan. Yleisössä olleet kommunistit keskeyttivät puheen nopeasti välihuudoillaan, sillä he vastustivat jyrkästi Selinheimon ajatusta, jonka mukaan edes sosialistisessa vallankumouksessa ei voida suvaita aseellisuutta. Myöskään paikalla olleet SDP:läiset työläiset eivät tukeneet puhujan ajatuksia.²⁶¹

Vaikka Antimilitaristisessa liitossa ei ollut ollut EK:n urkkijaa sitten kevään 1928, edellä mainittu Selinheimon uusin yritys lähestyä kommunisteja tuli joulun alla 1928 joltain kautta EK:n tietoon. Näin ollen se katsoi valtion turvallisuuden nimissä tarpeelliseksi tehdä selvityksen siitä, millaiset antimilitaristien ja kommunistien suhteet olivat ja oliko näiden liittoutumisesta Suomea vastaan joltain näyttöä. Antimilitaristisen liiton syynäämiseen juuri kyseisenä vuonna antoi aiheita epäilemättä myös se, että samana vuonna EK pidatti hallituksen ja presidentin pyynnöstä joukon Suomessa vaikuttaneita SKP:n asiamiehiä. Tämä oli selvä merkki yhteiskunnan koventuneesta asennoitumisesta kaikkea kommunismiin viittaavaa kohtaan.²⁶²

²⁶⁰ AML:n toimintakertomus vuodelta 1928, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

²⁶¹ EK:n raportti AML:n ja kommunistien suhteista yleisesikunnan päällikölle, 19.12.1928, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.3.1929, EK:n Olga Leinosta koskevat paperit EK–Valpo, KA.

²⁶² Lackman (1994), s. 65; EK:n raportti AML:n ja kommunistien suhteista yleisesikunnan päällikölle, 19.12.1928, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Selinheimoa jututtamaan lähetettiin EK:n palvelukseen puolen vuoden tauon jälkeen palannut Fredy Kekäläinen, jolle Selinheimo oli avautunut monet kerrat auliisti tämän tehdessä myyräntyötään Antimilitaristisessa liitossa. Näin tapahtui taas, sillä Selinheimo kertoi tarkasti viimeaikaisista tekemisistään. Kekäläisen arvio niiden pohjalta oli, ettei antimilitaristeilla ja kommunisteilla ollut läheisiä suhteita, vaikka Selinheimon tiedettiin pyrkineen kommunistien liittolaiseksi. Suurimmaksi yhteistyön esteeksi EK:n esittelijäksi ylennetty Kekäläinen katsoi sen, ettei Selinheimo – toisin kuin kommunistit – voinut hyväksyä edes työläisten aloittamia sotia. Näin ollen tässä yleisesikunnan päällikölle lähetetyssä raportissa ei katsottu tarpeelliseksi pitää liittoa vaarallisena.²⁶³

Antimilitarismin syntilistä kasvaa sietämättömäksi

Vuodesta 1929 muodostui erittäin merkittävä Selinheimon ja koko Antimilitaristisen liiton työn kannalta. EK oli antanut antimilitaristien puuhastella edellisvuonna yllättävän rauhassa, mutta tilanne muuttui täysin keväällä 1929 lapualaistuulten jo pikku hiljaa puhallella, kun Selinheimo teki sotilaskarkuri Arndt Pekurisesta liiton uuden puheenjohtajan. Valtiovalta katsoi, ettei laittomuuksiin ja armeijan vastustamiseen yllyttävän järjestön voinut antaa toimia enää liian vapaasti, kun sen johdossa nyt hääräili nuorisolle huonoa esimerkkiä näyttävä sotilaskarkuri. Niinpä EK pyrki jo alkuvuodesta selvittämään tarkasti liiton nykyisen toimintalinjan voidakseen lakkauttaa sen, mikäli pystyttäisiin todistamaan antimilitaristien rikkoneen lakia tempauksillaan tai painatteiltaan. Loppuvuodesta 1929 puheenjohtaja Pekurinen myös lopulta pidätettiin ja alkoi tapahtumasarja, joka johti Pekurisen ankaran uhrautumisen ja Selinheimon tehokkaan painostustyön kautta parissa vuodessa aseistakieltäytyjien lainsäädännöllisen aseman paranemiseen.

Antimilitaristisen liiton vuoden 1929 ensimmäinen varsinainen kokoontuminen oli helmikuun lopun vuosikokous. Kun liiton normaaleissa tapaamisissa oli läsnä yleensä vain Selinheimo ja pari muuta, vuosikokoukseen kerääntyi tänäkin vuonna seitsemän jäsentä, joista yksi raportoi EK:lle. Ensin käytiin läpi rutiiniasioita, kuten tulevaksi ilmapuolustusviikoksi suunniteltua kampanjaa, jonka tärkeimmäksi tehtäväksi Selinheimo visioi 50 000 lentolehtisen jakamista. EK arveli lehtisten määrän kutistuvan joihinkin satoihin, koska jäsenet eivät olleet innostuneita näin aktiivisesta työstä. Puheenaiheeksi nousi myös SDP:n nuiva suhtautuminen antimilitarismiin, sillä ainoastaan puolueen

²⁶³ Todistus Fredy Kekäläisen työstä EK:ssa 24.9.1928, EK:n Fredy Kekäläistä koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n raportti AML:n ja kommunistien suhteista yleisesikunnan päällikölle, 19.12.1928, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

kahden naiskansanedustajan katsottiin pitävän aatetta edes hieman esillä. Tilannetta haluttiin muuttaa paremmaksi menemällä puhumaan aatteesta SDP:n Vallilan nuoriso-osastolle.²⁶⁴

Vuosikokouksen tärkein asia oli uuden puheenjohtajan nimeäminen. Selinheimo jättäytyi varapuheenjohtajaksi ja sihteeriksi antaen näin päämiehen paikan Arndt Pekuriselle. Päätökseen vaikutti eniten Selinheimon halu saada liittoon uutta verta, jota toivoi Pekurisen kaltaisen nuoren radikaalin houkuttelevan. Selinheimo ilmeisesti ymmärsi myös karkottaneensa omilla tempauksillaan jo liian monta aateystävää, joiden uskoi saattavan palata liittoon huomattessaan puheenjohtajan vaihtuneen. Toisaalta päätöksen motiivina oli ainakin osittain Selinheimon taipumus anarkismiin ja valtiovallan ärsyttämiseen, jota poliisia pakoileva puheenjohtaja epäilemättä lisäisi. Tässä hän todennollisesti myös onnistui, sillä välittömästi Pekurisen tultua puheenjohtajaksi EK ujutti liiton sisään uuden etsivän. Hänen nimeään ei käy ilmi EK:n papereista, mutta hän oli läsnä jo vuosikokouksessa saatuaan vihiä, että antimilitaristit aikoivat muuttaa siellä toimintaansa suuresti²⁶⁵

EK oli selvittänyt jo keväällä 1928 Pekurisen olevan sotilaskarkuri, mutta hänet päätettiin jättää toistaiseksi rauhaan, koska Antimilitaristisen liiton pienuuden takia hänestä ei katsottu olevan harmia yhteiskunnalle. Nyt kun Pekurisesta tehtiin antimilitarismin keulakuva, tilanne muuttui, ja häneen täytyi kohdistaa erityistoimenpiteitä, jotta hän ei pääsisi levittämään armeijanvastaista sanomaansa ja houkuttelemaan esimerkillään nuorisoa aseistakieltäytymiseen. Niinpä Pekurisen ajatusmaailmaa täytyi pyrkiä kääntämään ylösalaisin pakottamalla hänet lopulta suorittamaan asepalvelustaan. Patrioottis-nationalistisen arvomaailman mukaan kenelläkään ei nimittäin ollut moraalista oikeutta kieltäytyä puolustamasta maataan, ja aseistakieltäytyjiä pidettiin esimerkiksi tunnottomia heimonsa pettäjinä, sivilisaation loiseläjinä ja harhaan johdettuina idealisteina. EK ei kuitenkaan kehottanut viranomaisia pidättämään Pekurista heti. Se menetteli näin siksi, etteivät antimilitaristit alkaisi epäillä liiton tuoretta aktiivijäsentä EK:n vasikaksi, mikä olisi hyvin mahdollista, jos pidätys tapahtuisi välittömästi hänen liittyttyään järjestöön. Näin ollen EK päätti palata Pekurisen asiaan myöhemmin keväällä.²⁶⁶

Antimilitaristinen liitto jatkoi siis toimintaansa keväällä 1929 tietämättä, että liiton sisäpiirissä oli ”ohranan” mies, joka valmisteli puheenjohtajan tulevaa pidätystä. Koska poliisi oli kuitenkin jo

²⁶⁴ EK:n ilmoitus 26.2.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁶⁵ EK:n ilmoitus 26.2.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 1.3.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Paasilinna (1998), s. 52.

²⁶⁶ EK:n ilmoitus 1.3.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Siltala (1985), s. 246; Paasilinna (1998), s. 52.

ennen EK:n päätöstä etsinyt Pekurista, liitto päätti, ettei Pekurinen saa esiintyä julkisissa tilaisuuksissa pidätysuhan takia. Tämä ei miellyttänyt täysin Selinheimoa, sillä hän kaipasi jonkinlaista yhteenottoa virkavallan kanssa päästäkseen toittamaan maailmalle aatetoverinsa marttyyriutta. Hän joutui kuitenkin tyytymään liiton päätökseen, ja niin Pekurisen tilanne oli keväällä patissa: sen paremmin virkavallan kuin Pekurisen ei annettu tehdä mitään, mikä voisi johtaa Pekurisen pidättämiseen. Sen sijaan asiasta hyvin perillä ollut EK päätti perehtyä pattitilanteen aikana tarkasti Antimilitaristisen liiton toimintamuotoihin saadakseen selville, voisiko koko liiton pyyhkäistä pois kartalta nakertamasta Suomen puolustuskuntoisuutta ja ärsyttämästä armeijainstituutiota.²⁶⁷

Etsivä keskuspoliisi pani ensin maaliskuulle merkille, että Antimilitaristinen liitto pyrki ohjelmallaan saamaan kansan ymmärtämään aseellisen puolustautumisen olevan mahdotonta modernissa sodankäynnissä. Tästä syystä Suomenkin tulisi luopua kaikista aseistaan ja huomata ainoastaan rauhanomaisen politiikan voivan turvata Suomen itsenäisyyden. Näin radikaalin ajatuksen toteutuminen olisi muokannut Suomen valtiojärjestelmän perusteita huomattavasti. Pelkkä ohjelma ilman varsinaista toimintaa sen toteuttamiseksi ei riittänyt liiton syyttämiseen maanpetturuudesta, johon EK haki seuraavaksi todisteita nappaamastaan Selinheimon kirjeestä aateveljilleen. Kirjeessä hän kertoi liittonsa kuuluvan anarkistiseen ja syndikalistiseen IAMB:hen, jonka pyrkimyksenä oli kaikkinaisen lakko sotaa vastaan sekä militarismin ja kapitalismin poistaminen. Koska Selinheimo lisäsi tähän, ettei Antimilitaristinen liitto ole kommunistinen, EK ei saanut tästäkään todistetta Selinheimoa vastaan. Se kuitenkin totesi raportissaan, että häntä voidaan syyttää heti, jos hänen todetaan yllyttäneen jotakuta kieltäytymään sotapalvelusta. Vallankumoukselliseksi ja puolustustahdon järkyttäjäksi kuvatun Selinheimon tarkkailua päätettiin siis jatkaa.²⁶⁸

Tarkkailu jatkuikin aktiivisena, sillä jo huhtikuussa valmistui etsivän keskuspoliisin yksityiskohtainen selvitys Antimilitaristisen liiton tavoitteista ja keinoista. Ainoaksi käytännön elämässään näitä tavoitteita toteuttavaksi jäseneksi EK katsoi anarkokommunistisen Selinheimon, jolta ilmeisesti sen uusi urkkija oli napannut liiton tavoitelistan. Sen mukaan antimilitaristinen toiminta koostui kokouksista, kirjallisuudesta, lentolehtisistä, adresseista, elämisestä aatteiden mukaan ja sanomalehtitoiminnasta. Liiton aatteelliset päämäärät olivat puolestaan: I) puolustusotien kieltäminen, II) punaisen ja valkoisen militarismin hylkääminen kannustamalla sotapalvelusta ja sotaverosta

²⁶⁷ EK:n ilmoitus 26.2.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.3.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.3.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 17.4.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁶⁸ Maininta Kansan Työssä 7.3.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.3.1929, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

kieltäytymiseen, III) militarismin hävittäminen Suomesta poistamalla pakkoasevelvollisuus, IV) anarkistisen antimilitarismin toteuttaminen ja V) työväenliikkeen, ammattiyhdistysten sekä uskonnollisten ja nuorisjärjestöjen valloittaminen antimilitarismin käyttöön.²⁶⁹

Kyseiset päämäärät olivat vahvasti ristiriidassa Suomen yhteiskunnan perusarvojen kanssa. Nyt kun päämääristä oli taas muutaman vuoden tauon jälkeen mustaa valkoisella, EK tiesi, että liitto saattaisi ennemmin tai myöhemmin syyllistyä laittomuuksiin ja sitä vastaan voitaisiin nostaa syyte. Selinheimo koettelikin EK:n sietokyvyn rajoja jo vappuna 1929. Tapahtumat lähtivät liikkeelle huhtikuun puolessavälissä Antimilitaristisen liiton johtokunnan kokouksessa, jossa tehtiin päätös jakaa vappuna peräti 100 000 kappaletta ”Sanoista tekoihin” - ja ”Ajatteleva ihminen” - nimisiä lentolehtisiä pääasiassa työläisille. Paikalla ollut EK:n etsivä piti painatteiden määrää Selinheimolle tyypillisenä liioitteluna, sillä hänen painokoneensa oli hyvin hidas eikä vapaaehtoisia jakelijoita ilmaantunut. Vaikka lehtisiä siis jaettaisiinkin ilmeisesti vain pieniä määriä, etsivä otti talteen kappaleen molempia lehtisiä ja toimitti ne varmuuden vuoksi EK:n pääosaston tutkittaviksi.²⁷⁰

Antimilitaristien kokouksesta raportoineen etsivän arvio oli, että ”Sanoista tekoihin” saattaisi olla sisällöltään jopa maanpetoksellinen tai vähintään rikoslain 16. luvun²⁷¹ vastainen, koska sen voitaisiin katsoa yllyttävän vääräksi kuvatun nykyisen yhteiskuntajärjestelmän poistamisen. Koska lehtisellä pyrittiin myös heikentämään maanpuolustustahtoa, raportin tekijä piti selvänä, että Selinheimon tavoitteena oli jättää aseeton Suomi vastaanottamaan SKP:n ja puna-armeijan

²⁶⁹ EK:n ilmoitus 11.4.1929, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Lentolehtisiä oli sekä yleisesti kaikille että vain tietyille ryhmille tai tietyinä aikana jaettavia, ja adresseihin lukeutuivat myös Tahdonilmaisun allekirjoittaminen ja veroja vastaan protestoiminen. Kohdan IV päämäärät olivat puolestaan Selinheimon omia, eivät Antimilitaristisen liiton. Kokonaisuudessaan päämäärät näyttivät tältä:

I) Puolustusotien kieltäminen, koska niissäkin on oikeasti kyse tuhoamisesta eikä valtiolla ole oikeutta tuhota ihmiselämää.

II) Punaisen ja valkoisen militarismin hylkääminen kannustamalla sotapalvelusta ja sotaverosta kieltäytymiseen. Näitä ratkaisuja Selinheimo piti yksilöllisiä, mutta mikäli sota syttyisi, pyrittäisiin mahdollisuuksien mukaan myös joukkotoimintaan eli sotilaslakkoon.

III) Militarismin hävittäminen Suomesta poistamalla pakkoasevelvollisuus, riisumalla aseista armeija ja suojeluskunnat sekä hylkäämällä militaristinen nuorisokasvatus.

IV) Anarkistisen antimilitarismin toteuttaminen eli muun muassa ammusvarastojen, sotalaivojen ja varustejunien tuhoaminen, kunhan ihmishenkiä ei menetetä.

V) Työväenliikkeen, ammattiyhdistysten sekä uskonnollisten ja nuorisjärjestöjen valloittaminen antimilitarismin käyttöön iskusanoin veljeys, kansainvälisyys, solidaarisuus, luottamus ja rakkaus.

²⁷⁰ EK:n ilmoitus 17.4.1929, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Ks. kuva Sanoista tekoihin - painatteesta: tämän työn liite 6, s. 174.

²⁷¹ Rikoslain 16. luku koski sananvapausrikoksia ”julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan”. Sen mukaan kiellettyä oli mm. rikokseen ja lainvastaiseen tottelemattomuuteen kehottaminen, rikoksen ylistäminen sekä hallituksen, julkisten viranomaisten ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen halventaminen perättömien tietojen perusteella. Tuomioistuinten tulkinnoissa viranomaisiin laskettiin usein kuuluviksi myös oikeuslaitos, armeija, vankilaviranomaiset, poliisi ja suojeluskunnat. Björne (1977), s. 201–241; Sevänen (1994), s. 129–130.

kaavailemaa vallankaappausta.²⁷² Vajaa viikko myöhemmin EK:n pääosasto tuli samaan johtopäätökseen: ”Sanoista tekoihin” oli suurella todennäköisyydellä maanpetoksellinen ja rikoslain vastainen. Osasto oli ensin ilmoittanut asiasta armeijan yleisesikunnan valvontatoimistolle, jonka mukaan painate oli laadultaan törkeän rikollinen. Syyksi valvontatoimisto katsoi, että lehtisessä mainittiin nykyinen yhteiskuntajärjestys vääräksi, kehoitettiin vaatimaan vankilassa istuvia aseistakieltäytyjiä vapaiksi sekä pyydettiin kaikkia olemaan palvelematta sotatarviketeollisuutta. Näillä perusteilla se toivoi EK:lta toimenpiteitä, jotta Antimilitaristinen liitto ei saisi levitettyä näin vaarallista sanomaa painatteina kansalaisille.²⁷³

EK välitti tiedon yleisesikunnan valvontatoimistolta saamastaan pyynnöstä sisäministeri T.M. Kivimäelle. Tämän jälkeen se ryhtyi pyydettyihin toimiin painatteen jakamisen estämiseksi. EK kehotti helsinkiläisiä etsiviään tarkkailemaan vappuna Selinheimoa ja mahdollisia muita jakelijoita, ottamaan huomiota herättämättä heidän henkilötietonsa ylös ja tiedustelemaan, mistä he ovat saaneet lehtisensä.²⁷⁴ Nämä tekivät työtä käskettyä, ja niinpä EK:n tarkoista selvityksistä tietämättömät Selinheimo ja liiton jäsen Aarne Sauvola pidätettiin kuulusteluja varten vapunpäivänä jo aamuyhdeksitoista. Ennen pidätystään miehet olivat kuitenkin ahkeroineet, sillä 2000 lehtisestä jo puolet oli jaettu, mitä poliisi ei tahtonut millään uskoa. Kuulusteluissa miehet kielsivät tienneensä, että olisivat tehneet jotain laitonta. Kahdesti ennenkin pidätetty Selinheimo tiesi, että hänellä oli mahdollisuus päästä pois kuulusteluista nopeasti, koska poliisilla ei ollut esittää todisteita siitä, miten hän oli muka rikkonut lakia. Niinpä Selinheimo ei suostunut kertomaan poliisille muuta kuin, että oli saanut käskyn jaella lehtisiä Antimilitaristiselta liitolta. Kuulusteluja jatkettiin vielä illalla, mutta kun Selinheimo ja Sauvola eivät puhuneet mitään ohi suunsa, heidät täytyi laskea vapaaksi.²⁷⁵

Vaikka EK onnistui vapun tehtävässään eli esti sen, etteivät antimilitaristit saaneet levittää rauhassa rikollisuuteen kehottavaa julistustaan, liiton toimintaa ei kuitenkaan pystytty kieltämään, koska sitä vastaan ei ollut saatu kerättyä tarpeeksi näyttöä. Tieto Selinheimon uhmakkaasta käyttäytymisestä poliisikuulusteluissa kulki pian myös yleisesikunnalle, joka ärtyneenä antimilitaristien ”jatkuva kiihotustoiminnasta” pyysi EK:ta toden teolla löytämään perusteita Antimilitaristisen liiton kieltämiseen. Yleisesikunnan mukaan Suomelle koitui vahinkoa, kun liitto pyrki muuttamaan laajojen kansankerrosten suhtautumista koko maanpuolustusaatteelle kielteiseksi ja siten tekemään tyh-

²⁷² Käsikirjoitettu kommentti EK:n ilmoituksen 17.4.1929 takana, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷³ EK:n ilmoitus sisäministeri T.M. Kivimäelle, 22.4.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷⁴ EK:n kiertokirje 24.4.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷⁵ Päiväämätön poliisikuulustelun ptk, ilmeisesti toukokuulta 1929, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 2.5.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 5.5.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

jäksi niitä päämääriä, joihin puolustuslaitoksen määrärahat oli tarkoitettu. Yleisesikunta myös toisti, että syyte voitaisiin yrittää nostaa ”Sanoista tekoihin” -julistuksesta, jossa sen mielestä oli rikollista otsikon sanoma yhdistettynä vaatimukseen sotapalvelusta kieltäytyvien vapauttamiseksi vankiloista ja kehotukseen olla toimimatta sotatarviketeollisuudessa.²⁷⁶

Kuten EK oli suostunut yleisesikunnan toiveisiin estää lehtisten jakaminen vappuna, se toimi myös nyt käskystä ja kaivoi esiin kaikki Antimilitaristisen liiton ja Selinheimon lähivuosien synnit. Listasta tulikin pitkä, ja se alkoi vuoden 1927 tapauksista²⁷⁷, joiden perusteella EK katsoi Selinheimon suhtautumisen kommunismiin olevan häilyvä. Rikollisluontoiseksi nähtiin myös se, että Selinheimo oli kehottanut ihmisiä hylkäämään uskon puolustussotiin, yllyttänyt kansaa yleislakkoon sodan puhjetessa, vaatinut yhteiskunnallista vallankumousta, kannustanut kieltäytymään sotapalveluksesta, parjannut valtiovaltaa, kehottanut asevelvollisia lakkoon, nimittänyt itseään anarkokommunistiksi, kehottanut epäsuorasti asevarastojen tuhoamiseen ja ehdottanut anarkokommunistiseen yhteiskuntaan siirtymistä. Antimilitaristisen liiton kollektiivisiksi rikoksiksi EK laski puolestaan sotilaskarkurien suojelemisen, suoraan asevelvollisiin kohdistetun kampanjoinnin, yleisen järjestyksen rikkomisen luvattomilla ulkoilmakokouksilla, kehottamisen kieltäytyä veronmaksusta tai vähintään ilmaista maksavansa sotaveron vain pakosta sekä laittoman tulojen hankkimisen.²⁷⁸

Yleisesikunnan toiveista ja EK:n syntilistasta huolimatta Antimilitaristista liittoa ei onnistuttu nujertamaan. Syynä lienee ollut yksinkertaisesti se, ettei liiton tai Selinheimon toiminta ollut oikeuden mielestä rikollista tai vaarallista yhteiskunnalle. EK:n papereissa ei valitettavasti ole pienintäkään vihjettä, riittikö asiassa edes näyttöä oikeussalikäsitteilyä varten. Sen paremmin Antimilitaristisen liiton, puheenjohtaja Pekurisen kuin sihteeri Selinheimonkaan tarkkailumapeissa ei ole itse asiassa yhtä ainutta mainintaa koko liiton toiminnasta ajanjaksolta toukokuun puolivälistä marraskuun puoliväliin 1929. Yksi selitys tälle olisi, että EK todellakin sai nenilleen yrityksessään ohjailta oikeuden toimintaa²⁷⁹ ja jätti tästä syystä koko liiton oman onnensa nojaan joko ylempien tahojen käskystä tai omasta halustaan. Mahdollinen vaihtoehto on myös, ettei liitossa kerta kaikkiaan tapahtunut mitään kyseisenä ajanjaksona, sillä Selinheimon pidätys vappuna saattoi jälleen karkot-

²⁷⁶ Yleisesikunnan pyyntö EK:lle 6.5.1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷⁷ Vuoden 1927 tapahtumista EK kiinnitti huomiota seuraaviin: Selinheimo oli käynyt maaliskuussa puhumassa nuorten helsinkiläiskommunistien tilaisuudessa, mistä Uusi Suomi sai aihetta leimata antimilitarismi kommunismiksi. Toukokuussa Tiedonantajassa oli julkaistu puolestaan Selinheimon kirjoitus, jossa antimilitarismi nimettiin vallankumouksellisuudeksi. Heinäkuussa 1927 Selinheimo taas kehotti Anarko-Sosialistisen liiton nimissä ihmisiä hylkäämään uskon parlamentaarisiiin vaikuttamiskeinoihin. EK:n kaksi päiväämätöntä ilmoitusta, ilmeisesti toukokuulta 1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷⁸ EK:n kaksi päiväämätöntä ilmoitusta, ilmeisesti toukokuulta 1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

²⁷⁹ Ks. EK:n pyrkimyksistä ohjailta oikeuslaitoksen toimintaa esim. Lackman & Sirvio (1999), s. 38.

taa aatekumppaneita pois toiminnasta eikä puheenjohtaja Pekurinenkaan voinut osallistua julkisiin tempauksiin pidätysuhan takia.

5.2. Tapaus Pekurinen Selinheimon näkökulmasta

Vuoden 1929 jälkipuoliskon hiljaiselo murtui marraskuussa, kun Arndt Pekurinen lopulta pidätettiin asepalvelukseen viemistä varten. Tämä tapahtui yllättävän myöhään, sillä EK oli päättänyt jo saman vuoden helmikuussa, että Pekurinen toimitetaan Santahaminaan kevään aikana. Huhtikuussa hänet kutsuttiinkin käymään Helsingin poliisilaitoksella, mutta pidätystä ei tehty vielä silloin luultavasti siksi, ettei Antimilitaristisen liiton sisään ujutettu uusi EK:n mies paljastuisi. EK teki vielä touku-kuussa yleisesikunnalle uuden ilmoituksen Pekurisen olinpaikasta, mutta tälläkään kertaa se ei johtanut toimenpiteisiin.²⁸⁰ Tämän aiheutti todennäköisesti se, että samaan aikaan oli vireillä yleisesikunnan ja EK:n oikeusjuttu Antimilitaristista liittoa vastaan. Mikäli se olisi tuottanut tulosta eli liiton toiminta olisi kielletty, olisi myös sen puheenjohtaja Pekurinen todennäköisesti joutunut tekemisiin virkavallan kanssa ja viety sitä kautta armeijaan, jossa hänen päästään haluttiin takoa pois aseidenvastaisuus. Mutta koska oikeusjuttu ilmeisesti kuivui kasaan eikä liiton toimintaa koettu akuutiksi uhkaksi, myös Pekurisen annettiin jatkaa armeijan pakoiluaan, samoin kuin koko liiton annettiin jatkaa toimintaansa.

Hullujenhuoneelta nälkälakon kautta Einsteinin suojeleksiin

Marraskuun 15. päivän aamuna poliisit lopulta pidättivät Pekurisen tämän veljen asunnosta Hakaniementorin laidalta. Alkoi tapahtumasarja, joka kuvastaa hyvin Suomessa vallinneen arvojärjestelmän tukipilarien suhtautumista antimilitarismiin. Pekurinen toimitettiin Helsingin kutsuntatoimistoon, jossa hän ilmoitti kieltäytyvänsä asepalveluksesta ja kaikesta muusta siihen liittyvästä, kuten lääkärintarkastuksesta. Hän toimi siis juuri niin kuin Selinheimo toivoi kaikkien suomalaisten tekevän militarismista vapaan maailman luomiseksi eli ei tehnyt mitään yhteistyötä armeijan kanssa vaan valitsi Gandhin esimerkin mukaisen passiivisen vastarinnan. Pekurisen ilmoitus nostatti kutsuntatoimistossa myrskyn, ja hänelle tehtiin lääkärintarkastus väkisin ja hänet määrättiin alokkaaksi Santahaminaan. Toistettuaan siellä kieltäytymisensä Pekurinen asetettiin erikoisvartiointiin, mistä huolimatta hänen onnistui jo 20. päivänä luiskahtaa ulos kasarmista jakamaan Selinheimon

²⁸⁰ Paasilinna (1998), s. 53–54; Kalemaa (1981), s. 85–88.

painattamia armeijanvastaisia lentolehtisiä. Jakaessaan niitä Pekurinen jäi kuitenkin kiinni, ja seuraavana päivänä häneltä tiedusteltiin jälleen valmiutta pukeutua armeijan harmaisiin.²⁸¹

Pekurisen pysyttyä yhä kannassaan hänet tuomittiin kolmen vuorokauden arestiin ja uuteen lääkärintarkastukseen. Tällä kertaa lääkäri epäili Pekurisen ehdottoman kieltäytymisen syyksi mielisairautta ja kirjoitti lähetteen Tilkkaan. Koska sielläkään ei saatu selvyyttä miehen ajatuksenjuoksusta, hänet siirrettiin lopulta Lapinlahden mielisairaalaan pahasti häiriintyneiden potilaiden osastolle. Pekurisen mieli ei kuitenkaan muuttunut mielentilatutkimuksissakaan, joissa hänet todettiin henkisesti täysin terveeksi. Näin ollen edessä oli taas kolmen viikon sairaalakierroksen jälkeen paluu Santahaminaan, jossa sama farssi jatkui: Pekurinen kieltäytyi järjestelmällisesti kaikesta yhteistyöstä. Kantahenkilökunta alkoi vähitellen hermostua tähän ja passitti hänet Kustaanmiekan työvelvollisuuskurikomppaniaan muiden rikollisten joukkoon. Siellä kolme kersanttia puki väkipakolla sotilaspuvun Pekurisen ylle. Kun tämä oli onnistunut viimein kahden tunnin väännön jälkeen, Pekurinen asteli sivummalle, riisui puvun yltään ja ilmoitti ryhtyvänsä nälkälakkoon siihen asti, kunnes saisi oikeuden käyttää siviilivaatteita.²⁸²

Tässä vaiheessa Selinheimo astui kuvaan ja alkoi levittää tietoja Pekurisen huonosta kohtelusta ja nälkälakosta ensin kotimaisiin sanomalehtiin. Koska Pekurisen pidätys ei tullut Antimilitaristiselle liitolle yllätyksenä, Selinheimo oli varmasti pohtinut toimintastrategioita tarkasti jo etukäteen ja neuvotellut niistä Pekurisen kanssa. Varsinaisiin toimiin Selinheimo ryhtyikin neljä päivää pidätyksen jälkeen Antimilitaristisen liiton johtokunnan kokouksessa. Siellä liitto päätti hankkia Pekuriselle arvovaltaisia tukijoita muun muassa Rauhanliitossa, IAMB:ltä, WRI:ltä ja Ruotsin sodankieltäjiltä. Lisäksi Selinheimo päätti vaatia Pekurisen vapauttamista ainakin sotatuomioistuimilta, puolustusministeri Juho Niukkanelta ja mahdollisten oikeudenkäyntien jälkeen presidentti L.K. Relanderilta. Kokouksessa hyväksyttiin myös asevelvollisuuslain epäkohtia käsittelevien lentolehtisten painaminen ja levittäminen sekä Pekurisen kohtelusta kirjoittaminen lehtiin. Painatteiden levittämisessä kunnostautui etenkin Pekurisen Otto-veli, ja lehdistön informoiminen sekä tukijoiden hankkiminen jäivät Selinheimon vastuulle.²⁸³

²⁸¹ Paasilinna (1998), s. 55–58.

²⁸² Paasilinna (1998), s. 58–60.

²⁸³ Jäljennös AML:n johtokunnan kokouksen pöytäkirjasta 19.11.1929, AML:n paperit: sarja C, kansio 7, SRL, KA; AML:n johtokunnan kirje RL:n keskushallitukselle, 20.11.1929, AML:n paperit: sarja F, mappi 7, SRL, KA. Selinheimo informoi kampanjoinnistaan myös Pekuriselle 23.11.1929 lähettämällään kirjeellä. Paasilinna (1998), s. 64.

Selinheimon innokas kampanjointi tuotti nopeasti tulosta. Pekuriselle alkoi virrata joulukuussa tervehdyksiä ja tuenilmaisuja muun muassa Saksasta, Englannista, Hollannista, Tanskasta ja Ruotsista eli maista, joiden antimilitaristeihin Selinheimo oli pitänyt tiiviitä yhteyksiä 1920-luvun alkupuolelta asti. Ennen kuin asia tuli julkisuuteen Suomessa, Selinheimo oli käynyt Otto Pekurisen kanssa tapaamassa Pekurista Santahaminan päävartiossa, jonne nälkälakossa ollut Pekurinen oli suljettu kymmenen päivän arestiin rettelöinnin takia. Heidän vierailunsa pyrittiin estämään, mutta koska päivystävällä upseerilla ei ollut esittää Selinheimolle kelvannutta syytä vierailun kieltämiseen, siihen suostuttiin. Päävartiossa Selinheimo kyseli Pekuriselta tarkasti tämän kohtelusta ja kirjoitti sen perusteella pitkän lehtijutun *Suomen Sosialidemokraatille*, joka julkaisi sen 22.12.1929.²⁸⁴

Näyttävälle paikalle lehdessä päätyneessä kirjoituksessa korostettiin, ettei Pekurisen käytös johtunut hänen kurittomuudestaan vaan yksinomaan Suomen asevelvollisuuslain jälkeenjääneisyydestä eli siitä, ettei omantunnon syihin vetoavilla aseistakieltäytyjillä ollut oikeutta siviililuonteiseen työhön armeijan ulkopuolella. *Sosialidemokraatin* uutinen sai yleisesikunnan kertomaan oman versionsa tapahtumista heti lehden seuraavan päivän numerossa. Jutussa Pekurisen kohtelun syyksi mainittiin asevelvollisen rettelöiminen ja tästä johtuneet sotilasjohdon asetustensa mukaisesti suorittamat toimenpiteet. Vastaus ei tyydyttänyt *Sosialidemokraattia*, jonka mukaan sotilasviranomaisilla oli kyllä turvanaan laki, mutta se oli kuitenkin niin aikaansa jäljessä, että se tuomitsi omantunnon vuoksi aseista kieltäytyvän rettelöijäksi. Kyseistä lakia oli siis muutettava.²⁸⁵

Lehtikirjoittelusta ja aateystävien huolestumisesta huolimatta Pekurinen jatkoi nälkälakkoaan vielä jouluaattoon asti. Hän lopetti lakon lopulta, kun Pekurisen tukijaksi ilmoittautunut Felix Iversen oli käynyt neuvottelemassa asiasta sotaväen päällikön Aarne Sihvon kanssa. Sihvo oli luvannut, ettei Pekurisen tarvitsisi käyttää armeijan vaatteita, jos hän päättäisi nälkälakkonsa. Tähän Pekurinen myös suostui. Hänen arestinsa päävartiossa jatkui kuitenkin vielä vuoden loppuun, jolloin hänet siirrettiin jälleen takaisin Suomenlinnan kurikomppaniaan. Siellä Pekuriselle luvattiin siirtoa varuskunnan palokunnan töihin, joita hän saisi tehdä siviilivaatteissa. Pekurinen lupasi harkita asiaa, mutta ennen kuin hän oli ehtinyt tehdä päätöksensä, muuan Pekurisen erikoiskohtelusta tietämätön vänrikki yritti jälleen pakottaa häntä kurikomppanian töihin armeijan vaatteissa. Koska Pekurinen kieltäytyi edelleen, seurauksena oli rykmentin sota-oikeus, joka antoi tuomioksi kolmen kuukauden

²⁸⁴ Uutinen *Huomiotaherättävä asevelvollisuudestakieltäytymistapaus*. Suomen Sosialidemokraatti 22.12.1929, Arndt Pekurisen lehtileikkeet, KansA; Paasilinna (1998), s. 60–64.

²⁸⁵ Paasilinna (1998), s. 62–63.

vankeusrangaistuksen kahdesta kieltäytymisestä täyttää esimiehen käsky. Tuomio pantiin täytäntöön välittömästi, joten Pekurinen vietiin Katajanokan vankilaan.²⁸⁶

Selinheimo aateystävineen piti huolen, että tieto Pekurisen vankilatuomiosta levisi niin kotimaisiin lehtiin kuin ulkomaisille pasifisteillekin. Ankan tiedottamisen vuoksi Suomen päättäjille alkoi tulla heti tammikuun alussa Pekurisen oikeudenmukaista kohtelua vaatia vastalausekirjelmää, joita tuli kaikkiaan yhdestätoista eri maasta. Merkittävin niistä saapui puolustusministeri Juho Niukkaselle 11.1.1930. Sen olivat allekirjoittaneet muun muassa professori Albert Einstein, kirjailijat H.G. Wells ja Henri Barbusse sekä Englannin parlamentin jäsenet Sommerville Hastings, Wilfrid Whiteley ja W. Leach. He olivat arvostettujen päivätöidensä ohelle tunnettuja rauhanaktivisteja ja läheisissä tekemisissä Antimilitaristisen liiton kattojärjestöön WRI:hin, jota kautta Selinheimo tunsu heidät ja oli pyytänyt vetomaan Pekurisen puolesta. Selinheimo välitti tiedon tästä Pekurisen vapauttamista vaatineesta kirjelmästä *Suomen Sosialidemokraatille*, joka julkaisi vetoamuksen kokonaisuudessaan 26.1.1930.²⁸⁷

Puolustusministeri Niukkanen vastasi ulkomaisille rauhanaktivisteille pari viikkoa myöhemmin selittämällä, että Pekuriselle oli kyllä tarjottu mahdollisuutta siviilityön tekemiseen asepalveluksen sijasta, mutta tämä oli kieltäytynyt siitä. Vastaus tyydytti Einsteinia, joka kiitteli Niukkasta tämän selonteosta ja Suomen esimerkillisen hyvästä tavasta tarjota sodankieltäjille mahdollisuus aseettomaan palvelukseen. Myös *Uusi Suomi* julkaisi tämän kiitoksen. Kuullessaan Einsteinin vastauksesta Selinheimo ja Iversen kiirehtivät heti korjaamaan sitä, sillä Niukkanen oli antanut Einsteinille virheellisen selostuksen: Pekuriselle tarjottu työ varuskunnan palomiehenä ei nimittäin ollut kokonaan siviilityötä, sillä se tehtiin armeijan alaisena ja se palveli armeijan etua. Selinheimo auttoi Pekurista laatimaan useisiin lehtiin Einsteinin kiitoskirjeen sisältöä korjanneen vastinekirjoituksen, jossa hän totesi saman asian. Myös tieto tästä kirjoituksesta kulki Selinheimon kautta takaisin Einsteinille, joka ymmärsi saaneensa Niukkaselta virheellistä tietoa ja päätyi maaliskuun alussa vaatimaan Niukkaselta uutta selitystä.²⁸⁸

Einsteinin uusi kirjelmä sai Niukkasen närkästymään ja antamaan *Sosialidemokraatille* kommentin, ettei hänellä ollut aikaa ruveta tästä asiasta loputtomaan kirjeenvaihtoon. Niukkasen reaktioon todennäköisesti vaikutti hänen niin ikään maaliskuun alussa saamansa kirjelmä, jossa Pekurisen

²⁸⁶ Paasilinna (1998), s. 66–70.

²⁸⁷ Paasilinna (1998), s. 71–72.

²⁸⁸ Paasilinna (1998), s. 72–78.

vankilatuomiota toivoi purettavaksi tällä kertaa joukko saksalaisia yliopistoihmisiä kamarioikeuden puheenjohtajan A. Freymuthin johdolla. Tämäkin vaatimus tuli Selinheimon toivomuksesta, kuten myös Pekurisen samoihin aikoihin oikeuskansleri Albert von Hellensille jättämä kantelu Niukkasesta, joka oli esittänyt Pekurisesta vääriä tietoja. Selinheimo valmisti myös Niukkaselle suunnatun valituksen, jossa vaadittiin selvitystä, millä tavoin Pekurinen oli muka julkisuudessa väärennetyt tapauksensa yksityiskohtia.²⁸⁹

Yleisen suhteellisuusteorian isää Albert Einsteinia (1879–1955) pidetään 1900-luvun merkittävimpänä fyysikkona. Vähemmän tunnettua on hänen aktiivinen työnsä antimilitarismien hyväksi. Einstein oli Saksan juutalainen kosmopoliitti, joka jo nuorena hylkäsi maansa kansalaisuuden ja muutti Sveitsiin. Hänen rauhanvakaumuksensa kehittyi ensimmäisen maailmansodan aikana, jolloin hän liittyi pian kiellettyyn saksalaiseen pasifistipuolueeseen. Sodan aikana hän tutustui toiseen aikakauden kuuluisaan rauhantaistelijaan, ranskalaiskirjailijaan Romain Rollandiin. Einsteinista kehittyi 1920-luvulla puhdasoppinen radikaalipasifisti, ja vuodesta 1928 alkaen hän oli WRI:n keulakuva, joka tuki muun muassa julkisin vetoimuksin ja puheilla antimilitaristien pyrkimyksiä aseistakieltäytymisen mahdollistamiseksi ympäri maailmaa. Kansainliiton aseriisuntaneuvottelujen kariutuminen ja Hitlerin valtaannousu 1930-luvun alussa saivat kuitenkin Einsteinin kääntämään takkinsa, ja hän alkoi moittia aseistakieltäytyjiä järjettömiksi. Tämä oli kova paikka WRI:lle, joka poisti saman tien hänen nimensä järjestönsä kunniapaikalta.²⁹⁰

Kaikkiaan Selinheimon toiminta oli alkuvuodesta 1930 aktiivisempaa ja määrätietoisempaa kuin koskaan aiemmin, sillä hän ymmärsi, että kun Pekurisen tapaus oli saatu laajaan julkisuuteen, asioita oli mahdollista myös muuttaa. Myös EK seurasi tarkasti Selinheimon toimia ja pani tammikuun lopulla merkille, että tämä oli suomentanut ja toimittanut kaikkiin vasemmistolehtiin Pekurisen ulkomailta saamia tervehdyksiä. Innostuneena *Sosialidemokraatin* näkyvästä tuesta Pekuriselle Selinheimo lähetti myös SDP:n puoluekokoukselle toivomuksen, että puolue tekisi kaikkensa pyrkiäkseen lakkauttamaan puolustuslaitoksen ja sotatarviketeollisuuden.²⁹¹ Antimilitaristisen liiton nimissä hän oli myös painanut Pekurisen kohtelusta kertovan lentolehtisen ”Murha ei voi olla

²⁸⁹ Paasilinna (1998), s. 78–79.

²⁹⁰ Brock (1970), s. 130–132, *Atomisota vai rauha?* (1980), s. 9–18. Ks. myös Fölsing (1999).

²⁹¹ SDP oli esiintynyt antimilitaristisin tunnuksin jo vuoden 1929 eduskuntavaaleissa, joissa se kampanjoi yhdessä kommunistien kanssa mm. asepalvelusajan lyhentämisen, puolustusmäärärahojen pienentämisen ja suojeluskuntien lakkauttamisen puolesta. SDP vastasi Selinheimon talvella 1930 lähettämään toivomukseen myös saman vuoden ohjelmassaan, joka oli sävyiltään erittäin pasifistinen ja muun muassa puolustusvoimiin nuivasti suhtautuva. Selinheimon kirje tuskin kuitenkaan vaikutti ohjelman syntyyn ainakaan merkittävästi. Siltala (1985), s. 246; Soikkanen (1975), s. 486–490. Ks. kyseinen ohjelma Poliittisten ohjelmien tietovarannosta: <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva/ohjelma?tunniste=sdpulkopolitiikka1930>>

velvollisuus”, jota hän jakeli Otto Pekurisen ja liiton uuden puheenjohtajan Aarne Sauvolan kanssa. EK katsoi, että antimilitarismi oli saanut selvästi lisää tuulta purjeisiinsa talvikuukausina.²⁹²

Lapuanliikkeen ja lehdistön riepoteltavaksi

Vaikka aseistakieltäytyjien karu kohtelu nousi Selinheimon toiveiden mukaisesti yleiseen tietoisuuteen, valtiovalta ei taipunut lieventämään Pekurisen tuomiota, ja tapaus alkoi vaipua vähitellen kevään mittaan unholaan myös lehdistössä. Korkein oikeus itse asiassa pidensi vankilatuomiota kuukaudella neljäksi kuukaudessa, mikä jäi lopulliseksi myös Turun hovioikeuden käsittelyn jälkeen huhtikuussa 1930. Samaan syssyyn Pekurinen siirrettiin kärsimään tuomiotaan Ilmajoen varavankilaan, jossa myös muut aseistakieltäytyjät istuivat tuomioitaan²⁹³. Paasilinna epäilee, että Pekurinen lähetettiin keskelle kiihkeintä lapuanliikkeen kannattajaseutua kenties siitä syystä, että pohjalaiset pistäisivät tämän Suomelle huonoa julkisuutta tuoneen isänmaanpetturin kuriin ja järjestykseen. Tässä saattaa olla perää, sillä Niukkasen kokema painostus oli hänelle varmasti kiusallista. Hän oli myös vanhana jääkärivärvärinä tiukan isänmaallinen mies ja piti karjalaisena itärajan aseellista puolustamista jokaisen isänmaallisen velvollisuutena. Lisäksi Suomen johto koki lapuanliikkeen vielä keväällä 1930 terveeksi ilmiöksi, jonka vaikutuksen kenties toivottiin karistavan Pekurisen järjettömät ajatuksetkin.²⁹⁴

Pekurisen jouduttua Ilmajoelle Selinheimo jatkoi tämän asian kuljettamista eteenpäin Antimilitaristisen liiton nimissä Helsingissä. Liiton toiminta oli jälleen yksin hänen harteillaan, joten työn keskiöön nousivat kotipainokoneella tuotetut painatteet ja niiden levittäminen. Selinheimon radikaalisuus ei ainakaan ollut vähentynyt, sillä vappuna hänet pidätettiin edellisvuoden tapaan sisällöltään räikeiksi luonnehdittujen lentolehtisten jakelemisesta. Tämä sai myös etsivän keskuspoliisin ottamaan liiton vaihteeksi tarkemman silmäilyn alle. Näin ollen EK lähetti raportoin liiton kahteen kesällä Kaisaniemessä pitämään ulkoilmatilaisuuteen, jotka kokosivat noin 50–100 kuulijaa. Palopuheissaan Selinheimo käsitteli muun muassa sotaintoilijoiden valheellisia väitteitä ja sotateollisuuden lietsomaa vihaa. Hän vakuutteli kansaa jälleen myös siitä, ettei Suomen kimppuun käytäisi, vaikka maa luopuisi aseistaan. Hän otti kantaa myös kesän 1930 kuumaan

²⁹² EK:n ilmoitus yleisesikunnan valvontatoimistolle, 24.1.1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n raportti puolustusministeri Niukkaselle, 31.1.1930, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 16.2.1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 12.3.1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA. Ks. Kuva kyseisestä lentolehtisestä: tämän työn liite 8, s. 176.

²⁹³ Ilmajoella vankeustuomiotaan istui Pekurisen kanssa yhtä aikaa myös toinen tunnettu aseistakieltäytyjä Tauno Tapanainen. Paasilinna (1998), s. 83–85.

²⁹⁴ Paasilinna (1998), s. 70, 80–81; Kansallisbiografia (Niukkanen, Juho): <http://www.kansallisbiografia.fi/> (Luettu 7.3.2007); Siltala (1985), s. 187–197, 246; Mylly (1989), s. 241–242.

poliittisen aiheeseen eli lapuanliikkeeseen todeten, että sen väkivaltainen taktiikka kommunismin tuhoamiseksi oli väärä. Oikea keino olisi Gandhin opettama passiivinen vastarinta.²⁹⁵

Kesällä 1930 Selinheimo suomensi ja toimitti Pekuriselle suuren määrän ulkomaalaisten pasifistien tervehdyksiä. Hän koki tärkeäksi myös houkutella Englannin parlamentin jäseniä asian taakse. Kahdeksan sodanvastaisessa työssä kunnostautunutta brittiparlamentaarikkoa lähettikin 28.6.1930 puolustusministeri Niukkaselle vetoomuksen Pekurisen vapauttamiseksi. Lähettäjät viittasivat vetoomuksessaan Puolaan, jonka presidentti Ignacy Mościcki oli hiljattain vapauttanut vankilasta sikäläisen aseistakieltäytyjän Andrej Poliszczukin kansainvälisten vetoomusten vuoksi. Koska Selinheimokin oli ollut mukana tässä kampanjassa, presidentti Mościcki lähetti henkilökohtaisesti myös hänelle kirjeen, jossa kertoi Poliszczukin vapauttamisesta. Selinheimon silmien kerrotaan suorastaan säteilleen, kun hän esitteli saamaansa kirjettä.²⁹⁶

Arndt Pekurisen vankeusrangaistus Ilmajoella päättyi 4.9.1930, jolloin hänet oli tarkoitus siirtää takaisin Suomenlinnaan suorittamaan asepalvelustaan. Siirto ei sujunut kuitenkaan suunnitellusti, sillä lapuanliikkeen Ilmajoen iskujoukko oli päättänyt kitkeä Pekurisesta puolustustahtoa halventavat ajatukset, jotka se koki ”Einsteinin ja muiden kommunistien” häneen iskostamiksi. Iskujoukko oli tehnyt jo pari viikkoa ennen vapautusta tarkat suunnitelmat Pekurisen muiluttamiseksi²⁹⁷. Te-koon osallistui kansanedustajien Eino Pekkalan ja Jalmari Röttkön muiluttajina kunnostautuneiden viiden lapualaisaktivistin ohella muun muassa vankilan vartiopäällikkö, joka paljasti tälle kokonaisuudessaan yhdeksän miehen joukolle Pekurisen vapautusajan ja kuljetusreitit. Kun vanginvartija lähti vapautuspäivän iltana taluttamaan Pekurista läheiselle Tuomikylän asemalle, kilometrin päässä vankilasta paikalle kaartoi kaksi autoa, joista ulos hypänneet miehet kaatoivat vartijan ja nappasivat Pekurisen kyytiinsä.²⁹⁸

Pekurinen kyydittiin muutaman kymmenen kilometrin päähän syrjäiselle ladolle, jonka luona muiluttajat pahoinpitelivät hänet tajuttomaksi, koska hän ei suostunut pukeutumaan sotilaspukuun. Pekurisen tultua tajuihinsa hänet pakotettiin laukauksia pään viereen ampumalla allekirjoittamaan lupaus pyytää julkisesti anteeksi antimilitarismiaan ja luopua siitä. Miehet uhkasivat myös tappa

²⁹⁵ EK:n päiväämätön raportti Selinheimon kuulusteluista, todennäköisesti toukokuulta 1930, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n selvitys AML:n toiminnasta 12.8.1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Ks. Gandhin pasifismista tarkemmin esim. Brock (1970), s. 68–99.

²⁹⁶ Paasilinna (1998), s. 79–80, 86–88; Oscar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939.

²⁹⁷ Muilutuksella tarkoitetaan lapuanliikkeen etenkin kesällä 1930 suorittamia vasemmistolaisten ja muiden ei-toivottujen henkilöiden usein väkivaltaa sisältäneitä kyydityksiä, joilla se pyrki taivuttamaan toisinajattelijat havittelemansa yhtenäiskulttuurin taakse tai poistamaan heidät keskuudestaan. Ks. tarkemmin Siltala (1985).

²⁹⁸ Paasilinna (1998), s. 88–92, 104; Siltala (1985), s. 243–247, 686.

Pekurisen, jos tämä vielä ilmestyisi Ilmajoelle. Kyyditsijät kruunasivat tekonsa pyrkimällä saattamaan koko antimilitarismien naurunalaiseksi. He veivät Pekurisen ihmisjoukon keskelle Seinäjoen asemalle, jossa hänen käsivartensa levitettiin haara-asentoon ja hihojen läpi työnnettiin tanko. Tämän jälkeen Pekurisen kaulaan pujotettiin kaksi puolitoistametristä plakaattia, joiden teksteinä olivat: ”Pekurinen sotaisena. Antimilitaristisen liiton ilmaiset naamiohuvit.” Kuvituksena oli piirros Stalinista, joka hakkasi neuvostotähdin koristettua rumpua. Paikalle sattunut konstaapeli huomasi lopulta ihmisjoukon seassa oudosti kädet levällään liikkuneen Pekurisen ja toimitti hänet poliisi-asemalle, josta matka jatkui kuulustelujen jälkeen seuraavana aamuna Suomenlinnaan.²⁹⁹

Lapuanliikkeen asiamiehet toimittivat välittömästi yksityiskohtaisia tietoja Pekurisen kyydityksestä liikkeelle myötämieliselle lehdistölle. Pohjalaislehtien lisäksi etenkin *Uusi Suomi* ja sen iltapainos *Iltalehti* uutisoivat kyydityksen näyttävästi ilman kritiikin sanaa.³⁰⁰ Uutisten lisäksi *Iltalehden* Ajan aalloilta -palstan pakinoitsija Timo innostui solvaamaan koko antimilitarismia, jonka hän oli leimannut isänmaattomaksi kommunismiksi myös aiemmin. Esimerkiksi kevättalvella 1930, kun Einstein kumppaneineen painosti puolustusministeriä Pekurisen asiassa, Timo moitti asevelvollisuutta vastustavia lehtisiä levittäviä ”standardi omiatuntoja” ja sosialistilehtiä agitaatiosta Pekurisen puolesta.³⁰¹ Sama nimimerkki oli ottanut Selinheimon ja muut agitaattorit hampaisiinsa myös huhtikuussa, jolloin puolustusministeri Niukkasen ei olisi Timon mukaan tarvinnut vastata Einsteinin vaatimukseen Pekurisen vapauttamiseksi, koska Suomessa puolustusministerillä ei ollut valtuuksia sellaiseen. Niinpä Timo syytti antimilitaristeja virheellisten tietojen lähettamisestä, kun he ”rauhan aatteen nimissä lausuvat ja lausuttavat muukalaisilla väärän todistuksen synnyinmaastaan.”³⁰²

Uusi Suomi ja *Iltalehti* uutisoivat Pekurisen muilutuksen heti sitä seuranneen päivän numeroissaan. Varsinkin hyvin lapualaismyönteinen *Iltalehti* kirjoitti tapauksesta yksityiskohtaisesti ja mainitsi sanatarkasti Pekurisen ”tunnustuksen” ikään kuin ironisena yksityiskohtana.³⁰³ Myös edellisjoulu-kuusta asti Pekurista näyttävästi tukenut *Sosialidemokraatti* noteerasi muilutuksen syyskuun 5. päivän lehdessään ja piti vahvasti kyyditetyn puolta laittomasti toimineita lapualaisia vastaan. Lehti

²⁹⁹ Siltala (1985), s. 245–247; Paasilinna (1998), s. 91–94

³⁰⁰ Paasilinna (1998), s. 92–95. *Iltalehti* siirtyi kokoomuslaisen Uuden Suomen omistuksesta lapuanliikkeen Ajan Sanan haltuun marraskuussa 1930. Käytännössä *Iltalehti* tuki yksinomaan lapuanliikkeen päämääriä kesästä 1930 lähtien. Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 282.

³⁰¹ Ajan aalloilta -palsta / Timo, *Iltalehti* 19.2.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰² Ajan aalloilta -palsta / Timo, *Iltalehti* 23.4.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰³ Uutinen *Sotilas siepattu vankisaattueesta*, *Uusi Suomi* 5.9.1930; Uutinen *Arndt Pekurista kuljetettu Ilmajoella autossa ja häväisty*, *Iltalehti* 5.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

käytti varsin kärkkäitä sanankäänteitä ja termejä, kuten ”rääkkääjät” ja ”raaka häpäiseminen”.³⁰⁴ Seuraavana päivänä tapahtuneen uutisoi niin ikään valtakunnan päälehti *Helsingin Sanomat*, jonka suhtautuminen oli ainakin periaatteessa oikeisto- ja vasemmistolehtiä neutraalimpaa. Tätä kuvaavat esimerkiksi jutun otsikko ”Sotamies Pekurinen automatkalla” sekä kyydityksen jättäminen tuomitsematta tai hyväksymättä.³⁰⁵

Kiivasta lehtikirjoittelua muilutuksen oikeutuksen puolesta ja sitä vastaan jatkui syyskuun puoleenväliin asti. Kirjoittelussa oli selvä poliittinen sävy, sillä lehdet yrittivät samalla kaivaa esiin toistensa kantoja lapuanliikkeeseen. Syyskuun 6. päivänä *Iltalehti* jatkoi tapauksen ironista kuvailua hyvin tarkalla selostuksella, joka keskittyi muun muassa Pekurisen ylle puettuun naamiaisvaatetukseen.³⁰⁶ Samana päivänä *Sosialidemokraatti* hyökkäsi varsin suorasukaisesti *Iltalehden* kimppuun, koska tämä ei ollut maininnut edellisen päivän uutisessaan mitään Pekurisen pahoinpitelystä, häpäisystä eikä pakottamisesta ”lupaukseensa”. *Sosialidemokraatti* haukkui *Iltalehteä* myös sen lapualaismyönteisyydestä, joka oli kirjoituksen mukaan ilmennyt ennenkin *Iltalehden* ”erikoisella asioiden selostuksella”.³⁰⁷ Seuraavana päivänä oli *Uuden Suomen* vuoro piikitellä *Sosialidemokraattia* siitä, ettei tämä ollut uutisoinut lainkaan Pekurisen kyydityspäivänä Heinolassa tapahtunutta poliisin murhaa. *Uuden Suomen* mukaan tämä oli selvä merkki siitä, että *Sosialidemokraatti* oli bolševikkien kätyri ja laillisuuden vastustaja.³⁰⁸

Kirjoittelu kävi entistä kiivaammaksi syyskuun 9. päivänä, kun *Iltalehti* puolusteli Pekurisen kyyditystä ja haukkui samalla maailman antimilitaristit kommunistien asiamiehiksi. Varsinkin ulkomailta pitkin vuotta tulleet Pekurisen puolustuskirjeet *Iltalehti* koki Moskovan juoniksi. Lehti myönsi lapualaissympatiansa kirjoittamalla tietävänsä, että Pekurisen ryöstöä oltaisiin käyttämässä Vaasan ”meikäläisiä viranomaisia ja kansanliikettä vastaan”.³⁰⁹ *Sosialidemokraatti* pani tämän merkille ja syytti jälleen seuraavan aamun numerossaan *Iltalehteä* lapualaisten tihutöiden hyväksymisestä. Tyytymättömyytensä se ilmaisi tokaisulla: ”*Iltalehdelle* ei ole ollut enää aikoihin mitään väliä, mitä kaikkea päästelee maailmalle.”³¹⁰ *Iltalehden* syytökset Antimilitaristisen liiton kommunistisuudesta

³⁰⁴ Uutinen *Sotilasvangitkin jo lapualaisten ryöstösaaliiksi*, Suomen Sosialidemokraatti 5.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰⁵ Uutinen *Sotamies Pekurinen automatkalla*, Helsingin Sanomat 6.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰⁶ Uutinen *Pekurinen tuotiin Seinäjoen asemalle naamiaispuvussa*, *Iltalehti* 6.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰⁷ Kolumni ”*Isänmaalliset lehdet*”, Sosialidemokraatti 6.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰⁸ Vanhan tutun tarinaa -palsta / Johannes, Uusi Suomi 7.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³⁰⁹ Kirjoitus *Pekurinen: taasko tulossa protesteja?*, *Iltalehti* 9.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

³¹⁰ Kirjoitus ”*Iltalehti*” ja *Pekurisen tapaus*, Sosialidemokraatti 10.9.1930, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

pakottivat myös Selinheimon kirjoittamaan 13.9. julkaistun vastineen, jossa hän kumosi kaikki väitteet.³¹¹ Tämä ei tyydyttänyt alkuunkaan *Iltalehtä*, joka uskoi Einsteinin ja muiden antimilitaristien levittävän moskovalaista myrkyä, jota lapuanliikkeen puhdistavat tuulet pyrkivät karkottamaan. Lehden mukaan Suomi ei saisi jatkossakaan antaa kommunistien opettaa suomalaisille, kuinka kohdella kansalaisvelvollisuudesta kieltäytyvää miestä.³¹²

Lapuanliikkeen uhkailut tai oikeistolehtien hyökkäilytkään eivät saaneet Pekurisen mieltä muuttumaan. Hänet oli palautettu kyydityksen jälkeisenä aamuna Suomenlinnan kurikomppaniaan, jossa hän kieltäytyi jälleen sotilasvaatteista ja työnteosta. Niinpä parin päivän päästä edessä oli taas sota-oikeus tuttuine päätöksineen: Pekurinen tuomittiin toistuvasta esimiehen käskyn noudattamatta jättämisestä tällä kertaa kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen. Koska muutamat lapuanliikkeen äänenkannattajat vihjailivat, että Pekurinen saattaisi kokea Ilmajoella kansanliikkeen mahdin uudestaan, hän alkoi istua uutta tuomiotaan turvallisuussyistä Helsingissä syyskuusta 1930 lähtien.³¹³

Samassa vankilassa istui Pekurisen kanssa yhtä aikaa tuomiotaan toinen aseistakieltäytyjä, Karl Nickul. Hän oli aikanaan kansalaissodassa taistellut valkoisten puolella ja toiminut armeijan lääkintäkersanttina, mutta tutustuttuaan matematiikan opintojensa kautta Felix Iverseniin hänestä tuli vähitellen radikaalipasifisti. Niinpä Nickul kieltäytyi vuonna 1930 reservin harjoituksista, ja tie vei kahdeksi kuukaudeksi vankilaan. Vapauduttuaan sieltä hän jatkoi uraansa Maanmittaushallituksen insinöörinä ja tuli myöhemmin tunnetuksi saamelaistutkimuksistaan. Nickul toimi Rauhanliiton sihteerinä vuodet 1931–66 ja oli myös vuonna 1935 syntyneen Ihmisoikeuksien liiton perustajia. Vaikka hän oli aseistakieltäytyjä ja tunsikin Selinheimon ja Pekurisen, hän ei kuitenkaan liittynyt Antimilitaristiseen liittoon, koska ei pitänyt Selinheimon ja liiton radikaaleja ja liian vasemmistolaisia näkökantoja hyödyllisinä.³¹⁴

Selinheimon reaktioista Pekurisen uuteen kieltäytymiseen ei ole tarkkaa tietoa, sillä loppukesästä EK oli lakannut toistaiseksi tarkkailemasta Antimilitaristisen liiton huomattuaan, että liiton toiminta oli muuttunut jälleen jäsenmäärän pienuuden myötä Selinheimon pienimuotoiseksi kampanjoinniksi.³¹⁵ Epäilemättä hän oli kuitenkin tyytyväinen Pekurisen valitsemaan tiehen, jota oli jo pitkään toivonut kaikkien suomalaisten seuraavan. Pekurisen ehdottoman armeijanvastaisuuden lisäksi

³¹¹ Selinheimon vastinekirjoitus, *Iltalehti* 13.9.1930, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³¹² Ajan aalloilta -palsta / Sijainen, *Iltalehti* 15.9.1930, EK:n Arndt Pekurista koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³¹³ Paasilinna (1998), s. 98–100.

³¹⁴ Lehtola (2000), s. 12–26; Paasilinna (1998), s. 119–121.

³¹⁵ EK:n selvitys AML:n toiminnasta 12.8.1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Selinheimon mieleen lienee ollut hänen asettumisensa poikkiteloin valtiovaltaa vastaan, mihin anarkistit tietoisesti pyrkivät ja mikä takasi asian pysymisen julkisuudessa. Pekurisen tapauksen seuraaminen ja siitä raportointi pitivät siis myös syksyllä 1930 Selinheimon kiireisenä. Hänen toinen tärkeä tehtävänsä syksyllä oli arvovaltaisten tukijoiden kerääminen WRI:n kansainväliseen rauhanvetoomukseen. Järjestön nimissä Selinheimo matkustikin Viroon, Latviaan ja Liettuaan, joista jokaisesta hän sai noin kymmenen lähinnä yliopistoihmisen tuen vetoomuksen ponsille.³¹⁶

5.3. Valtiovalta taipuu ja antimilitarismi hiipuu hetkeksi

Vuonna 1931 Antimilitaristinen liitto saavutti historiansa suurimman voiton, kun uusi asevelvollisuuslaki vihdoinkin mahdollisti täysin siviililuontoisen työn asepalveluksen sijasta sekä eettisistä että uskonnollisista syistä aseista kieltäytyville. Tämä oli ennen kaikkea Arndt Pekurisen uhrautumisen ja Aarne Selinheimon kampanjoinnin ansiota, sillä ne yhdessä muokkasivat yleistä mielipidettä myönteiseksi lainsäädännön muuttamiselle. Vuoden toinen merkkitapaus oli liiton rekisteröinti, johon Selinheimon ja Sosiaalhallituksen oli viimein suostuttava. Liiton toiminta muuttui rekisteröinnin myötä aavistuksen maltillisemmaksi, mikä oli todennäköisesti myös syynä sille, ettei etsivä keskuspoliisi kiinnittänyt antimilitaristeihin tämän jälkeen juuri lainkaan erityishuomiota ennen vuotta 1934. Tähän vaikutti luultavasti myös se, että EK:lla oli kyseisinä 1930-luvun alkuvuosina kädet täynnä työtä sen saatua tehtäväkseen käräyttää kaikki kommunismiin viittaavat järjestöt ja pitää silmillä myös oikeistoradikaalien pahimpia ylilyöntejä.³¹⁷

Antimilitaristisen liiton vuosi 1931 alkoi samoissa merkeissä, joihin se oli jäänyt edellisyyksynä. Puheenjohtaja Pekurisen vankilakierre sai nimittäin jatkoa, kun hän kieltäytyi jälleen tammikuun lopulla suorittamasta työpalvelua Suomenlinnan rangaistuskomppaniassa. Sotaoikeudessa Pekurinen piti tällä kertaa pitkähkön puolustuspuheen, joka oli suurilta osin Selinheimon käsialaa. Siinä Pekurinen vetosi tulleen yhteiskuntatieteiden opintojensa ja sotilasasantuntijoiden selostusten perusteella vakuuttuneeksi, ettei nykyaikaisia sota-aseita vastaan kyetä puolustautumaan asein. Tämän vuoksi hän katsoi, ettei voinut palvella millään tavoin sotalaitosta, koska se aiheutti sodan uhan jo olemassaolollaan. Hän muistutti olevansa kyllä valmis tekemään isänmaan puolesta sellaista siviilityötä, joka ei hyödyttäisi sotakoneistoa. Koska Pekuriselle ei kuitenkaan ollut tarjottu tätä

³¹⁶ EK:n ilmoitus 20.4.1931, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³¹⁷ Lackman (1994), s. 65–69. EK:n huomattavasti tiukentuneesta otteesta kertoo mm. se, että vuonna 1931 tuomittiin EK:n lausuntojen avulla valtio- tai maanpetoksesta yhteensä 518 henkilöä, kun vastaava luku vielä kahta vuotta aiemmin oli 79.

mahdollisuutta, hän oli joutunut vakaumukseensa vedoten toistuvasti kieltäytymään armeijan määräyksistä. Puolustuspuhe ei kuitenkaan tehonnut, vaan Pekuriselle langetettiin helmikuussa 1931 yhdeksän kuukautta lisää vankeutta.³¹⁸

Ilmapiiri oli kuitenkin muuttunut suotuisammaksi siviilipalveluslainsäädännölle, joka alkoikin valmistua samoihin aikoihin Pekurisen uusimman tuomion kanssa. Rauhanliitto oli vedonnut sen puolesta 1920-luvun alusta alkaen, ja jo vuonna 1926 RKP:n kansanedustaja Johannes Klockars oli tehnyt siitä lakiesityksen. Aika ei kuitenkaan ollut vielä tuolloin kypsä, joten asia nousi kunnolla esiin uudelleen vasta Pekurisen tukijoukkojen kampanjoinnin myötä. Näin ollen SDP:n kansanedustaja Axel Åhlström jätti vuoden 1930 valtiopäiville ehdotuksen asevelvollisuuslain muuttamiseksi siten, että siviilipalvelus mahdollistuisi Pekurisen vaatimalla tavalla. Asia eteni helmikuussa 1931 eduskuntakeskusteluun, jossa Åhlström mainitsi vallitsevan lain epäkohdista ja kymmenien aseistakieltäytyjien huonosta kohtelusta. Puolustusministeri Juho Niukkanen lupasi harkita Åhlströmin näkemyksiä, ja helmikuussa 1931 P.E. Svinhufvudin hallitus jätti eduskunnalle ehdotuksen siviilipalveluslaista. Laki hyväksyttiin lopulta yksimielisesti huhtikuussa, ja se astui voimaan 29.5.1931 – 14 vuotta Tanskan ja 11 vuotta Ruotsin vastaavien lakien voimaantulon jälkeen.³¹⁹

Selinheimo oli pitkin 1920-lukua vastustanut Rauhanliiton esityksiä siviilipalveluksen puolesta, koska katsoi anarkistisiin oppeihin vedoten, ettei valtiolla pitäisi olla oikeutta vaatia kansalaisiltaan minkäänlaista pakkotyötä.³²⁰ Tämä oli myös ratkaisevia syitä, miksi Selinheimo lopulta katkaisi tiiviin yhteistyönsä Rauhanliittoon ja sen johtajaan Felix Iverseniin vuonna 1927. Selinheimo kuitenkin käänsi kelkkansa Pekurisen taistelun myötä ja ryhtyi tukemaan siviilipalvelusta ensimmäisenä askeleena kohti aseetonta maailmaa. Selinheimon vähentynyt radikalismi lähensi häntä myös uudelleen Felix Iverseniin ja muihin Rauhanliiton aktiiveihin. Pekurisen kamppailu avasi Selinheimon silmät näkemään yhteiskunnan muuttamisen realistisemmassa mittakaavassa: siviilipalvelus olisi valtion pakkotyön leimastaan huolimatta sittenkin tärkeä virstanpylväs matkalla

³¹⁸ Paasilinna (1998), s. 112–115.

³¹⁹ Laki asevelvollisista, joita omantunnon syyt estävät suorittamasta asepalvelusta. 14.4.1931, Valtiopäiväasiakirjat 1–2/1931 (1932); Paasilinna (1998), s. 122–130. Lain 1 §: ”Asevelvollisen, jota uskonnolliseen tai muuhun tähän verrattavaan vakaumukseen perustuvat vakavat omantunnon syyt estävät suorittamasta sotapalvelusta asevelvollisuuslaissa säädettyssä järjestyksessä, sallittakoon huolellisen tutkimuksen perusteella rauhan aikana täyttää asevelvollisuutensa palveleamalla: 1) sairaanhoitajana tai muuna aseettomana puolustuslaitoksessa; tai 2) valtion hyväksi valtion muussa laitoksessa.”

³²⁰ Ks. esim. Arne Selinheimon vastalause 25.1.1925 pidetyn Rauhanliiton kokouksen esittämiin ponsiin, 26.1.1925, sarja C, kansio 4, SRL, KA.

uudenlaiseen maailmaan. Huhtikuussa 1931 hän kehuikin uutta lakia, mutta pahoitteli, että Suomen vankiloissa istui kuitenkin yhä Pekurinen ja muita sodankieltäjiä.³²¹

Selinheimon alkuvuoden ohjelmaan kuului aseistakieltäytyjien asian ajamisen lisäksi muun muassa toiminta uuden rauhanaatteellisen yhdistyksen parissa. Kyseessä oli Helsingissä tammikuussa perustettu Kristillisen yhteisön ystävät -niminen järjestö, jonka päämääränä oli johdattaa ihmiskunta uuteen maailmanjärjestykseen kristinuskon ja vapaamuotoisen sosialismin avulla. Esikuvan yhdistys oli saanut Itävallasta, josta toiminta oli lähtenyt liikkeelle 1920-luvun puolivälissä. Selinheimo otti seitsemän muun rauhanihmisen kanssa osaa yhteisön perustamiskokoukseen, jonka anti päättyi myös EK:n papereihin. Jäsenet vakuuttivat, ettei liike tukeudu mihinkään puolueeseen eikä sillä ole mitään tekemistä kommunismin kanssa, vaikka se pyrkikin jonkinlaiseen sosialismiin ja yhteistyöhön ammattiyhdistysten kanssa.³²²

Kristillisen yhteisön ystävät ei saanut ilmeisesti edes pientä tuulenvirettä siipiensä alle, sillä sen toiminnasta ei ole säilynyt muita merkintöjä. Kyseessä lienee siis ollut vain jälleen yksi Selinheimon epäonnistunut yritys koota tuekseen rauhanaatteellista kansanrintamaa. Antimilitarisminsaattaminen vakaammalle pohjalle näyttäisi olleen Selinheimon tavoitteena myös helmikuun lopulla, kun hän päätti muuttaa Antimilitaristista liittoa sen verran maltillisemmaksi, että se saisi pitää julkisia tilaisuuksia. Toivomus ei kuitenkaan toteutunut, sillä liiton tilaisuudet kiellettiin vedoten sen rekisteröimättömyyteen. Selinheimolla ei mennyt kuitenkaan sormi suuhun, vaan hän kiersi tätä kieltoa järjestämällä luentotilaisuuksia omissa nimissään. Näin hän teki muun muassa huhtikuussa 1931 halutessaan esitellä edellissyksyisen Baltian-matkansa saldoa.³²³

Sen lisäksi, että antimilitarismi sai jalansijaa yhteiskunnassa siviilipalveluslainsäädännön myötä, myös Selinheimon henkilökohtaisessa elämässä tapahtui merkittäviä muutoksia vuonna 1931. Ensinnäkin Aarne ja Sirkka Selinheimolle syntyi toinen lapsi, joka nimettiin seitsemän vuotta vanhemman Tapio-pojan tavoin muinaissuomalaisen metsänjumalan mukaan Pirkko Tellervo Tuulikiksi. Perheen koon kasvaminen lienee ollut syynä myös asunnon vaihtamiseen, sillä Selinheimot muuttivat ilmeisesti samana vuonna Kymintielle Kumpulaan Sörnäisten Pääskylänkadulta, jossa he olivat asuneet syksystä 1928. Perheen uusi tulokas lisäsi myös entisestään Selinheimon menoja, joita olivat kasvattaneet huomattavasti edellisvuoden kirje- ja painatekampanja Arndt Pekurisen

³²¹ EK:n ilmoitus 20.4.1931, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³²² EK:n ilmoitus 15.2.1931, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³²³ EK:n ilmoitus 20.4.1931, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

puolesta. Tuloja hän oli saanut vuodesta 1930 lähtien Puolan Suomen lähetystöltä, jolle hän suomensi ranskan-, englannin- ja saksankielisiä tekstejä. Käännöstyöt eivät kuitenkaan riittäneet kattamaan antimilitarismia ja perheen vaatimia kuluja, joten vuonna 1931 Selinheimo alkoi kiertää ympäri maata kauppaamassa pölynimureita Electroluxin edustajana.³²⁴

Keväällä ja kesällä 1931 Selinheimo lienee seurannut tarkasti Seinäjoella käytyä Pekurisen muilutustapauksen oikeudenkäyntiä, joka oli kaukana puolueettomasta ja lopputulokseltaan tyypillinen lapuanliikkeen aikakaudelle. Pekurinen vaati rikoslain mukaista rangaistusta pakottamisesta ja väkivallasta, ja samat vaatimukset esitti vanginvartija, jonka käsistä muiluttajat Pekurisen ryöstivät. Oikeudessa vartija perui kuitenkin puheensa, joten Pekurinen jäi heti alkuunsa yksin asiansa kanssa. Pahin oli vielä edessä, sillä oikeuskäsittelyä johtanut varatuomari Talvitie kuului itsekin lapuanliikkeen Ilmajoen iskujoukkojen kyyditysten järjestäjiin. Talvitien mukaan muiluttajien teosta puuttui ruma ja häpeällinen sisältö, joka tekisi siitä rikoksen kansan oikeustajussa. Hän puolusteli syytettyjä myös siten, että heidän oli isänmaallisina miehinä mahdotonta hyväksyä Pekurisen raukkamainen ja Suomen kommunismille altistava käyttäytyminen. Oikeus katsoi niin ikään, ettei Pekurisen vapautta muka ollut riistetty eikä häntä ollut pahoinpidelty, koska Pekurinen oli vanki ja saanut vain lieviä vammoja. Tuomioksi valtaosa kyyditsijöistä sai 1–5 kuukauden ehdollisen vankeusrangaistuksen, ja yhdelle rikoksenuusijalle napsahti neljän kuukauden linnareissu.³²⁵

Vuoden jälkimmäisen puoliskon aluksi Selinheimo pääsi taas muutaman vuoden tauon jälkeen tutustumaan kansainvälisiin antimilitaristeihin. Hän nimittäin matkusti Ranskan Lyonissa 1.–5.8. pidettyyn WRI:n konferenssiin, jossa oli yli 200 osallistujaa kaikkiaan 29 maasta. Parin edellisvuoden konferenssimatkan hän oli joutunut perumaan rahapulan vuoksi, mutta nyt käännöstyöt ja pölynimurien kaupittelu olivat tuoneet sen verran tuloja, että matka onnistui. Selinheimo kirjoitti tapaamisen annista *Rauhaa kohti* -lehteen selostuksen, jonka mukaan WRI oli päättänyt ryhtyä tarmokkaiseen toimintaan saadakseen teollisuuden antimilitarismia palvelukseen.³²⁶ Kokouksessa lienee ollut puhetta myös Kansainliiton heikosti tulosta tuottaneista teoista rauhan hyväksi, sillä Selinheimo lähetti pian Ranskasta palattuaan Rauhanliiton vuosikokoukselle kirjeen, jossa toivoi Rauhanliiton harkitsevan muutosta Kansainliittoa tukevaan toimintaansa.³²⁷

³²⁴ Klaus Selinheimon haastattelu; Aarne Selinheimon käyntikortti, johon merkitty päivämäärä 23.5.1931, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Aarne Selinheimon työtodistus, 15.6.1934, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA.

³²⁵ Paasilinna (1998), s. 100–105; Siltala (1985), s. 245–247, 403–430.

³²⁶ A.S:n = Aarne Selinheimon kirjoitus *Sodankieltäjiin kansainvälinen konferenssi Lyonissa*. *Rauhaa kohti* 17/1931.

³²⁷ von Bonsdorff (1993), s. 67.

Syksyllä 1931 Antimilitaristinen liitto lopulta rekisteröityi saadakseen pitää julkisia tilaisuuksia ja kerätäkseen tukijoikseen myös sellaisia ihmisiä, jotka olivat karttaneet liittoa sen villiyyden takia. Ensimmäisen rekisteröintianomuksen se oli jättänyt heti liiton perustamisen jälkeen loppuvuodesta 1923, mutta hakemus oli hylätty liiton liian radikaalin ohjelman vuoksi. Myöhemmät virallistamispyrkimykset oli puolestaan teillannut Selinheimo, joka halusi osoittaa rekisteriin kuulumattomuudella yhdistyksen radikaalisuutta ja pesäeroa valtioon. Selinheimon ajatusmaailma oli kuitenkin nyt hieman maltillistunut, joten hän ei enää vastustanut virallistamista henkeen ja vereen. Sääntöjä oli myös jouduttu muuttamaan sen verran, että liiton mainittiin pyrkivän militarismiin poistamiseen enää vain kaikin ”siveellisin ja luvallisin keinoin”³²⁸. Antimilitaristisen liiton viralliseksi perustamispäiväksi tuli siis 12.9.1931, jolloin Lauri Savolasta tehtiin sen puheenjohtaja, Sulo Viljarannasta varapuheenjohtaja, Selinheimosta sihteeri ja Tuomas Vanhalasta rahastonhoitaja. Johtohenkilöistä ainoastaan muurari Vanhalan nimi oli esiintynyt liiton papereissa jo useampana vuonna, kun taas muut olivat tuoreempia aatteen kannattajia.³²⁹

Antimilitaristisen liiton rekisteröityminen ei vaikuttanut liiton ja Selinheimon toimintaan loppuvuodesta 1931 kuin nimellisesti, sillä kaikki tuntui jatkuvan ennallaan. Edes EK ei vaivautunut tarkkailemaan liittoa kuin satunnaisesti, koska toiminta koostui lähinnä Selinheimon lehtikirjoittelusta, painatteiden levittämisestä ja adressienkeruusta. Porvarilehdistöä antimilitarismi kuitenkin ärsytti. Esimerkiksi *Suomenmaan* Jahvetti totesi sapelinkalistajat ja rauhanaktivistit yhtä naiiveiksi näiden ummistaessa silmänsä reaalipolitiikalta.³³⁰ Myös lapuanliikkeen äänenkannattaja *Ajan Sana* kiinnitti huomiota antimilitaristeihin kirjoittaessaan syksyllä 1931 Itä-Suomessa liikkuneista hämäräperäisten adressien kerääjistä. Lehti oli tiedustellut asiaa EK:n johtajalta Esko Riekiltä, joka sanoi tietävänsä siitä ja arveli keräyksen taustalla olevan ”joitakin pitkätukkaisia ns. pasifisteja”.³³¹ Kyseinen adressinkerääjä oli mahdollisesti Itä-Suomessa pölynimureita kaupitellut Selinheimo.

³²⁸ Vuoden 1924 säännöissä puhuttiin vain kaikista *siveellisistä* keinoista eikä lainkaan *luvallisista*, kuten uusissa.

AML:n säännöt 18.9.1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³²⁹ Mainintoja EK:n AML:a koskevan kansion kannessa, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; AML:n säännöt noin vuodelta 1931, AML:n paperit, SRL, KA. Yleisen käsityksen mukaan antimilitarismi oli edelleen vuonna 1931 käytännöllisesti katsoen rikollista toimintaa, sillä esim. Otavan Iso tietosanakirja määritteli sen ”militarismia vastaan suuntautuvaksi liikkeeksi; nyttemmin oikeastaan puolustuslaitoksen ja puolustustahdon hävittämistä tarkoittavaksi propagandaksi”. Antimilitarismia ei siis laskettu edes osaksi rauhan- tai työväenliikettä, vaan ainoastaan propagandaksi. Iso tietosanakirja I (1931), s. 611. Ks. myös AML:n säännöt noin vuodelta 1931: tämän työn liite 9, s. 177.

³³⁰ Jahvetin pakina Suomenmaasta 13.8.1931, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Helsingissä ilmestynvä Suomenmaa oli maalaisliiton äänenkannattaja. Suomen lehdistön historia (1987), s. 246.

³³¹ Uutinen *Mikä tarkoitus?* Ajan Sana 29.8.1931, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Kyseessä lienee ollut Kansainvälisen naisten rauhan ja vapauden liiton Suomen osaston adressi, jonka avulla haluttiin vähentää aseistuksen määrää. Adressinkeruuseen osallistuiivat useat Suomen rauhanjärjestöt, ja siihen kertyi kaikkiaan yli 94 000 nimeä. Maininta Sosialidemokraatissa 28.2.1932, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Myöhemmin syksyllä *Ajan Sanan* kirjoittelu kävi kiivaammaksi, kun se muun muassa moitti yhteiskuntaa höllentyneestä otteesta ”isänmaatonta pekurismia” kohtaan.³³²

Syksyyn 1931 sattui myös mielenkiintoinen tapaus, joka liittyi Selinheimon kampanjointiin aseistakieltäytyjä Tauno Tapanaisen vapauttamiseksi. Syvästi uskonnollinen Tapanainen oli tuomittu keväällä 1930 sotilasvalasta kieltäytymisen takia Pekurisen tavoin vankeuteen. Hän istui vankilassa lopulta jopa puolet pidempään kuin Pekurinen eli yli neljä vuotta kieltäytyttyään myöhemmin niin ikään hänelle tarjotusta siviilipalveluksesta. Selinheimo otti kontolleen pitää meteliä myös Tapanaisen tapauksesta siitäkkin huolimatta, ettei tämä ollut Antimilitaristisen liiton jäsen eikä edes hyväksynyt liiton tai Selinheimon laittomuuksiin yllyttävää toimintaa. Selinheimo ryhtyi siis kuitenkin vuonna 1931 keräämään kansainvälisiä tukijoukkoja Tapanaisen vapauttamiseksi.³³³

Selinheimo onnistuikin saamaan hankkeensa taakse peräti 60 Englannin alahuoneen jäsentä sekä myös Pekurista näyttävästi tukeneet Albert Einsteinin, H.G. Wellsin ja Romain Rollandin. Osan allekirjoituksista Selinheimo haki ilmeisesti henkilökohtaisesti kesällä 1931 tekemällään kongressimatalla Ranskan Lyoniin. Nämä kansainväliset rauhanaktivistit lähettivät Tapanaisen ja muiden Suomen vankiloissa istuneiden aseistakieltäytyjien vapauttamista vaatineen vetoomuksen presidentti P.E. Svinhufvudille. Tapaus suututti erityisesti professori Hjalmar Crohmsin, joka kävi asian tiimoilta väittelyä Selinheimon kanssa syksyllä 1931 *Helsingin Sanomien* mielipideosastolla. Crohmsin mielestä tällaiset vetoomukset olivat täysin järjettömiä ja omiaan vaikuttamaan Suomeen puolustusnihelistisesti. Hän kertoikin lähettäneensä tästä syystä kaikille vetoomuksen allekirjoittaneille omissa nimissään paheksunnan, jossa totesi, ettei ketään suomalaista tule missään nimessä vapauttaa maanpuolustusvelvollisuudestaan Venäjän uhkan takia.³³⁴

Rauhanvoimien yhteistyöstä hiljaiseloon

Antimilitaristisen liiton ja Selinheimon tekosista vuosilta 1932–33 on tarjolla valitettavan niukasti tietoa, sillä EK ei katsonut tuolloin tarpeelliseksi raportoida antimilitaristien tekemisestä kuin hyvin harvoin. Selinheimo jatkoi edelleen töitään pölynimurikauppiaana ja kielenkääntäjänä, mikä vähensi aatteelle jäänyttä aikaa. Harmikseen hän sai myös todeta, että vaikka entinen puheenjohtaja

³³² Otsikoton lehtijuttu *Ajan Sanasta* 17.10.1931, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³³³ Paasilinna (1998), s. 83–85; Kalemaa (1981), s. 83–85. AML:n lentolehden *Vakaumus voi olla vankilamuuria voimakkaampi*, vuodelta 1934, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³³⁴ Kalemaa (1981), s. 45; EK:n säilömät kolme eri Helsingin Sanomien leikettä syksyltä 1931, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Arndt Pekurinen vapautui vankilakierteestään vihdoinkin tammikuussa 1932, tämä ei ryhtynyt ajamaan aatetta lähellekään yhtä innokkaasti kuin Selinheimo oli toivonut. Pekurinen koki tärkeämmäksi päästä nopeasti kiinni normaaliin elämään, ja hänen energiansa kuluikin muun muassa töiden ja asunnon etsimiseen sekä perheen elättämiseen.³³⁵

Vaikka Pekurinen jättikin antimilitaristisen työn toistaiseksi vähemmälle, Selinheimo sai kuitenkin jo tammikuussa uutta toivonkipinää laajat kansanjoukot mahdollisesti keräävästä rauhanrintamasta. Rauhanliitto nimittäin kutsui Felix Iversenin johdolla peräti 55 eri yleishyödyllistä järjestöä kokoukseen Elannon huoneistolle, jossa oli tarkoitus tiivistää rauhanvoimien yhteistyötä. Kutsua noudatti lopulta 22 järjestöä, joiden joukossa olivat muun muassa Antimilitaristinen liitto, Kristillisen työläisnuorison liitto, Sosialidemokraattinen työläisnaisliitto, Suomen Valkonauhaliitto sekä lukuisia ruotsinkielisiä yhdistyksiä. Kokouksessa sai alkunsa Rauhantyön yhteiskomitea, jonka toimintaa suunnittelemaan valittiin muun muassa Rauhanliiton aktiivit Felix ja Toini Iversen, antimilitaristi Aarne Selinheimo ja SDP:n pasifistinen kansanedustaja Hilda Seppälä.³³⁶

Tehtävikseen yhteiskomitea määritteli muun muassa saattaa kuuluviin kansan enemmistön sotaa vastustava ääni, vastustaa kommunismia ja fasismia, poistaa kouluista yltiöisänmaallisuus, tehdä kansalle selväksi aseistariisunnan ja rauhantyön merkitys, saattaa hallitus ja eduskunta rauhantyön tukijoiksi, tukea Kansainliiton pyrkimyksiä, saada Suomi mukaan Oslon tullisopimukseen ja edistää kansainvälistä aseistariisuntaa. Toimintamuodoiksi valittiin päättäjien lobbaaminen, valistaminen lehdistössä ja radiossa, julkilausumat ja mielenosoitukset. Kun yhteiskomitean suunnitelmat saatiin lopulta toukokuun lopulla 1932 valmiiksi, kävi ilmi, etteivät ne kelvanneet alkuunkaan kaikille mukaan lupautuneista 22 järjestöstä. Lopulliseen komiteaan lupautui itse asiassa vain kuusi järjestöä, joiden joukossa ei ollut Antimilitaristista liittoa.³³⁷

Syitä Selinheimon poisjäämiseen voi vain arvailla, mutta epäilemättä ne liittyivät jälleen kerran sekä aatteellisiin että henkilökohtaisiin ristiriitoihin hänen ja muiden osallistujien välillä. Komitean ohjelmasta Selinheimon oli arvatenkin vaikeinta niellä Kansainliiton työn tukemista, sillä hän oli jo useamman vuoden ajan moittinut kansainvälisten antimilitaristien tapaan Kansainliiton voimatto-

³³⁵ Paasilinna (1998), s. 131–133.

³³⁶ Kalemaa (1981), s. 68–69; von Bonsdorff (1993), s. 79; Uutinen *Rauhanystävät järjestäytyvät*, SD 15.1.1932, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³³⁷ Uutinen *Rauhantyön yhteiskomitea*, Sosialidemokraatti 29.5.1932, EK:n Rauhantyön yhteiskomiteaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; von Bonsdorff (1993), s. 78; Kalemaa (1981), s. 68–69. Yhteiskomiteaan liittyivät lopulta Rauhanliitto, Akateeminen Sosialistiseura, SAK, Valkonauhaliitto, Kansainvälisen Naisten Rauhan ja Vapauden liiton Suomen osasto sekä Svenska Kvinnoförbundet.

muutta. Ehdottomuudellaan hän tuli taas polttaneeksi yhden sillan, jonka piti yhdistää Suomen rauhanvoimia taistelussa aseettoman maailman ja vapaamman yhteiskunnan puolesta. Korostaakseen eroaan ”vääräoppiseen” Rauhantyön yhteiskomiteaan Selinheimo alkoi panostaa jälleen entistä selvemmin Antimilitaristisen liittoon. Jo tammikuussa EK:n haltuun tuli hänen jakelemaansa postikortteja, joissa kehoitettiin kansalaisia julistamaan kaikki aseelliset järjestöt rikollisiksi ihmiskunnan silmissä. Kun EK:n korviin kantautui alkuvuodesta niin ikään, että liiton uusi puheenjohtaja Lauri Savola olisi kommunisti, se katsoi parhaaksi lähettää jälleen pienen tauon jälkeen urkkijoita antimilitaristien tilaisuuksiin.³³⁸

Tammikuun lopulla pidetyssä Antimilitaristisen liiton yleisökokouksessa istuikin kuulijoiden joukossa myös etsivän keskuspoliisin korvapari. Paikalle oli saapunut noin sata henkeä, mikä oli selvästi enemmän kuin tavallisesti. Yleisön mielenkiintoa lisäsi luultavasti se, että kokous oli ensimmäinen liiton edellissyksyn rekisteröimisen jälkeen, mistä syystä mukana oli myös aiemmin antimilitarismia sen laittomuuden takia karttaneita ihmisiä. Kuulijoita vetivät paikalle epäilemättä myös parin edellisvuoden aikana julkisuuteen nousseet ehdottomat aseistakieltäytyjät Arndt Pekuri- nen ja Tauno Tapanainen, jotka Selinheimon ohella puhuivat tilaisuudessa. Pekuri- nen käsitteli puheessaan muun muassa muilutustaan, kun taas Tapanainen puhui pääasiassa uskonnollisista asi- oista. Selinheimo puolestaan muistutti kuulijoita antimilitarismin kansainvälisyydestä ja piti Japanin ja Kiinan ajankohtaista selkkausta murheellisena. Lisäksi hän keräsi nimiä Albert Einsteinin alullepanemaan niin sanottuun 2 % -adressiin.³³⁹

Edellä mainitun yleisökokouksen anti sai kuitenkin EK:n ilmeisesti harkitsemaan uudelleen Antimilitaristisen liiton valvonnan järkevyyttä, sillä antimilitaristit katosivat tämän jälkeen EK:n papereista peräti vuodeksi. Se näyttäisi havahtuneen taas hetkeksi siihen, ettei liiton toiminta sitten- kään ollut kommunistista eikä yhteiskuntaa uhkaavaa varsinkin, kun Selinheimo oli lopulta taipunut jopa liittonsa rekisteröimiseen. Vaikutusta oli luultavasti myös sillä, että Suomen demokraattista yhteiskuntajärjestystä uhkasi kevättalvella 1932 myös antimilitarismia huomattavasti voimak- kaampi liike, joka tuli varmasti EK:llekin yllätyksenä isänmaallisena esiintyneestä äärioikeistosta. Kyse oli siis lapuanliikkeestä, jonka ulkoparlamentaarisien toiminnan tukehduuttaminen tuli EK:n

³³⁸ EK:n säilömä AML:n lentolehtinen, jossa käsin merkintä: ”Jaettu 9.1.1932 Kustaankadulla”, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 20.1.1932, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³³⁹ EK:n ilmoitus 20.1.1932, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA. Einsteinin ”2 % -adressia” oli alettu kerätä ympäri maailmaa, kun Einstein oli joulukuussa 1930 ilmoittanut laskeneensa, että sodat pystyttäisiin estämään, mikäli kaksi prosenttia maailman asukkaista ilmaisisi päättäjille vastustavansa niitä. Ks. puhe kokonaisuudessaan teoksesta *Atomisota vai rauha?* (1980), s. 19–20.

tehtäväksi, kun liike oli paljastanut todelliset kasvonsa lähdettyään suojeluskuntien avustamana uhmaamaan laillista yhteiskuntajärjestystä Mäntsälässä.³⁴⁰

Etsivän keskuspoliisin keskittyessä vuonna 1932 väliaikaisesti äärioikeiston valvontaan Selinheimon kaltaisten ”puolikommunistien” pienimuotoiset kampanjoinnit saivat jäädä oman arvoonsa. Niinpä hän sai painaa ja jakaa lehtisiään melko rauhassa sen, minkä palkkatöiltään kerkesi. Toisinaan EK kuitenkin ratsasi Selinheimon ”kotipainon” ja takavarikoi hänen tuotoksiaan tutkiakseen niiden laillisuuden. Toisin kuin esimerkiksi Felix Iversenin *Rauhaa kohti* -lehdestä, Selinheimon tuotoksista ei kuitenkaan löytynyt vuonna 1930 kiristettyä painovapauslakia uhmaavaa materiaalia, ja Selinheimo piti tarkasti huolen siitä, että sai takaisin kaikki takavarikoidut painatteensa. Niinpä hän esimerkiksi vuonna 1932 marssi suoraan pääkallonpaikalle eli EK:n päällikön Esko Riekin pakeille ja vaati tiukkasanaanaisesti omaisuuttaan takaisin. Riekin oli ilmeisesti lopulta suostuttava tähän, mutta hän ei malttanut olla muistuttamatta Selinheimolle, että tämän yhdistys palveli pelkällä olemassaolollaan kommunistien tarpeita.³⁴¹

Kesäisin Selinheimolla riitti aikaa myös lomailuun, joka yhdistyi sekin kätevästi erääseen hänelle rakkaaseen aatteeseen. Kyseessä oli tällä kertaa raittiusaate, joka oli kokenut ison takapakin, kun helmikuussa 1932 hyväksytty uusi alkoholilaki oli tuonut väkijuomat jälleen huhtikuussa lailliseksi kauppatavaraksi. Selinheimo oli ehdottomasti kieltolain kannalla ja vannoi sen nimiin ehdottomana absolutistina.³⁴² Hän kuuluikin sosiaalidemokraattisen raittiusyhdistyksen Riennon aktiivisiin kannattajiin. Selinheimon agitaatio saattoi vaikuttaa myös siihen, että Riento hyväksyi 1920-luvun lopulla ohjelmaansa rauhanaatteen ajamisen ja kehotti muitakin valistusjärjestöjä samaan.³⁴³ Riento järjesti jäsenilleen kesäisin virkistystoimintaa omistamallaan huvilalla Helsingin Herttoniemessä. Sekä Selinheimot että Pekuriset viettivät siellä aikaansa: Sirkka Selinheimo ohjaili lasten harrastustoimintaa ja Aarne todennäköisesti valisti rauhanaatteesta.³⁴⁴

Aarne Selinheimon ja Antimilitaristisen liiton vuosi 1933 kului pääpiirteittäin samoissa merkeissä kuin edellinen. EK antoi liitolle vapaat kädet toimia, kun se oli ensin tammikuussa tehnyt yhden pistokokeen antimilitaristien luentotilaisuuteen. Helsinkiläisellä työväentalolla oli vaivautunut vain 25 kuulijaa, joista yhteensä viisi edusti joko poliisia tai etsivää keskuspoliisia. Selinheimo purki

³⁴⁰ Kronlund (1998), s. 95–96; Lackman (1994), s. 68–69.

³⁴¹ EK:n ilmoitus 26.7.1934, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁴² Esim. EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁴³ A.S:n = Aarne Selinheimon kirjoitus *Raittiusliike ja rauhanaate.*, *Rauhaa kohti* 9/1929.

³⁴⁴ Paasilinna (1998), s. 135.

puheessaan yleisölle katkeruuttaan suomalaisen rauhanliikkeen liiasta leväperäisyydestä ja moitti lisäksi sanomalehtiä sekä työläisiä antimilitarismin syrjimisestä. EK:n etsivä pani merkille myös sen, että Selinheimo vastusti tiukkasävyisesti venäläisen bensinin ja omenoiden boikotointia, johon Suomessa oli ryhdytty. Hänen mukaansa kaupankäynti oli nimittäin sellaista rauhanomaista kanssakäymistä, joka oli omiaan lisäämään Suomen ja Neuvostoliiton luottamuksellisia suhteita ja vähentämään siten sodan uhkaa ja armeijan tarvetta. Tilaisuuden päätyttyä EK:n mies tiedusteli Selinheimolta vielä Antimilitaristisen liiton nykytilaa. Saatuaan kuulla liiton kannatuksen olevan vähäistä etsivä veti johtopäätöksen jättää liitto taas rauhaan.³⁴⁵

Selinheimon nimi palasi kuitenkin sattumalta EK:n papereihin jälleen syksyllä 1933, kun poliisi epäili hänen luovuttaneen passinsa liettualaisen esperantistin käyttöön. Koska tapaus valaisee myös hyvin sekä Selinheimon yksityiselämää että hänen konkreettisia pyrkimyksiään kansainväliseen yhteistyöhön, kertaan tapahtuman kulkua. Selinheimo oli tavannut lokakuun alussa Helsingissä englantilaisen kieltenopettajan Breicen sekä liettualaisen autonkuljettajan Petereitin, jotka molemmat hän tunnisti esperantisteiksi näiden paidoissa olleista rintamerkeistä. Hän jututti miehiä, ja kävi ilmi, että molemmat olivat vailla asuntoa. Niinpä Selinheimo kysyi kumpaakin alivuokralaiseksi Hämeentiellä Kalliossa sijaitsevaan asuntoonsa, jonne oli muuttanut perheineen Kumpulan Kymin-tieltä ilmeisesti taas halvemman vuokran perässä.³⁴⁶

Liettualainen Petereit muuttikin Selinheimolle asumaan, mutta katosi jo parin viikon kuluttua jäljettömiin jättäen maksamatta 200 markkaa vuokraa ja Selinheimolta lainaamansa 120 markkaa. Samalla katosi myös Selinheimon passi, jonka leimoja hän oli esitellyt alivuokralaiselleen kertoessaan matkoistaan kansainvälisiin rauhankonferensseihin. Passi tuli myöhemmin poliisin haltuun, kun Petereit oli muokannut sen tietoja ja pyrkinyt sen turvin pois Suomesta. Poliisin oli aluksi vaikea uskoa tätä selitystä, mutta varmistettuaan tarinan todenperäisyyden Antimilitaristisen liiton jäseneltä Tuomas Vanhalalta poliisi sai varmuuden, että nimenomaan Selinheimo oli joutunut rikoksen uhriksi.³⁴⁷ Tapaus kuvaa hyvin Selinheimon loputonta uskoa hyvyyden ja yhteisten aatteiden voittoon, sillä kaikesta päätellen hän ei voinut aavistakaan ottaessaan alivuokralaiseksi aateystävänsä, että tämän tarkoituksena oli vain hyötyä Selinheimon avuliaisuudesta.

³⁴⁵ EK:n ilmoitus 23.1.1933, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁴⁶ Poliisin kuulustelupöytäkirja ja ilmoitus sen sisällöstä EK:lle, marraskuulta 1933, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁴⁷ Poliisin kuulustelupöytäkirja ja ilmoitus sen sisällöstä EK:lle, marraskuulta 1933 + EK:n ilmoitukset 27.11.1933 ja 8.12.1933, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Suurta surua ja pientä toivonkipinää

Parin hiljaisen vuoden jälkeen vuonna 1934 Antimilitaristisessa liitossa ja Selinheimon henkilökohtaisessa elämässä tapahtui taas suuria muutoksia – tällä kertaa lähes kauttaaltaan huonompaan suuntaan. Heti alkuvuodesta EK sai jälleen tietoja, joiden mukaan liiton puheenjohtaja Lauri Savola olisi vakaumuksellisenä kommunistina saanut SKP:ltä jo vuonna 1928 ohjeita vallata antimilitarismi kommunismin palvelukseen. EK oli myös varma, ettei Antimilitaristinen liitto enää vastustaisi Neuvostoliiton aloittamaa luokkasotaa.³⁴⁸ Koska EK ei perustellut näitä väitteitä, vaikuttaa todennäköiseltä, että epäilykset kertovat enemmän etsivän keskuspoliisin kasvaneesta halusta nähdä uusiin toimintamuotoihin koulutettuja kommunisteja joka paikassa kuin liitossa mahdollisesti tapahtuneesta suunnanmuutoksesta. Kommunismilla pelottelu leimasi koko suomalaista yhteiskuntaa näinä IKL:n alkuaikoina, jolloin puolue pyrki kaikin keinoin levittämään uskoa lapuanliikkeen kesken jääneen työn oikeutukseen eli Suomen ”vapauttamiseen” poliittisesta vasemmistosta.³⁴⁹

Yhteiskunnan kiristyneen ilmapiirin lisäksi antimilitaristien oma toiminta antoi EK:lle aihetta epäillä liiton muuttaneen kantaansa kommunismiin. Puheenjohtaja Arndt Pekurinen otti nimittäin keväällä ja kesällä 1934 osaa Kansalaisoikeuksien ja työn puolustusyhdistyksen toimintaan. Kyse oli muuan Eero Nuutisen perustamasta järjestöstä, joka pyrki nimensä mukaan puolustamaan työntekijöiden (kansalais)oikeuksia. Koska EK piti sen perustajaa kommunistina, liiton toiminta kiellettiin pian kommunistilakien ja keväällä 1934 voimaan tulleen kiihotuslain nojalla. Pekurinen osallistui järjestön toimintaan ja lupasi antimilitaristien ottavan osaa sen järjestämään rauhanjuhlaan ja -julistukseen siitä huolimatta, että Selinheimo oli ehdottomasti tätä vastaan pelätessään Antimilitaristisen liiton ikävää leimautumista. Vaikka juhla lopulta peruuntuikin, Selinheimo oli erittäin tyytymätön Pekurisen hairahdukseen ja haukkui tämän kiivastuksissaan vanhalle tutulle, EK:n etsivälle Fredy Kekäläiselle, jonka kautta tieto kulki EK:n johtoportaan.³⁵⁰

³⁴⁸ EK:n ilmoitus 19.1.1934, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁴⁹ EK oli todennut kesällä 1933 IKL:n toiminnan lailliseksi, vaikka puolue olikin kielletyn lapuanliikkeen työn suoranainen jatkaja. EK totesi tämän siitäkin huolimatta, että esimerkiksi vuoden 1933 valtiopäivillä IKL pyrki puhdistamaan eduskunnasta loputkin äärivasemmistolaiset ja katkaisemaan vasemmiston kansainväliset yhteydet. Näitä ja muita kommunismin lopulliseen tukahduttamiseen tähdänneitä toimiaan se ajoi taistelevilla propagandakirjoituksilla lehdistössään, joka levisi lähinnä isänmaallis-nationalistisille ja muutenkin kommunisminvastaisille tahoille, kuten suojeluskuntalaisille, AKS:läisille ja turvallisuuspoliisille. Tämän vuoksi ei lienekään ihme, että kommunismin vastustajat kiristivät otteitaan IKL:n vaikutuksesta näinä puolueen alkuaikoina, joskin valtion erityistoimien kohteeksi joutui myöhemmin myös IKL. Esim. Uola (1982), s. 198–210; Suomen lehdistön historia 2 (1987), s. 299–306.

³⁵⁰ EK:n ilmoitukset 16.5.1934 ja 4.7.1934, Kansalaisoikeuksien ja työn puolustusyhdistystä koskevat EK:n paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 26.7.1934. EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Ptk. Kansalaisoikeuksien ja työn puolustusyhdistyksen johtohahmojen kuulusteluista 8.–10.8.1934, Kansalaisoikeuksien ja työn puolustusyhdistystä koskevat EK:n paperit, EK–Valpo, KA.

Selinheimon hermot olivat muutenkin hyvin kireällä kesällä 1934. Antimilitarismin kannattajakunta oli kutistunut pariinkymmeneen jäsenmaksun maksajaan. Lisää väkeä ei houkutellut edes se, että liiton ohjelmasta poistettiin varta vasten IAMB:n vahva julistus ”ei ainoatakaan miestä, ei ainoataan penniä sotalaitoksen hyväksi”. Pölynimurit eivät olleet käyneet kaupaksi erityisen hyvin, eikä käännöstöitäkään nähtävästi riittänyt, sillä Selinheimo oli alkanut painaa alkeellisella painokoneellaan pimeänä työnä myös mainoksia. Koska tämäkin tuotti vain epäsäännöllisiä tuloja, hänellä ei ollut varaa matkustaa Hollantiin WRI:n konferenssiin. Hänelle oli kertynyt myös vuokra-
rästejä ja edessä oli ollut jälleen muutto, tällä kertaa muutaman korttelin päähän Hämeentieltä Vaasankadulle. Harmaita hiuksia aiheutti niin ikään muuan saksalainen esperantisti, jolle Selinheimo oli tapansa mukaan tarjonnut majoitusta Helsingissä. Tämä ei kuitenkaan tahtonut maksaa ylläpidostaan mitään eikä edes lähteä jatkamaan matkaansa pyynnöistä huolimatta. Sama esperantisti oli Selinheimon tietojen mukaan piinannut muitakin asialle vihkiytyneitä suomalaisia.³⁵¹

Kaikki tämä oli kuitenkin vain pientä sen surun rinnalla, mikä Selinheimoa ja hänen perhettään oli kohdannut toukokuussa. Perheen 9-vuotias Tapio-poika oli nimittäin menehtynyt pudottuaan kolmi-
kerroksisen kotitalonsa katolta, jonne lentänyttä palloa hän oli kiivennyt hakemaan tikapuita pitkin. Helsingin suomenkieliset suurlehdet – *Helsingin Sanomat*, *Uusi Suomi* ja *Sosialidemokraatti* – uutisoivat tapahtuneen näyttävästi mainiten ajan tavan mukaan uhrin nimen³⁵². Kuolema vaikutti syvästi koko perheeseen ja etenkin hermotautia sairastaneeseen Aarneen, joka ei pystynyt keskittymään kunnolla päivätyöhönsä ja lakkasi muutama viikko onnettomuuden jälkeen tekemästä käännöstöitä Puolan lähetystölle. Tämä puolestaan vaikutti ratkaisevasti perheen tuloihin, minkä seurauksena Sirkka-vaimo ja Tellervo-tytär muuttivat kesäksi sukulaisten luo. Näin Selinheimot pystyivät ottamaan Helsingin asuntoonsa alivuokralaisiksi muutamia Arabian tehtaan työläisiä.³⁵³

Suuresta surusta ja pahentuneesta rahapulasta huolimatta elämän oli jatkuttava, ja Selinheimo palaisikin loppukesästä rauhanaatteen pariin. EK:n etsivä Kekäläinen kävi heinäkuussa urkkimassa häneltä Pekurisen kommunistiyhteyksiä ja luonnehti raportissaan Selinheimon yhä olevan rauhanaatteiden fanaatikko, joka ei halunnut olla missään tekemisissä kommunistien kanssa. Kekäläinen antoi tämän luonnehdinnan siitä huolimatta, että Selinheimo oli kertonut tuntevansa ärhäkän kommunistin Jarno Pennasen. Etsivän reaktioon vaikutti varmasti se, että Selinheimo oli

³⁵¹ EK:n ilmoitus 26.7.1934, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁵² Uutinen *Koulupoika putosi palotikkailta ja ruhjoutui kuoliaaksi.*, Uusi Suomi 17.5.1934; Uutinen *Surullinen onnettomuus.*, Sosialidemokraatti 17.5.1934; Uutinen *Poikanen putosi katolta menettäen henkensä.* Helsingin Sanomat 17.5.1934: kaikki edellä mainitut Aarne Selinheimon kokoamasta leikekirjasta, Raisa Öhmannin hallussa.

³⁵³ EK:n ilmoitus 26.7.1934, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

ollut Pennasen kanssa eri mieltä työväestön aloittamien sotien oikeutuksesta ja miehet olivat väitelleet asiasta tulisesti.³⁵⁴

Kirjailija-toimittaja Jarno Pennanen (1906–1969) oli ollut 1920-luvulla kiinnostunut paneurooppalaisuus-aatteesta, jonka avulla Euroopan kansat oli tarkoitus koota suureksi rauhanomaiseksi yhteisöksi³⁵⁵. Hän kuului myös aatetta kannattavan seuran Suomen osaston perustajiin, mutta sen toiminnan lakattua hän siirtyi toimittajaksi kokoomuslaisiin *Aamulehteen* ja *Uuteen Suomeen*. Kyllästyttyään niiden liian nationalistiseksi kokemaansa politiikkaan hän tutustui SDP:n vasemmisto-opposition *Soihdu*-lehden ja Akateemisen Sosialistiseur³⁵⁶ toimintaan ennen kaikkea niiden pääarkkitehdin Mauri Ryömän kautta. 1930-luvulla alussa Pennanen liittoutui myös suoraan maanalaisen SKP:n kanssa ja alkoi toimittaa sen rahoituksella *Kirjallisuuslehteä*, joka otti voimakkaasti kantaa aikakauden kulttuuri- ja yhteiskuntapolitiikkaan. Räiskyvänä persoonana tunnettu Pennanen ajautuikin kirjoitustensa kautta moninaiisiin vaikeuksiin paitsi oikeiston myös vasemmiston kanssa. Tästä huolimatta hänen puhujan- ja väittelijäntaidoilleen oli käyttöä 1930-luvun vasemmistolaisjohtoisessa kansalaisoikeus- ja rauhantaistelussa, johon hän otti osaa muun muassa perustamansa taiteilija- ja kirjailijaryhmä Kiilan kautta.³⁵⁷

Vaikka Selinheimo siis pyrki edelleen tekemään pesäeroa ääri vasemmistoon, hän antoi myönteisen vastauksen, kun Jarno Pennanen ja muut *Tulenkantajat*-lehden³⁵⁸, *Soihdun* ja *Kirjallisuuslehden* kulttuuriradikaalit alkoivat kosiskella häntä vuonna 1934 mukaan sodan- ja fasisminvastaiseen

³⁵⁴ EK:n ilmoitus 26.7.1934. EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁵⁵ Idean ylikansallisesta Euroopan liittovaltiosta, paneurooppalaisuudesta, loi itävaltalainen kreivi Richard Coudenhove-Kalergin 1920-luvulla. Nationalismi oli kuitenkin ajan Euroopassa sen verran voimakasta, että idea hautautui viimeistään 1930-luvulla. Rauhanliike tuki paneurooppalaisuutta ideatasolla, mutta kun siitä alettiin puuhata Kansainliiton ”kilpailijaa”, rauhanliikekin lakkasi kannattamasta sitä. Suomessa rauhanliikkeen ja Tulenkantajien piireissä kannatettiin paneurooppalaisuutta jonkin verran. Ks. Coudenhove-Kalergin (1930); Heikkilä (2000), s. 51–82; Mikkeli (1994), 107–120.

³⁵⁶ Vuonna 1925 perustettu Akateeminen Sosialistiseura (ASS) oli ennen toista maailmansotaa Suomen ainoa sosialistisesti suuntautunut opiskelija- ja sivistyneistöjärjestö. Liityttyään SDP:hen ASS:sta ja sen toimittamasta *Soihdu*-lehdestä tuli puolueen ärhäkkä vasemmisto-oppositio, joka pyrki muuttamaan puolueen linjaa vasemmistolaisemmaksi. ASS:n johtohahmoihin kuuluivat mm. Mauri Ryömä, Cay Sundström, Raoul Palmgren ja Kaisu-Mirjami Rydberg. Sekä SDP:n johto että EK epäilivät osittain aiheellisestikin ASS:n olevan Moskovasta käsin johdettu kommunistien kansanrintama-juoni, ja niinpä EK tarkkaili seuraa tiiviisti ja SDP:n johto pyrki eristämään sen puolueesta. Soikkanen (1975), s. 576–583; Rentola (1994), s. 97–120; Aho (2006), s. 162–167; Ylikerttula (1990), s. 41–47.

³⁵⁷ Pennanen (1970A), s. 186–188; Pennanen (1970B), s. 67–209; Vehkala (1976), s. 15; Suomen lehdistön historia 8 (1991), s. 460–463; Kansallisbiografia (Pennanen, Jarno), <<http://www.kansallisbiografia.fi>> (Luettu: 9.3.2007).

³⁵⁸ Kirjailija-toimittaja Erkki Valan vuonna 1932 perustama uusi Tulenkantajat-lehti oli hänen omien sanojensa mukaan ”vapaamielinen ja kansanvaltainen julkaisu”, ja se sai pian vasemmistolaisen leiman. Vala kuului SDP:hen, josta hänet tosin erotettiin vuonna 1937. Lehden tukijoista varsinkin nuori polvi tunsivat sympatiaa kommunistien maanalaista toimintaa kohtaan. Tulenkantajat vieroksui ajan totalitaarisia oppeja ja tuki uskonnonvapautta, pasifismia ja ihmisoikeuksia tukevaa työtä. Suomen lehdistön historia 8 (1991), s. 460–463, Kansallisbiografia (Vala, Erkki), <<http://www.kansallisbiografia.fi>>, (Luettu: 13.3.2007). Ks. Tulenkantajat-lehden asemasta Suomen kirjallisuuden kentässä Virkkula (1992).

kansanrintamaan.³⁵⁹ Ajatuksen vasemmiston, kulttuuri-ihmisten ja liberaalien muodostamasta kansanrintamasta olivat kehittäneet Euroopan vasemmistoälyköt, kuten Henry Barbusse. Myös kommunistien maailmanjärjestö Komintern alkoi vuoden 1934 tienoilla suosia kansanrintamapolitiikkaa, ja näin ollen se tuli myös SKP:n ohjelmaan. Niin Selinheimo kuin kulttuuriradikaalitkin olivat perehtyneet Barbussen ajatuksiin jo vuosia aiemmin, kun tämä oli esitellyt rauhanpyrkimyksiään ja Clarté-vasemmistolaisuuttaan.³⁶⁰ Selinheimo otti ilomielin vastaan suomalaisten kulttuuri-ihmisten ajaman rauhanrintaman, vaikka epäilemättä aavistikin heidän ajavan kulttuurinpuolustuksensa ohella ääri-vasemmiston asiaa: hän ei kuitenkaan välittänyt siitä, vaan piti tärkeänä ainoastaan sitä, että rauhanaate oli saanut uusia ja arvovaltaisia levittäjiä.

Kansanrintamaliike ei kuitenkaan nytkähtänyt kunnolla käyntiin vielä vuonna 1934. Niinpä Selinheimo päätti ottaa ohjat omiin käsiinsä ja kutsui lokakuussa Antimilitaristisen liiton johtokunnan kanssa koolle joukon nimekkäitä vasemmistomyönteisiä kansalaisia. Tavoitteena oli perustaa uusi rauhanaatteellinen yhdistys, joka voisi muodostaa sodanvastaisen kansanrintaman pohjan. Koska liiton johtohenkilöt arvelivat Antimilitaristisen liiton jäsenkunnan pienuuden johtuneen jäsenten velvoittamisesta aseistakieltäytymiseen, he päättivät jättää tämän vaatimuksen pois uuden järjestön säännöistä, joihin haluttiin kuitenkin ottaa Rauhanliittoa konkreettisempi kanta armeijaan, militarismiin ja aseistariisuntaan. Liian radikaalin leiman välttämiseksi tuleva rauhanjärjestö ei myöskään pyrkisi välittömästi täydelliseen aseistariisuntaan vaan tahtoisi SDP:n puolustusohjelman tavoin korvata puolustusvoimat tehokkaalla rajavartiostolla.³⁶¹

Ei ole säilynyt tietoa, kuinka moni kutsuttu lopulta saapui perustavaan kokoukseen. Heitä ei kuitenkaan ollut montaa, sillä tämän uuden järjestön, Sodanvastustajain liiton, perustajajäsenet olivat paria poikkeusta lukuun ottamatta Antimilitaristisen liiton aktiiveja. Itse asiassa mukaan ilmoittautui loppujen lopuksi vain seitsemän henkilöä, joista ainoastaan puheenjohtajaksi valittu Arndt Pekuri-nen ja Aarne Selinheimo mainittiin varsinaisiksi jäseniksi. Selinheimon tavoite koota sodanvastainen älymystörintama epäonnistui siis pahasti. Tähän lienee vaikuttanut kutsukirjeessä ollut pieni

³⁵⁹ Mauriala (2005), s. 257–278. Jo keväällä 1934 Tulenkantajat-lehti oli pyytänyt Selinheimolta julkaistavaksi erästä tämän muutamaa vuotta aiemmin keräämää adressia, jonka allekirjoittaneet vastustivat nuorison militaristista kasvatusta. Näin ollen Selinheimo jatkoi adressin keräämistä ja pyysi siihen allekirjoitusta muun muassa suomalaisen naisliikkeen pioneerilta, Lucina Hagmanilta. Aarne Selinheimon kirje Lucina Hagmanille 8.4.1934, Lucina Hagmanin arkisto: kansio 4, KA.

³⁶⁰ Koivisto (1999), s. 315–316; Rentola (1994), s. 77–78.

³⁶¹ Lista AML:n kokoukseen 7.10.1934 kutsutuista, AML:n paperit: sarja B, kansio 7, SRL, KA; AML:n johtokunnan lähettämä kutsu uuden rauhanjärjestön perustavaan kokoukseen 7.10.1934, AML:n paperit: sarja F, kansio 7, SRL, KA. Perustavaan kokoukseen kutsuttiin mm. Cay Sundström, Katri ja Erkki Vala, Anna Nevalainen, Sylvi-Kyllikki Kilpi, Kaisu-Mirjami Rydberg, Jarno Pennanen, Olga Leinonen, Åke von Schoultz, Karl Nickul, Raoul Palmgren ja Toivo Pekkanen.

epäilyttävä maininta, joka viittasi siihen, että kyseessä saattaisi olla pelkkä kommunistien peitejärjestö. Kirjeen vastaanottajia pyydettiin nimittäin ottamaan kantaa erään Antimilitaristisen liiton jäsenen yksityishenkilönä esittämään kysymykseen, tulisiko uuden liiton kannattaa pyrkimystä sosialistiseen yhteiskuntaan siirtymisestä. Mahdolliseen kommunistisuuteen viittasi myös avoin fasismin vastustaminen.³⁶²

Vähäisestä kannatuksestaan huolimatta Sodanvastustajain liitto jäi elämään Antimilitaristisen liiton itsenäisenä ja sitä maltillisempänä rinnakkaisjärjestönä, joka vastusti asevarustelua, taantumusta, kansalaisoikeuksien sortoa ja kuolemanrangaistusta. Myös sen toimintamuodoiksi vakiintuivat kokousten ja keskustelutilaisuuksien pitäminen sekä kirjallisuuden levittäminen.³⁶³ Toimintaohjelmansa ja -tapojensa takia Sodanvastustajain liittoa voikin pitää eräänlaisena pohjana vuonna 1935 syntyneille ja isoja nimiä johtoihinsa keränneille Ihmisoikeuksien liitolle ja Sotaa vastustavalle kansalaistoimikunnalle, joiden molempien perustavissa tehtävissä Selinheimo hääräili ahkerasti.

Koska kansanrintama ei ottanut syntyäkseen, vuoden 1934 lopulla Selinheimon ja Pekurisen toiminnan etusijalla oli yhä Antimilitaristinen liitto. Sen nimissä he ajoivat ennen kaikkea aseistakieltäytyjien asiaa muun muassa vaatimalla, että oikeuden siviilipalvelukseen myöntäisi kutsuntatoimisto eikä puolustusministeriö. Selinheimo laati asiasta lehtikirjoituksen, jonka julkaisivat ainakin *Rauhaa kohti* ja *Sosialidemokraatti*. Kirjoituksessa vedottiin loimaalaisen Niilo V. Laineen tapaukseen. Hän oli tehnyt hiljattain itsemurhan, koska puolustusministeriö ei ollut myöntänyt hänelle pääsyä siviilipalvelukseen. Lehtikirjoituksen allekirjoittaneet Pekurinen ja Selinheimo tiesivät vastaavallaisia tapauksia sattuneen Suomessa useampiakin.³⁶⁴ Syksyllä 1934 Antimilitaristinen liitto ajoi asevelvollisuuslain muutosta niin ikään julkaisemalla lentolehtisen Tauno Tapanaisesta, joka oli ensimmäisenä suomalaisena kieltäytynyt myös siviilipalveluksesta. Sen seurauksena myös EK havahtui pitkästä ajasta antimilitaristien toimintaan ja lähetti painatteen sisällön oikeusministeriön painovapausasiain osaston tutkittavaksi.³⁶⁵

³⁶² Sodanvastustajain liiton ohjelmaehdotus syksyltä 1934, AML:n paperit: sarja D, mappi 7, SRL, KA; EK:n ilmoitus joulukuulta 1934, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁶³ EK:n ilmoitus joulukuulta 1934, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Sodanvastustajain liiton ohjelmaehdotus syksyltä 1934, AML:n paperit: sarja D, mappi 7, SRL, KA.

³⁶⁴ Aarne Selinheimon ja Arndt Pekurisen kirjoitus *Omantunnon vapauden puolesta. Loimaan järkyttävän tapauksen johdosta.*, *Rauhaa kohti* 18/1934; Edellä mainittu kirjoitus, *Sosialidemokraatti* 13.9.1934, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁶⁵ AML:n lentolehtinen *Vakaumus voi olla vankilamuuria voimakkaampi*, vuodelta 1934, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 15.12.1934, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Syksyllä 1934 Selinheimon rahapula alkoi taas helpottaa, kun professori Yrjö Jahnsson palkkasi hänet pikakirjoittajakseen ja tekemään konttoristin töitä hallinnoimassaan Helsingin Talotoimisto Oy:ssä. Selinheimo oli tutustunut työnantajaansa epäilemättä opiskeluaikoinaan Teknillisessä korkeakoulussa, jossa tällä oli kansantaloustieteen professuuri. Selinheimo oli todennäköisesti perehtynyt myös jonkinlaisen hyväntekijän maineeseen kohonneen Jahnssonin ajatuksiin yhteiskunnan köyhimpien auttamisesta. Jahnsson rikastui 1920–30-luvuilla tekemillään asuntokaupoilla, joista saaduilla varoilla hän muun muassa perusti Helsingin Suomalaisen Yksityislyseon koulutuspaikaksi varattomille opiskelijoille. 1930-luvun pulavuosina Jahnsson oli ainoita julkisesti Risto Rytin, Kyösti Kallion ja J.K. Paasikiven raha- ja korkopolitiikkaa arvostelleita kansantalouden asiantuntijoita ja sai tästä syystä kannatusta erilaisissa pulaliikkeissä. Häntä voidaankin pitää eräänlaisena esikeynesiläisenä reformistina, sillä hän olisi sallinut lamakauden aikana valtion alijäämäiset budjetit ja lisännyt julkisten töiden avulla kysyntää työllisyyden parantamiseksi.³⁶⁶

6. Kansanrintaman kautta kuolinvuoteelle

6.1. Antimilitarismi osaksi vasemmistoradikaalien kulttuuririntamaa

Vuonna 1935 Selinheimon lusikka oli jälleen näkyvästi mukana monessa sopassa, kun useiden järjestöjen yhteinen rauhantyö sai lopultakin tuekseen suurehkon ihmisjoukon voiman. Selinheimon toinen huomattava ja pitkälti rauhanrintamaan liittynyt toimintamuoto kyseisenä vuonna oli ihmisoikeuksia puolustava työ. Näiden voimien järjestyessä Suomen yhteiskunnallinen ilmapiiri alkoi kuitenkin muuttua niille entistä epäsuotuisammaksi. Tämä johtui siitä, että etsivä keskuspoliisi oli saanut haltuunsa kommunistien kansanrintamataktiikkaa koskevia asiakirjoja. Niiden perusteella EK alkoi epäillä rauhanvoimien yhdistymisenkin olevan todellisuudessa vain kommunistien juoni muokata Suomen maaperää uudelle vallankumoukselle saattamalla kommunistit, työläiset, vapaamieliset porvarit ja kaikki kansanvaltaisesti ajattelevat ihmiset yhteen. Syitä epäilyille antoi se, että sodanvastaiseen ja kansalaisyhteisyyttä puolustavaan työhön otti osaa muutamia koko toiminnan leimanneita kommunisteja. Lisäksi Suomen äärioikeisto lietsoi jatkuvasti julkisuudessa uhkakuvia Suomelle turmiollisesta vasemmistolaisesta liikehdinnästä, jonka se tahtoi tukahdutettavan Italian ja Saksan esimerkkien mukaan.³⁶⁷

³⁶⁶ Jäljennös Aarne Selinheimon työtodistuksesta, 14.10.1937, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA; Zetterberg (1982), s. 246–366; Hanski (1997), s. 123–124.

³⁶⁷ Lackman (1994), s. 74; Hakalehto (1964), s. 118–119; Soikkanen (1975), s. 579; Rentola (1994), s. 77–78.

Kuolemanrangaistusta vastustava kansalaistoimikunta

Selinheimon vuosi 1935 alkoi tutuissa merkeissä eli Antimilitaristisen liiton lentolehtiskampanjan toteutuksella. Siihen kuuluivat tällä kertaa ”Ei enää sotaa! Ajatteleva ihminen!” - ja ”Vakaumus voi olla vankilamuuria voimakkaampi” -nimiset painatteet. Niistä ensimmäisessä Selinheimo totesi militarismin ja sodan olevan kansojen vapauden ja hyvinvoinnin este. Hän myös nimesi antimilitarismin tukemisen jokaisen ajattelevan ihmisen velvollisuudeksi, jotta suomalaisten kodit ja läheiset välttyisivät pommituksilta ja myrkkyykaasuisuilta.³⁶⁸ Koska painate oli sävyltään puolustustahtoa heikentävä, EK päätti selvityttää sen laillisuuden oikeusministeriössä, samoin kuin se oli tehnyt edellisvuonna Tapanaisen aseistakieltäytymisestä kertovan ”Vakaumus voi olla vankilamuuria voimakkaamman” kanssa.³⁶⁹ Tammikuussa myös *Uuden Suomen* nimimerkki Jussi paheksui kyseistä painatetta, koska se yllytti hänen mukaansa nuorisoa seuraamaan Tapanaisen esimerkkiä ja koska sen julkaissut järjestö oli mahdollisesti kommunistinen.³⁷⁰

Myös äärioikeisto otti Antimilitaristisen liiton hampaisiinsa alkuvuodesta 1935. IKL:n äänenkannattajan *Ajan Sanan* toimittaja Hämäläinen soitti helmikuussa suoraan EK:n päällikölle Esko Riekille ja tiedusteli tältä, voisiko lehti hyökätä kirjoituksellaan Antimilitaristista liittoa vastaan ja vaatia sen lakkauttamista. Hämäläinen ilmoitti, että *Ajan Sanalla* oli jo valmiina yleisesikunnan lausunto liittoa vastaan. Koska Riekillä ei ollut mitään tällaista kirjoitusta vastaan, *Ajan Sanassa* ilmestyi pari viikkoa myöhemmin Hämäläisen lupaama lehtijuttu. Siinä lehti halveksi antimilitaristien harjoittamaa puolustustahdon heikentämistä, joka oli ilmennyt jälleen alkuvuodesta, kun liitto oli julistanut vastustavansa erään armeijan tuottaman elokuvan esittämistä. Juttua varten oli haastateltu kenraalimajuri Oeschia, joka kehui elokuvaa tarpeelliseksi. *Ajan Sana* piti Antimilitaristisen liiton toimintaa elokuvakysymyksessä loukkaavana ja vihjaisi olevansa vahvasti sitä mieltä, ettei liiton pitäisi antaa enää harjoittaa näin räikeää kansan villitsemistä.³⁷¹ Kirjoitus ei johtanut kuitenkaan jatkotoimiin.

Helmikuussa ottivat ensi askeleitaan myös Sodanvastainen kansalaistoimikunta ja Ihmisoikeuksien liiton esivaihe Kuolemanrangaistusta vastustava toimikunta, kun Akateeminen Sosialistiseura ja

³⁶⁸ AML:n painate *Ei enää sotaa! Ajatteleva ihminen!* 1934, AML:n kuolemanrangaistusta vastustavat lentolehtiset, Ihmisoikeuksien liiton arkisto, KansA.) AML:n painate *Ei enää sotaa! / Ajatteleva ihminen!* vuodelta 1935, AML:n paperit, SRL, KA; EK:n ilmoitus 8.1.1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁶⁹ EK:n ilmoitukset 14. ja 15.2.1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁷⁰ EK:n säilömä ”Jussin” kirjoitus Uudesta Suomesta 21.1.1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁷¹ EK:n ilmoitus helmikuulta 1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Lehtijuttu *Suomen Antimilitaristisen Liiton maanpuolustusvastainen toiminta*, *Ajan Suunta* 21.2.1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

SDP:n nuoret järjestivät Helsingissä fasisminvastaisen kansalaiskokouksen. Puheenvuoroja siellä käyttivät muun muassa SDP:n vasemmistosiiven edustajat Mauri Ryömä ja Raoul Palmgren, vasemmistointellektuelli Jarno Pennanen sekä antimilitaristi Selinheimo, joka keskittyi puheessaan lähinnä parjaamaan SDP:n vähäistä innostusta antimilitarismiin. Keskusteluissa vastustettiin myös eduskuntakäsittelyssä ollutta ja Akateemisen Karjala-Seuran tavoittelemaa Helsingin yliopiston täydellistä suomalaistamista. Tärkeimmäksi aiheeksi nousi kuitenkin eduskunnassa IKL:n esille nostama kuolemantuomion täytäntöönpanon palauttaminen Suomeen, mitä vastaan kokoontuneet ehdottomasti olivat. Niinpä he päättivät panna alulle kuolemanrangaistusta vastustavan adressin, jonka tärkeydestä Palmgren lähetettiin puhumaan myös kirjailijoille ja tiedemiehille. Paikalla ollut EK:n etsivä tulkitse kokouksen yksinomaan kommunistien mielenilmaukseksi, mikä leimasi jatkossa kaikkea tämän porukan yhteistoimintaa.³⁷²

Keskustelu kuolemanrangaistuksen täytäntöönpanon ottamisesta uudelleen käyttöön liki sadan vuoden tauon jälkeen lähti Suomessa käyntiin, kun SKP:n voimahahmo ja punaupseeri Toivo Antikainen pidätettiin vuonna 1934. Erääksi hänen syytteekseen katsottiin suomalaisen sotavangin elävältä polttaminen Itä-Karjalan kansannousun yhteydessä tammikuussa 1922. Oikeuskäsittelyn aikana IKL alkoi vaatia hänelle tuomioksi kuolemanrangaistusta, jota vastaan erityisesti vasemmisto nousi. Se katsoi, että kyseessä oli IKL:n juoni, jonka avulla maahan haluttiin saada ensisijaisesti vasemmistoa vastaan kohdistettu äärimmäinen rangaistuksen muoto.³⁷³

Selinheimo otti innolla osaa kuolemanrangaistusta vastustavaan toimintaan ja keräsi Antimilitaristisen liiton nimissä adressiin kuukaudessa yli 2000 nimeä. Kaikkiaan hän hankki vuoden 1935 aikana adressille jopa 20 000 helsinkiläisen tuen kiertelemällä ovelta ovelle.³⁷⁴ Yhteensä kampanjalle antoi tukensa loppusyksyyn 1935 mennessä yli 125 000 suomalaista, joiden joukossa oli muun muassa julkisuuden henkilöitä, kuten arkkitehti Alvar Aalto, kirjailija F.E. Sillanpää ja oopperalaulaja Aino Ackté.³⁷⁵ Selinheimo piti maaliskuussa myös aiheetta käsittelevän kansalaiskokouksen ja painoi

³⁷² EK:n ilmoitus 5.2.1935, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Klinge (1968), s. 179–186. Ryömä ja Pennanen olivat mahdollisesti saaneet SKP:n organisaattoreilta ohjeita pitää tällainen tilaisuus, jonka avulla voitaisiin kerätä kansainrintamaa SKP:n tavoitteiden taakse. Rentola (1994), s. 77–78.

³⁷³ Lackman (1994), s. 72–73; Niinistö (2005), s. 254–255; Björne (1977), s. 273–274. Antikainen tuomittiin lopulta elinkautiseen vankeuteen.

³⁷⁴ Aarne Selinheimon ja Arndt Pekurisen kirje Väinö Hakkilalle 5.3.1935, Ihmisoikeuksien liiton arkisto, KansA; Oskar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939.

³⁷⁵ Niemi (1993), s. 137.

samansisältöisen lentolehtisen, jota liitto jakoi pitkin vuotta tuhansia kappaleita.³⁷⁶ Lentolehtisessä Selinheimo teki selkoa, millä perusteilla hän vastusti kuolemanrangaistusta. Ne kuuluivat:

1) Murhien määrä ei ollut kasvanut, joten tuomioita ei ollut tarvetta koventaa; 2) kuolemanrangaistus raaistuttaa kansoja; 3) kuolemanrangaistus laillistaisi murhan, jota myös sota on; 4) ei ollut olemassa vakuuttavia todisteita, että kuolemanrangaistus vähentäisi rikollisuutta; 5) ihmiselämän loukkaamattomuuden kunnioittaminen on todellisen sivistyksen peruskäsityksiä; 6) syyttömiä voi tulla tuomituiksi; 7) rikollisen parantaminen ei olisi enää mahdollista; 8) se oli kristillistä oppia, kansan oikeustajua ja siveysoppia vastaan; 9) rikokset eivät johdu aina paatuneisuudesta vaan mahdollisesti mielisairaudesta; 10) sitä kannattavat yhteiskunnallisesti sokeat piirit, jotka eivät ymmärrä rikollisuuden yhteiskunnallisia syitä (eli kasvatuksen puutetta ja työttömyyttä), jotka ovat valmiita surmaamaan oman onnensa nojaan jätettyjä ja jotka kannattavat fasistista diktatuuria; 11) kuolemanrangaistus ei ole toiminut pelotteena esimerkiksi Ranskassa.³⁷⁷

Adressinkeruu tempaisi Selinheimon innostuksen valtaan kesällä 1935, eikä Antimilitaristisen liiton muulle toiminnalle jäänyt juurikaan aikaa. Näin ollen antimilitarismin levittäminen jäi hetkeksi tauolle, mutta *Uusi Suomi* ei jättänyt liittoa rauhaan. Rauhansaarnaajia ennenkin piikitellyt nimimerkki Timo moitti tällä kertaa lahtelaista aatteen kannattajaa Sakari Niemeä siitä, että tämä oli levitellyt Tauno Tapanaisen vankilakierteestä kertovia uutisia suomalaislehdille. Niemi oli lähettänyt sodanvastaisia kirjoituksiaan ennenkin lehdille ja piti vuonna 1935 hetken aikaa Selinheimon kanssa yllä Para Pacem -nimistä rauhanuutisia välittävää uutistoimistoa³⁷⁸. *Uuden Suomen* jutussaan Timo oli myös virheellisesti leimannut Tapanaisen Antimilitaristisen liiton jäseneksi, vaikka tämä itse asiassa vieroksui koko liittoa lähinnä Selinheimon räikeiden takia. Lehden kielteisestä asennoitumisesta antimilitarismiin kertoo sekin, että Pekurisen pyrkiessä korjaamaan *Uuden Suomen* vääriä väitteitä lehti ei suostunut julkaisemaan hänen vastinettaan. Näin ollen se toimitettiin *Sosialidemokraattiin*, joka painoi sen sivuilleen mielihyvin.³⁷⁹

Heinäkuussa 1935 rauhanihmiset joutuivat myös IKL:n Sinimustat-nuorisojärjestön terrorin kohteeksi. Tapaus sattui Helsingin työväentalolla, jossa Nobelin rauhanpalkinnon saanut norjalainen

³⁷⁶ EK:n ilmoituksia maaliskuulta 1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Mainos AML:n kokouksesta 3.3.1935, AML:n kuolemanrangaistusta vastustavat lentolehtiset, Ihmisoikeuksien liiton arkisto, KansA.

³⁷⁷ AML:n lentolehtinen n:o 12 *Miksi olemme kuolemanrangaistusta vastaan?*, vuodelta 1935, Rauhanasian pienpainatteen, HYK:n pienpainatekokoelma.

³⁷⁸ Para Pacem -uutistoimiston mainos, noin vuodelta 1935, AML:n paperit, SRL, KA; Kalemaa (1981), s. 41.

³⁷⁹ Arndt Pekurisen kirjoittama vastine Uuteen Suomeen, Sosialidemokraatin julkaisema 8.7.1935, Arndt Pekurista koskevat lehtileikkeet, KansA.

Christian Lange puhui Rauhanliiton tilaisuudessa. Kesken puheen kokoussaliin heitettiin pahanhajuinen savupommi, jonka takia kuulijat joutuivat poistumaan salista. Yleisössä ollut Selinheimo näki, kun pommin heittäneet Sinimusta-nuorukaiset juoksivat ulos kokoushuoneesta, ja yritti saada heidät kiinni. Heittäjät pääsivät kuitenkin karkuun, mutta Selinheimo ilmoitti tuntomerkit poliisille. Helsinkiläislehdistä *Sosialidemokraatti* ja *Helsingin Sanomat* tuomitsivat jyrkästi tapahtuneen seuraavina päivinä. Lehtijulkisuus nopeutti asian poliisikäsittelyä, ja juttu oli selvitetty syyskuun puolivälissä. Lopulta pommi-isku oli viimeisiä nauvoja IKL:n kansanedustajan, pastori Elias Simojen johtamien Sinimustien arkussa yhdessä sen kanssa, että järjestö sekaantui Viron sotilasvallankaappaukseen loppuvuodesta 1935. Sinimustat lakkautettiin tammikuussa 1936 oikeusministeriön päätöksellä, mutta se jatkoi toimintaansa Mustapaitojen nimellä.³⁸⁰

Kesällä 1935 Selinheimo matkusti taas parin vuoden tauon jälkeen WRI:n kansainväliseen konferenssiin, joka pidettiin tällä kertaa Kööpenhaminassa. Itse Mahatma Gandhi lähetti tervetulo- ja kiitoskirjeensä kokouksen 250 osanottajalle, joista kaukaisimmat tulivat Australiasta ja Papualta. Kokouksessa oli puhetta muun muassa palestiinalaisten ja juutalaisten ongelmista, vankiloissa istuvista sodankielteisistä sekä Kansainliiton perinpohjaisen uudistamisen tarpeesta. Aatekumppanit valoivat Selinheimoon jälleen uutta uskoa siihen, että vain täydellinen aseistariisunta voi pelastaa maailman uudelta suursodalta. Hän sai myös kuulla WRI:n puheenjohtajan George Lansburyn käyneen henkilökohtaisesti tapaamassa Benito Mussolinia, Adolf Hitleriä ja Belgian kuningas Leopoldia ja vaatineen näiltä rauhanomaista politiikkaa. Selinheimo kirjoitti *Tulenkantajiin* konferenssin annista laajan selostuksen, jossa hän kertoi WRI:n korostaneen, että kuusi työläistä ja kymmenen järkevää naista voisivat ratkaista sekä rauhankysymyksen että maailman talousongelmat 24 tunnissa, kun ns. asiantuntijoilta tämä veisi tuhat vuotta.³⁸¹

Sotaa vastustava kansalaistoimikunta

Loppuvuosi 1935 ja seuraavan vuoden ensimmäiset kuukaudet olivat Selinheimolle erittäin työntäyteistä aikaa, jolloin hän myös sai rauhantyölleensä miltei yhtä suurta näkyvyyttä kuin viitisen vuotta aiemmin Pekurisen tapauksen aikaan. Rauhaa ja kansalaisoikeuksien säilyttämistä vaativat

³⁸⁰ Uola (1982), s. 292–313; Uutisia: *Hajupommi särjettiin...*, HS 13.7.1935; *Huligaanit liikkeellä*, Ilta-Sanomat 13.7.1935; *Huliganismia*, HS 14.7.1935; *Poliisin kunnia-asia selvittää pommijuttu nopeasti*, SD 14.7.1935; *Ilkityö Balderin salissa*, HS 14.7.1935; *Balderin salin pommijuttu*, HS 16.7.1935; kaikki em. lehtijutut: EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimon henkilömappi, KansA; Uutinen *Balderin salin pommijutun poliisitutkinnat suoritettu loppuun*, SD 13.9.1935, EK:n RL:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁸¹ A.S:n (=Aarne Selinheimon) kirjoitus *Lansbury julistaa rauhaa ja vastaa kritiikkiin*. Tulenkantajat syksyltä 1935, Aarne Selinheimon lehtileikekirja, Raisa Öhmannin hallussa; Mainintoja Sodanvastustajassa 2–3/1937.

voimat olivat yhtyneet jo keväällä vahvasti äärivasemmiston ja vapaamielisen älymystön vetämäksi kuolemanrangaistusta vastustavaksi rintamaksi. Samat voimat kävivät tulenkantajien, Akateemisen Sosialistiseuran ja rauhanaktivistien johdolla syksyllä 1935 myös näyttävään taisteluun kasvaneen suursodan uhkan poistamiseksi. Rauhanaktivistien toiminnan laukaisi käyntiin Italian alkusyksyn hyökkäys Abessiniaan, mikä varmasti huolestutti myös Mauri Ryömää, Cay Sundströmiä ja muuta SDP:n vasemmisto-oppositiota. Sitä veti kuitenkin mukaan myös pyrkimys kerätä SKP:n toivomaa kansanrintamaa muuttamaan SDP:tä kommunistisemmaksi.³⁸²

Sotaa vastustava kansalaistoimikunta sai alkunsa lokakuussa 1935 pidetyssä Tulenkantajain seuran keskustelutilaisuudessa, jonne oli kutsuttu noin 60 pääasiassa kuolemanrangaistuksen vastustamisessa kunnostautunutta henkilöä pohtimaan keinoja vastustaa sodanvaaran leviämistä. Tulenkantaja Nyrki Tapiovaara esitteli, kuinka ranskalainen kulttuuririntama oli saanut poistetuksi maansa kouluista kaasunaamarien käytön opettamisen. Hän harmitteli myös sitä, ettei älymystöllä ollut Suomessa samanlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen, jonka muodostumisesta vastasi hänen mukaansa yksin EK. Tämän jälkeen muun muassa Jarno Pennanen, Mauri Ryömä, Elvi Sinervo, Elli Tompuri, Selma Anttila ja Aarne Selinheimo ottivat osaa keskusteluihin, joiden lopputuloksena päätettiin saada Suomeenkin vahva sodanvastainen kansalaisrintama.³⁸³

Rintamaa alettiin koota nopealla aikataululla, sillä jo keskustelutilaisuutta seuranneena päivänä Rauhanliitto ja Tulenkantajain seura järjestivät 900 henkeä keränneen kansalaiskokouksen, jossa asia pantiin lopullisesti vireille. Jarno Pennanen ehdotuksesta perustettiin komitea, jonka tehtäväksi tuli kehottaa kansalaisia liittymään tähän Sotaa vastustavaan kansalaistoimikuntaan ja alkaa kerätä hallitukselle suunnattua adressia rauhanomaisen ulkopoliittikan puolesta. Selinheimo ilmoitti heti kannattavansa ehdotusta, ja hänet valittiinkin komiteaan, jonka muiksi jäseniksi tulivat Anna Nevalainen, Felix ja Toini Iversen, Erkki Vala, Cay Sundström, Jarno Pennanen, Paavo Pajunen ja V. Puska.³⁸⁴ Molemmissa lokakuun tilaisuuksissa oli läsnä myös EK:n asiamiehiä, jotka välittivät nopeasti tiedot tämän kommunistien juoneksi leimatun rintaman johtonimistä sisä- ja ulkoministereille sekä yleisesikunnan päällikölle.³⁸⁵ Koska Selinheimo oli näkyvästi esillä rintaman toiminnassa, EK alkoi taas kiinnittää tarkempaa huomiota häneen.

³⁸² Mauri Ryömän kuvaus Sodanvastaisen kansalaistoimikunnan toiminnasta, Tulenkantajain vaalimainoksessa *Rauhanrintama vaaleihin.*, vuodelta 1936, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma; Rentola (1994), s. 77–78.

³⁸³ EK:n ilmoitus 14.10.1935, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Koivisto (1997), s. 74.

³⁸⁴ EK:n ilmoitus 14.10.1935, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 15.10.1935, EK:n Cay Sundströmiä koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n ilmoitus 17.10.1935, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁸⁵ EK:n ilmoitus 9.11.1935, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Selinheimo ja muut komitealaiset aloittivat heti keskustelutilaisuuden jälkeen aktiivisen työn laajan kansalaistoimikunnan aikaansaamiseksi. Yhteensä noin 4000 kirjeitä lähti pääasiassa sosiaali-demokraattisille mutta myös muiden puolueiden piiritoimistoille, lehdistölle ja sadoille kansalaisjärjestöille ympäri Suomea. Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan tärkeimmäksi tehtäväksi muodostui Kansainvälisen Naisten Rauhan ja Vapauden liiton Suomen osaston alullepaneman rauhanadressin kerääminen, johon Selinheimo otti luonnollisesti osaa. Se oli luontevaa jatkoa kuolemanrangaistusta vastustaneelle adressille, joka luovutettiin viimein marraskuun 1935 alussa eduskunnalle. Samalla perustettiin Ihmisoikeuksien liitto, jonka johtokuntaan valittiin muun muassa rauhanliittolaiset Felix Iversen, Väinö Lassila, Karl Nickul ja Oskar von Schoultz sekä SDP:n vasemmistosiiven edustajat Mauri Ryömä, Mikko Ampuja ja Cay Sundström. Etenkin Ryömän läsnäolo antoi liitolle välittömästi kommunistisen leiman.³⁸⁶ Liian kommunistimyönteinen johtokunta saattoi olla syynä myös Selinheimon jättäytymiseen liiton johtokunnan ulkopuolelle.

Selinheimo osallistui marras-joulukuussa 1935 Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan agitaatitilaisuuksiin Helsingissä. Eräs niistä oli Akateemisen Sosialistiseuran kansalaiskokous, jossa hän pääsi julistamaan aatettaan ensimmäistä kertaa vuosiin jopa 750 kuulijalle. Puheessaan Selinheimo teki heti alkuun pesäeron tilaisuuden järjestäjiin, vaikka olikin iloinen Akateemisen Sosialistiseuran rauhaninnostuksesta. Ryömän, Pennasen ja Raoul Palmgrenin tavoin Selinheimon puhe käsitteli rauhanaatteen ohella aitosuomalaisen harjoittamaa suomenruotsalaisen kulttuurin syrjintää. Tilaisuudessa hän keräsi myös nimiä rauhanadressiin ja jakeli Antimilitaristisen liiton lehtisiä.³⁸⁷ Marraskuun lopulla EK:n etsivä havaitsi Selinheimon pariskunnan ottaneen osaa Akateemisen Sosialistiseuran 10-vuotisjuhlaan, kuten teki myös neljä tarkastajaa, komisario, kaksi konstaapelia ja kymmenkunta rikosetsivää.³⁸⁸ Joulukuun alussa Selinheimo nähtiin puolestaan Jarno Pennasen ja Ihmisoikeuksien liiton aktiivin Väinö Lassilan tavoin Lastaus- ja purkutyöntekijöiden 800 henkeä keränneessä illanvietossa levittämässä tietoa kansalaistoimikunnasta.³⁸⁹

Agitaatio alkoi tuottaa tulosta marraskuussa. Muun muassa *Tulenkantajat* ja *Palkkatyöläinen* julkaisivat suuria lehtijuttuja, joissa kehoitettiin liittymään rauhanvoimiin ja vaatimaan hallitusta

³⁸⁶ Mainintoja EK:n Ihmisoikeuksien liittoa koskevissa papereissa, EK-Valpo, KA; Ihmisoikeuksien liiton säännöt, marraskuulta 1935, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma. Kuolemanrangaistusta vastustanut adressi oli edesauttamassa sitä, ettei kuolemanrangaistusta palautettu Suomeen.

³⁸⁷ EK:n ilmoitus 12.11.1935, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 12.11.1935, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁸⁸ EK:n ilmoitus 29.11.1935, EK:n Cay Sundströmiä koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

³⁸⁹ EK:n ilmoitus 5.12.1935, EK:n Jarno Pennasta koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

tiukkoihin toimiin fasismia vastaan.³⁹⁰ Jo marraskuun alussa kokoomuksen helsinkiläinen naisjärjestö kiiruhti puolestaan kieltämään *Uudessa Suomessa* puolueensa jäseniä osallistumasta toimikunnan tempauksiin, sillä vaatimus aseistariisunnasta ei soveltunut sen mielestä Suomen kaltaisille maille.³⁹¹ Pitkin loppuvuotta EK:n päämajaan rupesi myös tihkumaan tietoja ympäri maan kulkeutuneista kehotuksista perustaa paikallisia rauhantoimikuntia, liittyä valtakunnalliseen rintamaan sekä allekirjoittaa rauhanadressia.³⁹² Osa näistä kehotuskirjeistä oli peräisin Selinheimon painokoneesta, jonka rekisteröimisestä EK päätti ottaa selvää. Tämä oli taas uusi merkki EK:n lisääntyneestä Selinheimon tarkkailusta, kuten oli myös se, että EK:n etsivä varjosti häntä esimerkiksi jouluaattona Helsingin rautatieasemalla.³⁹³

Vuoden 1935 lopulla Selinheimoa piti kiireisenä moni muukin asia kuin Sotaa vastustava kansalaistoimikunta. Ensinnäkin hän piti kovaa meteliä Suomesta karkotuspäätöksen saaneen Josek Tenenbaumin puolesta. Tämä oli puolalainen esperantisti, jonka karkotusta Selinheimo piti laittomana ja uhkaili siksi poliisia oikeustoimilla.³⁹⁴ Eniten kiireitä lisäsi kuitenkin hänen lokakuun alussa aloittamansa päivätyö virastovaratyöläisenä Maanmittaushallituksessa, jossa hän siis työskenteli professori Jahnssonin konttoristin ja pikakirjoittajan pestin ohella.³⁹⁵ Maanmittaushallitus oli tullut Selinheimolle tutuksi lyhyen työsuhteen muodossa jo kymmenen vuotta aiemmin, jolloin hän oli saanut paikan Felix Iversenin suositusten avulla.³⁹⁶ Tälläkin kertaa kontaktiverkosto saattoi avittaa työn saamisessa, sillä Rauhanliiton aktiivi ja kuolemanrangaistuksen vastustamisessa-kin kunnostautunut Karl Nickul toimi korkeassa virassa kyseisessä hallituksessa.³⁹⁷ Parantuneen taloudellisen tilanteensa turvin Selinheimot muuttivat Kalliosta Pohjolankadulle Käpylään.³⁹⁸

Selinheimo sai siis loppuvuodesta 1935 tuloja useasta eri lähteestä ja pystyi siten toteuttamaan vuosikausien haaveensa eli perustamaan oman antimilitaristisen lehden. *Sodanvastustajaksi*

³⁹⁰ Lehtijuttu *Rauhan puolesta*, Tulenkantajat 14.12.1935 ja lehtijuttu *Kansanrintamaan sotaa vastaan!*, Palkkatyöläinen 20.12.1935: molemmat: EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁹¹ Lehtikirjoitus *Rauhanpropaganda maanpuolustuksen kannalta.*, Uusi Suomi 12.11.1935, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁹² EK:n tilannekatsaus joulukuulta 1935, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁹³ EK:n ilmoitus 19.11.1935, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n raportti 24.12.1935, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA. Tarkistamalla painokoneen rekisteritiedot EK halusi varmistaa, voisiko Selinheimoa vastaan nostaa painokanteen. Oikeusministeriöllä oli nimittäin painovapauslain mukaan oikeus määrätä julkaisutoiminnan harjoittajalle painokanteita, mikäli kirjapainoliikkeen perustamisesta ei ollut tehty virallista ilmoitusta. Sevänen (1994), s. 127–129.

³⁹⁴ Helsingin poliisin raportti EK:lle, 5.12.1935, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁹⁵ Jäljennös Aarne Selinheimon työtodistuksesta, 14.10.1937, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA.

³⁹⁶ EK:n ilmoitus 20.4.1925, EK:n AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

³⁹⁷ Lehtola (2000), s. 16.

³⁹⁸ Josefina Lahtisen (= Selinheimon anoppi) kuolinilmoitus ja kutsu muistotilaisuuteen, helmikuulta 1936, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa.

nimetyn lehden ensimmäisessä numerossa loppusyksyllä 1935 hän perusteli uuden lehden tarvetta sillä, että uskoi rauhanaatteella olevan Suomessa enemmän kannatusta kuin muiden vastaavien myynti osoitti. *Sodanvastustajasta* ei tullutkaan kilpailijaa *Rauhaa kohti* -lehdelle vaan pikemminkin väylä WRI:n julkaiseman *War Resister* -lehden juttujen suomennoksille sekä Antimilitaristisen liiton, Esperantistien rauhanyhdistyksen ja Sodanvastustajain liiton tiedotteille. Selinheimo mainitsi *Sodanvastustajan* olevan yhteiskuntapoliittisesti lähellä työväestöä, ja tästä syystä irtonumeroiden ja tilausten hinnat pidettiin alhaisina. *Sodanvastustajan* ensimmäisessä numerossa Selinheimo teki muun muassa selkoa Sotaa vastustavasta kansalaistoimikunnasta ja Kansainliitolle lähettämästään kirjeestä, jossa hän vaati sitä jatkamaan Italiaan kohdistettuja talouspakotteita.³⁹⁹

6.2. Fysiikka alkaa sanella rauhantyön aktiivisuutta

Vuosi 1935 päättyi Selinheimon kannalta monessakin mielessä valoisissa merkeissä: Sotaa vastustava kansalaistoimikunta lisäsi tasaisesti kannatustaan ja julkisuuttaan, perheen talous oli turvattu päivätyön ansiosta, 1920-luvun alussa katkenneet suhteet lähisukulaisiin alkoivat palautua Selinheimon pahimman radikalismien hälvettyä ja *Sodanvastustaja*-lehtikin meni kiitettävästi kaupaksi sodanvastaisissa tilaisuuksissa ja lehden asiamiesten kautta. Onni ei ollut kuitenkaan Selinheimon puolella nytkään, sillä kevääseen 1936 mennessä moni asia kääntyi päälaelleen. Tällä kertaa syy ei ollut kuin välillisesti hänessä itsessään tai hänen pahennusta herättäneessä toiminnassaan, sillä ratkaiseva vaikutus oli Selinheimon sairastumisella kuolemanvakavasti.

Taistelua kansanrintaman, rauhanliikkeen ja EK:n olemassaolosta

Tammikuussa 1936 Selinheimo oli järjestämässä useita Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan tilaisuuksia, joissa hän sekä piti palopuheita, mainosti rauhanadresseja, jakoi lentolehtisiä että myi *Sodanvastustajaa*. Suurin näistä oli tammikuun 7. päivä järjestetty sodan- ja fasisminvastainen kansalaiskokous, joka kokosi yhteen 900 ihmistä. EK:n etsivä törmäsi siellä ensimmäistä kertaa *Sodanvastustajaan*, jonka hän oitis tilasi epäilyttävänä julkaisuna työnantajansa laskuun. Selinheimo piti kokouksessa pitkän puheen pääasiassa rauhanadressista ja sai etsivän mukaan suuret suosionosoitukset. Hän kehotti kaikkia boikotoimaan militarismin läpäisemiä Japania, Italiaa ja Saksaa ja vaatimaan päättäjiä asettamaan kyseiset maat sekä moraaliseen että kaupalliseen boikottiin. Kun Selinheimo ehdotti myös Italian lähetystön puoleen kääntymistä, kokoukseen osallistuneet

³⁹⁹ Sodanvastustaja 1/1935; Suomen lehdistön historia 10 (1992), s. 235. Ks. kuvia Sodanvastustajasta: tämän työn liite 10, s. 178.

IKL:n kannattajat esittivät vastalauseita.⁴⁰⁰ Myös EK piti puheiden sisältöjä arveluttavina, vaikeiden arvioiden mukaan tilaisuudessa tapahtunutkaan ”suoranaista valtiorikollista kiihotusta”. Se päätti kuitenkin tarkkailla jatkossa vastaavia tapahtumia tarkemmin kommunistien propagandallaan aiheuttamien järjestyshäiriöiden varalta.⁴⁰¹

Pari päivää myöhemmin EK estikin jo sodanvastustajia pitämistä kansalaiskokousta, jossa Ruotsin rauhanliikkeen johtohahmoin lukeutuneen Enkvistin piti puhua. Ihmisoikeuksien liiton huoneistoon kokoontuneet rauhanadressin pääkerääjät pitivät Selinheimon johdolla tapahtunutta skandaalina. Selinheimo kehottikin Mauri Ryömää kirjoittamaan asiasta lehteensä *Soihtuun* ja uhosi, että Enkvistin puhe saatettaisiin joka tapauksessa yleisön tietoon jollain keinolla, suhtautuipa poliisi siihen miten tahansa. Niinpä kokous päätettiin pitää kiellosta huolimatta, ja tästä syystä sen puheenjohtajaa Ahti Myrskyä vastaan nostettiin myöhemmin paljon kohua aiheuttanut syyte. Samassa tapaamisessa Selinheimo ehdotti niin ikään, että adressin keräyksen yhteydessä ihmisiltä pyydetäisiin salaa myös rahalahjoituksia sodanvastaiseen työhön. Ryömä totesi tällaisen laittomaksi, mutta ehdotukseen suostuttiin lopulta, kunhan kukaan ei jäisi kiinni.⁴⁰²

Selinheimon puheet kulkeutuivat myös EK:n tietoon, eikä se katsonut niitä hyvällä. Tammikuussa EK sai valmiiksi myös edellisvuoden lopulla alullepanemansa selvityksen Antimilitaristisen liiton painokoneesta. Sitä ei ollut rekisteröity, sillä se oli Selinheimon itsensä rakentama, jalalla poljettava ja käsikäyttöinen kyhäelmä.⁴⁰³ Etsivät olivat selvittäneet hänen painavan sillä sodanvastaisten julistusten ohella Rokotusta vastustavan komitean julkaisuja. Selinheimo ei ilmeisesti kuulunut tähän komiteaan, vaikka kasvissyöjänä kannattikin luonnonmukaista elämäntapaa, johon rokotukset eivät komitean mukaan kuuluneet. Vain muutaman hengen mukaansa koonneilla rokotusvastustajilla ei ollut mitään tekemistä politiikan kanssa, sillä heidän pyrkimyksensä oli vain muuttaa lasten pakolliset rokotukset vapaaehtoisiksi. Selinheimon paljastuttua järjestön taustavaikuttajaksi EK päätti kuitenkin tarkkailla myös sitä.⁴⁰⁴ Tammikuussa etsivä keskuspoliisi otti

⁴⁰⁰ EK:n ilmoitus 8.1.1936, EK:n Mikko Ampujaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁰¹ EK:n ilmoitus sisäministeri Yrjö Puhakalle 9.1.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁰² EK:n ilmoitus 11.1.1936, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 11.1.1936, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; EK:n ilmoitus 22.10.1936, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁰³ EK:n ilmoitus 9.1.1936, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁰⁴ EK:n ilmoitus 9.1.1936, EK:n Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Vapaaehtoisista rokotusta vaativan toimikunnan lentolehti nro 3: *Lasten vanhemmat ja kasvattajat!*, Rokotuksen vastustamistoimintaa koskevat EK:n paperit, EK-Valpo, KA.

Selinheimon hampaisiinsa niin ikään siksi, että tämä työskenteli Maanmittaushallituksessa, jota ei voinut pitää sopivana paikkana hänelle, koska siellä käsiteltiin salaisia topografisia karttoja.⁴⁰⁵

Sotaa vastustava kansalaistoimikunta herätti perustamisensa yhteydessä närkästystä lähinnä oikeistopuolueissa ja turvallisuuspoliisissa. Tammikuussa 1936 kuitenkin myös SDP alkoi epäillä näkyvästi toimikunnan tarkoitusperiä kommunistisiksi tai vähintään Mauri Ryömän ja kumppanien yrityksiksi kääntää puolueen kelkkaa Moskovalle myönteisemmäksi.⁴⁰⁶ Niinpä tammikuun 13. päivän *Sosialidemokraatissa* oli SDP:n puoluetoimikunnan näyttävä kirjoitus, jossa kiellettiin lähettämästä puolueen edustajia Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan kokouksiin ja käskettiin jättää noudattamatta toimikunnan ohjeita perustaa paikallisia rauhanelimiä.⁴⁰⁷ Parin päivän päästä lehti perusteli kieltojaan sillä, ettei toimikunnan taustoja tunnettu tarpeeksi hyvin.⁴⁰⁸ Kehotukseen yhtyi kuun lopulla myös SAK, joka kielsi jäseniltään esiintymisen toimikunnassa muuta kuin yksityishenkilöinä.⁴⁰⁹ Tammikuun lopulla hyökkäykseen lähti niin ikään *Uusi Suomi*, joka nimesi sodanvastaisen rintaman kommunistiseksi eritellen syntipukeiksi etenkin Antimilitaristisen liiton, Sodanvastustajain liiton, Esperantistien rauhanliiton, Ihmisoikeuksien liiton ja Rauhanliiton.⁴¹⁰

Kaikki nämä kirjoitukset vähensivät luonnollisesti kansalaistoimikunnan uskottavuutta ja söivät sen kannatusta. Tämä oli kuitenkin Selinheimon murheista pienimpiä, sillä helmi-maaliskuussa 1936 hänen terveytensä heikkeni niin vakavasti, ettei lääkäri antanut toivoa paranemisesta. Kyseessä oli koko maata 1880–1930-luvuilla vaivannut kansantauti, keuhkotuberkuloosi, jonka ehkäisevä rokote saatiin Suomessa käyttöön vasta 1940-luvulla. Selinheimo oli ilmeisesti saanut tartunnan jo opiskeluvuosinaan, mikä ei ollut lainkaan harvinaista aikakaudelle, sillä jopa enemmistön suomalaisista uskottiin kantavan sitä. Pelkkä tartunta ei kuitenkaan merkinnyt vielä sairastumista, jota puolestaan edesauttoivat ahtaat asuinolot, heikko ravinto, raskas työ ja tunkkaisessa sisäilmassa oleskelu. Näin ollen sairauden puhkeamiselle oltiin alttiita etenkin työväen suosimilla asuinalueilla, joilla myös Selinheimo asui lähes koko aikuisikänsä.⁴¹¹

⁴⁰⁵ EK:n ilmoitus 13.1.1936, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴⁰⁶ Soikkanen (1975), s. 579–581.

⁴⁰⁷ Sos. dem. puoluetoimikunnan kirjoitus *Työhön rauhan turvaamiseksi!* Sosialidemokraatti 13.–14.1.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴⁰⁸ K.W:n kirjoitus *Tehtävämme rauhanrintamalla*, Sosialidemokraatti 17.1.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴⁰⁹ Maininta Sosialidemokraatissa 25.1.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴¹⁰ Artikkelikilpailu *rauhanmarkkinoilla*, Uusi Suomi 18.1.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴¹¹ Aarne Selinheimon kirje Sodanvastustaja-lehden tilaajille, kirjoitettu Meltolan keuhkotautiparantolassa Karjaalla huhtikuussa 1937, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kuusi (2003), s. 33–35.

Kertoman mukaan lääkärit olivat kehottaneet Selinheimoa jo vuonna 1935 välttämään turhaa rasi-
tusta, kuten ulkomaanmatkoja. Kehotukset eivät kuitenkaan tehonneet itsepäiseen Selinheimo-
on, ja kun tauti sitten lopulta toden teolla puhkesi, se tuli niin ärhäkkäänä, että Selinheimo määrättiin
parantolaan. Siellä hän alkoi kärsiä vähitellen aliravitsemuksesta, koska tarjolla ei ollut kasvis-
ruokaa eikä hän vegetaristina suostunut koskemaan liharuokiin. Tämän lisäksi hänellä todettiin vielä
maksavika. Näin ollen hän joutui luopumaan maaliskuun 7. päivänä 1936 Maanmittaushallituksen
ja Yrjö Jahnssonin tarjoamista työpaikoistaan sekä *Sodanvastustajan* toimittamisesta.⁴¹²

Selinheimon parannellessa sairauksiaan Meltolan keuhkotautiparantolassa Karjaalla yhteiskunnan
paine runnoi Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan vähitellen toimintakelvottomaksi. Sen
järjestämiä kokouksia ja muita tilaisuuksia estettiin pitämästä ja keskeytettiin, kunnes kevättalvella
toimikunta hajosi kokonaan, kun SDP:tä lähellä ollut Rauhanliittokin erosi siitä myötäillen näin
puolueen Ryömän vastaista linjaa. Liittonsa yleislinjaa radikaalimpi Felix Iversen tahtoi kuitenkin
jatkaa rauhanvoimien yhteistyötä ja herätti henkiin vuonna 1932 perustamansa Rauhantyön yhteis-
komitean, jonka alaisuudessa kansalaistoimikunnan aktiivit jatkoivat vielä hetken toimintaansa.⁴¹³

Yhteiskomitea alkoi lopulta kevään mittaan saada yllättäviä tukijoita kesän eduskuntavaalien
lähestyessä. Pontta tuelle antoi raastuvanoikeuden päätös, joka kumosi rauhanvoimia vastaan
tammikuussa nostetun syytteen maanpetoksellisen tilaisuuden järjestämisestä. Syytteen nojalla
kokoomuksen *Uusi Suomi* ja IKL:n *Ajan Suunta* olivat yrittäneet leimata rauhanvoimia yksinomaan
kommunistisiksi. Syytteen kaaduttua edistyspuolueen *Helsingin Sanomat* ja SDP:n *Sosialidemokraatti*
saivat aiheen haukkua oikeistolehtiä perusteettomista väitteistä, ja näin myös *Helsingin*
Sanomat tuli puolustelleeksi rintamaa demokratian voimaksi.⁴¹⁴ Luonnollisesti myös Mauri Ryö-
män *Soihdu*-lehti hyökkäsi raastuvanoikeuden vapauttavan päätöksen jälkeen IKL:ää vastaan ja
vaati, että hallituksen olisi tutkittava tarkasti tällaiset ”valheita levittävät fasistijärjestöt”. Samaan

⁴¹² Aarne Selinheimon kirje Sodanvastustaja-lehden tilaajille, kirjoitettu Meltolan keuhkotautiparantolassa Karjaalla
huhtikuussa 1937, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Jäljennös Aarne Selinheimon
työtodistuksesta, 14.10.1937, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA; Jäljennös Aarne Selinheimon
työtodistuksesta 2.11.1937, AML:n paperit: sarja H, mappi 7, SRL, KA; Klaus Selinheimon haastattelu; Oskar von
Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939.

⁴¹³ Mainintoja Rauhantyön yhteiskomitean sodanvastaisesta julkilausumasta, maaliskuulta 1936 Soihdussa,
Sosialidemokraatissa, Palkkatyöläisessä ja Tulenkantajissa, EK:n Rauhantyön yhteiskomiteaa koskevat paperit, EK–
Valpo, KA; Mauri Ryömän vaalimainos *Rauhanrintama vaaleihin.*, vuodelta 1936, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n
pienpainatekokoelma; Soikkanen (1975), s. 580–581.

⁴¹⁴ Muun muassa seuraavat lehtijutut: *Rauhankokouksen puhujan syytejutussa vapauttava päätös.*, Sosialidemokraatti
22.3.1936; *Siltasaaren ”rauhankokous”*. Ro. antoi syytteen raueta., Ajan Suunta 23.3.1936; *Taktillista pelottelua.*,
Sosialidemokraatti 7.4.1936; *Kieroa taktiikkaa.*, Helsingin Sanomat 29.5.1936: kaikki: EK:n Sotaa vastustavaa
kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

syssyyn se vaati länsimaisen oikeusvaltion nimissä EK:n johdon vaihtamista ja tarpeen tullen koko EK:n lakkauttamista, koska se kohteli fasismin vastustajia jatkuvasti epäoikeudenmukaisesti.⁴¹⁵

Soihdun toiveet etsivän keskuspoliisin toimien laillisuuden tutkimisesta alkoivat vähitellen käydä toteen vuoden 1936 aikana. Tapahtumaketju lähti liikkeelle elokuussa EK:n huolimattomuudesta, kun Ihmisoikeuksien liitto aikoi rekisteröityä. EK ei halunnut suostua tähän, koska se piti äärioikeiston tavoin liittoa kommunistien kansanrintaman tukipylväänä. Niinpä oikeusministeriön alainen yhdistysrekisteri vei rekisteröinnin raastuvanoikeuden ratkaistavaksi. Julkisten oikeudenkäyntiasiakirjojen joukkoon oli erehdyksissä joutunut tietoja myös EK:n laatimista ns. kansanrintamamuistioista, joissa oli lueteltuna kommunistien peitejärjestöiksi epäillyt suomalaistahot. Niitä olivat muun muassa *Tulenkantajat*, *Kirjallisuuslehti*, Akateeminen Sosialistiseura, Ihmisoikeuksien liitto, Nuor-tasavaltalaisten liitto, *Nykypäivä*, Vapaamielinen ylioppilasyhdistys, Helsingin työväen näyttämö, Suomen pienviljelijäin puolue, Kansanpuolue, Kansainvälisen naisten nauhan ja vapauden liiton Suomen osasto, Muhoksen pulapuolue, Filmikerho Projektio, Sotaa vastustava kansalaistoimikunta, Rauhanliitto, Rauhantyön yhteiskomitea, Antimilitaristinen liitto ja Esperantistien rauhanliitto.⁴¹⁶

Tulenkantajat-lehden julkaistua nämä salaiset muistiot asiasta nousi iso julkinen häly, jossa etenkin vasemmisto arvosteli etsivää keskuspoliisia ja T.M. Kivimäen hallitusta kovin sanoin demokratianvastaisesta toiminnasta ja kansalaisten perättömästä leimaamisesta kommunisteiksi. Muistioden pahin ylilyönti oli myös istuvan maatalousministerin, maalaisliiton Kalle Jutilan, nimen löytyminen epäiltyjen listalta. Näin ollen Jutila erosi hallituksesta vastalauseena EK:n menettelytavoille, ja Suomen siihen mennessä pitkäaikaisin hallitus kaatui lopulta lokakuussa ainakin osittain samasta asiasta nousseiden välikysymysten takia.⁴¹⁷

Pelkkä Kivimäen hallituksen ero ei riittänyt etenkään SDP:lle, joka halusi saattaa EK:n johdon vastuuseen virheellisiin tietoihin perustuneista muistioista. Niinpä se laati välittömästi uuden hallituksen astuttua virkaan EK:ta koskevan uuden välikysymyksen⁴¹⁸, jonka 20.10.1936 käydyt

⁴¹⁵ EK:n käsin kopioima lehtijuttu *EK:n ja A.S:n erehdys*, *Soihu*, ilmeisesti keväältä 1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴¹⁶ Lackman (1994), s. 94–97; Kalemaa (1981), s. 82; Sevänen (1994), s. 126–127; von Bonsdorff (1993), s. 56; Ylikerttula (1990), s. 61.

⁴¹⁷ Mylly (1989), s. 363–366; Soikkanen (1975), s. 560; Välikysymyskeskustelun ptk., 20.10.1936, Valtiopäiväpöytäkirjat 1/1936 (1936); von Bonsdorff (1993), s. 70–71; Kalemaa (1981), s. 82–83; Ylikerttula (1990), s. 61; Lackman & Sirvio (1999), s. 37–39.

⁴¹⁸ Välikysymys kuului: ”Mihin toimenpiteisiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta etsivän keskuspoliisin toiminta muodostuisi sellaiseksi, ettei se uhkaa kansalaisten lainmukaisia vapauksia ja pyrkimyksiä? Mitä hallitus aikoo tehdä, ettei etsivän

keskustelut kääntyivät väittelyksi kommunistien kansanrintamataktiikasta, lapuanliikkeen oikeutuksesta ja edustajien näkemyksistä vuosien 1917–18 tapahtumiin. Oikeistopuolueet kokoomus ja IKL asettuivat EK:n toiminnan tukijoiksi. Niiden mukaan kansalaistoiminta rauhan ja demokratian puolesta oli yksinomaan kommunistien juoni, sillä pyrkiessään aseistariisuntaan kansanrintama oli auttanut vähintään tiedostamattaan Neuvostoliiton pyrkimyksiä. IKL:n kansanedustaja Vilho Annala väitti muun muassa saman puolueen Hilja Riipisen ja Bruno Salmialan tuella, että sekä Rauhanliitto, Antimilitaristinen liitto että Sodanvastustajain liitto olivat kaikki jo alun perin kommunistien perustamia ja ajoivat täydellisesti Neuvostoliiton asiaa. Tällä perusteella Annala vaati Rauhanliiton lakkauttamista vedoten ”kansan itsesäilytystahdon suojelemiseen”.⁴¹⁹

Aamuviihteen asti kestäneiden kiivaiden keskusteluiden jälkeen IKL:n ehdotukset EK:n muistioissa esitettyjen järjestöjen kieltämiseksi eivät saaneet kannatusta, ja IKL:n syytteet Rauhanliiton kommunistisuudesta ja *Rauhaa kohti* -lehden rikollissävyydestä kirjoittelusta nostattivat vastalause-ryöpyn. Hyväksyntää ei saanut kuitenkaan sen paremmin äärivasemmiston vaatimuskaan EK:n lakkauttamisesta tarpeettomana ja äärioikeiston edessä nöyristelijänä. Eduskunta asettui lopulta SDP:n Väinö Tannerin ehdotuksesta äänestämään, tulisiko riippumattoman tahon tutkia perinpohjaisesti etsivän keskuspoliisin kohtuutonta toimintaa ja järjestää sen organisaatio uudelleen. Ehdotus hyväksyttiin SDP:n, RKP:n ja edistyspuolueen tuella äänin 120–71. Näin ollen Esko Rieki joutui väistymään EK:n johdosta, ja koko laitoksen toiminta asetettiin uudelle pohjalle.⁴²⁰

Selinheimo oli epäilemättä hyvin harmissaan lääkärien määräämästä pakkolevosta, jonka takia hän ei päässyt syyskuussa 1936 hallituksen pakeille, kun vuoden aikana kerätyn rauhanadressin muut pääarkkitehdit luovuttivat sille 83 500 nimeä kattaneen adressinsa.⁴²¹ Vielä kiusallisempaa Selinheimolle oli, että hän joutui samasta syystä seuraamaan parantolasta käsin ja voimatta puolustautua näyttävästi, kun hänet ja useat hänen edustamansa järjestöt leimattiin EK:n muistioissa kommunistiksi. Saman leiman langettivat syys-lokakuun eduskuntakeskusteluiden aikaan IKL:n lehdet *Hämeen Sanomat* ja *Ajan Suunta* sekä Akateemisen Karjala-Seuran äänenkannattaja *Suomen Heimo*.⁴²²

keskuspoliisin yllämainituista muistioista koituisi lainkuuliaisille kansalaisille vahinkoa?” Välikysymyskeskustelun ptk., 20.10.1936, Valtioapäiväpöytäkirjat 1/1936 (1936).

⁴¹⁹ Välikysymyskeskustelun ptk., 20.10.1936, Valtioapäiväpöytäkirjat 1/1936 (1936); von Bonsdorff (1993), s. 70–71; Kalemaa (1981), s. 82–83. Välikysymyksen eduskuntakäsittely kesti lähes 12 tuntia, ja sen puheenvuoroja kirjattiin ylös noin 110 sivua.

⁴²⁰ Välikysymyskeskustelun ptk., 20.10.1936, Valtioapäiväpöytäkirjat 1/1936 (1936); von Bonsdorff (1993), s. 70–71; Kalemaa (1981), s. 82–83; Ylikerttula (1990), s. 61; Lackman & Sirvio (1999), s. 37–39.

⁴²¹ Uutinen *Naisten rauhanadressi jätetty hallitukselle*. Tulenkantajat 19.9.1936, EK:n Kansainvälistä naisten rauhan ja vapauden liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴²² Asiaa käsittelivät esim. seuraavat kirjoitukset: *Moskovan asialla*. Hämeen Sanomat 22.9.1936, EK:n Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; EK:n säilömä kirjoitus Suomen Heimosta 14/1936, EK:n

Houkutus päästä seuraamaan kiivaita eduskuntaväittelyitä kävikin Selinheimolle lopulta ylitsepääsemättömäksi, ja Kai Ekholmin tietojen mukaan hänet oli nähty tuberkuloosikuumeessa eduskuntatalon parvella pikakirjoittamassa muistiin edustajien puheenvuoroja.⁴²³ Tämä ja mahdolliset muut lääkäreiden määräysten noudattamatta jättämiset vaikuttivat suurella todennäköisyydellä siihen, ettei Selinheimo toipunut työkuuntoon vielä joulukuun 1936 mennessä, kuten oli toivonut.⁴²⁴

Toipilaana painokoneen ääreen ja esperanton pariin

Selinheimon sairaus piti Antimilitaristisen liiton ja Sodanvastustajain liiton lamaannuksissa myös pääosan vuodesta 1937. Kummankaan järjestön mahdollisista kokouksista tai muista yleisötapahtumista ei ole säilynyt mainintoja, sillä EK oli lakannut toistaiseksi antimilitaristien seuraamisen eduskunnan päätöksen takia. Tarkkailun tarvetta vähensi myös se, että molemmat liitot olivat virallisesti rekisteröityjä, joten seuraamista ei voinut perustella niiden laittomuuteenkaan nojaten.⁴²⁵ Vuoden 1937 ensimmäisen puoliskon aikana mitään tarkkailtavaa olisi tuskin ollutkaan, sillä Selinheimon ollessa parantolassa kukaan ei ollut käyttämässä hänen painokonettaan tai organisoinnissa antimilitaristien lentolehtiskampanjoita.

Alkuvuoden Selinheimon elämästä ei ole tiedossa kuin pari hieman merkittävämpää tapausta, joista yksi oli hänen Kaarle-isänsä kuolema huhtikuussa. Isän ja pojan välit olivat alkaneet rakoilla, kun poika oli esittänyt kansalaissodan päivinä armeijanvastaisia mielipiteitään ja kieltäytynyt vastoin isänmaallisen isänsä tahtoa valkoisen Suomen aseellisesta puolustamisesta. Välit paranivat vasta 1930-luvulla, kun Selinheimo alkoi päästä porvarillisen elämän syrjään kiinni kunniallisen ammatin ja vähemmän näkyvän radikalisminsa myötä. Näin ollen isän kuolema kosketti häntä varmasti vuonna 1937 enemmän, kuin se oli koskettanut esimerkiksi kymmentä vuotta aiemmin. Selinheimo muun muassa keräsi isänsä kuolemasta kertovia muistokirjoituksia leikekirjaansa, jonne hän kirjasi myös hautajaisseppeleiden muistotekstit ja -värssyt. Saman leikekirjan sivuja koristivat niin ikään

AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kirjoitus Ajan Sanassa 23.9.1936, EK AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴²³ Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimon henkilömappi, KansA. Ks. Tulenkantajien näkemys EK:n suhtautumisesta rauhanliikkeeseen: tämän työn liite 11, s. 179.

⁴²⁴ Aarne Selinheimon kirje Sodanvastustaja-lehden tilaajille, kirjoitettu Meltolan keuhkotautiparantolassa Karjaalla huhtikuussa 1937, EK:n Sodanvastustajain liittoon koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴²⁵ Sodanvastustajain liitto oli rekisteröity kesäkuussa 1936 eli vain vähän ennen EK:n kansanrintamuistioiden julkittuloa. Koska liitossa oli vain kaksi jäsentä, Selinheimo ja Pekurinen, EK ei niputtanut sitä kansanrintamaan kuuluvaksi eikä siten estänyt sen rekisteröintiä. EK:n ilmoitus 24.4.1936 ja Kopio Sodanvastustajain liiton sopimuskirjasta, 9.6.1936, EK:n Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

hänen vuonna 1934 menehtyneelle Tapio-pojalleen kirjoittamansa kymmenet tekstinpätkät, joilla hän purki omaa ja perheensä surua vielä vuosikaudet kuoleman jälkeen.⁴²⁶

Selinheimon ajatusmaailmaa ja antimilitaristien laiskaa aateintoa valaisee monipuolisesti hänen huhtikuussa 1937 *Sodanvastustaja*-lehden tilaajille lähettämänsä kirje. Siinä hän pahoitteli lehden toimittamisen takkuamista, joka johtui siitä, että sisällön suunnitteleminen, juttujen toteuttaminen, lehden painaminen, asiamiesten hankkiminen ja irtonumeroiden myyminen olivat kaikki yksin hänen harteillaan. Lisäksi Selinheimo kertoi tilaajille sairaudestaan, jonka takia lehteä saatiin toimitettua vuonna 1936 vain yksi numero. Takaiskuista huolimatta hänen hartain toiveensa oli saada jatkaa kansainvälisen rauhantyön parissa, koska se oli niin antoisaa ja *Sodanvastustaja* oli kerännyt yllättäen jopa 570 tilaajaa. Selinheimo päätti kirjeensä kohtalokkain sanankääntein vihjaillen mahdollisesta poismenostaan:

”Jos taasen murrun tautivuoteellani, toivoisin jonkun toisen jatkavan yritystämme ja työtäni sekä toivoisin silloin kaikkien meidän tekevän edelleenkin voitavamme rauhan ja sovinnon asian puolesta kaikkia vihan ja väkivallan voimia vastaan.”⁴²⁷

Selinheimon teki kipeästi mieli päästä pois parantolasta jatkamaan aatteen levittämistä. Niinpä hän ei malttanutkaan odottaa vointinsa täydellistä paranemista, vaan matkusti toipilaana heinäkuussa 1937 Kööpenhaminaan WRI:n konferenssiin. Koska Selinheimolla ei ollut ollut vakinaisia tuloja taas vähään aikaan, hän joutui matkustamaan Tanskaan halvimmilla mahdollisilla lipuilla ja jopa tinkimään ruokailustaan. Niinpä hänen kerrotaan palanneen konferenssista rättiväsyneenä mutta mieleltään tyynenä saatuaan antimilitaristeilta lisäuskoa rauhantien voitokkuudesta.⁴²⁸ Loppukesällä hän tapasi lisää kansainvälisiä rauhanystäviä Helsingissä pidetyssä Pohjoismaisessa rauhankongressissa, jossa hänen ehdotuksensa esperanton ottamisesta ruotsin tilalle pohjoismaisten rauhantapahtumien viralliseksi kieleksi ei saanut kannatusta.⁴²⁹ Lääkärien kauhistuttamisen ohella nämä aateystävien tapaamiset ilmeisesti todella helpottivat Selinheimon oloa, sillä syksyllä 1937

⁴²⁶ Mainintoja Aarne Selinheimon leikekirjassa, Raisa Öhmannin hallussa.

⁴²⁷ Aarne Selinheimon kirje *Sodanvastustaja*-lehden tilaajille, huhtikuulta 1937, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴²⁸ Aarne Selinheimon allekirjoittama paperi, vuodelta 1937, AML:n paperit: sarja F, kansio 7, SRL, KA; Kai Ekholmin artikkeli *Aarne Selinheimon legenda*, Demari 4.8.1979, Aarne Selinheimon henkilömappi, KansA; Oskar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut*. Rauhaa kohti 21/1939; Kalemaa (1981), s. 41.

⁴²⁹ EK:n ilmoitus 5.8.1937, EK:n Felix Iverseniä koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

hän palasi taas kotiin ja alkoi välittömästi painaa *Sodanvastustajaa* ja lentolehtisiä sekä organisoida sodanvastaisia joukkotilaisuuksia.⁴³⁰

Syksyn 1937 aikana Selinheimo julkaisi kaikkiaan kolme muutaman sivun pituista *Sodanvastustajan* numeroa yrittäen siten korvata tilaajilleen sen, ettei lehti ollut käytännössä ilmestynyt edelliseen puoleentoista vuoteen. Hän pahoitteli myös lehden huonoa painojälkeä ja ilmoitti sen syyksi ”primitiivisen oikovedoskoneensa”. Selinheimon retoriikka ei ollut muuttunut merkittävästi sairastelun aiheuttaman pakkolevon aikana, vaan se vaikutti pitkälti yhtä vasemmistolaiselta kuin Sotaa vastustavan kansalaistoimikunnan aikana pari vuotta aiemmin. Niinpä hän muun muassa niputti imperialismiin, kapitalismiin ja fasismin keskenään samanlaisiksi sodanlietsonnaksi ja moitti *Uutta Suomea* ja *Ajan Sanaa* väkivallan hyväksymisestä. Selinheimon hampaisiin joutuivat niin ikään hänen liian oikeistolaisena pitämänsä Suomen papisto, kapitalismin ohella suureksi sotien syyksi katsomansa nationalismi sekä rauhanaatetta vastustavat ja militarismia tukevat varakkaat yhteiskuntaluokat.⁴³¹

Myös kansainväliset tapahtumat saivat näyttävästi tilaa *Sodanvastustajan* palstoilla. Tämä johtui paitsi Selinheimon mielenkiinnosta kansainvälisyyttä kohtaan, myös siitä, että suurin osa lehden aineistosta oli peräisin ulkomaisista lehdistä. Syksyn numeroissa hän esimerkiksi kehotti boikotoimaan sotaa käyvistä ja tukevista maista – Italiasta, Saksasta ja Japanista – tulevia tuotteita, kertoi Liettuassa ja Romaniassa vankiloista vapautetuista aseistakieltäytyjistä sekä esitteli Espanjan sisällissodan taustoja. Lehdestä saattoi myös lukea kehotuksia vastustaa eri puolilla Eurooppaa valtaansa lisänneitä upseerijunttia, yksityiskapitalismia vastustavia puheenvuoroja, toivomuksia nationalismiin korvaamisesta internationalismilla sekä pyyntöjä liittyä antimilitaristien ja esperantistien rauhantyön tukijaksi. Käytännössä kaikki tekstit olivat Selinheimon käsialaa tai kääntämiä, vaikka lehden avustajiksi mainittiin muun muassa Arndt Pekurinen ja Olga Leinonen.⁴³²

Syksyllä 1937 Selinheimo tuotti painokoneellaan Antimilitaristisen liiton nimissä myös 8-sivuisen lehtisen ”Ei enää sotaa!”, joka sisälsi lähinnä täydennettyjä ja paranneltuja versioita takavuosina jakamatta jääneistä pienpainatteista ja liiton ohjelmista. Kansalaisille lähti siis jakoon sellaisia Selinheimon julistuksia, joissa hän muun muassa totesi militarismin hylkäämisen olevan ainoa pelastus perikadolta ja luovan todellista turvallisuutta, nimesi puolustuskuntoisuuden ja -tahdon

⁴³⁰ Ks. esim. AML:n julistus *Ei enää sotaa!* vuodelta 1937, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma; *Sodanvastustaja* 2–3/1937.

⁴³¹ *Sodanvastustajan* numerot *Sodanvastustaja* 2–3/1937, 4/1937 ja 5–6/1937.

⁴³² *Sodanvastustajan* numerot *Sodanvastustaja* 2–3/1937, 4/1937 ja 5–6/1937.

kansan tuhoksi, kehotti luomaan rauhantahtoa reaali politiikan nimissä, vaati sovintotuomioistuimia ratkaisemaan kansainväliset selkkaukset, kannusti täydelliseen aseistariisuntaan ja tahtoi kieltää valtiolta oikeuden tuhota ihmiselämää etenkin poliittisista tai taloudellisista syistä.⁴³³ Samat asiat olivat todennäköisesti esillä myös Antimilitaristisen liiton ja Sodanvastustajain liiton lokakuussa järjestämässä rauhankokouksessa, joka oli ensimmäinen Selinheimon parantolasta pääsyn jälkeen.⁴³⁴ Kokouksen tarkempi sisältö ei kuitenkaan ole tiedossa, sillä käymistilassa ollut EK-Valpo ei toistaiseksi ohjeidensa mukaisesti tarkkaillut sodanvastustajia.

Myös Selinheimon esperantoharrastus sai uutta tuulta purjeisiinsa loppuvuodesta 1937, jolloin suoritettiin Esperantistien rauhanyhdistyksen Ligon uudelleenorganisointi. Selinheimo oli julistanut esperanton merkitystä nationalismin murtamisen ja militarismin vastustamisen välineenä 1920-luvun alusta asti ja perustanut Ligon vuonna 1923. Yhdistys kärsi kuitenkin alusta asti Antimilitaristisen liiton tavoin jäsenten puutteesta, mikä johtui pääosin Selinheimon anarkistisesta ja kompromisseihin haluttomasta luonteesta; Ligoon ei nimittäin ollut asiaa, mikäli ei kannattanut antimilitarismia. Vuonna 1927 yhdistys alkoi toimia hieman aktiivisemmin, mutta edelleen näkymättömästi, sillä kyse oli lähinnä muutamia Antimilitaristisen liiton aktiiveja keränneestä keskustelu- ja ompelukerhosta. Esimerkiksi vuonna 1928 jäseniä oli 28, joista noin puolien nimet olivat tuttuja antimilitaristien toiminnasta. Vähäisestä kannatuksesta huolimatta Selinheimon usko oli tässäkin asiassa vahva, ja hän liitti Ligon Alankomaista käsin toimivaan Esperantistien kansainväliseen rauhanliittoon, joka oli suurella todennäköisyydellä WRI:n sisarjärjestö.⁴³⁵

Ligon toiminta lopahti kokonaan 1930-luvun alkuvuosina. Vuonna 1935 se näki kuitenkin uudelleen päivänvalon, kun Selinheimo perusti *Sodanvastustaja*-lehden, jota hän käytti myös Ligon äänitorvena. Samalta vuodelta ovat peräisin myös yhdistyksen ensimmäiset säännöt, joiden sisältö oli lähes yksi yhteen Antimilitaristisen liiton sääntöjen kanssa. Myös Ligo nimittäin pyrki valistustoiminnallaan edistämään rauhanaatetta, vastustamaan militarismia ja saattamaan esperanton maailmankieleksi. Esperanton avulla Selinheimo uskoi olevan mahdollista saada aikaan kansainvälinen yhteisymmärrys ja tasa-arvo ihmisten elämään. Toimintamuodoiksi määriteltiin kirjallisuus, kurssit ja kokoustilaisuudet, ja myös Ligo vastusti nationalismia, imperialismia, kapitalismia ja militarismia. Liitolle olivat tärkeitä niin ikään sovintotuomioistuinten ottaminen käyttöön, maailman riisuminen aseista, asevelvollisuuden poistaminen, kuolemanrangaistuksen

⁴³³ AML:n julistus *Ei enää sota!* vuodelta 1937, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma.

⁴³⁴ EK:n säilömä mainos lokakuulta 1937, EK:n Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴³⁵ Kutsu Ligon kokoukseen 6.2.1927, Ligon paperit: sarja H, kansio 6, SRL, KA; Ligon jäsenluettelo vuodelta 1928, Ligon paperit: sarja B, kansio 6, SRL, KA.

vastustaminen sekä kansainvälisten suhteiden muuttaminen sovinnolliseen, luottamukselliseen ja avoimeen ulkopoliittikkaan perustuviksi.⁴³⁶

Koska Selinheimo hoiti myös kaikki Ligon juoksevat asiat, yhdistyksen toiminta lakkasi taas kokonaan hänen sairastuttuaan vuonna 1936. Loppuvuodesta 1937 esperantistit pääsivät jatkamaan kielen- ja aatteensa levittämistä, kun Selinheimo oli jälleen jaloillaan ja *Sodanvastustaja* tiedotti Ligon asioista. Toiminta organisoitiin uudelleen, ja Selinheimo pääsi järjestämään taas esperantokurssin, jollaisia hän oli pitänyt myös 1920-luvulla. Ligon jäsenmäärä pysyi kuitenkin muutamassa kymmenessä, mutta koska muutama innokas nuori oli liittynyt syksyllä yhdistykseen, toiminnan uskottiin voimistuvan jatkossa. Aarne ja Sirkka Selinheimo jatkoivat Ligon johtokunnassa, mutta Aarne luopui puheenjohtajuudesta. Tämä tapahtui ilmeisesti samasta syystä kuin hän luopui aikanaan antimilitaristien päällikkyydestä eli houkutelukseen mukaan sellaisia aatesuunnan kannattajia, jotka eivät hyväksyneet hänen lain rajamailla häilyneitä julistuksiaan. Esimerkiksi yhdistyksen aktiivi Ida Ontero oli vaatinut esperantisteille uutta puheenjohtajaa edellä mainituista syistä jo vuonna 1929.⁴³⁷

6.3. Kamppailua puolustusmäärärahoja vastaan ja lopullinen murtuminen

Vuosi 1938 oli Selinheimon kannalta jälleen varsin kaksipiippuinen. Ensinnäkin hän saavutti menestystä ja laajoja kuulijajoukkoja yhdessä SDP:n vasemmistosiiven ja ihmisoikeustaistelijoiden kanssa pitämillään rauhantilaisuuksilla, joita järjestettiin suursodan uhkan kasvettua merkittävästi Euroopassa. Lähentyminen uudelleen ”äkkijyrkkien” kanssa sai myös Valpoksi muuttuneen EK:n tarkkailemaan sodanvastustajia taas hieman tehokkaammalla suurennuslasilla. Tilaisuuksien järjestäminen puolikuntoisena, *Sodanvastustajan* kaikkien asioiden hoitaminen yksin ja lääkärin lepo-ohjeiden noudattamatta jättäminen veivät kuitenkin Selinheimon voimia siinä määrin, että hän oli loppuvuodesta jälleen pakkolevon tarpeessa.

Helmikuun alussa Selinheimo järjesti Sodanvastustajain liiton nimissä noin 400 henkeä koonneen juhlaillan Helsingissä Kirjan talolla, jonka juhlasalin seinään ripustetussa plakaatissa luki: ”Jokaisen maan vaarallisimman viholliset ovat sen omat kenraalit.” Iltaman tarkoituksena oli esitellä Sodanvastustajain liittoa, joka ei sekään ollut kerännyt kuin muutamia jäseniä. Puheessaan

⁴³⁶ Ligon ohjelma vuodelta 1935, Ligon paperit: sarja D, kansio 6, SRL, KA; Ligon vuosikertomus 1937, Ligon paperit: sarja D, kansio 6, SRL, KA. Ks. ohjelma kokonaisuudessaan, tämän työn liite 7, s. 175.

⁴³⁷ Ligon vuosikertomus 1937, Ligon paperit: sarja D, kansio 6, SRL, KA; Ida Onteron kirje Aarne Selinheimolle, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA.

Selinheimo selitti liiton vastustavan sotaa ja fasismia kirjallisuuden ja lehtisten voimin. Hän myös painotti, ettei liitto pyrkinyt tavoitteisiinsa ensisijaisesti Rauhanliiton keinoin, kuten Kansainliittoa tukemalla ja sovintotuomioistuinta vaatimalla. Takavuosilta tuttuun tapaan Selinheimo kosiskeli kannattajiksi etenkin työväestöä, joka pystyisi joukkovoimallaan hävittämään Suomeakin vaivaavan sotapsykoosin. Sen hävittäminen oli kuitenkin vaikeaa, koska ”valkolakkinen nuorisomme” lietsoi jatkuvasti ryssävihaa. Puheen piti myös muun muassa Akateemisessa Sosialistiseurassa ja Sotaa vastustavassa kansalaistoimikunnassa näkyvästi toiminut SDP:n kansanedustaja Cay Sundström, joka paheksui Italian, Saksan ja Japanin ihmisoikeustilanteita.⁴³⁸

Kansainvälisten suhteiden kiristymistä ja Suomen puolustusmäärärahoja koskevat puhetilaisuudet saivat jatkoa huhtikuussa. Selinheimo oli luonnollisesti kiinnostunut tällaisista aiheista ja sekä otti osaa että oli järjestämässä näitä kansalaisyhteisökokouksia. Hänet nähtiin paikalla ainakin kahdessa Ihmisoikeuksien liiton järjestämässä luentotilaisuudessa, joissa käsiteltiin muun muassa Saksan keskitysleirejä ja Belgian rikoslain muuttamista.⁴³⁹ 23. huhtikuuta oli puolestaan vuorossa Sodanvastustajain liiton vuosikokous, joka keräsi parisataa osallistujaa. Selinheimo kiitteli puheensa armeijan perushankintamäärärahoja vastustaneita kansanedustajia. Ääneen pääsi myös Jarno Pennanen, joka varoitteli yleisöä Saksan tulevasta hyökkäyssodasta. Paikalla ollut Valpon etsivä pani puolestaan paheksuvasti merkille, että seinällä olleessa julisteessa kuvattiin Italiaa ja Saksaa veristen nyrkkien kuvilla ja että muuan puhuja oli parjannut Suomen papistoa.⁴⁴⁰

Huhtikuun lopulla Selinheimo otti osaa myös Mauri Ryömän järjestämään Akateemisen Sosialistiseurain tilaisuuteen, joka käsiteli armeijan perushankintoja. Aiemmin vankasta sodanvastaisuudesta tunnettu Ryömä ehdotti tilaisuudessa kuulijoiden yllätykseksi, että Suomen aseelliseen puolustamiseen tulisi panostaa, sillä Saksa saattaisi hyökätä kohtapuolin myös Suomeen. Puhe oli taktinen veto, jolla Ryömä pyrki pääsemään takaisin hiljattain asehankintojen kannalle kääntyneeseen SDP:hen. Ohjeet tähän taktikkaan hän oli saanut Moskovassa SKP:n voimahahmolta Arvo ”Poika” Tuomiselta, joka koetti näin saada ujutettua SDP:n kommunistien kelkkaan. SDP:n johto ei kuitenkaan pitänyt Ryömän takinkääntöä aitona, eikä häntä huolittu puolueeseen.⁴⁴¹ Edes alkuunkaan kaikki tilaisuuden 550 osallistujasta eivät hyväksyneet Ryömän kannattamia asemäärä-

⁴³⁸ Valpon ilmoitus 7.2.1938, Valpon Cay Sundströmiä koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Mainintoja Sodanvastustajissa 1/1938.

⁴³⁹ Valpon ilmoitus 13.4.1938, Valpon Ihmisoikeuksien liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Valpon ilmoitus 27.4.1938, Valpon Ihmisoikeuksien liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴⁰ Valpon ilmoitus 25.4.1938, Valpon Arne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴¹ Kansallisbiografia (Ryömä, Mauri), <<http://www.kansallisbiografia.fi>> (Luettu: 9.3.2007.); Rentola (1994), s. 99–104.

rahoja. Eräs näistä oli Selinheimo, joka ilmaisi asian puheenvuorossaan. Koska tilaisuudessa kuitenkin vaadittiin myös suojeluskuntien ja armeijan puhdistamista fasisteista sekä Saksan, Italian ja Japanin boikotoimista, Selinheimo antoi tukensa osalle kokouksen ehdotuksista.⁴⁴²

Valpon etsivä raportoi nähneensä Selinheimon vielä toukokuussa Kansainvälisen naisten rauhan ja vapauden liiton Suomen osaston järjestämässä juhlassa.⁴⁴³ Samantyyppisiä rauhankokouksia kuin keväällä 1938 pidettiin myös kesällä, mutta Selinheimon nimeä ei näy niihin osallistuneiden joukoissa. Hän keskittyikin kesällä todennäköisesti parantelemaan tuberkuloosiaan muun muassa Helsingin Mustikkamaalla sijainneella raittiusyhdistys Riennon huvilalla, jossa rauhanesperantistien Ligo-yhdistys järjesti virkistystoimintaa jäsenilleen.⁴⁴⁴ Loppukesästä Selinheimo kuitenkin ilmestyi taas Valpon papereihin, kun *Tulenkantajat* oli julkaissut Antimilitaristisen liiton ja Ligon yhteisen julkilausuman Keski-Euroopan juutalaispakolaisten Suomeen ottamisen puolesta.⁴⁴⁵

Muuan innokas Valpon etsivä myös törmäsi Selinheimoon ja tuntemattomaan ruotsia puhuneeseen naiseen Helsingin Kasarmikadulla elokuussa. Vaikkei Selinheimon käytöksessä ollut mitään epäilyttävää, etsivä raportoi esimiehilleen myös pelkästä hänen liikkumisestaan mahdollisen ulkomaalaisen kanssa.⁴⁴⁶ Selinheimosta oli siis taas tullut jollain tavoin merkitty mies luultavasti siksi, että hän oli esiintynyt keväällä äärivasemmistolaisten kanssa. Näin ollen ”ohrana” oli paikalla myös syyskuun alussa Lahdessa, jossa Sodanvastustajain liitto järjesti 250 uteliasta kerännen vierailujuhlan. Siellä puhuivat Selinheimo, Pekurinen ja Sundström. Ohjelmanumeroihin kuului muun muassa papiston ja turvallisuuspoliisin pilkkaamista, mistä paikalla olleet IKL:n mustapaitaiset nuoret eivät pitäneet. Urkkija myös jututti Selinheimoa, joka kertoi aikovansa perustaa liitolle oman osaston Lahteen, mutta ilmoittautumisia ei tullut yhtään. Valpon etsivä veti joka tapauksessa juhlan ohjelman ja puhujien taustojen perusteella johtopäätöksen, että Selinheimo oli lähestynyt ”äkkijyrkkiä”.⁴⁴⁷

Syyskuun 1938 jälkeen Selinheimon julkisesta toiminnasta ei näy taas kuin aivan muutama maininta koko loppuvuonna. Sodanvastaisiin kokouksiin hän ei enää osallistunut todennäköisesti siksi, että terveys oli jälleen ottanut takapakkia ja hänet oli määrätty pakkolepoon. Sen sijaan esperanton

⁴⁴² Valpon ilmoitus 29.4.1938, Valpon ASS:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Rentola (1994), s. 99–104.

⁴⁴³ Valpon ilmoitus 19.5.1938, Valpon Kansainvälistä naisten rauhan ja vapauden liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴⁴ Esperantistien virkistysretken mainos, noin vuodelta 1938, Ligon paperit: sarja H, kansio 6, SRL, KA.

⁴⁴⁵ Lehtileike Tulenkantajasta 27.8.1938, Valpon AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴⁶ Valpon ilmoitus 8.8.1938, Valpon Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴⁷ Valpon ilmoitus 7.9.1938, Valpon Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

levittämiseen hänellä riitti jonkin verran energiaa, ja niinpä hän piti jälleen lokakuussa Ligon järjestämän esperantokurssin.⁴⁴⁸ Ligo myös liittyi syksyllä Rauhanliiton paikallisyhdistykseksi, mikä ei arvatunkaan ollut Selinheimon mieleen. Kyseessä lieneekin ollut ”pakkoavioliitto”, sillä Ligon varallisuus oli käytännössä olematon varapuheenjohtajana, sihteerinä ja aktiivijäsenenä hääriilleen Selinheimon sairastelusta johtuneen työttömyyden takia. Hän kuitenkin katsoi, että työtä esperanton hyväksi tuli jatkaa entistä suuremmalla syyllä, koska esperanto olisi avain uhkaavasti lisääntyneen rotu- ja kansalliskiihkoilun hävittämiseen maailmasta. Loppuvuodesta 1938 Ligo levittikin tämänsisältöistä julkilausumaa, joka oli Selinheimon painokoneen ainoita tuotoksia noilta ajoilta, sillä *Sodanvastustajan* tai lentolehtisen tekemiseen hänen kuntonsa ei riittänyt.⁴⁴⁹

Rauhanponnisteluja kuolinvuoteelle asti

Euroopan 1930-luvun levottomat tuulet puhkesivat lopulta myrskyksi syyskuussa 1939 Saksan hyökättyä Puolaan ja toisen maailmansodan sytyttyä. Myös Suomi joutui suurvaltapoliitikan ja Euroopan diktaattorien pelinappulaksi, mikä johti loppuvuodesta Neuvostoliiton hyökkäykseen ja talvisotaan. Pitkään sairastellut Aarne Selinheimo ehti nähdä vielä toisen maailmansodan alkamisen ja kommentoida sen syitä, mutta talvisotaa hänen ei tarvinnut kokea kuoleman korjattua hänet rauhallisempaan olotilaan lokakuun lopulla. Ennen päätymistään syksyllä 1939 viimeisiin sairaalahoitoihin Selinheimolla riitti intoa ja voimia ottaa kantaa maailmanrauhaa uhkaaviksi kokeמיinsa asioihin ja Suomen politiikkaan lähes yhtä aktiivisesti kuin ennenkin. Eikä Selinheimon usko rauhanaatteen levittämisen tärkeyteen ja lopulliseen voittoon hiipunut edes kuolinvuoteella uuden suursodan jo pauhatessa maailmalla.

Alkuvuodesta 1939 Selinheimo kasasi viimeiseksi jääneen numeron *Sodanvastustajaa*, joka tuli näin ollen ilmestyneeksi hänen sairastelunsa vuoksi säännöllisesti vain vuoden 1937 loppupuolella. Tämänkertaisessa numerossa Selinheimo muun muassa kehui tšekkien uhrautumista rauhan puolesta. Tällä hän viittasi edellissyksyiseen Münchenin sopimukseen, jonka syntymisen jälkeen Ison-Britannian pääministeri Neville Chamberlain julisti ”rauhan säilyvän elinaikanamme”. Käytännössä sopimus kuitenkin tasoitti tietä natsi-Saksan armeijalle koko Tšekkoslovakian valloittamiseen

⁴⁴⁸ Maininta Sosialidemokraatin 2.10.1938 *Esperantonurkkauksessa*, Työväen esperantoharrastusta koskevat Valpon paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁴⁹ Mainintoja Sosialidemokraatin 2.10.1938 *Esperantonurkkauksessa*, Työväen esperantoharrastusta koskevat Valpon paperit, EK-Valpo, KA; Ligon *julkilausuma Esperanto ja rauhanliitto*, vuodelta 1938, Ligon paperit: sarja D, kansio 6, SRL, KA; Tuntemattoman lähettäjän kirje Ligon johtokunnalle 11.12.1938, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA; Ligon kirje Rauhanliitolle, 15.12.1938, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA; Lista Ligon retkelle osallistujista vuodelta 1938, Ligon paperit: sarja B, kansio 6, SRL, KA; Maininta *Sodanvastustajassa* 1–2/1939.

ja oli siten iso askel kohti maailmansotaa. Selinheimo ei kuitenkaan nähnyt merkkejä tällaisesta, koska piti mitä tahansa sopimusta suotavana keinona estää orastava aseellinen konflikti.⁴⁵⁰

Lehden muu sisältö koostui lähinnä Sodanvastustajain liiton esittelystä, kuten siitä, että liiton mukaan sodat syntyivät hallitusten ja suurpääoman välisten ristiriitojen seurauksena. Uutta verrattuna edellisvuosiin oli maininta siitä, että tämä Selinheimon ja Pekurisen liitto tuki nyt Kansainliittoa, kun taas tuttua juttua oli kansalaisvapauksien supistamisen ja kuolemanrangaistuksen käyttöönoton vastustaminen. Sodanvastustajain liitto pyrki myös yhdistymään esperantistien Ligon ja Antimilitaristisen liiton kanssa kasvattaakseen vaikutusvaltaansa, mutta yritys jäi toteutumatta ilmeisesti jälleen kerran hyvin pienten linjaerojen ja Selinheimon persoonan takia. Joka tapauksessa nämä kolme muutaman kymmenen hengen yhdistystä alkoivat tehdä 1930-lopulla entistä tiiviimpää yhteistyötä Rauhan tähti -ompeluseuran ja Rauhan nuoret -nuoriso-osaston kautta. Vastuu näidenkin toiminnan pyörittämisestä lankesi Selinheimolle, joka mainitsi esimerkiksi tammikuussa 1939 lähettävänsä viikoittain kymmenkunta kirjettä taatakseen Rauhan tähden jatkuvan toiminnan.⁴⁵¹

Keväällä 1939 Antimilitaristinen liitto tuli lopulta tiensä päähän – mutta vain nimellisesti. Vaikka antimilitarismin kannatus oli ollut sen perustamisvuodesta 1923 asti hyvin vähäistä, Selinheimo ei ollut luopunut liiton pyörittämisestä edes 1930-luvun puolivälissä, jolloin hän oli perustamassa käytännössä erittäin samankaltaista Sodanvastustajain liittoa. Nyt keväällä 1939 Antimilitaristinen liitto muutti nimensä Sodankieltäjien kansainvälisen liiton (WRI:n) Suomen osastoksi. Muutoksella Selinheimo halusi korostaa aatteensa kansainvälisyyttä ja liiton läheistä yhteyttä WRI:hin.⁴⁵²

Antimilitaristien ensimmäisessä tällä nimellä pidetyssä tilaisuudessa huhtikuussa 1939 puhuivat tiukasti armeijan perushankintoja vastustanut SDP:n kansanedustaja Mikko Ampuja ja puolueen entinen kansanedustaja Olga Leinonen. Uusi nimi ja tunnetut puhujatkaan eivät kuitenkaan vetäneet tilaisuuteen kuin viitisenkymmentä kuulijaa, minkä Valpon etsivä arveli johtuneen samaan aikaan kaupungissa pidetystä Dallapén konsertista.⁴⁵³ Tämä kuvaa hyvin antimilitarismin asemaa yhteiskunnassa: kansa kuunteli mieluummin iskelmää kuin tiukkapipoista rauhan saarnaamista.

⁴⁵⁰ Sodanvastustaja 1–2/1939.

⁴⁵¹ Sodanvastustaja 1–2/1939; Ote AML:n kokouksen pöytäkirjasta, 16.2.1939, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA; Kompromissiehdotus Ligon vuosikokoukselle, 18.2.1939, Ligon paperit: sarja E, kansio 6, SRL, KA.

⁴⁵² Maininta Valpon papereissa vuodelta 1939, Valpon Arndt Pekurista koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

⁴⁵³ Valpon ilmoitukset 18. ja 19.4.1939, Valpon AML:a koskevat paperit, EK–Valpo, KA.

Selinheimo ei itse ollut paikalla edellä mainitussa liittonsa kokouksessa, sillä hän oli matkustanut Vaasaan seuraamaan erästä oikeudenkäyntiä. Lähteistä ei käy tarkasti ilmi, mitä asiaa oikeudessa käsiteltiin, mutta se liittyi jollain tapaan ääri vasemmistoon. Etsivä raportoi Selinheimon esiintyneen Ihmisoikeuksien liiton jäsenenä ja ottaneen kaikki puheenvuorot ylös pikakirjoittamalla. Valpo sai siis jälleen lisää ihetta epäillä Selinheimoa kommunistiksi, vaikka hän oli todennäköisesti paikan päällä vain seuraamassa ja raportoimassa Ihmisoikeuksien liitolle, miltä oikeudenkäynnin tulos vaikutti kansalaisoikeustaistelun kannalta.⁴⁵⁴

Huhtikuussa sattui myös toinen tapaus, joka kasvatti epäluuloja Selinheimon tarkoitusperien vilpittömyyttä kohtaan. Hänen veljensä, vakuutustarkastaja Rauno Harras Ylermi Vilho Selinheimo, nimittäin toimitti Valpolle Ruotsissa painetun SKP:n vaalimainoksen, jonka oli kertomansa mukaan napannut Aarnelta. Kyseessä oli kuitenkin mitä ilmeisimmin erehdys tai kenties Aarnelle jostain syystä katkeran Rauno Selinheimon yritys mustamaalata veljeään, sillä Valpo ei ryhtynyt minkäänlaisiin jatkotoimiin Selinheimon suhteen. Valpokin siis tiesi, ettei Selinheimo 1930-luvun lopullakaan ilmaissut missään vaiheessa tukevansa kommunismia, vaikka vastustikin kaikkia armeijan määrärahoja ja antoi kevään 1939 rauhantilaisuuksissaan kommunismiin kallellaan olleiden SDP:läisten Mikko Ampujan ja Cay Sundströmin puhua politiikkaa.⁴⁵⁵

Kesällä 1939 Selinheimo teki myös selvää pesäeroa kommunismiin tukemalla epäsuorasti heinäkuun eduskuntavaaleissa sekä SDP:tä että kristinuskoa. Hän nimittäin kehui viikko ennen vaaleja SDP:n vaaliohjelmää, jonka katsoi edustavan huomattavasti enemmän oikeaa kristillisyyttä kuin uskonnon nimissä ratsastavan oikeiston tavoitteet. Tämän hän perusteli sillä, että alkukristillisuus ja työväenliike olivat molemmat kaikkein heikko-osaisimpien asialla ja että SDP:n pasifistisuus oli Jumalan silmissä paljon hurskaampaa kuin Suomen papiston IKL-myönteisyys.⁴⁵⁶

Vaikka Selinheimon vuoden 1939 alkupuoleen mahtui siis muutamia julkisia esiintymisiä ja julkaistuja lehtikirjoituksia, valtaosa hänen ajastaan meni pahentunutta tuberkuloosia, maksavikaa ja aliravitsemusta vastaan kamppaillessa. Näin ollen hän joutui viettämään pitkiä aikoja lepäillen paitsi sairaaloissa myös kotonaan Ruoholahdenkadulla Kampissa, jonne hän perheineen oli

⁴⁵⁴ Valpon raportti 19.4.1939, Valpon Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁵⁵ Valpon ilmoitus 19.4.1939, Valpon Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Valpon ilmoitus 8.5.1939, Valpon Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA. Eräissä näistä tilaisuuksista niin yleisön kuin puhujienkin tunteet kuumenivat, kun paikalle oli kerääntynyt myös AKS:n väkeä, joka keskeytti puhujia huutelemalla väliin ”Heil Hitler!”.

⁴⁵⁶ A. S-heimon (= Aarne Selinheimon) kirjoitus *Kristityn suhde vaaleihin*, 25.6.1939, tuntematon lehti, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa.

muuttanut talvella Käpylästä.⁴⁵⁷ Kotona hänellä oli hyvää aikaa suunnitella rauhantilaisuuksien ohjelmanumeroita, joihin kuului puheiden ohella musiikkia, näytelmiä ja sketsejä sekä Selinheimon itsensä esittämiä steppausnumeroita ja korttitemppuja. Selinheimo keräsi vuosien 1938–39 aikana kymmeniä sodanvastaisia kaskuja ja laati lyhyitä ja opettavaisia näytelmiä liittonsa nuorten esitettäväksi. Esimerkiksi eräässä sketsissä apinaperhe luki viidakossa sanomalehdestä maailmalla käytävistä sodista ja totesi ihmisten siksi olevan vaarallisempia petoja kuin tiikerien. Apinat myös häpesivät, että heillä oli yhteinen kantaisä ihmisen kanssa. Yhdessä monista näytelmistä Pohjoismaat ja Baltia puolestaan löysivät avaimen yhteiseloon rauhan ja esperanton kautta.⁴⁵⁸

Selinheimo käytti myös viimeiset elinkuukautensa rauhanaatteen viemiseen eteenpäin. Tällä kertaa tässä avusti Felix Iversen, joka julkaisi hänen kirjoituksiaan *Rauhaa kohti* -lehdessä. Elokuussa Selinheimo kirjoitti Suomessa harjoitetun väestönsuojelun petollisuudesta, sillä hänen mukaansa sota-aikana käytettävien väestönsuojien rakentaminen ja mainostaminen vain lisäsivät sota-psykoosia. Hän ei uskonut niiden edes tarjoavan todellista suojaa ilmasodan aikakaudella ja katsoi tästä syystä, että Suomi voisi saavuttaa todelliset turvatakuut vain luottamuksellisilla suhteilla naapurimaihinsa.⁴⁵⁹ Samassa lehdessä Selinheimo herätteli myös henkiin kirjailija J.B. Priestleyn ajatusta Euroopan demokraattisten maiden muodostamasta valtioliitosta, joka estäisi suursodan syttymisen. Liiton oli tarkoitus koota yhteen sellainen määrä ihmisiä ja taloudellisia voimavaroja, etteivät Neuvostoliitto tai fasistiset maat uskaltaisi hyökätä niihin.⁴⁶⁰

Selinheimon viimeiseksi jäänyt lehtikirjoitus julkaistiin *Rauhaa kohti* -lehdessä lokakuussa 1939. Siinä hän kirjoitti sodan ja kilpavarustelun johtavan kansoja kohti turvattomuutta ja hävitystä. Esimerkkinä hän käytti Saksan hiljattain valtaamaa Puolaa, joka oli käyttänyt puolet kansantulostaan puolustuslaitokseen eikä silti ollut kyennyt säilyttämään itsenäisyyttään. Puolan ongelmana oli ollut Selinheimon mukaan myös maan sisäisen yhtenäisyyden puute. Näin ollen hän tuli jälleen siihen johtopäätökseen, että Suomi voisi välttyä valloitukselta vain parantamalla heikoimmilla olevan kansanosan elinoloja ja toteuttamalla rauhanomaista politiikkaa. Loppuun hän totesi vielä rauhan-

⁴⁵⁷ Maininta Sodanvastustajassa 1–2/1939.

⁴⁵⁸ Ligon tilaisuuksien mainoksia ja käsikirjoituksia vuosilta 1938–39, Ligon paperit: sarja H, kansio 6, SRL, KA; Aarne Selinheimon keräämä kaskukokoelma, Ligon paperit: sarja H, kansio 6, SRL, KA; Valpon ilmoitukset 18. ja 19.4.1939, Valpon Antimilitaristista liittoa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Valpon ilmoitus 19.4.1939, Valpon Mikko Ampujaa koskevat paperit, EK–Valpo, KA; Kalemaa (1981), s. 44. Ks. esimerkkejä Selinheimon keräämistä kaskuista: tämän työn liite 12, s. 180.

⁴⁵⁹ A.V.S:n (= Aarne Selinheimon) kirjoitus *Väestönsuojelun petollisuus*, *Rauhaa kohti* 14–15/1939.

⁴⁶⁰ A. S-heimon (= Aarne Selinheimon) kirjoitus *Kansanvaltojen valtioliitto.*, *Rauhaa kohti* 14–15/1939. Rauhanliike oli pitänyt samansuuntaista Paneurooppa-ajattelua yllä myös 1930-luvulla. Ks. esim. Heikkilä (2000).

liikkeen saaneen suursodan syttyä uutta sisäistä varmuutta ja voimaa, sillä vain rauhanliikkeen toimintaohjeet veivät valtioita neuvottelupöytiin.⁴⁶¹

Selinheimon vankkaa uskoa aatteensa voittoon näinä vaikeina aikoina on kuvannut myös hänen aateystävänsä Oskar von Schoultz, joka kävi tapaamassa häntä viimeisen kerran viikkoa ennen kuolemaa. Tällöin Selinheimo oli kertonut tietävänsä, ettei elä joulun asti. Hän ei kuitenkaan surrut kuolemaansa, vaan sitä, ettei voisi jatkaa rauhantyötään. Von Schoultzin mukaan Selinheimon silmät säteilivät vielä kuolinvuoteellakin hänen kertoessaan 4000 englantilaisen sodanvastustajan humanista kohtelusta.⁴⁶²

41-vuotiaan Aarne Selinheimon elontaival päättyi lopulta 29.10.1939 tuberkuloosin, aliravitsemuksen ja maksavian yhteisvaikutuksesta. Kaksi päivää myöhemmin *Sosialidemokraatissa* julkaistussa kuolinilmoituksessa hänen mainittiin nukkuneen ”rauhallisesti kuolon uneen kauan sairastettuaan”. Surijoita olivat Sirkka-vaimon ja Tellervo-tyttären lisäksi äiti, veljet ja sisaret. Malmin hautausmaan multiin Selinheimo laskettiin 5. päivä marraskuuta.⁴⁶³

Sosialidemokraatin Esperanto-nurkkauksessa oli pian kuoleman jälkeen Selinheimon persoonaa hyvin kuvaava muistokirjoitus, jonka mukaan ”Aarne Selinheimon elämäntaival oli lyhyt ja ehkä sen ennakolta aavistaen hän poltti kynttiläänsä molemmista päistä”.⁴⁶⁴ Oskar von Schoultz puolestaan kirjoitti pitkähkön muistokirjoituksen Selinheimosta marraskuun 1939 *Rauhaa kohti* -lehteen. Hänen mukaansa kukaan Suomessa ei ollut tehnyt yhtä paljon rauhanasian ja -ihanteiden puolesta kuin Selinheimo, joka ei aatteellisista syistä edes valmistunut insinööriksi, vaikka pääsikin opinnoissaan loppusuoralle. Tästä syystä hän eli ainaisessa köyhydessä, johon vaikuttivat myös ulkomaanmatkat ja tuhansien rauhanpainatteiden tuottaminen. Selinheimo kieltäytyi kaikkea elämää kunnioittavan vakaumuksensa vuoksi hyväksymästä myös eläinten tappamista eikä siksi syönyt liharuokia edes sairaaloissa, minkä vuoksi hänen aliravitsemuksensa vain paheni.⁴⁶⁵

⁴⁶¹ A. S-heimon (= Aarne Selinheimon) kirjoitus *Uutta sisäistä varmuutta kohti.*, *Rauhaa kohti* 19/1939.

⁴⁶² Oskar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut.* *Rauhaa kohti* 21/1939.

⁴⁶³ Aarne Selinheimon kuolinilmoitus, *Sosialidemokraatti* 31.10.1939, Valpon Aarne Selinheimoa koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

⁴⁶⁴ Maininta Esperantonurkkauksessa, *Sosialidemokraatti* noin marraskuulta 1939, Aarne Selinheimon leikekirja, Raisa Öhmannin hallussa.

⁴⁶⁵ Oskar von Schoultzin kirjoitus *Aarne Selinheimo kuollut.* *Rauhaa kohti* 21/1939.

Myös Selinheimojen pitkäaikainen perhe- ja aateystävä Ida Ontero muisteli ristiriitaista suhtautumistaan Selinheimoon pian tämän kuoleman jälkeen. Koska kyseinen muistokirjoitus kuvaa mainiosti Selinheimon luonnetta ja idealistista elämää, pitkä sitaatti puhukoon puolestaan:

”Olit hyvä ystävä, toveri, jonka kanssa usein syntyi epäsopua, mutta minkä jälkeen joka kerran tehtiin päätös: tämän jälkeen ei koskaan riidellä. Sinä olit rauhanmies joka soluasi myöten, aivan kiihkoiluun saakka, mutta lähimmässä ystäväpiirissäsi herätit aina vastustushalua, siis rauhattomuutta. Tämä ristiriita johtui siitä, että lähimpäsikään eivät olleet niin kaikki unhoittavasti maailmanrauha-aatteen läpitunkemia kuin Sinä olit, he olivat laimeita, hitaita, hiukan asioissa mukana, mutta eivät koko sielullaan, kuten Sinä. Tämä Sinua tuskastutti ja ystäväsi teki rauhattomiksi, tunne, että he eivät tehneet kaikkea voitavaansa, sekä se, etteivät he jaksaneet Sinun tavallasi innostua tuohon suureen aatteeseen.

Mitä sinä olisit ollut ilman tuota rauhanaatettasi. Tavallinen porvarillinen persoonallisuus, jolla olisi ollut hyvä virka-asema suurine tuloineen, senmukainen ylellinen perhe-elämä. Vanhasta porvarisuvusta lähteneenä Sinulla olisi ollut kaikki mahdollisuudet arvoon ja asemaan, loistoon. Mutta Sinä jätit sananmukaisesti kaiken, uhrasit aatteesi alttarille vanhempiesi kodin, veljesrakkauden, virkauran – melkeinpä oman kotisi. Mitä enempiä voidaan vaatia? Se on jo eheyttä, uskollisuutta sellaista, jolle on kunniaa tehtävä! Olit sananmukaisesti uskollinen kuolemaan asti. Työtäsi voidaan jatkaa, mutta niin suurin uhrauksin ja sillä palavalla innolla sitä ei tule kukaan tekemään. [...] Olit herkkä, olit syvä, niistä on monia todisteita. Olit heikko ja erehtyväinen. Yksi piirre sinussa oli vilpittömyys itseesi nähden. Oman itsesi edessä et valehdellut, itsellesi tilitit asiasi rehellisesti ja avoimesti.”⁴⁶⁶

6.4. Katsaus Suomen rauhanliikkeeseen Selinheimon kuoleman jälkeen

Kuten Selinheimo oli kuolinvuoteellaan pelännyt, hänen poismenonsa merkitsi kovia aikoja suomalaisille ehdottoman rauhanaatteen kannattajille. Esperantistien rauhanjärjestö Ligo jatkoi toimintaansa vielä muutaman vuoden Selinheimolle läheisten Sirkka-lesken, Ida Onteron ja Verner Lahtisen voimin. Heillä tai muilla esperantisteilla ei kuitenkaan ollut energiaa hoitaa järjestön juoksevia asioita, ja niin toiminta hiipui vähitellen 1950-luvulla.⁴⁶⁷ Mieheensä toiveiden mukaisesti Sirkka Selinheimo jatkoi rauhantyön parissa vielä sodan jälkeenkin, ja myös jälkikasvu tuntui omaksuneen rauhanaatteen. Selinheimo ehti viettää kummankin lapsensa kanssa vajaat kymmenen vuotta ja teroittaa näille omaksumiaan aatteita, kuten militarismin vastustamista ja kasvissyöntiä. Lihaa Selinheimon perheessä alettiin syödä Aarnen kuoleman jälkeen, mutta rauhanaatteelliset opit

⁴⁶⁶ Ida Onteron muistokirjoitus Aarne Selinheimosta, Raisa Öhmannin hallussa.

⁴⁶⁷ Ligon vuosikertomukset 1939 ja 1949, Ligon paperit: sarja D, kansio 6, SRL, KA; von Bonsdorff (1993), s. 132–133.

pysyivät mielessä siinä määrin, että Selinheimon Tellervo-tytär liittyi Rauhanliittoon ja valittiin vuonna 1968 jopa sen keskushallitukseen.⁴⁶⁸

Selinheimon kuolema lamautti totaalisesti Suomen jo muutenkin erittäin pienimuotoisen antimilitaristisen liikkeen. Ainoan todellisen aktiivin poismenon ohella talvi- ja jatkosota vaikeuttivat ratkaisevasti aseistakieltäytyjien toimintaa. Myös siviilipalvelusmiehet määrättiin asepalvelukseen, sillä lain mukaan heidät oli vapautettu siitä vain rauhanaikana. Selinheimon perustamat antimilitaristiset järjestöt – WRI:n Suomen osasto ja Sodanvastustajain liitto – lakkautettiin kokonaan jatkosodan alettua, mutta maltillisempi Rauhanliitto sai jatkaa toimintaansa. Käytännön tasolla Rauhanliittokaan ei tosin kyennyt näkyvään toimintaan, sillä *Rauhaa kohti* -lehti lakkautettiin. Liiton ruotsinkielinen äänenkannattaja *Frid på jorden* sai kuitenkin ilmestyä, mutta sensuurin vuoksi senkään palstoilla ei saanut käsitellä ajankohtaista rauhanpolitiikkaa.⁴⁶⁹

Välirauhan aikana Suomen sota-ajan politiikkaa pääsivät vastustamaan julkisuudessa lähinnä SDP:n vasemmistosiiven edustajat. Heidät leimattiin kommunisteiksi ja siten Neuvostoliiton kätyreiksi, ja näin ollen heidän vaihtoehtonaan olikin joko piiloutua maan alle tai viimeistään jatkosodan vuosina tulla tuomituiksi ”turvasäilöön” vankilaan. Moni näistä henkilöistä oli 1930-luvun loppupuolella esiintynyt yhdessä Selinheimon kanssa sodanvastaisissa tapahtumissa. Muun muassa Mauri Ryömä ja Elvi Sinervo olivat talvisodan jälkeen innokkaasti perustamassa Suomi–Neuvostoliitto-seuraa, jolla pyrittiin luomaan rauhanomaisia suhteita itänaapuriin. Seuran ensimmäinen muoto kuihtui lopulta kasaan, ja monet sen aktiiveista Ryömä mukaan lukien suljettiin turvasäilöön jatkosodan ajaksi. Saman kohtalon kokivat myös niin sanotut SDP:n kuutoset arvosteltuaan puolueensa talvisotapolitiikkaa. Näiden kuuden SDP:läisen kansanedustajan joukkoon kuuluivat myös Selinheimon kanssa rauhantyötä tehneet Mikko Ampuja, Cay Sundström ja Kaisu-Mirjami Rydberg.⁴⁷⁰

Sotaa edeltävän ajan rauhanliikkeen aktiiveista Felix Iversen matkusti talvisodan aikana Tanskaan puhumaan Suomen kurjasta kohtalosta. Vuoden 1940 alussa hän kierteli muun muassa Punaisen Ristin ja tanskalaisten rauhanjärjestöjen vieraana ympäri maata ja vetosi kaikkiaan 82 eri tilaisuudessa yli 30 000 kuulijaansa, jotta nämä avustaisivat kärsivää Suomea rahallisesti. Iversenin puhujakiertuetta seurattiin tarkasti tanskalaislehdissä, ja hän onnistuikin keräämään suomalaisille yli

⁴⁶⁸ Raisa Öhmannin haastattelu; Klaus Selinheimon haastattelu; von Bonsdorff (1993), s. 160.

⁴⁶⁹ Paasilinna (1998), s. 169; Kalemaa (1981), s. 40, 95–97; von Bonsdorff (1993), s. 103–115.

⁴⁷⁰ Kalemaa (1981), s. 40, 95–98; Rentola (1994), s. 211–221; Soikkanen (1987), s. 176–186. Ks. Mikko Ampujan oma kuvaus kuutosien toiminnasta: Ampuja (1947).

500 000 markkaa. Suomen päässä valtiolta ei puuttunut Iversenin sota-ajan tekemisiin.⁴⁷¹ Sen sijaan Selinheimon jälkeen antimilitaristisen liikkeen kakkosmiehen, Arndt Pekurisen, sota-ajan kohtelu oli äärimmäisen karua. Talvisodan aikana Pekurinen passitettiin vankilaan hänen kieltäytyttyään armeijan työvelvollisuudesta. Hän joutui lopulta istumaan kiven sisässä lokakuuhun 1941 asti, kunnes Helsingin suojeluskuntapiiri kyllästyi Pekurisen jatkuvaan ”röyhkeyteen” ja määräsi hänet uuden oikeudenkäynnin sijaan lähetettäväksi rintamalle. Siellä Pekurinen teloitettiin, minkä armeija pyrki aluksi salaamaan väittäen omaisille hänen kaatuneen taistelussa.⁴⁷²

Suomen palattua jatkosodan jälkeen rauhanaikaan rauhanliike alkoi välittömästi organisoitua uudelleen. Felix Iversen ja Rauhanliitto kohosivat jälleen liikkeen kattojärjestöksi, mutta toisin kuin ennen suursotaa, Iversen oli nyt sitä mieltä, että rauhankysymysten ohella tuli ottaa avoimesti kantaa myös poliittisiin kysymyksiin. Hän alkoi myös ymmärtää koko ajan enemmän Neuvostoliiton pyrkimyksiä ja muun muassa vaati Suomen täydellistä riisumista aseista ja yksityiskapitalismista luopumista. Vuonna 1949 Iversen oli myös perustamassa lopulta täysin Neuvostoliittoa myötäileväksi paljastunutta Rauhanpuolustajat-nimistä järjestöä. Viisi vuotta myöhemmin Neuvostoliitto myönsi hänelle Stalinin nimiä kantaneen rauhanpalkinnon, mikä ilmeisesti veti Iversenin lopullisesti mukaan politiikkaan. Myöhemmin hän olikin sekä RKP:n että SKDL:n eduskuntavaaliehdokas ja esimerkiksi vuonna 1968 tuki Rauhanpuolustajien tavoin Neuvostoliiton Tšekkoslovakian miehitystä. Iversenin Neuvostoliitto-myönteisyydestä huolimatta Rauhanliitto alkoi liputtaa YK:n ja pohjoismaisen rauhantyön puolesta.⁴⁷³

Vuonna 1958 myös Antimilitaristinen liitto heräsi uudelleen henkiin Suomen Sodanvastustajat -nimisenä. Se pysyi pystyssä vain muutaman vuoden ja keskittyi lähinnä yhdessä Rauhanpuolustajien kanssa pidettyihin suuriin rauhanmarsseihin. Sodanvastustajien työtä alkoi jatkaa puolestaan vuonna 1963 perustettu Suomen Sadankomitea, jonka kansainvälinen oppi-isä oli Selinheimonkin korkealle arvostama Bertrand Russell. Antimilitaristinen ja etenkin ydinsotaa vastustanut Sadankomitea perustettiin Suomeen vastavetoa liian vasemmistolaiseksi katsotuille Rauhanpuolustajille ja kannattajakunnaltaan liian kristillishenkiselle Rauhanliitolle. Myös Sadankomitean kohtaloksi koituivat 1960–70-lukujen kiivaat politikoinnin vuodet, ja sen jäsenkuntaa siirtyi avoimen poliittisten rauhanjärjestöjen piiriin. Näinä sekavina aikoina vuonna 1974

⁴⁷¹ von Bonsdorff (1993), s. 105.

⁴⁷² Kalemaa (1981), s. 90–91; Paasilinna (1998), s. 169–233. Ks. tarkka kuvaus Pekurisen kohtelusta sota-aikana Paasilinnan em. teoksesta.

⁴⁷³ Kalemaa (1981), s. 60–61; Litmanen (1998), s. 284; Vire-Tuominen (1979), s. 10–31; Mitä rauha on? (1991), s. 19–22.

syntyi myös lopulta Antimilitaristisen liiton tavoitteet ja tunnuslauseet lähes sanatarkasti omaksunut ja niitä yhä toteuttava Aseistakieltäytyjäliitto. Se kuuluu vielä vuonna 2007 WRI:hin ja toimii muun muassa totaalikieltäytyjien etujärjestönä.⁴⁷⁴

Mikä olisi mahtanut olla Selinheimon kohtalo, mikäli hän olisi selvinnyt täysissä sielun ja ruumiin voimissa sotien yli ja päässyt jatkamaan rauhantyötään? Todennäköisimmin hän olisi päätenyt viimeistään jatkosodassa vankilaan, sillä sota-ajan ilmapiirissä hänet olisi epäilemättä niputettu kommunistiksi tai ainakin vakavaksi puolustustahdon heikentäjäksi. Sodanjälkeisessä Suomessa Selinheimo olisi saattanut alkaa Iversenin tavoin ajaa aseettomuuteen perustuvaa Neuvostoliiton myötäilylinjaa ja ryhtyä organisoimaan Rauhanpuolustajien näyttäviä joukkotempauksia. Rauhanpuolustajissa hän olisi saanut myös taustatukea pyrkimykselleen yhteiskunnan muuttamiseksi sosialismille suotuisammaksi. Mutta ottaen huomioon 1920–30-lukujen monesti henkioristiriitoihin ja ”hiusten halkomiseen” perustuneet rauhanliikkeen linjataistelut Selinheimo olisi kuitenkin luultavimmin jatkanut toimintaansa antimilitarisminsa nimissä, koska liian suoraa kommunismin tukemista hän ei suvainnut. Tämä kaikki on tietenkin vain spekulatiota, mutta melko varmasti voi sanoa, että olisipa Selinheimo sitten edustanut mitä tahansa rauhanliikkeen oppisuuntaa, liikkeen 1960–70-lukujen julkisuuskuva olisi ollut vieläkin rauhattomampi.

7. Selinheimon rooli osana Suomen yhteiskuntaa – mikä ja miksi?

Aarne Selinheimon antimilitaristinen maailmankatsomus alkoi kehittyä viimeistään kansalaissodan päevinä kevättalvella 1918, kun hän 19-vuotiaana joutui määrittelemään suhteensa punaisten ja valkoisten pyrkimyksiin. Koska koulutoverit ja perhe olivat vahvasti valkoisen arvomaailman tuki-joita, paineet seurata heidän jalanjälkiään olivat varmasti suuret. Selinheimo teki kuitenkin oman ratkaisunsa: hylkäsi väkivaltakeinot viimeistään ennen ratkaisutaisteluita ja alkoi kokea punaisten päämäärät – ei niinkään keinoja – mielekkäämmiksi kuin vastapuolen arvomaailman. Tämä tiesi välirikkoa perheen kanssa, mikä kasvatti hänen katkeruuttaan porvarillista arvomaailmaa kohtaan ja loi siten pohjaa ajatusmaailman radikalisoitumiselle.

Aloitettuaan opintonsa Teknillisessä korkeakoulussa Selinheimo sai havaita olevansa oppositiossa saman sukupolven opiskelijoihin nähden. Kansalaissodan voittaneen osapuolen arvomaailma

⁴⁷⁴ Kalemmaa (1981), s. 41–42, 111–115; Hallman (1986), s. 26–60; Aseistakieltäytyjäliiton nettisivut: <http://www.aseistakieltaytyjaliitto.fi/akl/> (Luettu: 20.3.2007)

suojeluskuntineen, heimosotineen ja voimakkaine kansallistunteineen oli kovaa valuuttaa ylioppilasmaailmassa, jonka aatteita Akateeminen Karjala-Seura alkoi kanavoida myös muun yhteiskunnan tietoisuuteen. Selinheimo oli puolestaan vakuuttunut näiden nationalismiin pohjanneiden aatteiden leviämisen ja aseellisuuteen uskomisen merkitsevän uuden sisällissodan edellytyksiä, sillä hänen mukaansa ne kasvattivat katkeruutta työväestössä, jonka elinolojen parantamiseen Suomen olisi tullut ensisijaisesti panostaa. Niinpä hän ryhtyi kokoamaan rinnalleen samoin ajattelevia kansalaisia, joiden kanssa hän pyrki muokkaamaan yleistä mielipidettä vastustamaan aseellisuutta ja luomaan yhteiskunnallisista oloista suotuisia myös heikko-osaiselle työväestölle.

Ensimmäisiä tukijoukkoja Selinheimo yritti haalia Ylioppilaiden raittiusyhdistyksestä (YRY), sillä hän toivoi raittiusaatteen leviävän koko kansan keskuuteen, jotta etenkin vähäosaisia riivanneet alkoholismien aiheuttamat sosiaaliset ongelmat poistuisivat. Kun YRY:n jäsenmäärä kuitenkin jämähti pieneksi ja yhdistyksen johtoon kohosi AKS:läisiä, Selinheimo jätti paikkansa sen johtokunnassa ja suuntasi energiansa Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskuntaan (TKY). Koska myös TKY:n aatemaailma oli vahvan AKS-henkinen, Selinheimo halusi muuttaa sen suuntaa ja laajentaa sen toimintaa myös sosiaaliseen auttamistyöhön. Tämä tapahtui 1920-luvun alussa, jolloin hän oli perehtynyt Sigfrid Sireniuksen johtamaan kristillis-sosiaaliseen työkeskus- ja kansalaisopisto-toimintaan. Selinheimo otti innokkaasti osaa Sireniuksen perustamien Kalliolan settlementin ja vapaaopiston toimintaan ja järjesti sen puitteissa TKY:läisille auttamistyöstä kertovia luentoja. Teekkarit olivat kuitenkin kiinnostuneempia muista harrastuksista, ja näin ollen Selinheimo sai taas etsiä aatekumppaneita uusista piireistä.

Vaikka Selinheimo joutuikin pettymään teekkareihin, hänen yhteiskunnallinen toimintansa lähti varsinaisesti liikkeelle juuri Kalliolasta. Sen lisäksi, että hän näki työväenkaupunginosan heikot elinolot ja koki niiden parantamisen tärkeäksi, hän opetti Kalliolassa esperantoa ja toimi sihteerinä siellä kokoontuneessa Yhteiskunnallisessa tutkimuspiirissä. Kalliolassa kokoontuneiden rauhan- ja raittiusihmisten kautta Selinheimo sai todennäköisesti ensimmäiset kontaktinsa Suomessa järjestäytymään alkaneeseen rauhanliikkeeseen. Näin ollen Selinheimon tie vei marraskuussa 1920 Suomen Rauhanliiton perustavaan kokoukseen, jossa hänet valittiin liiton ensimmäiseen keskushallitukseen kenties puhujanlahjojensa ja 110-prosenttisen aatteilleen omistautumisen vuoksi.

Selinheimo havaitsi heti Rauhanliiton alkutaipaleella, että liiton rauhanpyrkimykset jäivät kovin pienimuotoisiksi ja vaisuiksi. Suomessa vallitsi hänen mukaansa militaristinen ilmapiiri, jota pitivät yllä etenkin suojeluskunnat. Selinheimo koki niiden vastustamisen tärkeimmäksi rauhantöön

muodoksi, kun taas liiton ylin johto piti suojeluskuntia tarpeellisina. Näin ollen Rauhanliitossa alkoi kytä linjariita Selinheimon ja Felix Iversenin antimilitaristisen siiven ja puheenjohtaja Arvi Grotenfeltin porvarillisen pasifismin kannattajien välillä. Riita ajoi Selinheimon perustamaan vuonna 1923 Antimilitaristisen liiton, jonka räväköillä kampanjoilla ja kannanotoilla hän pyrki muuttamaan koko rauhanliikkeen suunnan antimilitaristiseksi. Tämä näyttikin toteutuvan vuonna 1925, kun Grotenfeltin liiton johdossa korvasi Iversen, joka kannatti periaatteessa antimilitarismia mutta pidättäytyi Selinheimon suosimista ”yliräikeistä” kannanotoista. Kiivasluontoinen Selinheimo ei suvainnut tällaista vaan jätti pian koko Rauhanliiton ja keskittyi Antimilitaristiseen liittoon.

Rauhanliitosta erkaantumisen aikoihin Selinheimon aatemaailma radikalisoitui entisestään hänen omaksuttuaan kansainvälisten antimilitaristien ja vasemmistoanarkistien teesejä valtiovallan turmeltuneisuudesta. Näitä oppeja hän oli imenyt muun muassa Kalliola-opistolla, jonka välityksellä hän oli esimerkiksi tutustunut kansainvälisen antimilitarismin johtohahmoon George Lansburyyn. Etsivä keskuspoliisi kiinnostui luonnollisesti näin räikeästi esiintyneestä miehestä ja alkoi tarkkailla Selinheimoa. Tarkkailun alkamiseen vaikutti etenkin se, ettei Selinheimo karttanut täysin äärivasemmistoaakaan etsiessään tukijoita aatteelleen. 1920-luvun puolivälissä Antimilitaristisen liiton jäsenmäärä nousikin yli sadan, joten kansanrintaman luomiselle näytti olevan edellytyksiä. Ne kuitenkin kutistuivat nopeasti hyvin pieniksi, sillä Selinheimon radikaalit tempaukset ja hankala persoona karkottivat monia potentiaalisia tukijoita, kuten muutaman SDP:n kansanedustajan.

1930-lukua lähestyttäessä Selinheimon antimilitaristisen työn keskipisteeseen nousivat Suomen aseistakieltäytyjät. Tähän oli syynä sekä heidän huono kohtelunsa laissa että liiton johtotehtäviin kohonnut Arndt Pekurinen, jonka oikeudesta kieltäytyä aseellisesta sotapalveluksesta muodostui 1920–30-lukujen taitteessa jopa valtakunnallisesti iso asia. Kun poliisi pidätti Pekurisen loppuvuodesta 1929, alkoi Selinheimon johtama julkisuuskampanja, joka nosti antimilitarismin poliittiseksi puheenaiheeksi. Kampanjan aikaan Selinheimo toimi aatteensa nimissä innokkaammin kuin koskaan, ja lopputuloskin oli toivottu: asevelvollisuuslakia muutettiin alkuvuodesta 1931 niin, että myös ei-uskonnolliset syyt kelpasivat syyksi päästä siviilipalvelukseen. Tästä huolimatta yhteiskunnan suhtautuminen lähes rikollisina pidettyihin antimilitaristeihin ei muuttunut merkittävästi, ja pian Selinheimon toiminta oli taas pienen piirin lähes näkymätöntä mutta paheksuttua puuhastelua.

1930-luvun puolessavälissä Selinheimo sai vielä kerran julkisuutta taakseen, kun äärivasemmistoon kuuluneet kulttuuriradikaalit – kuten *Kirjallisuuslehdessä*, *Soihdun* ja *Tulenkantajien* johtohahmot – kosiskelivat antimilitaristeja mukaan ihmisoikeuksia puolustavaan ja fasismia vastustavaan

kansanrintamaansa. Selinheimolle tämä kelpasi mainiosti, sillä vaikka kansanrintama palvelikin osittain äärivasemmiston tarkoituksia, se oli kuitenkin juuri senkaltainen kansalaisten yhteenliittymä, jota hän oli jo pitkään yrittänyt synnyttää rauhanaatteen levittämiseksi. Kansanrintaman tilaisuuksissa Selinheimo sai julistaa sadoille kuulijoille antimilitarismia ja esittää näkemyksiään muista yhteiskunnallisista asioista.

Etsivä keskuspoliisi tukahdutti kansanrintaman toiminnan vuonna 1936. Tukahduttaminen pohjautui kommunistimuistioihin, joista paljastui EK:n niputtaneen Neuvostoliiton kätyreiksi muun muassa koko Suomen rauhanliikkeen. Myös Selinheimon nimi nousi esiin tapahtuneesta nousseen kohun aikana, mutta hän ei päässyt puolustautumaan julkisesti, sillä tuberkuloosi oli pakottanut hänet parantolahoitoon. Samasta syystä hän joutui luopumaan vuodesta 1935 toimittamansa *Sodanvastustaja*-lehden tekemisestä. Selinheimo ei kuitenkaan malttanut parannella vaivojaan kunnolla vaan matkusteli mieluummin pitkienkin matkojen taakse tapaamaan aateystäviään. Näin ollen hänen terveytensä heikkeni ratkaisevasti, ja vuosina 1937–39 hänen julkinen toimintansa alkoi jäädä. SDP:n vasemmisto-oppositio, Mikko Ampuja ja Cay Sundström etunenässä, saivat tosin houkutelua Selinheimon aina silloin tällöin järjestämään kanssaan armeijanvastaisia tilaisuuksia. Vuonna 1939 kuolema lopulta korjasi vakavasti sairaan Selinheimon.

Selinheimon ajatusmaailmaan juuret olivat Jeesus Nasaretilaisen ja hänen opetuksiaan seuraamaan alkaneiden varhaiskristittyjen aseistakieltäytymisessä. Selinheimo toteutti kirjaimellisesti Jeesuksen opetuksia muun muassa köyhien ja heikko-osaisten auttamisesta, väkivaltakeinojen vastustamisesta, miekkaan tarttumisen turmiollisuudesta, toisen posken kääntämisestä sekä rauhantekijöiden autuudesta. Kristilliseltä pohjalta hän jatkoi myös pasifistilahkolaisten viimeistään 1500-luvulla aloittamaa perinnettä vastustaa aseisiin ja sotimiseen turvautuvia auktoriteetteja sekä kieltäytymällä henkilökohtaisesti niiden arvomaailmasta että osoittamalla moraalista ylemmyyttä niitä kohtaan. Vaikka Selinheimo arvostelikin kovasanaisesti Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa ja sen edustajia militarismin tukemisesta, hänen rauhansaarnaamisensa pohja oli joka tapauksessa vanhan ajan ”aidossa” ja pasifistisessä kristillisyydessä, joka ei tehnyt kompromisseja valtion kanssa ja jonka toiminnan lähtökohtana oli ihmiselämän pyhyden kunnioittaminen.

Alkukristillistä pasifismia selvemmin Selinheimon toimintaa ohjailivat kuitenkin 1800-luvulla kehittyneen modernin pasifismin periaatteet, joista tärkeimmät olivat yleishumaanius ja kansainvälisyys. Modernit pasifistit halusivat korostaa, että myös vihollisina pidetyt kansat olivat samaa ihmiskuntaa, jonka jäsenet pystyisivät halutessaan estämään sodat neuvotteluteitse. Heidän nähdäkseen

tarvittiin ylikansallisia toimielimiä ja jopa uusi maailmaa yhdistävä kieli ehkäisemään aseellisia konflikteja. Niin ikään Selinheimo vetosi rauhantyössään vahvasti järkiseikkoihin, jotta ihmiset tajuaisivat olevansa yhtä suurta perhettä, jolle sotiminen tuottaa vain järjettömiä menetyksiä – niin inhimillisiä kuin taloudellisiakin. Tämän klassisen pasifismin perinteisiin kuului myös valistusfilosoifeilta periytynyt usko kasvatukseen eli siihen, että muutos rauhanomaisempaan maailmaan toteutuu sitä varmemmin, mitä nuorempina ihmisiä aletaan valistaa. Samoin uskoi Selinheimo, joka tahtoi valistaa ihmisten mielistä pois jopa kaikki aseellisuuteen viittaavat ajatukset.

Selinheimo kuitenkin hylkäsi valtaosan kristillis pohjaisesta ja klassisesta pasifismistaan 1920-luvun puoleenväliin mennessä omaksuttuaan kansainvälisen työväenliikkeen perinteestä kummunneen radikaalin pasifismin, antimilitarismin. Luonteeltaan anarkistisen ja valtionvastaisen antimilitarismin päämäärä oli mullistaa kokonaisia yhteiskuntia uudelle pohjalle, jossa ei olisi luokkia, aseita eikä valtiollisia rajoja. Näihin muutoksiin ei tullut kuitenkaan pyrkiä kommunistien keinoin eli aseita ja väkivalloin vaan nimenomaan ilman niitä. Näin ollen väyläksi muodostui yhteiskunnan peruspilareita ylläpitävien instituutioiden ja eri kansanryhmien muokkaaminen antimilitarismin kannattajiksi sekä ihmismassojen että yksilöiden voimakkaiden kampanjoiden voimin. Antimilitarismi oli siis jo pohjimmiltaan suunnattu vallitsevaa yhteiskuntaa ja sen perusarvoja vastaan, mikä teki sen levittämisestä hankalaa ja monin paikoin laitonta. Myös Selinheimo sai huomata tämän, mutta idealistina ja aatteensa voitosta varmana hän ei antanut sen estää toimintaansa.

Kansainvälisiä vaikutteita huomattavampi merkitys Selinheimon rauhanaktivismiin ja ajatusmaailmaan oli Suomen yhteiskunnallisella ilmapiirillä, jonka muuttamisesta myös tuli hänen ensisijainen tavoitteensa. Vuosien 1917–18 tapahtumat Suomessa ja Venäjällä olivat muovanneet perusteellisesti Suomen yhteiskuntaa ja vaikuttivat sen ilmapiiriin aina toiseen maailmansotaan asti. Suomessa vallitsi monien muiden vasta itsenäistyneiden valtioiden tavoin nationalistis-isänmaallinen arvo maailma, jonka kansalaissodan voittanut osapuoli halusi levittää koko kansakuntaa yhdistäväksi tekijäksi. Näin ollen valtiovallan suojeluksissa toimineen yhteiskunnan tukipilarit – koululaitos, armeija, kirkko, suojeluskunnat ja turvallisuuspoliisi – ryhtyivät muokkaamaan Suomeen valtakulttuuria, jonka keskeisiä piirteitä olivat valtiollinen itsenäisyys, porvarillinen arvojärjestelmä, kansallinen yksimielisyys ja suomalaisuuden määrittely kansallisvaltion kautta.

1920–30-lukujen Suomessa valtiolliset, kansalliset, uskonnolliset ja poliittiset perusarvot muodostivat kokonaisuuden, jonka yhden osan loukkaajan katsottiin kieltävän koko arvojärjestelmän ja olevan siten kansallisesti epäluotettava. Jokaisen kunnan kansalaisen velvollisuudeksi asetettiin

isänmaallisuus, joka liitettiin vuosien 1917–18 kokemusten ja itärajan takana kyteneen maailmankommunismiin uhkan takia vahvasti yhden kansakunnan ja aatteen, Neuvostoliiton ja kommunismin, vastaiseksi asennoitumiseksi. Tiukasti nationalismia painottaneissa olosuhteissa kansallisesti epäluotettaviksi katsotuille mielipiteille ei haluttu jättää tilaa, ja näin ollen kaikkiin kansoihin lähtökohtaisesti avoimin mielin suhtautunutta rauhanliikettä – ja etenkin sen vasemmistomyönteistä antimilitaristista suuntausta – pidettiin automaattisesti jonkintasoisena uhkana yhtenäiskulttuurille.

Myös Selinheimo oli kansallisesti epäluotettava, sillä hän vastusti käytännössä kaikkia Suomen nationalistis-patrioottisen arvojärjestelmän piirteitä ja tukipilareita. Tästä syystä turvallisuuspoliisin tuli pysyä ajan tasalla hänen edesottamuksistaan, jotta hänen kumouksellisina pidetyt aatteensa eivät päässeet leviämään liian paljon. Antimilitarististen oppien mukaan nationalismi oli jo sinällään merkki sivistymättömyydestä ja keskinäisen vihan lietsonnasta. Puolustuslaitos puolestaan edusti Selinheimolle valtion väkivaltakoneistoa, joka sorsi työväestöä, koulutti ihmisiä tappamaan ja oli ylipäänsä syy sotiin. Suojeluskuntien synnit olivat pitkälti samoja kuin armeijan, joskin ne olivat tuomittavia ennen kaikkea siksi, että ne pitivät yllä yhteiskunnan porvarillista hegemoniaa ja estivät yhteiskunnan heikko-osaisen työväenliikkeen pyrkimyksiä.

Valtiollinen itsenäisyyskään ei merkinnyt mitään Selinheimolle, joka piti kaikkia valtiomuotoja mädäntyneinä. Koska hän ei kunnioittanut lakeja, hän ei kokenut sen paremmin laillisen yhteiskunnan vakiinnuttamista omakseen. Selinheimo katsoi niin ikään valtionkirkon edustavan jotakin pahaa ja väärää, sillä hänen mukaansa se oli hylännyt oppinsa ja edusti militaristisia ja nationalistisia arvoja. Selinheimon papistoon kohdistuneet provosointiyritykset ja sosialismia kohtaan osoittama ymmärrys olivat lisäksi omalta osaltaan edesauttamassa sitä, etteivät perinteisesti aseistakieltäytymistä tukeneet uskonnolliset järjestöt halunneet tukea Selinheimon antimilitarismia.

Yhteiskunnallisen tilanteen ohella Selinheimon tukijoiden joukko pysyi hyvin pienenä hänen hankalan, ristiriitaisen, äkkipikaisen ja kompromisseihin haluttoman luonteensa sekä lain rajamailla liikkuneiden pyrkimystensä vuoksi. Ehdottomuus muokkasi vahvasti myös hänen henkilökohtaista elämäänsä: hyvistä lähtökohdista huolimatta perheen toimeentulo oli monesti lujilla, asumisolot kehot, terveys kärsi pahasti ja ihmissuhteet rakoilivat. Moni Selinheimoa aatteellisesti lähellä ollut pasifistikaan ei voinut suvaita häntä, sillä hän tuli usein karkottaneeksi aateystäviä luotaan toimittuaan harkitsemattomasti, liian äkkipikaisesti tai omia opetuksiaan vastaan. Tuen puutteesta huolimatta antimilitarismia monin tavoin uskonnollisen fanaattisesti levittänyt Selinheimo jaksoi luottaa aatteensa voittoon nimenomaan itse määrittelemässään muodossa ja haki tukijoita aina uusista

viiteryhmistä edellisten kaikottua tai osoitettua välinpitämättömyyttä. Näin ollen hän tuli hakeutuneeksi yhä radikaalimpien ainesten luo, mikä puolestaan sai EK:n epäilemään antimilitaristien kansallista luotettavuutta ja hankaloitti Selinheimon asemaa.

Vaikka turvallisuuspoliisi kannattikin Selinheimon tarkkailua tämän kuolemaan asti, sen suhtautuminen Selinheimoon ei ollut alkuunkaan yksiselitteinen. Seurannan tarve ei nimittäin johtunut aina pelkästään antimilitarismin kokemisesta uhkaksi. Ilmeisesti siihen vaikutti myös se, että Selinheimolta sai ”lypsettyä” helposti tietoja niin ikään häntä itseään tärkeämmistä kommunistien käytyreistä, kuten 1930-luvun puolivälissä Mauri Ryömästä ja Jarno Pennasesta. EK–Valpon raporttien perusteella tuntuu hetkittäin jopa siltä, että Selinheimo saattoi itse olla turvallisuuspoliisin lahjoma, sillä häneltä irtosi toisinaan hyvinkin yksityiskohtaisia tietoja ja hänen tiedetään käyneen henkilökohtaisesti EK:n päällikön Esko Riekin juttusilla. Kun ottaa huomioon Selinheimon ailahtelevan luonteen, rahapulaa ja jälkikäteen kaduttaneet tempaukset, ei olekaan mahdotonta, etteikö Selinheimo olisi voinut hairautua hetkellisesti ”ohranan vasikaksi”. Näin olisi voinut käydä esimerkiksi tilanteessa, jossa hän suivaannuttuaan aatetoverinsa käytökseen olisi costanut tälle leperteleillä tämän tekosista viranomaisille. Mikään ei kuitenkaan viittaa siihen, että Selinheimo olisi toiminut EK–Valpon talutusnuorassa – päinvastoin; koko laitoshan edusti hänelle suurta pahaa.

Kaiken kaikkiaan Selinheimon luonne yhdistettynä ajan ilmapiiriin muodosti ylitsepääsemättömän esteen suurten kannattajajoukkojen saamiselle. Suomen 1920–30-lukujen poliittinen mahdollisuus-rakenne ei suosinut alkuunkaan hänen pyrkimyksiään, joten kannattajakunta ja siten myös mahdollisuudet vaikuttaa jäivät jo lähtökohtaisesti pieniksi. Suomessa ei yksinkertaisesti ollut tilaa Selinheimon ajaman antimilitarismin kaltaisille anarkistisille, ehdottoman radikaaleille, liian vasemmistomyönteisille tai kapitalismin- ja nationalisminvastaisille liikkeille. Stalinin johtaman Neuvostoliiton uhkan koki todelliseksi niin moni taho, etteivät aseistariisunaa tai sosialistisempaan yhteiskuntaan siirtymistä uskaltaneet kannattaa kuin kommunistit. Kommunistiksi leimautuminen taas tiesi hankaluuksia, joten muut kuin sen todelliset kannattajat välttelivät leimautumista kuin ruttoa. Näin ollen Selinheimon ja antimilitaristien rooli oli olla vastarannan kiiskiä, joita valtiovalta piti toisinaan suurina uhkina, toisinaan lähinnä ärsyttävinä mutta vaarattomina rakkikoirina.

Lähteet ja kirjallisuus

I LÄHTEET

A) Arkistolähteet:

Kansallisarkisto (KA), Helsinki:

– *Etsivän Keskuspoliisin – Valtiollisen poliisin (EK–Valpo) arkisto:*

- Henkilömappi 65: Ikävalko, Antti
 - Henkilömappi 71: Selinheimo, Aarne
 - Henkilömappi 93: Elia, Jalmari
 - Henkilömappi 2011: Pekurinen, Arndt
 - Henkilömappi A 2647: Pennanen, Jarno
 - Henkilömappi A 2590: Sundström, Cay
 - Henkilömappi 3978: Ampuja, Mikko
 - Henkilömappi A 3719: Iversen, Felix
 - Henkilömappi 3922: Leinonen, Olga
 - Henkilömappi A 4405: Kekäläinen, Fredy
-
- Asiamappiryhmä I: Internationalet ja kansainvälinen toiminta
 - Mappi 2405: Kommunistien ja sosialidemokraattien yhteisrintamaa koskevat paperit
 - Mappi 2406: Clarté-liikettä koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä II: Kommunistien julkinen puoluetoiminta Suomessa
 - Mappi 2458: Rokotusten vastustamistoimintaa koskevat paperit
 - Mappi 2465: Kommunistien uudet toimintayrittelyt
 - Hiilet ry:tä koskevat paperit
 - Kansalaisoikeuksien ja työn puolustusyhdistystä koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä III: SKP:n salainen toiminta
 - Mappi 2556: Kansan- ja yhteisrintamataktiikkaa koskevat paperit
 - Mappi 2563: Raittiusliikettä koskevat paperit
 - Mappi 2565: ”Sodanvaaraa” ja fasismia koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä VI: Työväen raittiusliike Suomessa
 - Mappi 2650: Suomen sos.dem. Raittiusliittoa koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä X: Suomen työväestön sivistysriennot ja taideharrastukset
 - Mappi 2678: Muita työväen opintorientoja
 - Työväen esperantoharrastusta koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä XII: Suomen sosialidemokratia
 - Mappi 2700: Helsingin työväenyhdistystä / Akateemista Sosialistiseuraa koskevat paperit
 - Asiamappiryhmä XIX: Rauhanliike

- Mappi 2797: Suomen Antimilitaristista Liittoa koskevat paperit
- Mappi 2798: Suomen Rauhanliittoa koskevat paperit
- Mappi 2799: Sotaa vastustava kansalaistoimikunta ja toiminta
 - Sotaa vastustavaa kansalaistoimikuntaa koskevat paperit
 - Sodanvastustajain liittoa koskevat paperit
 - Rauhantyön yhteiskomiteaa koskevat paperit
 - Kansainvälistä naisten rauhan ja vapauden liiton Suomen osastoa koskevat paperit
 - Suomen esperantistien rauhanliittoa koskevat paperit
- Asiamappiryhmä XXV: Erilaisia puolue- ym. järjestöjä
 - Mappi 2898: Tulenkantajia koskevat paperit
 - Mappi 2900: Ihmisoikeuksien liittoa koskevat paperit
- 602:317: *Lucina Hagmanin arkisto:*
 - Kansio 4: Saapuneet kirjeet
- 630:16: *Suomen Rauhanliiton arkisto (SRL):*
 - Kansiot 1 ja 2: Suomen Rauhanliiton paperit
 - Kansiot 4 ja 5: Rauhanliiton jäsenjärjestöt – I: Helsingin osaston paperit
 - Kansio 6: Rauhanliiton jäsenjärjestöt
 - III: Suomen Esperantistien rauhanyhdistys Ligon paperit
 - Kansio 7: Muut järjestöt
 - I: Suomen rauhantyön yhteiskomitean paperit
 - III: Suomen Antimilitaristisen liiton paperit
 - IV: Kansainvälisen naisten rauhan ja vapauden liiton Suomen osaston paperit
 - V: Suomen Ehdottomien Rauhanystävien paperit

Kansan arkisto (KansA), Helsinki:

- *Ihmisoikeuksien liiton arkisto:*
 - Sarja F: Lähetetyt kirjeet
 - Sarja H: Sisällön mukaan järjestetyt asiakirjat
- *Väinö Lassilan arkisto:*
 - Aarne Selinheimoa koskevat paperit
 - Antimilitaristista liittoa koskevat paperit
- *Arndt Pekurista koskevat paperit:*
 - Arndt Pekurisen lehtileikkeet

Raisa Öhmannin yksityiskokoelma:

- Aarne Selinheimon kokoama leikekirja perheestään ja sukulaisistaan

- Aarne Selinheimon valokuva-albumi
- Ida Onteron muistokirjoitus Aarne Selinheimosta

B) Painetut lähteet:

- *Helsingin yliopiston kirjaston pienpainatekokoelma (HYK:n pienpainatekokoelma):*
 - Pienpainateryhmä 19: Raittius, naisasia, rauhanaate:
 - Kotelo XIX: *Rauhanasian pienpainatteet*, konservointinro M94R7
- *Valtiopäiväasiakirjat 1922*. Eduskunta. Helsinki 1923.
- *Valtiopäiväasiakirjat 1–2/1931*. Eduskunta. Helsinki 1932.
- *Valtiopäiväpöytäkirjat 1/1936*. Eduskunta. Helsinki 1936.

C) Lehdistö:

- *Rauhaa kohti*. Maailmanrauhanliikkeen äänenkannattaja Suomessa. Suomen rauhanliiton jäsenlehti. Vuosikerrat 1925–1929, 1931, 1934 ja 1939. Helsingin yliopiston kirjaston (HYK) filmikorteille tallennettu aineisto.

Vuosikerta	1925	filmikortilla	HYK B 19956
	1926		HYK B 19957
	1927		HYK B 19958
	1928		HYK B 19959
	1929		HYK B 19960
	1931		HYK B 19962
	1934		HYK B 19965
	1939		HYK B 19970

- *Sodanvastustaja*. Suomen Antimilitaristinen Liitto r.y:n, Esperantistien Rauhanliiton sekä Sodanvastustajain Liiton jäsenlehti. Vuosikerrat 1935–1938. Helsingin yliopiston kirjaston (HYK) filmikorteille tallennettu aineisto.

Vuosikerta	1935	filmikortilla	HYK B 20478
	1936		HYK B 20479
	1937		HYK B 20480
	1938		HYK B 20168

D) Hakuteokset, henkilöhakemistot, matriikkelit:

- *Aikalaiskirja 1920*: henkilötietoja nykypolven suomalaisista. Tietosanakirja-osakeyhtiö. Helsinki 1920.
- *Aikalaiskirja 1934*: henkilötietoja nykypolven suomalaisista. Otava. Helsinki 1933.

- *Aleksis* Kivistä Martti Merenmaahan. Suomalaisten kirjailijain elämäkertoja. WSOY. Porvoo 1954.
- *Helsingin* suomalainen normaalilyseo 1887–1937: juhlaulkaisu. Otava. Helsinki 1937.
- *Helsingin* suomalainen yhteiskoulu. (toim.) Pekkarinen Pirkko & Puhto Elina. Weilin + Göös. Espoo 1978.
- *Helsingin* suomalainen yhteiskoulu 1886–1936. (toim.) Koskenjaakko A.A. & Setälä Salme. Otava. Helsinki 1936.
- *Iso* tietosanakirja I: A–Berwick. Otava. Helsinki 1931.
- *Mikkelin* lyseo 1872–1947. Koulun 75-vuotisen toiminnan muistoksi julkaisseet entiset oppilaat. Karhu. Helsinki 1948.
- *Mikkelin* yhteiskoulu 1905–1955. Mikkelin yhteiskoulu. Kuopio 1956.
- *Pieni* tietosanakirja I: A–Isonzo. Otava. Helsinki 1925.
- *Poliittisten* ohjelmien tietovaranto POHTIVA. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Tampere 2006. <<http://www.fsd.uta.fi/pohtiva>>
- *Suomen* kansallisbiografia. 6 000 pienoiselämäkerran kokoelma Suomen historian ja kulttuurin vaikuttajista. SKS. Helsinki 2003–2007. <<http://www.kansallisbiografia.fi>>
- *Suomen* kansanedustajat 1907–2000. Eduskunta. Helsinki 2000. <<http://www.eduskunta.fi/thwfakta/kematrikkeli/ma1000.html>>
- *Tuormaa* Jussi, Rauhaa kohti 1925–1967: Rauhaa kohti -lehden indeksihakemisto. Suomen rauhanliitto – YK-yhdistys. Helsinki 1991.

II KIRJALLISUUS

A) Tutkimuskirjallisuus ja -artikkelit, muistelmat, historiikit:

75 vuotta teekkarielämää. Otava. Helsinki 1947.

Ahti Martti, Suojeluskuntalain kolmas pykälä. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 239–271.

Aho Mikko, Espanjan asia on meidän. Suomen vasemmistososialistien ja kommunistien propaganda Espanjan tasavallan puolesta Espanjan sisällissodan 1936–1939 aikana. Suomen historian pro gradu -työ. Tampereen yliopisto 2006.

Alapuro Risto, Akateeminen Karjala-seura. Ylioppilasliike ja kansa 1920- ja 1930-luvulla. WSOY. Helsinki 1973.

Alapuro, Risto, Suojeluskunta paikallisyhteisössä. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 221–238.

Alapuro Risto, Suomen synty paikallisena ilmiönä 1890–1933. WSOY. Porvoo 1994.

Alussa oli kipinä. Suomen radioamatööriliiton 75-vuotiselta taipaleelta. (toim.) Janhunen Reino. Suomen Radioamatööriliitto. Helsinki 1996.

Ampuja Mikko, Pajasta parlamenttiin. Neljäkymmentä vuotta Suomen työväenliikkeessä. Tammi. Helsinki 1947.

Atomisota vai rauha. Maailma Albert Einsteinin silmin. (toim.) Isaksson Eva. Rauhankirjallisuuden edistämisseura. Helsinki 1980.

Björne Lars, ”...syihin ja lakiin eikä mielivaltaan...” Tutkimus Turun hovioikeuden poliittisista oikeudenkäynneistä vuosina 1918–1939. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, A-sarja, nro 117. Helsinki 1977.

Bonsdorff Göran von, Päämääränä rauha. Suomen rauhanliitto 1920–1979. Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys. Helsinki 1993.

Borg Olavi, Suomen puolueet ja puolueohjelmat 1880–1964. WSOY. Helsinki 1965.

Brock Peter, Pacifism in Europe to 1914. Princeton University Press. Princeton 1972.

Brock Peter, Pacifism to 1914. An overview. Third edition. Peter Brock. Toronto 1994.

Brock Peter, Twentieth-century pacifism. New perspectives in political science; 26. Van Nostrand Reinhold. New York 1970.

Coudenhove-Kalergi Richard N., Paneurooppa. (suom.) Pakarinen Veikko. WSOY. Porvoo 1930.

Ehrnrooth Jari, Sanan vallassa, vihan voimalla. Sosialistiset vallankumousopit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914. Suomen historiallisen seuran tutkimuksia, ISSN 0073-2559; 167. Helsinki 1992.

Eriksson Gunnar, Att inte skilja på sak och person. Teoksessa: Att skriva människan. Essäer om biografien som livshistoria och vetenskaplig genre. (toim.) Ambjörnsson Ronny, Ringby Per & Åkerman Sune. Carlssons. Stockholm 1997, s. 103–120.

Eskelinen Heikki: Me tahdoimme suureksi Suomenmaan. Akateemisen Karjala-Seuran historia. I osa: Tausta, organisaatio, aatteet ja asema yhteiskunnassa 1922–1939. WSOY. Helsinki 2004.

Finnish peace making. (toim.) Kiljunen Kimmo, Sundman Folke & Taipale Ilkka. Suomen Rauhanliitto. Helsinki 1987.

Forster Peter G., The Esperanto movement. Contributions to the sociology of language; 32. Mouton. The Hague 1982.

Fölsing Albrecht, Albert Einstein. Elämäkerta. Terra Cognita. Helsinki 1999.

Graham Robert, Anarchism. A documentary history of libertarian ideas. Vol. 1: From anarchy to anarchism (300 CE to 1939). Black Rose Books. Montreal 2005.

Hakalehto Ilkka, Kommunistinen liike. Teoksessa: Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–1939. (toim.) Tommila Päiviö. WSOY. Porvoo 1964, s. 89–120.

Harle Vilho, Kansallisen identiteettipolitiikan historia. Teoksessa: Harle Vilho ja Moisio Sami, Missä on Suomi? Kansallisen identiteettipolitiikan historia ja geopolitiikka. Vastapaino. Tampere 2000, s. 53–174.

Harvey A.D., British official attitudes regarding anti-war protestors in two world wars. Kausijulkaisussa: Contemporary Review. December 2004, s. 334–340.

Heikkilä Pauli, Ikkunat auki Paneurooppaan! Suomalainen keskustelu kreivi Coudenhove-Kalergin Euroopan kansallisvaltiosta 1923–1937. Suomen historian pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto 2000. Verkossa: <<http://selene.lib.jyu.fi:8080/gradu/g/pheikkila.pdf>>.

Heikkinen Antero, Ihminen historian rakenteissa. Mikrohistorian näkökulma menneisyyteen. Yliopistopaino. Helsinki 1993.

Helin Jyrki, Satavuotias Teknillisen korkeakoulun ylioppilaskunta. TKY:n ja sen edeltäjien historiaa vuosilta 1872–1972. Teknillinen korkeakoulu. Otaniemi 1972.

Hietaniemi Tuija, Lain vartiossa. Poliisi Suomen politiikassa 1917–1948. Historiallisia tutkimuksia, ISSN 0073-2559; 166. Suomen historiallinen seura. Helsinki 1992.

Huovio Ilkka, Pasifismi ensimmäisen maailmansodan päättymisestä nykypäiviin. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 197–212.

Hyvämäki Lauri, Kommunisminvastaisen lainsäädännön synty ja lapuanliike. Teoksessa: Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–1939. (toim.) Tommila Päiviö. WSOY. Porvoo 1964, s. 145–168.

Jutikkala Eino, Suuntaus oikealle (1923–26). Teoksessa: Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–1939. (toim.) Tommila Päiviö. WSOY. Porvoo 1964, s. 31–63.

Jääskeläinen Mauno, Keskustapolitiikan aika (1919–22). Teoksessa Kaksi vuosikymmentä Suomen sisäpolitiikkaa 1919–1939. (toim.) Tommila Päiviö. WSOY. Porvoo 1964, s. 9–29.

Kaarninen Pekka, Felix Iversen, matemaatikko ja rauhanaktivisti. Kausijulkaisussa: Hiidenkivi: suomalainen kulttuurilehti. Nro 10/2003, s. 26–27.

Kalemaa Kalevi, Suomalaisen rauhanliikkeen juuria. Rauhankirjallisuuden edistämisseura. Helsinki 1981.

Kansakunnan historia 6. Täysivaltainen kansakunta 1917–1939. (toim.) Huttunen Veikko. WSOY. Porvoo 1968.

Kemiläinen Aira, Rauhan aate valistuksesta vallankumoussotiin. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 104–138.

Klinge Matti, Ylioppilaskunnan historia, 4. osa: 1918–1944. WSOY. Porvoo 1968.

Koivisto Hanne, ”Mutta nyt on kysymys maailman muuttamisesta”. Raoul Palmgrenin tulkintoja ihmisten ja yhteiskunnan suhteesta 1930-luvulla. Teoksessa: Ajan paineessa. Kirjoituksia 1930-luvun suomalaisesta aatemaailmasta. SKS. Helsinki 1999, s. 311–341.

Koivisto Hanne, ”Vaaksan verran ennen muuta ihmiskuntaa”. Vasemmistointellektuellien käsityksiä tehtävästään ja asemastaan suomalaisella 1930-luvulla. Teoksessa: Älymystön jäljillä. Kirjoituksia suomalaisesta sivistyneistöstä ja älymystöstä. (toim.) Karkama Pertti ja Koivisto Hanne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 1997, s. 64–95.

Kortelainen Anna, Naisen tie. L. Onervan kapina. Otava. Helsinki 2006.

Kosonen Matti, Poliisi ja sotilaallinen valvonta Suomessa 1918–1945. Teoksessa: Turvallisuuspoliisi 75 vuotta. (toim.) Simola Matti & Salovaara Jukka. Poliisin oppikirjasarja, ISSN 1236-8261; 1994, 1. Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Helsinki 1994, s. 118–127.

Kronlund Jarl, Puolustuslaitos ja suojeluskunnat 1917–1944. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 83–104.

Kuujo Erkki, Keskiajan kirkon rauhanideologia. Artikkeliteoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 61–70.

Kuusi Hanna, Tuberkuloosin torjunta ja moderni kansalainen. Teoksessa: Kansalaisuus ja kansanterveys. (toim.) Helén Ilpo & Jauho Mikko. Gaudeamus. Helsinki 2003, s. 33–57.

Lackman Matti, Esko Riekkö. Jääkärivärveri, Etsivän Keskuspoliisin päällikkö, SS-pataljoonan luoja. SKS. Helsinki 2007.

Lackman Matti, Etsivä keskuspoliisi 1919–1937. Teoksessa: Turvallisuuspoliisi 75 vuotta 1919–1994. (toim.) Simola Matti & Salovaara Jukka. Poliisin oppikirjasarja. Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Helsinki 1994, s. 11–100.

Lackman Matti & Sirvio Tuulia, Etsivä keskuspoliisi, ”valkoisen Suomen” turvallisuuspoliisi 1919–1937. Teoksessa: Isänmaan puolesta. Suojelupoliisi 50 vuotta (toim.) Simola Matti & Sirvio Tuulia. Gummerus. Jyväskylä 1999, s. 17–44.

Laitinen Marjo, Lotta Svärd ja suojeluskunnat. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 173–193.

Laurence Richard R., Rudolf Grossmann and anarchist antimilitarism in Austria before World War I. Kausijulkaisussa: Peace & Change. April 1989, s. 155–175.

Lehtola Veli-Pekka, Nickul. Rauhan mies, rauhan kansa. Kustannus-Puntsi. Inari 2000.

- Litmanen* Tapio, Kansainvälinen ydinvoiman vastainen liike ja sen suhde ydinaseiden vastaiseen liikkeeseen. Teoksessa: Uudet ja vanhat liikkeet. (toim.) Ilmonen Kaj ja Siisiäinen Martti. Vastapaino. Tampere 1998, s. 281–308.
- Litzen* Veikko, Sota rauhan säilyttämisen keinona. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 43–60.
- Maijala* Jussi, Kansakokonaisuuden puolesta? Teoksessa: Sinistä, punaista, mustaa. Näkökulmia Suomen 1930–40-lukujen poliittiseen historiaan. (toim.) Juuti Petri. Tampereen yliopistopaino. Tampere 2005, s. 43–79.
- Martin* David A., Pacifism. An historical and sociological study. Routledge & Kegan Paul. London 1965.
- Marxista* Maoon. Sodan ja rauhan ongelma työväenliikkeessä. Laatinut Helsingin yliopiston yleisen historian konfliktiseminaari. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 179–196.
- Mauriala* Vesa, Uutta aikaa etsimässä. Tulenkantajaryhmän elämä ja individualismi 1920- ja -30-lukujen Suomessa. Gaudeamus. Helsinki 2005.
- Mikkeli* Heikki, Euroopan idea. Eurooppa-aatteen ja eurooppalaisuuden pitkä historia. SKS. Helsinki 1994.
- Mitä* rauha on? Felix Iversenin kirjoituksia 1925–1968. (toim.) Kalemaa Kalevi. Suomen rauhanliitto – YK-yhdistys. Helsinki 1991.
- Mylly* Juhani, Maalaisliitto–keskustapuolueen historia. Osa 2: Maalaisliitto 1918–1939. Kirjayhtymä. Helsinki 1989.
- Mylly* Juhani, Porvarilliset puolueet ja suojeluskunnat. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 37–58.
- Myllyniemi* Seppo, Etelähämäläinen suojeluskuntalainen. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 151–171.
- Nevala-Nurmi* Seija-Leena, Nuoria maanpuolustajia vai suomalaisia lapsisotilaita? Kausijulkaisussa: Historiallinen aikakauskirja 2/2006, s. 153–162.
- Nevalainen* Pekka, Etsivän keskuspoliisin ja valtiollisen poliisin aineisto henkilöhistorian lähteenä. Kausijulkaisussa: Genos. Suomen sukututkimusseuran aikakauskirja, nro 68 (4/1997), s. 146–153. Verkossa: <<http://elektra.helsinki.fi/se/g/0016-6898/68/4/etsivank.pdf>>.
- Niemi* Juhani, Arvid Järnefelt. Kirjailija ajassa ja ikuisuudessa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2005.
- Niemi* Mikko, Kallojen keskeltä rauhaan ja valoon. Ihmisoikeuksia ja kansalaisvapauksia ajava anatomia, Helsingin yliopiston anatomian professori Väinö David Lassila 1869–1939. Kausijulkaisussa: Hippokrates. Suomen Lääketieteen Historian Seuran vuosikirja 1993, s. 104–119.

Niemi Teija, Toiveita ja kritiikkiä. ”Eurooppa-idyllin” tarkastelua 1924–29 sosialidemokraattisessa lehdistössä. Teoksessa: Arvostusta ja arvostelua. ”Euroopan rauhanidylli” 1924–1929 ja suomalainen puoluelehdistö. (toim.) Kunttu Tapani. Turun yliopiston poliittinen historian julkaisuja: F; 6. Turku 1990, s. 47–67.

Nieminen Armas, Piirteitä Heikki Wariksen toiminnasta ja henkilökuvasta. Teoksessa: Sosiaalipoliitikka, historiallinen kehitys ja yhteiskunnallinen muutos. Juhlakirja Heikki Wariksen täyttäessä 80 vuotta 25.10.1981. (toim.) Jaakkola Risto, Karisto Antti & Roos J.P.. Weilin + Göös. Espoo 1981, s. 16–37.

Niinistö Jussi, Heimosotien historia 1918–1922. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2005.

Nuoren Voiman Liitto 1921–1961. (toim.) Meller Leo et al. Akateeminen Kustannusliike. Helsinki 1961.

Nygård Toivo, Suomalainen äärioikeisto maailmansotien välillä. Ideologiset juuret, järjestöllinen perusta ja toimintamuodot. *Studia historica Jyväskylän*, ISSN 0081-6523; 25. Jyväskylä 1982.

Nygård Toivo, Suur-Suomi vai lähiheimolaisten auttaminen. Aatteellinen heimotyö itsenäisessä Suomessa. Otava. Helsinki 1978.

Olander Einar, Ylioppilaiden Raittiusyhdistys v. 1886–1926. Teoksessa: Vakaumuksen tie. Ylioppilaiden raittiusyhdistyksen 40-vuotisjulkaisu. WSOY. Porvoo 1926, s. 188–211.

Ollila Anne, Mitä mikrohistoria on? Teoksessa: Rakkautta, ihanteita ja todellisuutta. Retkiä suomalaiseen mikrohistoriaan. (toim.) Mäkinen Katriina & Rossi Leena. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja. A, ISSN 0788-7906; 42. Turku 1996, s. 7–14.

Paasilinna Erno, Rohkeus. Arndt Pekurisen elämä ja teloitus. Otava. Helsinki 1998.

Pennanen Jarno, Tervetultua tervemenoa. Jarnon saaga osa 1. WSOY. Helsinki 1970. (= Pennanen 1970A)

Pennanen Jarno, Tervetultua tervemenoa. Jarnon saaga osa 2. WSOY. Helsinki 1970. (= Pennanen 1970B)

Pietarinen Anja, Rauhaa kohti kahden sodan välissä. Suomen rauhanliitto ja sen äänenkannattaja ”Rauhaa kohti” vuosina (1920–) 1925–1939. Suomen ja Skandinavian historian pro gradu -työ. Helsingin yliopisto. Helsinki 1974.

Pirinen Kauko, Kirkkojen rauhankaipuu uudella ajalla. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (Toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 71–90.

Raitis nuoriso. Suomen opiskelevan nuorison raittiusliiton 25-vuotisjulkaisu. WSOY. Porvoo 1931.

Rentola Kimmo, Kenen joukoissa seisot? Suomalainen kommunismi ja sota 1937–1945. WSOY. Porvoo 1994.

Roos J.P., Heikki Waris, suomalaisen sosiaalipolitiikan grand old man. Teoksessa: Kansallisgalleria. Kehittyvä Suomi (1945–1965), Weiling & Göös. Helsinki 1996, s. 112–117.

Rumpunen Kauko I., Suojeluskuntien matkan pää. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 293–306.

Saarela Tauno, Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923. Kansan sivistystyön liitto. Helsinki 1996.

Sallamaa Kari, Kansanrintaman valo. Kirjailijaryhmä Kiilan maailmankatsomus ja esteettinen ohjelma vuosina 1933–1943. SKS. Helsinki 1994.

Santi Rainer, Sata vuotta rauhan rakentamista. Kansainvälisen rauhantoimiston (IBP) ja muiden kansainvälisten rauhanliikkeen järjestöjen ja verkostojen historiikki. Rauhankirjallisuuden edistämisseura. Jyväskylä 1992.

Selén Kari, Kansainliiton rauhanturvajärjestelmä. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 161–178.

Selén Kari, Suojeluskuntien Suomi? Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 197–219.

Sevänen Erkki, Ensimmäisen tasavallan poliittinen tilanne ja kirjallisen älymystön toimintastrategiat. Teoksessa: Älymystön jäljillä. Kirjoituksia suomalaisesta sivistyneistöstä ja älymystöstä. (toim.) Karkama Pertti ja Koivisto Hanne. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 1997, s. 33–63.

Sevänen Erkki, Vapauden rajat. Kirjallisuuden tuotannon ja välityksen yhteiskunnallinen sääntely Suomessa vuosina 1918–1939. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 1994.

Silta ihmiseltä ihmiselle. Setlementtitoimintaa Suomessa vuodesta 1918. (toim.) Ajo Martti & Väliharju Timo. Setlementtijulkaisuja. SR-kustannus. Espoo 1998.

Siltala Juha, Lapuan liike ja kyyditykset 1930. Otava. Helsinki 1985.

Simola Matti, Suomalainen turvallisuuspoliisi 75 vuotta. Teoksessa: Turvallisuuspoliisi 75 vuotta 1919–1994. (toim.) Simola Matti & Salovaara Jukka. Poliisin oppikirjasarja. Sisäasiainministeriön poliisiosasto. Helsinki 1994, s. 5–11.

Sivonen Tuovi, Modernin pasifismin synty ja kehitys ensimmäisen maailmansodan loppuun. Teoksessa: Rauhanajatus historiassa. (toim.) Suolahti Jaakko, Vehviläinen Olli, Järvinen Markku. WSOY. Porvoo 1970, s. 139–160.

Soikkanen Hannu, Heikki Waris 1901–1989. Kausijulkaisussa: Historiallinen aikakauskirja 3/1990, s. 280–282.

Soikkanen Hannu, Kohti kansanvaltaa. Osa 1: 1899–1937. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. Helsinki 1975.

Soikkanen Hannu, Kohti kansanvaltaa. Osa 2: 1937–1944. Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. Helsinki 1987.

Soikkanen Hannu, Vasemmisto ja suojeluskunnat. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 59–80.

Soikkanen Timo: Kansallinen eheytyminen – myytti vai todellisuus? Ulko- ja sisäpolitiikan linjat ja vuorovaikutus Suomessa vuosina 1933–1939. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, Scripta lingua Fennica edita, ISSN 0082-6995; osa 37. Turku 1984.

Sukunimiopas. Suojatut sukunimet. Suomalaisuuden liitto. Helsinki 1994.

Sulkunen Irma, Naisen kutsumus. Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen. Hanki ja jää. Helsinki 1989.

Suomen kirjallisuushistoria. Osa 2: Järkiuskosta vaistojen kapinaan. (toim.) Rojola Lea. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 1999.

Suomen kulttuurihistoria. Osa 3: Oma maa ja maailma. (päätoim.) Kolbe Laura. Tammi. Helsinki 2003.

Suomen lehdistön historia. Osa 2: Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan. (päätoim.) Tommila Päiviö. Kustannuskiila. Kuopio 1987.

Suomen lehdistön historia. Osa 8: Aikakauslehdistön historia. Yleisaikakauslehdet. (päätoim.) Tommila Päiviö. Kustannuskiila. Kuopio 1991.

Suomen lehdistön historia. Osa 9: Aikakauslehdistön historia. Erikoisaikakauslehdet. (päätoim.) Tommila Päiviö. Kustannuskiila. Kuopio 1991.

Suomen lehdistön historia. Osa 10: Aikakauslehdistön historia. Aikakauslehdistön kehityslinjat. (päätoim.) Tommila Päiviö. Kustannuskiila. Kuopio 1992.

Suomen puolustuslaitos 1918–1939. Puolustusvoimien rauhan ajan historia. (toim.) Kronlund Jarl. WSOY. Porvoo 1988.

Tarkka Topi, Sigfrid Sirenus, legenda jo eläessään. WSOY. Porvoo 1974.

Tikka Marko, Valkoisen hämärän maa? Suojeluskuntalaiset, virkavalta ja kansa 1918–1921. SKS. Helsinki 2006. (= Tikka 2006A)

Tikka Marko, Terrorin aika. Suomen levottomat vuodet 1917–1921. Ajatus. Helsinki 2006. (= Tikka 2006B)

Tuominen Uno, Ylioppilaiden raittiusyhdistys vuosina 1886–1936. Helsinki 1936.

Uola Mikko, Sinimusta veljeskunta. Isänmaallinen kansanliike 1932–1944. Otava. Helsinki 1982.

Vares Vesa, Kulttuurin vai sotilaan aseinen? Porvarillisen pasifismin tausta ja sisältö vuosisadan vaihteessa sekä murtuminen vuoden 1918 sisällissotaan. Teoksessa: Niin tuli sota maahan! Sotien ja sotalaitoksen vaikutus suomalaiseen yhteiskuntaan. Jussi T. Lappalainen 60 vuotta 23.10.1995. (toim.) Niemelä Jari. Turun historiallinen arkisto, ISSN 0085-7440; 49. Turun historiallinen yhdistys. Turku 1995, s. 279–304.

Vasara Erkki, Suojeluskuntajärjestön valistus-, urheilu- ja poikatoiminta. Teoksessa: Raja railona. Näkökulmia suojeluskuntiin. (toim.) Alapuro Risto. WSOY. Helsinki 1998, s. 123–150.

Vehkala Sirpa, Kiila Suomen kulttuuripoliittisessa kentässä 1930-luvulla. Yhteiskunnallinen tutkimus tutkielma. Tampereen yliopisto 1976.

Winter Hannes, Matkakertomus. Suomen kristillinen ylioppilasliitto 1897–1972. SKY. Helsinki 1972.

Vire-Tuominen Mirjam, 30 vuotta toimintaa rauhan puolesta. Teoksessa: Rauhan kasvot. Tapahtumia ja toimintaa rauhantien taipaleelta 1949–1979. Suomen Rauhanpuolustajat ry. Jyväskylä 1979, s. 10–31.

Virrankoski Pentti, Haastattelumenetelmän käyttö historiantutkimuksessa. Turun yliopiston historian laitoksen julkaisuja. Turku 1980.

Virkkula Maarit, Uuden Tulenkantajat-lehden (1932–1939) asema kirjallisuuden kentässä vuosina 1934–1936. Kotimaisen kirjallisuuden pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 1992.

Ylikerttula Pertti, Akateeminen sosialistiseura Suomen sosialidemokraattisen puolueen oppositiona 1930-luvulla. Suomen historian pro gradu -työ. Tampereen yliopisto 1990.

Zetterberg Seppo, Yrjö ja Hilma Jahnsson. Yrjö Jahnssonin Säätiö. Helsinki 1982.

B) Haastattelut:

– *Selinheimo* Klaus (Aarne Selinheimon veljenpoika), 18.12.2006 Helsingissä, haastattelija Olli Koikkalainen. (C-kasetti ja haastattelun litteraatio haastattelijan hallussa.)

– *Öhmann* Raisa (Aarne Selinheimon tyttären tytär) 29.12.2006 Helsingissä, haastattelija Olli Koikkalainen. (C-kasetti ja haastattelun litteraatio haastattelijan hallussa.)

C) Internet-lähteet:

– Aseistakieltäytyjäliiton nettisivut: <<http://www.aseistakieltaytyjaliitto.fi/akl>> (Luettu: 20.3.2007)

Liitteet: Painatteita ja kuvia Selinheimon ja Antimilitaristisen liiton elämäntaipaaleelta

Liite 1: Selinheimon suomentamat IAMB:n sähkösanoma ja periaateohjelma. Noin vuodelta 1925. EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

**Kansainvälisen Anti-Militaristisen Toimiston
SÄHKÖSANOMA**

Kun syntyi sota Marokossa lähetimme me kanta maailman julistuksen: Marokko - Yleis-
lakko on!
Kun syntyi sota Kiinassa lähetimme me kanta maailman julistuksen, jossa
huhdeltimme: Kukaan ei voi sota, täytyy
olla ennenkin toimeenpannaan yleislakko Eikä
2. Jo riittäkö?

Nyt on sota SITHASSA JA ZHEIKASSA!

SOTA Italiassa: fasciitit valtaamassa
kollista vastaan.
SOTA Bulgariassa: terroristit työllisiä
vastaan.
Sota Espanjassa: riveeritit syndikaalisteja
vastaan.
Sota Venäjällä: valtiollisen tehokas arm-
kisteja vastaan jne.

Nämä sodat kaikki jatkuvat yhä ja nyt me
jälleen ahdasnahan muoissa uudistamme KRY-
MISTOJA: Niiden tulisi toimeenpannaan yleis-
lakko tämä MAAILMAN OMAN jatkamisen lopettami-
siksi?

ME SANOMME TÄHÄN:

SOTAPALVELUKSESTA-KIELTÄYTYJÄT, jotka
tämä päivänä istuvat vanhoissa kalleilla
maailmassa OVAT JO ryhtynyt yleislakkoon so-
taa vastaan. Liitykää kaikki kiinteisiin
näihin uranuurtajiini!

YLEISLAKKO on alkanut - .

Jos, Olesen
Kansainv. Anti-Militar. Toimiston sihteeri.
(I.A.M.B.)

Syyskuu 1925. Hollanti, Blauwkapel.

**Kansainvälisen Anti-Militaristisen Toimiston
P E R I A A T E E T .**

Kansainvälisen Anti-Militaristisen Toimisto sota
ja taantumista vastaan, jonka muodostavat valtiotouh-
solliiset järgesvöt, pitää puolestaan taistella kon-
servatiivisesti militarismia vastaan taistellen sodan ja
työväenluokan sortamisen sähötoimaksi.

SE pyrki vahvistamaan työläisten tietoisuutta rei-
halevasta taloudellisesta tilastaan.

SE tekee propagandaa yleislaikon ja joukko-otouh-
luksoskolektivitynlaon hyväksi estämään siten sodan
syntymään.

SE tekee propagandaa sen puolesta, että kalliimpi-
nen sotatoimisuus saattaisiin heti lopetettaksi.

SE pyrki haajottamaan armojen ja laivaston ja antaa
tunustuksensa niille, jotka henkilökohtaisesti kieltä-
tyvät sotapalveluksesta.

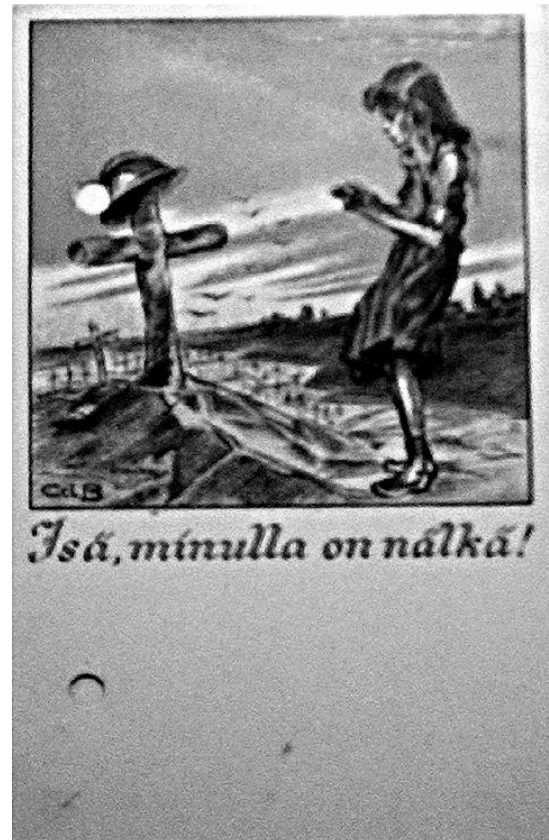
SE pyrki toimimaan jokaisen väkivallalla rotuhin
kollistetun militarististen ja taloudellisten sortoa
vastaan ja tahto vahvistaa niin suurena määrin kuin
mahdollista pohjan, Etolan, Idän ja Lännen valtiouh-
mukseilisen köpäläisten yhteisöllisyyttä.

Kansainvälisen Anti-Militaristisen Toimiston tunnus
on:

Ei ainoatukaan miestä,
Ei ainoatukaan penniä,
Ei minikäänlaista työtä
Militaristien hyväksi!

**KANSAINVÄLISEN ANTI-MILITARISTISEN TOIMISTON
SIHTEERI Albert de Jong, Hollanti,
Harjan.**

Liite 2: Antimilitaristisen liiton postikortteja. 1920-luvun puolivälistä (alkuperäiset värillisiä).
EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Liite 3: Antimilitaristisen liiton ohjelma. Noin vuodelta 1925. EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

**SUOMEN ANTIMILITARISTINEN
LIITTO.**

OHJELMA.

Suomen Antimilitaristinen Liitto on katsovinaan *hyväksi*, joka toimii ehdottoman rauhanrauhantien pohjalta johtamalla sotaa ja militarismia vastaan. Suomen Antimilitaristisen Liiton tunnustama ohjelma:

- 1) "Sota on rikas ihmiskunnan vasten, eikä senin pitämiseksi olla kannattamalla mitään sotaa ja sodanrauhantien taustalla kaikkien soiden ylläpitämiseksi." (Sodankehitys ja tarpeellisuuden tunnus; n.k. "Tuldenimäyssi")
- 2) "Ei ainoaakaan mielisä ei aiheutakaan peloa, ei mielitettävissä yötä militarismia hyväksi!" (Kansainvälinen Antimilitaristinen Tunnus- ja tunnus.)

Suomen Antimilitaristinen Liitto katsoo pohjana ja kielpiään nauton sekä vapaan toiminnan kautila jollista pelottavaa sotaa ja sodanrauhantien rikokseksi ihmiskunnan vasten sotaa pyrkien sotaa kehittämään sotaa vastavaltuuta sotaa ja militarismia vastaan.

Suomen Antimilitaristinen Liitto ei tuomitse ainoastaan kaikki yksiköissä vaan myöskin n.k. "päättösodasta", kahta se lailla kaikkia valtiolla oikeuden tahoita ihmiskunnan poliittisena tai taloudellisesti turkoituneen hyväksi ja koska se on täysin väkivaltaista, eikä sitä pidetä kannattavana. Nain on sanottava siksi, että ne perusteet, joihin lailla perustellaan sotaa, ei ole tosissaan, vaan niillä on vain suostelua ja karkuun ohjeita. Nain on sanottava siksi, että ne perusteet, joihin lailla perustellaan sotaa, ei ole tosissaan, vaan niillä on vain suostelua ja karkuun ohjeita. Nain on sanottava siksi, että ne perusteet, joihin lailla perustellaan sotaa, ei ole tosissaan, vaan niillä on vain suostelua ja karkuun ohjeita.

Tämän kannan omaa Liitto vielä senkin voimakkaasti, että jokaisella sotaa pyritään aina selittämään "puhdistusodaksi".

Suomen Antimilitaristinen Liitto on samalla velvoitettu eikä ettei väkivalta saata koskaan työtä työstökseen todella vapautta eikä sen- aihin perustuva työvän valta köyhälistöille hyönteistä. Kukaan on silti osoittanut, että kukaan sodassa joutuu työvän emmittä karkuun ja että jokainen asevalta tuo ympärilleen aina sotaa sekä soiden karkuun ja karkuun.

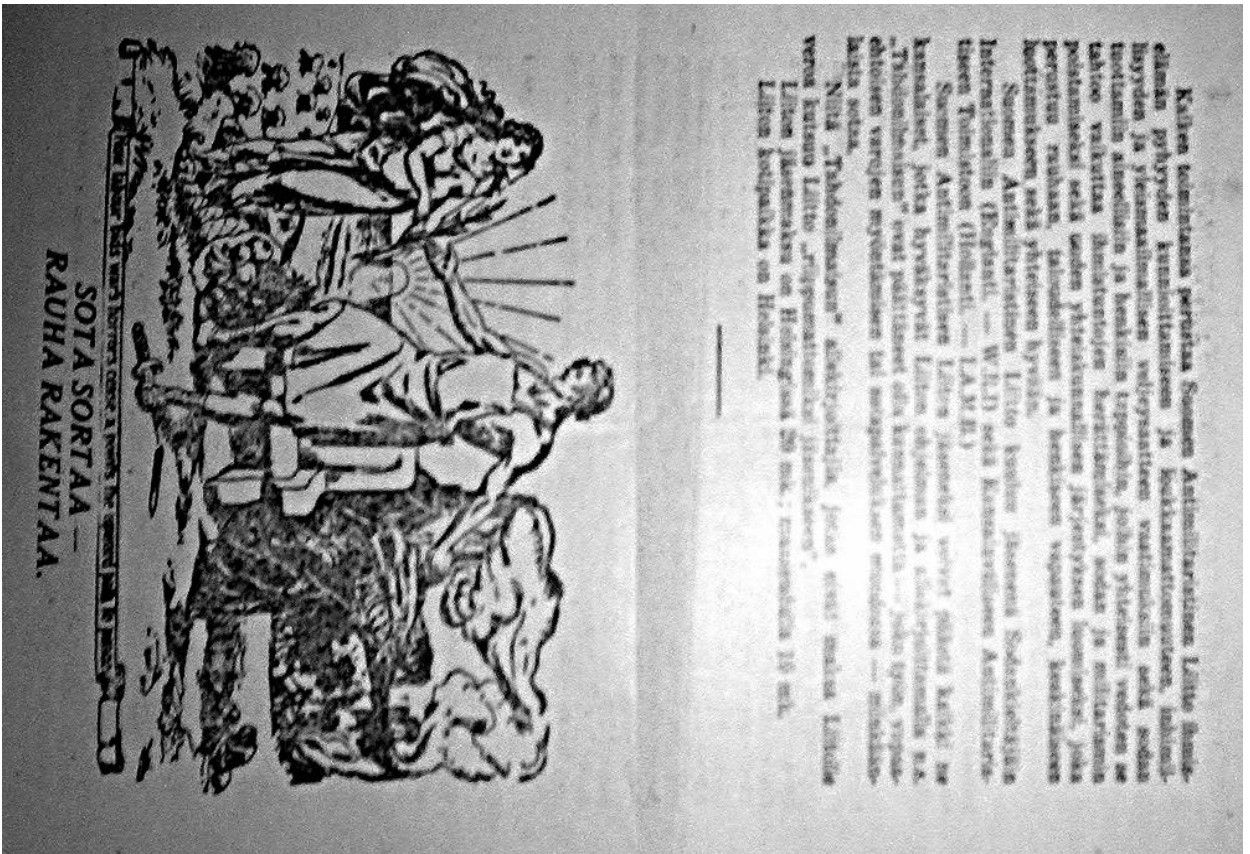
Tämän vooksi Suomen Antimilitaristinen Liitto pyrkii siihen, että nyt jo ryhdytään vaatimaan yleistä täydellistä ja riippumattomaa aseistamis- mista jonka se käsittää yksin turvavyön kansalle rauhan.

SE pyrkii siihen, että kansainvälinen asevalta-ohjeistaminen on hel- paittava ratkaistamaan kaikki kanojen kekkiset erimielisyydet.

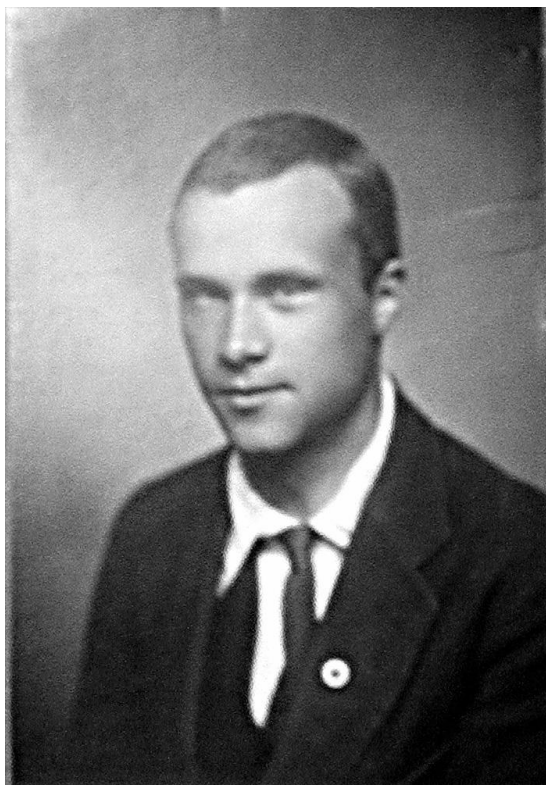
SE pyrkii yleistä asevelvoituksen poistamiseen ja vaatii kaikille yk- sittäisille ja erikoisesti sotaväkeille kieltyneille ehdotoita omantun- nonvapautta seurataksen vakaumustansa.

SE pyrkii vastustamaan nationalistien, kapitalistien ja imperialistien kasvattien niiden olevan sodan ja militarismia tärkeillä liitoksilla.

SE pyrkii välttämään erikoisesti vaikuttamaan sodanvastaisen kansainvä- linnäisessä ja varsinkin työvän keskuudessa, jonka piirissä se odottaa kaikissa soiden kansainväliseen ehkäisemiseksi.

Liite 4: Valokuvia Selinheimosta. Lähde: Aarne Selinheimo valokuva-albumi, Raisa Öhmannin hallussa.

1. Aarne Selinheimo nuorena.

2. Perhepotretti vuodelta 1925.

3. Aarne Selinheimo poikansa Tapion kanssa vuonna 1929.

Liite 5: Aseet pois! -lehti ja ns. Tahdonilmaisu. Ensimmäinen vuodelta 1926, AML:n paperit, SRL; Jälkimmäinen noin vuodelta 1924, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

ASEET POIS!

1926	Suomen Antimilitaristisen Liiton julkaisu	N:o 1
------	---	-------

SOTA ON RIKOS!

Kansakädet! Yks taisteluun militarismia, sotaa, aseita, väkivaltaa ja vihaa vastaan! Kuinka kauan sallimme niiden valheiden, järjettömyyksiä ja barbaarisuutta vielä johtaa ja valita meitä? Ajatellaamme itsemme, ajatellaamme kotijamme, kansamme, ajatellaamme koko ihmiskuntaa!

„puolustajatekijillä” on kaikki maailman sodat käyty. Raivoistakin lyökijä „hävittää” aina vain puolustautujansa! Entä vielä: Mitä puolustettiin viime maailmansodassa? Ihmiselämäkö? Kotijako? Linnasta kulttuurirako? Kansojen vapauttako? — EI KOSKAAN MITÄIN SEL-

TAHDONILMAISU

SOTA ON RIKOS ihmiskuntaa vastaan,
siksi olen päättänyt olla kannattamatta minkäänlaisia ta sotaa ja tahdon aina taistella kaikkien
sitten syiden poistamiseksi.

NIMI:

AMMATTI:

OSOITE:

SYNTYMÄVUOSI:

ALLEKIRJOITUKSEN PÄIVÄMÄÄRÄ:

JÄRJESÄJÄ: Osoite: ALBERGA.

Suomen
Antimilitaristinen
Liitto

Liite 6: AML:n julistukset Veljet! ja Sanoista tekoihin. Ensimmäinen vuodelta 1926 ja jälkimmäinen 1929, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

V E L J E T !

VELJIE, jotta vakuotte herraste
asetuksia ja kuulotte "suojeluskun-
niket" niittienilme järjestyksin,
Telle me nyt tehdemme kuuksa:
Laakkaa aina asenne, heittäkää
pois sotavastustuksen! - EUTRAA,
SOVIHTOA JO VIHKOIHKINI!

Mikoi kannatte aseita? Mikoi o-
vat olemassa nuo Teidän vertaivan-
tavat suhtakoneet. Iiput, vaattiset
ja varustukset? Mikoi nuo kaito-
neiden pataat, veripäivien viis-
tomerit, juniat ja parakkit? Ja
Mikoi kaikki tuo vihan kyivo, jo-
ta asenne olemassaolo aina mit-
kisee? -:- Ettako näe: epäsopua,
kateruutta, rilttaa: turvatomont-
ta, sotaa, kuolemaa - V U R H A A
kaikki asett aina merkitsevati!

SOTA SORTAA RAUHHA RAKENTAA!

**SIKSI: ALAS ASEET! Rauhhan ja
sevinnon vuoksi. Omaa TURVANKKE
vuoksi: ASEET POISI!**

ASEET POISI!

Sodanvastustajia.

TYÖLÄISTOVERIT! — Muistakaa tänään Vappuna: La-
hina työtätekevien luokkien vallosta on hävitös maailmanlaajuisesti,
vähän yhteiskunnallisen järjestyksen tukijoina: MILITARISMI, ASEET,
SOTAS — SOTAI!

Sanoista tekoihin!

Viime elokuun 27 päivänä sekä tänään vuoden alussa allekirjoitettiin
lähös kahdenkymmenen eri valtion hallitukset julkisesti n.e. "Kohokan
sopimukseen", jossa nämä allekirjoittavat osensa käyttökäsitä sotaa riittävään-
olemaan ratkaisukelpoiseksi oli, kuten sanottu, "kansallisen poliittisen villi-
pukena". Samalla hetkellä ja sen jälkeen yllätyksellisesti kuitenkin jatkaneen
maan valtionhallit edelleenkin sotaa ihmiskunnan perustavia siviilivah-
eja, joita ymmärtämättömästi ja edesvaikutettomasti kutsuivat "pöyhäntä-
littokseksi". Sita laitoiksi, jotka niillä byrokraattisatavat jättöön muut-
taa koko maapallon nalla johtamiseksi teurastuslaitoksiksi! Laivasto, jonka
todellisuudessa eivät saata mitään puolesta, koska ne kansainvälinen hävittä-
vät kaikkea todella puuhattavana, nimittäin ihmiskuntaa maailmanlaajuisesti,
Vakavasti ajattellevat ihmiset harvinaisesti karkailivat maailmanlaajuisesti, että
tämä pöyhäntä ohkaa sola ja aseellisten järjestyksen edennemään yhä jär-
kyttävästi jokaisen maan rauhaa ja hyvinvointia kuin koskaan ennen
maailmanlaajuisesti. Tämän vuoksi onkin toista, kuten enge kirjallija O. Dis-
kens sanoo, että jos ei ihmiskunta kykene hävittämään sotaa ja aseelli-
suutta, hävittää sota ihmiskunnan.

Kansalaiset, ajattelkaa! Neokas kukatamaan tuo veljessuunnan ja
raakunteen perustava, uutta onnettomuutta ennustava järjettömyys! —
Hävittäkää aseellisuus, väkivalta, viha — militarismi! Luokkamein niiden
tilalle uusi kansainvälinen yhteiskunnallisen järjestyksen, joka perustuu rauhahan,
vapautteen, keuhkinnaisen hoitamukseen, yhteistyöhön ja yhteiseen hyvinvointiin!
Neuvomme teille ainoan tien ja kehon, jolla voidaan saavuttaa rauha
niin hyvin Suomessa kuin muuallakin.

Tämä vakava neuvomme on: Jollistakaa jokainen sola ja kaikki aseet-
hset järjestöt ihmiskunnan perustavina rikokseksi ihmiskunnan ja kansan
vastaan! Osoittakaa aseelliset "puuhatteluksesi" mahottomuuden,
vähäkesä ja sodanvarkait. — Ryhtykää rauhanratkaiden niissä vaatimaan
nyti jo täydellisesti aseistattumiksi! — Kieltäkää kaikki varat sotalaikok-
silla! — Tehtäkää pakollisen asevelvollisuuden polttamiseksi: tuon valtio-
maailman ratkottuun ja omistuttuun sotavain pakollisen lakkauttamiseksi!
Vaattakaa sotavainvähästä kieltäytyneet vapaita vankiloista!

Aikaa itse kannattako minikannista sotaa tai militarismia!
Alkaa toimiko sotavainvähäisen järjestyksen parhain?

EVOJEN ANTI-MILITARISTINEN LIITTO.

Liite 7: Antimilitaristisen liiton adressi Aseistariisumisen puolesta ja Ligon ohjelma.
 Ensimmäinen noin vuodelta 1927, AML:a koskevat paperit, SRL, KA; Jälkimmäinen vuodelta 1935, Ligon paperit, SRL, KA.

ASEISTARIISUMISEN PUOLESTA

No 121,

ITONKI: Jos tahdotte antaa oita kansainvälistä Työ-
 kassa, Ruotsissa, Norjassa, Englannissa, Hollannissa, Ita-
 liassa, Havaijassa, Amerikkaan Yhdysvaltoissa, Kanadassa j.n.
 jolla työväenlehtiä ja poliittiset aseistariisumisen ohjelmia
 mieliset, hahkotuissa Toita allekirjoittamassa ohjelmassa
 esitellyt asiat otetaan huomioon.

SUOMEN ANTIMILITARISTINEN LIITTO,
Helsingin, Länsi Rintamalla 1 A. A. II

**ME ALLEKIRJOITTAJANET KÄSITTÄMÄMME ETTÄ KAIKET
 SOTAVARUSTUKSET OVAT SUORANAISENNA SITTVA SOTIN JA
 ETTÄ NIIDEN OLEMASSAOLO ON UHKAANA SEKI KANSALLI-
 SELLE ETTÄ KANSAINVALLISELLE TUOVALLISUDELLE EAVT-
 HALLI SEKI HYVÄÄN TAHTOON JA RESKINAISEN LIOTTI-
 MUKSEEN PERUSTUVALLE RAUHANPOLTIKALLE OLEMUDE
 PÄTTYVAISTI SITA MIELTI, ETTÄ SUOMEN KANSAN SEKI SEN
 HALLITUKSEEN ON RYHDYTTÄVÄ NYT JO YHDESSA NAAPURI-
 KANSOJEN KANSSA TAUKKA NIUSTA TAVYSIN RIIPPUMATTA TOISI-
 TOIMENPITEISIIN TAYDELLISEN ASEISTARIISUMISEN AIKAAN-
 SAAMISEKSI.**

H I M I : O S O I T E :

Palvelus

Suomen Esperantistien Rauhaliitto.
O H J E L M A :

Suomen Esperantistien Rauhaliitto (Esperan-
 tista Pacifista Liigo de Finlandia) on sateellinen
 yhdistys, joka toimii valtiutvoimain kautta
 rauhansuhteiden hyväksi ja kansainvälisen Esperanto-
 kielen saattamiseksi yleismaailmalliseksi kiehe-
 si.

Naiden tarkoituksena toteuttamiseksi Liitto
 pyrkii levittämään kirjallisuutta, jarrustamaan
 Esperanto-kurssuja, kokouskierroksia j.n. kad-
 selvällisen Esperanto-kielen valtuuttamista kautta
 pyrkii se luoman suursuuren kansainvälisen yhteis-
 ymmärryksen ja tasa-arvoisuuden kansainvälisessä
 elämässä. ----- Tässä tarkoituksessa :

- 1) Liitto tahtoo toimia valtiutvoimain kaut-
 ta rauhansuhteiden hyväksi ja maailmanlaajuisen ymmärry-
 siseksi.
- 2) Se tahtoo tukea sitä miehittää, että jo-
 kainen kristikokymys voidaan voimakkaasti rahallisin
 keinoin oikeudenmukaisuuden vaatimusten mukaisesti.
- 3) Se tahtoo vaikuttaa siihen suuntaan, että
 kansojen kansainväliset suhteet perustetaan sovii-
 holliseen, luottamukselliseen ja avoimeen oikepo-
 litikkiaan.
- 4) Se tahtoo vaikuttaa kansainvälisen veljyy-
 syyden ja sovinto-oikeusajattelun hyväksi.
- 5) Se tahtoo vaikuttaa sen hyväksi, että kai-
 kissa maissa ryhdytään nyt jo toimittamisiin
 aseistariisumisen aikaansaaniseksi.
- 6) Se tahtoo myötävaikuttaa pakolliseen ase-
 velvoittamiseen ja kuolemantuomitukseen polstami-
 seksi laista.
- 7) Se tahtoo vastustaa nationalistista, imperi-
 alismia ja kapitalismia, ja riidoin
- 8) Se tahtoo korottaa äänensä osanvotannonvapaa-
 den puolesta ja myötävaikuttaa sen hyväksi, että
 kaikissa maissa suostaisiin niille, joita rauhansu-
 atteellisen vakuutus estää suorittamasta sotapeli-
 veluusta oikeus ja mahdollisuus korvata tämä palve-
 lus valtion hyväksi tehtävällä siviilitehtävällä. Ku-
 ten on jo asiantaita 5 eri maassa, myös Suomessa.

Suomen Esperantistien Rauhaliitto kuuluu jäse-
 nää kansainväliseen Esperantistien Rauhaliittoon
 (Universala Esperantista Pacifista Liigo) ja sen jä-
 senmaksu on 10 mk. vuodessa.

Suomen
ESPERANTISTIN RUAHALIITTO
ESPERANTISTIN PAKSIA
100 DE FINLANDIA

Toukokuu 1929

Liite 8: AML:n painatteet Murha ei voi olla velvollisuus ja julistus Euroopan kansoille.
 Ensimmäinen vuodelta 1930, EK:n AML:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA; Jälkimmäinen, Rauhanasian pienpainatteet, HYK:n pienpainatekokoelma.

LENTOLEHTI N:o 8.

Murha ei voi olla velvollisuus.

MOTTO: „Kukaan kaanu ei ole korvauksena isännän, eikä kansojen, jolle murhanantien opetetaan velvollisuudeksi!”
 Roman Rolland.

Joka vuosi kielitayty Suomessa kuten muillakin maissa monia nuoria miehiä tavalla taikka toisella suorittamassa sotapalvelusta. Tänä on tekoitt omantuntonsa, ihmisyytensä taikka esikönnöllisen väkivallan perusteella. Ennen kielitaytyä asepalveluksesta, toiset sotilainkoulun loppuun, mutta johdonmukaisesti heitä kielitaytyä ei pidetä kukaan työssäkin sotajoukkojen hyväksi, eväitä he sitä samaa iloaan sotajoukkoon.

Nämä rauhanantien kooditiset urasuoritajat, — ehdottomat rauhanystävät ja kodinkielit — joutuvat monesti karsimaan julkisissa vankeusrangaistuksia. Heillä ei ole mitään mahdollisuutta vapautua mililähtämisen sortokahleista, koska heidän vankeusrangaistuksensa ei ole jalkaväijäajaksi ja koska heidän omantuntonsa ja kunnioitusensa ihmisellisesti kukaan jatkavasti kielijä heitä harjoittamasta Suomen julkisesta komeepansioista, sotilasta!”

Muutamia tällaisia nuoria miehiä on maassamme jätteen joutuneet sotajalkaväijästä kielitaytyään sotilainkoulusta, kunnioittamattomasti. Myös julkisyyksenne pehevoittaja, Arvid Pekuri, on karkotettu jo kolmesti luomittu tämän vuoksi vankeusrangaistukseen. Kukaan ei vilkka on kukaan sitä pelisi pidetty hallitsemattomuus. Omantuntonsa velvoittamassa on hän ollut pikotettu ryhtymään joga miltätkään, koska Naiset muuten ker- taan yksivaltaisesti puettiin sotilaspukuun.

Kansalaiset! Jos teille vähäksään merkitsee ihmisten veljyyttä, omanitunnonvapaus sekä väkivallan, aseellisuuden ja väkän poistamisen maailmasta. — Osoittakaa karene näiden vankeihin tuomittujen, roh- keitten nuorien puolesta, joiden alioia rika on siinä, että etteit taido top- paa lähimmäistään taikka harjoitettua seläiseen!

Osoittakaa, että valtovalalla on velvollisuus vapauttaa nämä omantunnonmiehet vankeuksista! Oskati on näin tehty jo Ruotsissa, Tanskassa, Norjassa ja Hollannissa, joissa maissa vallitsee siviilivaltio, jonka mu- kaan sedankehtijät siloitetaan erilaisten valtion siviilivaltio, armeijan ulkopuolelle. Sitäpaitsi on jo hyvin useista maista, kuten Englannista, Amerikasta, Saksasta, Itävallasta y.m. asevelvoittamista kokonaan poistettu.

Päljon tärkeämpää ja samalla suuri askel rauhaa kohti onkin siis FA- KOLLISEN ASEVELVOLLISSUUDEN POISTAMINEN pikaisasti, koska asevelvollisuuspakko vie joka vuosi nuoria vilpittömiä miehiä väkivallan- min, jopa se on syyppi monin haekemattomiin hämmäntöihin.

Militarismi sortaa kansoja. Sen suurin rika on siinä, että se on la- listuttanut miuhien ja tehnyt sen velvollisuudeksi.

SUOMEN ANTIMILITARISTINEN LIITTO.

Lehtolehti N:o 6.

JULISTUS EUROOPAN KANSOILLE.

Me allekirjoittaneet entiset ja nykyiset upseerit taloudenne täten julkil- lausua seuraavan yhteimielisen käsitsemme:

1) Malttoiselle uudelle euroopalaiselle sodalle tulisivat olemaan rat- kaisevassa määrässä luonteellomaisia hyökkäykset ihmistä kaksin väköl- laan tärkeimpinä alueita vastaan sotaväenliikkeen liikkeitä ehkäisemiseksi ja väestön elämän turvaamiseksi.

2) Se taisein ilman herruudesta, joka täten epäluottia ohit sen- rauhena ei kuitenkaan tulisi takamaan etes luonnotta voimakkaan- mallekaan oman maansa turvallisuuksi ihmäyökkäykset vastaan. Niden- mallekallia vaikutuksia voitane ehkä lienevät muuta sen- pirtien kah- soen NIITÄ EI VOIDA EHKÄISTÄ MINIKÄÄN AINELLISIA AKTIIVISIIÄ TAI PASSIIVISIIÄ PUOLISTUSKEINOILLA.

3) Aian näin ollen täytyisi sotilainliien varusteluun pika päl- milläntä viholiikkeen ohkaamista vastaavalla ihmäyökkäyksellä. NÄMÄ HYÖKKÄYKSET AIKANSAISIVAT ETTENKIN KOLLEKTIIVIO- LISEN SUUNNATTOMAN AINEELLISTEN JA HENKISTEN AIVO- JEN HAVITTYKSEN ja merkittävät vahava vauraa kulttuurille.

4) Kansojen on sen vuoksi valittava jompaikumpi kahdesta vaihto- ehdoista:

JOKO olii lähtävä lähtenä ihmisoikeutukseen perustuvia sotaväen- tukusia SAAMATTA SILTI RAUHAN JA TURVAN TAKEITA.

TAI on valittava poliittika, joka kaitin kehoon keoitus ehkäisä sotaa. Yhtenä tällainen poliittikan osana tulee välittämättömästi olla yhänen, pi- kainen ja TEHOKAS ASEISTARIISUMINEN.

K. A. Braut, Majuri, (Ruotsi),
 von Breder, Kansallismajuri, (Saksa),
 Carl J. Brandeag, Kapteeni, (Ruotsi),
 E. Cernosek, Eversti, (Sveitsi),
 F. P. Crozier, Konralli, (Englanti),
 S. von Delming, Konralli, (Saksa),
 S. A. Druy-Lowe, V. amir, (Englanti),
 F. C. Enders, Majuri, (Saksa),
 Geort Frasen, Eversti, (Suomi),
 K. Hagdorn, Ey-jurtti, (Saksa),
 E. Holten-Nilsen, Ey-jurtti, (Tanska),
 Mark Kern, V. amir, (Englanti),
 Eugene Kolkovski, Konralli, (Puola),
 H. Kraushack, Kapteeni, (Saksa),
 H. K. Laare, Poltto-upseeri, (Saksa),
 Alf. Malm, Ey-jurtti, (Norja),
 W. Neider, Ey-jurtti, (Saksa),
 Lelher Persten, Kapteeni, (Saksa),
 V. C. Ranzer, Kapteeni, (Tanska),
 O. von Sahl, Amir, Kom-jurtti, (Saksa),
 G. Sauer, Konralli, (Ruotsi),
 O. von Scheuder, Ey. Kapteeni, (Suomi),
 von Scheuder, Kom-jurtti, (Saksa),
 J. Wild, Lehtisurtti, (Tanska),
 Th. H. Schöttelgen, Poltto-upseeri, (Saksa).

KANSALAINEN! — Herättäkääme vihdoinkin ajattelemani! — Yhteisen sotilainkoulun julkisuuksen mukaan — joka joka aika sitten julkisuuksin sadollissa Euroopan sanomalehdissä — on siis Suomessakin kaikki paise ja per- haitta aseellisen „puolustuslaitoksen” s.t.s. solalaisuuden ylläpitämiseksi ei vain lehdon ja maahon kato saavuttava rauha ja turvallisuus vaan myös EIKENS- VASTUUNONTA AATTELEMATTOMUUTTA. — Ainoastaan täydöllinen ASEISTARIISUMINEN, keskittämisen luottamukseen sekä taloudelliseen ja siviil- työkoeliseen vuorovaltuutukseen perustuva RAUHANPOLIITTIKA esittävävät yksitään Suomenkin osallistumassa ehkä mitä ihmiskunnan uuteen sotaan! Vain toiminta rauhan, hyvän tahdon ja sovinnollisuuden puolesta turvaa rauhan.

SUOMEN ANTIMILITARISTINEN LIITTO.

Suomen Antimilitaristien Liiton säännöt.

1 §.

Yhdistyksen nimi on Suomen Antimilitaristinen Liitto ja sen kotipaikka on Helsinki.

Yhdistyksen tarkoituksena on toimia rauhanrakentamisen ja kansainväliseen veljeydenrakentamiseen puolesta.

Yhdistys koostuu kaikista sitovilla ja juridisilla keinoin, erävaivaksi ja välttämättömyyden kautta pyrkiä rauhan ja sovinnollisuuden luomiseen kansainvälisessä ja kansainvälisessä tilanteissa sekä muuten sitomalla poliittisesti.

2 §.

Yhdistyksen jäseniksi pääsee jokainen 20 vuotta täyttänyt kansalainen, joka hyväksyy Liiton tarkoituksen ja periaatteet.

Jäsen on velvollinen suorittamaan yhdistykselle jäsenmaksun, jonka suuruus määrätään vuosikokouksessa.

Jos yhdistyksen jäsen irrokkauteen yhdistyksen periaatteista vasten taikka tavalla tai toisella vahingoittaa yhdistyksen toimintaa, voi yhdistyksen johtokunta kiittää hänet eronneeksi jätettävä kauden kuluessa.

3 §.

Yhdistyksen jäsenet kokoukseen määrättyinäsi taikka erinäsi- näsiesti eri kutsuista, jotka toimittetaan jäsenille erikseen, kirjallisesti tai suullisesti.

Kokoukset voivat olla joko yksityisiä, jäsensä värien, taikka yleisiä, yleisä värien, jolloin ei ulkopuolisilla ole paikallisoikeutta.

Kokouksessa tehdyt päätökset merkitään päätöksillä, jotka seuravissa kokouksissa luetaan ja tarkistetaan, ellei kokous sitä toisin jättä välttämättä tarkistajille.

4 §.

Yhdistyksen vuosikokous pidetään helmikuussa ja situna kesäkuu- kuun seuravasti näin:

- 1) esitetään vuosikokous ja jäsenlistasto.
- 2) luetaan tilikertomus sekä tilintarkastajien lausunto ja päätetään johtokunnan tilinpöytästä.
- 3) päätetään jäsenmaksusta.
- 4) ruhtaan vuodeksi puheenjohtaja ja kuusi jäsentä johtokuntaan.
- 5) ruhtaan kaksi tilintarkastajaa ja heille kaksi varantarkastajaa.
- 6) kaikkien muitten johdokunnan taikka jontkun jäsenen mahdollisesti ehdottamissa asioissa.

Yhdistyksen puolesta on oikeus, pöytäkirja ja 4 kohtaa kootun, seuran vuosikokouksen jäsenkalle kirjallisiksi joutuneita seuravissa kokouksissa.

5 §.

Yhdistyksen asioita hoitaa ja kokouksien päätöksiä seuraa kukaan johtokunta, johon kuuluu puheenjohtaja ja kuusi jäsentä ja joka valitaan vuodeksi kerrallaan.

Jos yhdistyksen valitsema johtokunta jäsen vuoden kuluessa eroaa toimitettua tähtyeellä ihmisen seuravassa kokouksessa sen jalkaan kuin säitä yhdistykselle esitetään.

Sihteerinä toimii ja satunnaisesti tarkoituksia värien yhdistys voi asettaa eri toimikunta.

Yhdistyksen tilinpäätös tehdään Yleisterivuositien.

6 §.

Puheenjohtaja valitsee yhdistyksen etuja, joiden korostaminen pu- heita, edustaa, milloin sääntöjen mukaan ei toisista edustajista ole välttynyt, yhdistyksen, sekä varantoa ajattelijatönselien yhdistyksien sitoumukset ja rahanmääräykset.

Johtokunta määrää ensisääntöisessä kokouksessaan seuravet toimihenkilöt:

- 1) varapuheenjohtajan.
- 2) sihteerin, joka pitää pöytäkirjaa, jäsenluetteloa, antaa jäsenlippuja, huolehtii vuosikokouksen jaettävistä ja jäsensääntöistä.
- 3) rahastonhoitajan, joka pitää huolta varojen ja suoritteiden maksujen hoidosta sekä toimittaa tilin ruhtaan kuluksissa johtokunnalle, tilintarkastajien tarkistettavaksi.

7 §.

Yhdistyksen nimen merkittävät puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja yhdessä sihteerin taikka rahastonhoitajan kanssa.

8 §.

Jos yhdistys lakkaa, lahjoittane se mahdolliset varansa jollekin kansainväliselle rauhanrauhenteelliselle järjestölle, jonka yhdistyksen johtokunta viimeisessä kokouksensa on valittu.

9 §.

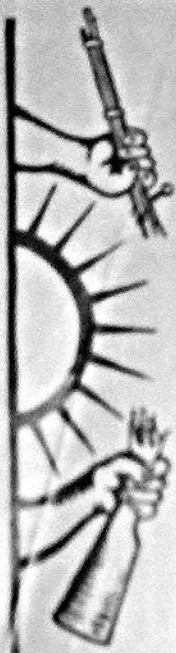
Kukaan näihin sääntöihin voidaan tehdä ainoastaran yhdistyksen vuosikokouksessa 2/3 enemmistöllä. Muutosehdotus on esitettävä yhdistyksen johtokunnalle viimeistään kukkua ennen vuosikokousta.

Jonka jälkeen johtokunta selvittää ehdotuksen jäsenten tieoon ja esittää sen yhä oman lausuntonsa siltä vuosikokoukselle.

Suomen Antimilitaristien Liitto
 rekisteröitynä syyskuussa 1931.)

Liite 10: Sodanvastustaja-lehtien kansia. AML:n paperit, SRL, KA.

SODAN- VASTUSTAJA

"Tasavaltainen tottomuuskerti on suuri sota, jota ei missään tapauksessa pidä pelätä."
GEORGE WASHINGTON

Maailmassa on kaksi valtaa, miekka ja herkki. Alan mittaan herkki aina voittaa miekkan.
NAPOLION

"Turvallisuus on militaristien hokkutheorian syvä kuni on pyydystettävä pekkurien alla."
BERNHARD SHAW

"Ihmiskunnan edistämisen on korkein ihante. Tämä ihante on meidän. Tämän ihanteen haakkimiseen minä kehoitan teitä."
AUGUST BEBEL

"Nykyaikainen sota on joka suhteessa inhoittava rikos."
Majuri K. A. Braitt

**RAUHAN, VAPAUDEN JA IHMISYYDEN PUOLESTA
 SOTAA, FASHISMA JA VÄKIVALTA VASTAANI**

N:o 1 NÄYTENNUMERO 1935

SODAN- VASTUSTAJA

**KUNNON KANSALAINEN EI OSTA KOTIINSA
 SAKSALAISIA, ITALIAILAISIA EIKÄ JAPANILAISIA TAVAROITA, KOSKA HÄN TAHTOO
 SITEN VAIKEUTTAA TURVATOMIEN LASTEN,
 NAISTEN JA VANHUSTEN TUNNOTONTA JA
 BARBAARIMAISTA SURMAAMISTA ESPANJASSA
 JA KIINASSA.**

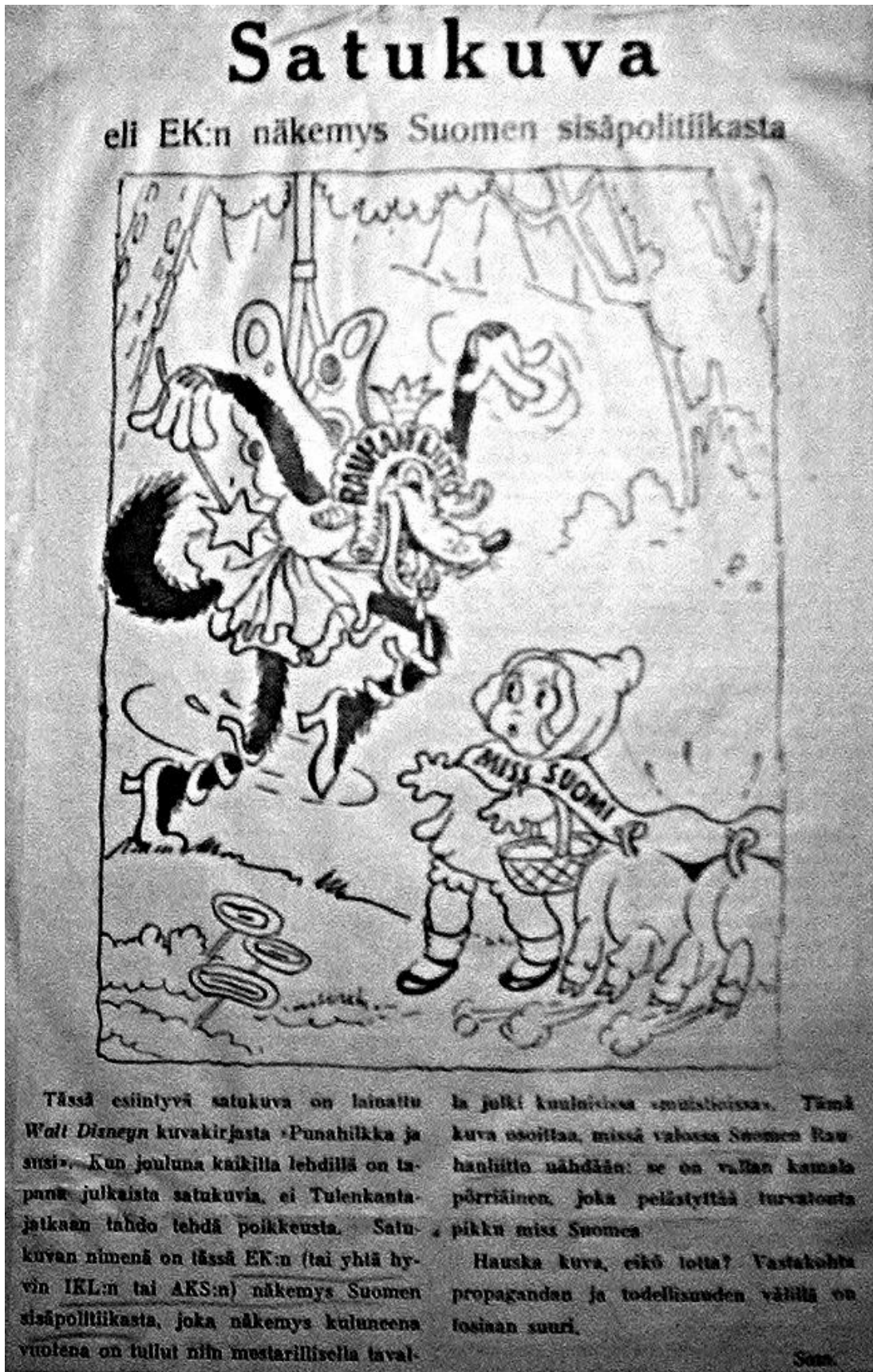
SUOMEN ANTIMILITARISTINEN LIITTO R.Y.
"War Resisters' Internationalin" Suomen osasto.

"Boikotti on tehokkain ei-sotilaallinen ase taistelussa rauhan ja vapauden puolesta. Almoastaan taloudellisella painostuksella kyetään vähentämään tätä tuhansien valtiomien ihmisten kaunistuttavaa murhaamista."
Madame TSHIANGKAISHEK.

**RAUHAN, VAPAUDEN JA IHMISYYDEN PUOLESTA
 SOTAA, FASHISMA JA VÄKIVALTA VASTAAN**

N:o 5.6 JOULUKUU 1937

Liite 11: Tulenkantajat-lehden pilakuva. ”EK:n näkemys Suomen sisäpolitiikassa”, Tulenkantajat 19.12.1936, EK:n RL:a koskevat paperit, EK-Valpo, KA.

Liite 12: Näyte Selinheimon keräämistä antimilitaristisista kaskuista. Ligon paperit, SRL, KA.

Lyhyitä ja pitempiä kaskuja

ja viisauksia passivistisen ja antimilitaristisen
kansan ratoksi.

(Keräys aloitettu elokuussa 1938.)

1. Professori Karbonkuluksen ANATOMISEN ESITELMÄ.
2. "Voisiko Herra Konduktööri sanoa, milloinka lähtee seuraava juna Petrogradiin ?? "
3. Hevonen, lehmä ja aasi keskustelvat tarpeellisuudesta sodassa.
Hevonen: Minä olen kaikista hädällisimmän eläin sodassa. Minä kannan urhoollisia sotilaita ja vedän raskaita tykkejä.
Lehmä: Minä olen tarpeellisempi. Annan ruokaa sotilaille ja siviiliväestölle. Minä annan myös nahkani sotilaiden saappaista, voitit ja renkaita varten.
AASI: Minä olen teitä molempia tarpeellisempi. Koko sodasta ei tulisi mitään ja sotaa ei voisi syyttäkään, jos en minä olisi sotaministerini.
4. Sotamies Niettinen seisoo vahdissa huomattavan kenraalin asunnon ulko-ovella. Eversti tahtoo kokeilla, onko sotilas tietoinen tästä tärkeästä tehtävästä.
Eversti: Mitä varten oikeastaan sotilas Niettinen tässä seisoo?
Sotilas Niettinen:
Niin, sitäkin minäkin oon tuumana, jotta -- suottahan tämä on...
5. Luutnantti luennoi ulkoilmassa sotilaille:
"Nakaavan miehen voi ampua 50 metrin päästä, Seisovan miehen 100 metrin päästä ja ratsuhevosen 200 metrin päästä" " Voiko sotilas Rauhanen ampua TUON miehen tuolta
Sotilas Rauhanen: (savolainen)
" En, se olisi murhoonista..."